

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2506

ปริญญานิพนธ์
ของ
ธัญญ์วิศม์ เี่ยมผ่องใส

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย

พฤษภาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2506

บทคัดย่อ
ของ
วิทยุวิจารณ์ เอี่ยมผ่องใส

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย
พฤษภาคม 2553

ธัญญรัตน์ เขี่ยมผ่องใส. (2553). การส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2506. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ดร.เพ็ญพิสุทธิ์ ทองมี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี พิณพวงค์.

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยในการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงการศึกษาแนวคิด นโยบาย และวิธีการในการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จากการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มีทั้งปัจจัยภายนอก คือ บทบาทขององค์การสหประชาชาติและหน่วยงานที่ขึ้นอยู่กับองค์การสหประชาชาติ บทบาทของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พัฒนาการทางด้านเทคโนโลยี การเพิ่มและขยายวันหยุด และการสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยวของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และในส่วนของปัจจัยภายใน คือ ความสนใจส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ลักษณะภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายของประเทศไทย และสถานการณ์ทั่วไปภายในประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้มีการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในวิธีการที่หลากหลาย ทั้งด้านการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ได้ทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการวางแผนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยว การจัดโครงการทัศนอาจร การสำรวจ และวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยได้รับความร่วมมือจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ การอนุรักษ์และบูรณะแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี การสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง สนับสนุนผู้ลงทุนด้านอุตสาหกรรมบริการ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และการร่วมมือการจัดตั้งสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้รับการดำเนินงานอย่างมีระบบและจริงจังมาก ซึ่งส่งผลให้การท่องเที่ยวของไทย ได้รับการพัฒนาต่อมา

THE PROMOTION OF TOURISM DURING SARIT THANARATH'S GOVERNMENT, 1959-1963

AN ABSTRACT

BY

THANYARAT EIAMPONGSAI

Present in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts Degree in History
at Srinakharinwirot University

May 2010

Thanyarat Eiampongsai. (2010). **The Promotion of Tourism during Sarit Thanarath's Government, 1959-1963**. Master thesis M.A. (History). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committees: Dr. Penpisut Tongmee, Asst. Prof. Sawitri Pisnupong.

This study aims to investigate the causes and factors which influenced the promotion of tourism during Sarit Thanarath's government. In addition, it examined the concept, policies and approaches concerning with such promotion.

The findings indicate that the external factors which influenced the promotion of tourism during Sarit Thanarath's government were the roles of the United Nations, its subdivisions and the Federal Travel International; the development of technology; the increase of holidays; and the tourist survey of The Pacific Asia Travel Association. The internal factors were the prime minister's personal interest, the geography of Thailand, the variety of natural resources, and the country's situation after the Second World War. All Those factors above encouraged Sarit Thanarath's government to promote tourism by the following means : the establishment of the Tourism Authority of Thailand, the undertaking of tourist surveys and tourism campaigns through various types of media domestically and internationally, and the collaboration between the Federal Travel International and the Government's organizations in charge of establishing and improving national parks together with emphasizing Thai culture. In addition, the government paid attention to the infrastructure of transportation and supported service industrial investment. Findly, the collaboration between the Federal Travel International, the Pacific Asia Travel Association and the Association of Southeast Asian Nations concerning human resources management also contributed to tourism during the period studied.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของดร.เพ็ญพิสุทธิ์ ทองมี ซึ่งเป็นประธาน
ควบคุมปริญญานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี พิณพวงศ์ ซึ่งเป็นกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความ
กรุณาเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณท่าน ดร.กัณฐิกา ศรีอุดม ที่ให้คำแนะนำและเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบ
ปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตาม
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ตลอดจนประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจใน
เนื้อหาวิชาต่างๆ ที่ได้ศึกษาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่แหล่งสืบค้นข้อมูลทุกท่านที่อำนวยความสะดวกในการ
ค้นคว้า วิจัยปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้

ท้ายที่สุด ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ คุณป้า พี่น้อง และเพื่อนๆทุกคน ที่ให้กำลังใจ
แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

ธัญญ์ศรม์ เอี่ยมผ่องใส

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2506

ของ

ธัญญ์รัศม์ เขี่ยมผ่องใส

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2553

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(อาจารย์ ดร. เพ็ญพิสุทธิ ทองมี)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สวัสดิ์ พิสนุพงศ์)

(อาจารย์ ดร. เพ็ญพิสุทธิ ทองมี)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สวัสดิ์ พิสนุพงศ์)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.กัญจิกา ศรีอุดม)

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
นิยามศัพท์.....	10
ความมุ่งหมายของการค้นคว้า.....	10
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	11
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	11
แหล่งที่มาของข้อมูล	11
 2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยก่อน พ.ศ. 2502 และปัจจัยที่ทำให้เกิดการ	
ส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	13
การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยก่อน พ.ศ. 2502.....	13
กรรมรถไฟหลวงกับบทบาทด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	15
กรมพาณิชย์กับบทบาทด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	20
สำนักงานท่องเที่ยวกับบทบาทด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	22
สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์	
ธนะรัชต์.....	25
การเมือง.....	25
เศรษฐกิจ.....	26
สาเหตุและปัจจัยภายนอก.....	30
บทบาทขององค์การสหประชาชาติและหน่วยงานที่ขึ้นอยู่กับ	
องค์การสหประชาชาติ.....	28
คณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล.....	28
องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ.....	31
องค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส.ป.อ.	34
บทบาทขององค์การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวระดับโลก.....	38

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
2(ต่อ)	
บทบาทสหรัฐอเมริกาในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2.....	45
การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี.....	49
การเพิ่มและขยายวันหยุดในรอบปี.....	52
การสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยว.....	52
สาเหตุและปัจจัยภายใน.....	55
ความสนใจส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	55
ภูมิประเทศของประเทศไทย.....	59
ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ.....	62
3 นโยบายและการดำเนินงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	65
นโยบายการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	65
การดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	77
การวางแผนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร.....	77
การจัดโครงการทัศนอาจร.....	87
องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว กับการสำรวจ และวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	94
ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	100
ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว	
กับกระทรวงศึกษาและกรมศิลปากร.....	100
ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกระทรวงคมนาคม....	104
ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกระทรวงเกษตร.....	106
ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว	
กับองค์การหรือสมาคมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ.....	106

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 นโยบายด้านอื่น ๆ ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ส่งผลต่อการส่งเสริม	
การท่องเที่ยวระหว่าง พ.ศ. 2502 – 2506.....	109
นโยบายการระดมและการใช้ทรัพยากรเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นประโยชน์สูงสุด	109
การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ.....	109
การอนุรักษ์และบูรณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์.....	120
และการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี	
นโยบายในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน.....	124
โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง ที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว..	125
การสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่ง.....	125
โครงการพัฒนากิจการรถไฟ.....	127
การคมนาคมขนส่งทางอากาศ.....	128
นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสู่การลงทุนด้านอุตสาหกรรม.....	130
นโยบายด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ.....	133
การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหพันธองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	133
สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก.....	135
การจัดตั้งสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	136
นโยบายด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.....	138
5 สรุป.....	141
บรรณานุกรม.....	149
ประวัติผู้วิจัย.....	169

บทที่ 1

บทนำ

ก่อนที่จะมีการดำเนินงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวง พระองค์ทรง จัดตั้งแผนกโฆษณาของการรถไฟขึ้นเมื่อพ.ศ. 2467 เพื่อทำหน้าที่รับรองให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาประเทศไทย และได้มีการเผยแพร่ข่าวสารของประเทศไทยสู่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ¹ ต่อมาเมื่อพระองค์ทรงย้ายไปดำรงตำแหน่งเสนาบดีว่าการกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม ในพ.ศ. 2469-2475² งานส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ย้ายมาที่กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมด้วย

ในพ.ศ. 2479 การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เริ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อกระทรวงเศรษฐกิจ (กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมเดิม) เสนอโครงการบำรุงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศสยาม ต่อคณะรัฐมนตรี โดยเสนอแผนและวัตถุประสงค์ของการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3 ประการ คือ 1. งานโฆษณาชักชวนนักท่องเที่ยว 2. งานรับรองนักท่องเที่ยว 3. งานบำรุงสถานที่ท่องเที่ยว และที่พัก โดยมอบให้กรมพาณิชย์เป็นผู้ดำเนินงาน แต่การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้หยุดชะงักชั่วคราว เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น และเมื่อภายหลังสงครามโลกสิ้นสุดลง ประเทศไทยต้องเผชิญ ปัญหาในด้านต่างๆอีกหลายประการ เช่น ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ ปัญหาการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง และการก่อตัวของกลุ่มคอมมิวนิสต์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การส่งเสริมการท่องเที่ยว

การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งในพ.ศ. 2492 โดยคณะรัฐมนตรีได้ขอโอน งานส่งเสริมการท่องเที่ยวจากกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม (กรมพาณิชย์ เดิม) มาที่กรมโฆษณาการ³ สำนักนายกรัฐมนตรี โดยให้ชื่อส่วนงานนี้ว่า สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว¹ ต่อมา

¹ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2509). **ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย 2503-2507**. หน้า 12.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **ม.ร.7 พ 2. เอกสารกระทรวงคมนาคมและกระทรวงพาณิชย์การ. เรื่องประกาศและพระราชบัญญัติประกาศตั้งผู้รั้งเสนาบดี.**

³ คณะรัฐมนตรีมีมติให้กรมโฆษณาการเป็นผู้พิจารณาส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้นกรมโฆษณา จึงทำความเข้าใจกับกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม เพื่อขอโอนกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาขึ้นกับ กรมโฆษณาการ เพื่อใช้งบประมาณใช้จ่ายรวมอยู่กับกรมโฆษณาการ (องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว, (2509). **ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2503-2507**. หน้า 16.)

ในปี พ.ศ. 2493 จึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกอง เรียกว่า สำนักงานท่องเที่ยว² เพื่อทำหน้าที่ในการให้ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว และดูแลจัดการสถานที่ท่องเที่ยวตามที่ทางกรมโฆษณาได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรี³

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังไม่มี การสำรวจวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน จนกระทั่งในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้จัดให้มีองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นในสังกัดนายกรัฐมนตรี เพื่อดำเนินงานภายใต้นโยบายและวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวพ.ศ. 2502 ทำให้มีหน่วยงานบริหารจัดการและดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เนื่องจากในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากรัฐบาลเป็นผู้ผูกขาดด้านการลงทุน การผลิต และจำหน่ายมาเป็นรัฐบาลที่สนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชน โดยรัฐบาลเป็นผู้พัฒนาปัจจัยพื้นฐานในทางเศรษฐกิจ โดยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504-2506 ระยะที่สอง 2507-2509⁴ ซึ่งจะเน้นการพัฒนาปัจจัยและบริการพื้นฐาน เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชากร รวมถึงการใช้ทรัพยากรเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นประโยชน์สูงสุด⁵ ซึ่งทางรัฐบาลจะไม่เข้าไปแข่งขันและโอนกิจการมาเป็นของรัฐ ให้ยกเว้นภาษีเครื่องจักร และอุปกรณ์ในการลงทุนรวมทั้งอนุญาตให้สามารถนำเงินตราต่างประเทศออกนอกประเทศได้⁵ นอกจากนี้รัฐบาลยังเผชิญกับภัยคอมมิวนิสต์ที่เป็นปัญหาต่อความมั่นคงของประเทศ ทำให้รัฐบาลต้องเร่งพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร. 0201.24/22. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี. เรื่องการประชุมว่าด้วยการท่องเที่ยวในเอเชียตะวันออกเฉียงไกล.

²องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2509). ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2503-2507. หน้า 18.

³แหล่งเดิม. หน้า 16-18.

⁴ในระยะแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ได้เน้นการพัฒนาโครงการขั้นพื้นฐานต่างๆ ทั้งการบูรณะปรับปรุงและสร้างใหม่ให้มีมาตรฐานในการอำนวยความสะดวกแก่อุตสาหกรรมและกิจการอื่นๆ แต่ในระยะที่สองของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ มุ่งเพื่อสร้างรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ และกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมการลงทุนของเอกชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยและกิจการโรงแรม เป็นต้น. (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2507). แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504-2506 ระยะที่สอง 2507-2509). หน้า 118,201.)

⁵สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ.สำนักนายกรัฐมนตรี. (2507). แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504-2506 ระยะที่สอง (2507-2509). หน้า 21.

⁵สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. อก.0201.2.1.2/17. เอกสารกระทรวงอุตสาหกรรม. พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม 2505. (พ.ศ.2505).

และสาธารณูปโภคให้แก่ประชาชน ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถช่วยยกระดับค่าครองชีพและเพิ่มรายได้แก่ประชากร เป็นที่มาของเงินตราต่างประเทศ¹ ทั้งนี้เนื่องจากนายกรัฐมนตรียอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ที่ชอบเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้และใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์ ดังจะเห็นได้จากในช่วงที่ยังเป็น ร.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สังเกต ณ ค่ายทหารจังหวัดลพบุรีเมื่อ พ.ศ. 2481 เป็นผู้นิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ภูมิประเทศ และวิถีชีวิต และเมื่อครั้งที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลทหารบกในกรุงวอชิงตัน ดี ซี ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2501 ทำให้เห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา ต่อมาเมื่อได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และคณะรัฐมนตรี ได้เดินทางตรวจราชการแผ่นดินทั่วภูมิภาคของประเทศ ทำให้มีการสำรวจและพัฒนาทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว เช่นการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้น 14 แห่ง

อุทยานแห่งชาติที่ดำเนินงานโดยสมบูรณ์ที่สุดในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่² โดยรัฐบาลและองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ดำเนินการจัดตั้งสถานที่บริเวณเขาใหญ่ และประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2505² ประกอบกับการที่ประเทศไทยได้รับการยอมรับว่าสภาพภูมิศาสตร์เหมาะสม

¹การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). **สถาบันฝึกอบรมวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว**. หน้า 16-17.

²กิจกรรมในวันหยุดพักผ่อนของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในขณะที่เป็น ร.อ. สฤษดิ์ "... การขี่ม้า ออกภูมิประเทศทำนองนี้ ร.อ. สฤษดิ์ฯ ถือว่าเป็นกีฬา และยาวิเศษ จึงประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ เมื่อมีโอกาสในวันหยุดราชการ ฉะนั้นเมื่อบ่อยๆเข้าก็มีโอกาสได้เห็นทั่วทุกหมู่บ้านย่านตำบลในลพบุรี รู้จักเส้นทางภูมิประเทศโดยกว้างขวาง ซึ่งผู้ไม่ชอบท่องเที่ยวจะเสียเปรียบในเชิงความรู้ ทางภูมิศาสตร์ของเมืองนี้อยู่บ้าง..." (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2503/บ13.2/ปีก2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีต่างๆ .บุคคลสำคัญชีวประวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. 2507. สารเสรี 25 เมษายน 2507.)

"...อุทยานเขาใหญ่ มีพรรณไม้ดงงามและมีสัตว์ป่านานาชนิดอยู่มากหลาย แม้แต่นกป่าพันธุ์ที่หาได้ยาก เช่นนกไกฟ้า ก็ปรากฏว่ามีอยู่ในป่าเขาใหญ่นี้ด้วย ประกอบกับเขาใหญ่เป็นที่สูง มีอาณาบริเวณกว้างขวาง และอยู่ไม่ห่างไกลจากจังหวัดพระนครมากนัก บรรดานักทัศนาจรจากกรุงเทพฯ หรือแม้จากต่างประเทศก็สามารถไปพักผ่อนได้โดยสะดวก จะเป็นทางดึงดูดนักทัศนาจรชาวต่างประเทศให้มาเที่ยวได้เป็นอย่างดี จะทำให้ประเทศไทยมีรายได้จากอุตสาหกรรมประเภทนี้มากยิ่งขึ้น อันเป็นผลพลอยได้ที่ดีอีกทางหนึ่ง รัฐบาลจึงได้จัดสร้างอุทยานแห่งนี้นั่น..." (สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2507). **ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2504**, พ.ศ. 2505-2506. หน้า 569.)

²**ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 79 ตอนที่ 89 ลงวันที่ 18 กันยายน 2505.

ที่จะเป็นศูนย์กลางการบินของเอเชียอาคเนย์¹ เนื่องจากสายการบินระหว่างประเทศที่นำผู้โดยสารเดินทางระหว่างทวีปยุโรปและภาคตะวันออกไกล ส่วนใหญ่จะแวะพักค้างคืนที่กรุงเทพฯ² ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จัก ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ต้องการสร้างภาพพจน์ที่ดีในด้านความปลอดภัยของประเทศ รวมถึงการที่ประเทศไทยมีวัฒนธรรม ประเพณีที่น่าสนใจในการชักจูงนักท่องเที่ยว เช่น การริเริ่มจัดงานแสดงช้างที่จังหวัดสุรินทร์ เมื่อ พ.ศ.2504³ เป็นต้น นอกจากนี้ขณะที่อเมริกาและยุโรปได้พัฒนาเทคโนโลยีด้านยานยนต์⁴ ได้ทำให้การขยายตัวของนักท่องเที่ยวทั่วโลกมีจำนวนมาก เช่น เมื่อพ.ศ. 2493-2503 มีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั่วโลกจำนวน 25.3-96.3 ล้านคน⁴ ประชากรมีเวลาพักผ่อนดังจะเห็นได้จากปริมาณนักท่องเที่ยวในหมู่เกาะฮาวายที่มีประมาณ 1,000 คนต่อวัน⁵ นอกจากนี้ยังมีการจัดหน่วยงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ การก่อตั้งสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว International Union of Official Travel (IUOTO)^{*} ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศสมาชิกทั่วโลก รวมไปถึงการสำรวจภาวะการท่องเที่ยวเมื่อ พ.ศ. 2502 โดยสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก Pacific Asia Travel Association (PATA)^{**} ซึ่งผลการสำรวจของ PATA ได้คาดการณ์ภาวะการท่องเที่ยวของไทย

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. รายงานของคณะสำรวจภาวะการท่องเที่ยวของสมาคมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก(Report of the PATA survey Team) เฉพาะประเทศไทย. (พ.ศ. 2502).

² องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2507). รายงานการสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ ศาลาสันติธรรม 17-18 ตุลาคม 2506. หน้า 120.

³ กระทรวงคมนาคม. (2504). งานแสดงของช้างที่จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2504 – 2506.

^{**} มีการนำเครื่องบินไอพ่นใบพัด (Propeller Jet) ที่สามารถบรรทุกทุกคนจำนวนมากข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกมาใช้ในการโดยสารเพื่อการลดระยะเวลาในการเดินทางและสร้างความสะดวกสบาย. (กรมฝึกหัดครู. (2533). การท่องเที่ยว. หน้า 128.)

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 3.

⁵ แวนดา. (2504, มิถุนายน). ผลได้จากการท่องเที่ยวของหมู่เกาะฮาวาย. อนุสาร อ.ส.ท. 1 (11). หน้า 26.

^{*} (IUOTO) ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2468 มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เป็นองค์การระหว่างประเทศ ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ การกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และให้ความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรมแก่ประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวไปยังองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศสมาชิก (อนุสาร อ.ส.ท.ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กันยายน 2503. หน้า 52.)

^{**} PATA ก่อตั้งขึ้นที่มลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2494 มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ San Francisco, California, U.S.A สมาชิกของ PATA ประกอบด้วยหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ

ในอนาคตไว้ว่าการท่องเที่ยวจะทำรายได้ถึงปีละ 30-40 ล้านดอลลาร์ และยังเสนอรัฐบาลไทยให้จัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นเอกเทศ และจัดเงินทุนสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น¹ เป็นผลให้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีแนวคิดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยให้มีรูปแบบที่ชัดเจน และจัดให้เป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ในระบบเศรษฐกิจของไทยอย่างจริงจัง โดยเริ่มจากการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และจัดสรรงบประมาณการขึ้นโดยเฉพาะ²

งานส่งเสริมการท่องเที่ยวได้จัดตั้งขึ้นเป็น “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” มีชื่อย่อว่า “อ.ส.ท.”³ ทำหน้าที่วางแผน สำรวจ เก็บข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์อันเป็นผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมระหว่างประเทศ การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมไปถึงการช่วยเหลือ ให้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐบาล และเอกชนในการดำเนินงานต่างๆ⁴ และช่วยส่งเสริมให้มีการสร้างปัจจัยพื้นฐาน โดยเฉพาะการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพื่อนำไปสู่สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีของประเทศไทยทางด้านความปลอดภัย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกจากนี้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังได้ทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านอื่นๆ เช่น การเพิ่มวันหยุดราชการ โดยลดวันทำงานของราชการเหลืออาทิตย์ละ 5 วัน เริ่ม 08.00-16.00 น. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของกระทรวง ทบวงต่างๆ และเป็นการช่วยให้ข้าราชการได้มีเวลาพักผ่อนเพิ่มขึ้นและช่วยลดค่าครองชีพด้วย⁵ และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้เวลาวันหยุดในการพักผ่อนรัฐบาลจึงได้จัดให้มีขบวนรถไฟพิเศษ เส้นทางกรุงเทพฯ-หัวหิน ออกจากกรุงเทพในวันศุกร์ตอนเย็น และเที่ยวกลับจากหัวหินวันอาทิตย์ตอนเย็น⁶ อีกทั้งรัฐบาลได้สร้าง และปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเป็นที่พักผ่อนและหารายได้ เช่น การแสดงของ

(ต่อ) กว่า 2,000 หน่วยงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวไปสู่ประเทศต่างๆในภูมิภาคแปซิฟิก. (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. รายงานของคณะสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยวของสมาคมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก(Report of the PATA survey Team เฉพาะประเทศไทย). (พ.ศ.2502).

¹แหล่งเดิม.

²ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 76 ตอนที่ 74. วันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2502. หน้า 273-275.

³แหล่งเดิม. หน้า 273.

⁴แหล่งเดิม. หน้า 273-275.

⁵สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2501/บ.21.9. โครงการเศรษฐกิจ(ปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501) 3 พฤศจิกายน 2501.

⁶สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. บันทึกการรายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกิจการ อ.ส.ท. ครั้งที่ 6/2503. (2502).

ช้าง วัดบูรพาราม จ. สุรินทร์¹ ปราสาทหินพิมาย จ.นครราชสีมา² และเจดีย์วัดสนามชัย จ.สุพรรณบุรี เป็นต้น

ดังนั้นรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการ จัดตั้งตัวแทนบริหารงานด้านการท่องเที่ยว คือ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ นโยบายและวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นผู้วางแผน สรุป และประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูล การจัดทำเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น อนุสาร อ.ส.ท. Holiday Time in Thailand, Thailand Travel Talk ซึ่งมีการตีพิมพ์เผยแพร่ถึง 3 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน³ จัดทำแผ่นฟิล์มที่สามารถนำไปใช้ในงานแสดงสินค้าและมอบให้แก่ กงสุลไทยในต่างประเทศ เพื่อนำออกเผยแพร่ในสถานทูตในต่างประเทศ⁴ และเป็นผู้สำรวจ ช่วยเหลือ ส่งเสริมกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว เช่น การเชิญบุคคลที่มีความชำนาญ และเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวมาร่วมสัมมนา ณ ศาลาสันติธรรม⁵ นอกจากนั้นองค์การส่งเสริม การท่องเที่ยวยังได้มีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น การดำเนินงานร่วมกับกระทรวงเกษตร ในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ 14 แห่ง⁶ การร่วมมือกับกระทรวงคมนาคม กรมศิลปากร ในการจัดให้ มีการทัศนศึกษาในประเทศ⁷ เช่น การจัดงานช้างที่จังหวัดสุรินทร์ การจัดโบราณคดีสัญจร เป็นต้น ทำให้มีนักท่องเที่ยวหลายประเทศเดินทางมาเที่ยวที่ประเทศไทย ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น เป็นต้น⁸ อย่างไรก็ตามยังมีการดำเนินงานที่เป็นผลมาจากการพัฒนากิจการ

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. คค.0202.9/220. เอกสารกระทรวงคมนาคม. งานแสดงช้างที่ จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2504 - 2506.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2504/ อ.2. เอกสารองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. (สยามรัฐ 7 กันยายน 2504).

³เจดีย์วัดสนามชัย เป็นเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของนักบวชผู้ไม่ปรากฏนามสมัยโบราณเป็นจำนวนมาก (อนุสาร อ.ส.ท. ปีที่3 ฉบับที่ 11 ประจำเดือน มิถุนายน 2506).

⁴เฉลิม ชัยจารุวัตร, พลตรี. (2506, ธันวาคม). การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย. อนุสาร อสท. 4 (5). หน้า 26.

⁵อินไซด์ อ.ส.ท.(2503-2513). หน้า 17.

⁶สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค.1.1.7/18. การสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยว ระหว่าง 17-18 ต.ค. 2506 ณ ศาลาสันติธรรม กรุงเทพฯ. (3-8 ก.ค.2506).

⁷(2504, มกราคม). อนุสาร อ.ส.ท.. 1(10).

⁸สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2506. อ.2. เอกสารองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และ องค์การต่างๆ. (ไทรยวัน 17 พ.ย. 2506).

⁹พูนพล อาสนจินดา. (2514). ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจประเทศไทย. หน้า 171.

ด้านอื่นๆ ของรัฐบาล เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภคในประเทศ¹ การส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรม²

จากการดำเนินงานด้วยวิธีการดังกล่าว ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ส่งผลให้ปัจจัยพื้นฐานและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเจริญเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งธุรกิจโรงแรม ธุรกิจสายการบิน และธุรกิจนำเที่ยว เช่น ธุรกิจโรงแรม ในพ.ศ. 2502 ประเทศไทยมีโรงแรมชั้นหนึ่งจำนวน 959 ห้อง จนถึงพ.ศ. 2506 ประเทศไทยมีโรงแรมชั้นหนึ่งจำนวน 1,722 ห้อง³ และการท่องเที่ยวยังสร้างรายได้ให้กับประเทศเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากเมื่อพ.ศ. 2502 การท่องเที่ยวทำรายได้ในประเทศอยู่ในอันดับที่ 7 มีจำนวน 104 ล้านบาท ต่อมาใน พ.ศ. 2506 การท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้นอยู่ในอันดับที่ 6 มีจำนวน 394 ล้านบาท⁴ การท่องเที่ยวยังส่งผลในด้านสังคมทำให้ประชาชนมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และยังมีผลต่อความปลอดภัยของประเทศไทยจากคอมมิวนิสต์ โดยช่วยให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยคอมมิวนิสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ช่วยสร้างอาชีพ รายได้ และการดูแลด้านความมั่นคงปลอดภัยจากรัฐบาลอย่างใกล้ชิด ทำให้กลุ่มคอมมิวนิสต์แทรกซึมได้ยากขึ้น⁵

จากการที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2502-2506) ได้มีการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวในหลายด้าน และทำให้การท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ งานวิจัยนี้จึงต้องการจะศึกษาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว และจะศึกษาถึงนโยบาย วิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งด้านการจัดงบประมาณ การจัดตั้งองค์การอิสระ การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ การส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศให้เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าขึ้น รวมไปถึงต้องการศึกษาถึงผลที่เกิดจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่เป็นพื้นฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเวลาต่อมา

¹สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ.สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2507). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504-2506 ระยะที่สอง (2507-2509)**. หน้า 118.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **อก.0201.2.1.2/17**. เอกสารกระทรวงอุตสาหกรรม. พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม 2505. (พ.ศ.2505).

³ **อินไซด์ อ.ส.ท.** (2503-2513). หน้า 25 ,34

⁴ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2509). **ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว 2503-2507**. หน้าประกอบ.

⁵ สีนินาฏ เวชแพทย์. (2539). **แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม**. หน้า 81 และ153.

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันยังไม่พบผู้ใดศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2506 อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ดังต่อไปนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

อรรถวรรณ ศรีอุดม (2543). **การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว(2453-2468)**. ปรินูญานิพนธ์ ศศม. (ประวัติศาสตร์ไทย). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งหมายที่จะศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อทราบว่าการท่องเที่ยวในรัชสมัยนั้นมีลักษณะอย่างไรแตกต่างจากการท่องเที่ยวปัจจุบันอย่างไร ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัยชิ้นนี้ คือทำให้ทราบถึงการพัฒนาการท่องเที่ยว และหารายได้จากการท่องเที่ยวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เพื่อความรู้ และการพักผ่อนหย่อนใจ มากกว่าการจาริกแสวงหาบุญที่มีมาแต่เดิม และเริ่มมีธุรกิจด้านการท่องเที่ยว โดยกรมรถไฟหลวงแห่งกรุงสยามเป็นผู้ดำเนินงาน แบ่งเป็นธุรกิจขนส่ง ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจที่พัก ธุรกิจนำเที่ยวและธุรกิจขายของที่ระลึก อันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเนื้อหาในงานวิจัยทำให้ทราบเข้าใจถึงทัศนคติและความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้การท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในกลุ่มชนชั้นผู้นำประเทศ สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นผู้วิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางศึกษาถึงรูปแบบและความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย

ชาญชัย ดวงจิตต์ (2529). **การส่งเสริมการท่องเที่ยวและองค์การเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย**. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. งานวิจัยชิ้นนี้เน้นการศึกษาเรื่องทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานองค์การ และการนำทฤษฎีมาเปรียบเทียบเพิ่มความรู้ในลักษณะการบริหารงานขององค์การ โดยใช้ทฤษฎีองค์การในการวิเคราะห์ภาพรวมในด้านการบริหาร การจัดการภายในองค์การองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสรุปและพัฒนาการบริหารงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่ได้เน้นการศึกษาบทบาทและหน้าที่ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้วิจัยจึงใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ปณูชา อัญชลีบุญล (2548). **พัฒนาการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พ.ศ. 2502-2545**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-

วิโรฒ. งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งหมายในการศึกษาถึงพัฒนาการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ตั้งแต่ พ.ศ. 2502-2545 ว่าการดำเนินงานและพัฒนาการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีความเป็นมาอย่างไร รวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่มีผลต่อโครงสร้างในการปฏิบัติหน้าที่ ภายในองค์กร เพื่อช่วยลดและแก้ไขอุปสรรคต่างๆ และส่งผลให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เติบโตขึ้นอย่างยั่งยืน งานวิจัยได้มีการสรุปที่มาของการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และหน้าที่หลักขององค์การก่อนจะมาเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ลักษณะเนื้อหาไม่เน้น ศึกษาศาเหตุ และปัจจัยสนับสนุนนโยบายเพื่อการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในรัฐบาลของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ผลภาพรวม ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

วีรยุทธ ศรีสุวรรณกิจ (2549). **การพักผ่อนหย่อนใจแบบตะวันตกของชนชั้นนำสยาม.**

พ.ศ. 2445-2475. หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งหมาย ในการศึกษาถึงวัตถุประสงค์และค่านิยมในการพักผ่อนหย่อนใจแบบตะวันตกของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2445-2475 และกิจกรรมมากมายแบบตะวันตกที่เกิดขึ้นในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็น กีฬา งานอดิเรก และการพักผ่อนตากอากาศ ที่ได้รับจากวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวตะวันตกสู่การ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชนชั้นนำในสังคมไทย เน้นในเรื่องค่านิยมที่เปลี่ยนไปในสังคมไทย ซึ่งต่างจาก เรื่องที่ต้องการจะศึกษาคือ ช่วงเวลา และวัตถุประสงค์ในการศึกษาเนื่องจากงานชิ้นนี้เน้นศึกษา ถึงการรับเอาวัฒนธรรมการพักผ่อนของตะวันตกและการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาท ในการพักผ่อนหย่อนใจของชนชั้นนำในสยาม ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางศึกษารูปแบบของ การท่องเที่ยวที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจ

สินีนางู เวชแพทย์ (2539). **แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกี่ยวกับการพัฒนา**

เศรษฐกิจและสังคม. หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษา ถึงแนวคิดการดำเนินงาน นโยบาย และผลกระทบ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระบบเสรีนิยม ที่มาจากบทบาทของสหรัฐอเมริกา ธนาкарโลก เนื้อหาเน้นศึกษา ถึงการดำเนินนโยบายที่สหรัฐอเมริกา และธนาкарโลกเข้ามามีบทบาทในการดำเนินนโยบาย ของรัฐบาลไทย ซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา สถานการณ์ที่มีบทบาทต่อแนวคิด และนโยบายที่เกิดขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อพักผ่อนและหาความสำราญใจ รวมทั้งการจัดการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นธุรกิจ หรือการดำเนินงานของรัฐ ได้แก่ การให้คำแนะนำสถานที่พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยว¹ และในสมัยที่ศึกษาใช้คำว่า ทศนาจรในความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังข้อความต่อไปนี้ “...ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการสร้างชื่อเสียงและด้านอื่นๆ ให้ประเทศ หรือศัพท์เรียกกันใหม่เป็นที่คุ้นหูว่า การทศนาจรนั้น...”² ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงจะใช้คำว่า การท่องเที่ยวกับคำว่า ทศนาจรในความหมายเดียวกัน

การส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผน นโยบาย และการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปแบบในฐานะเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ความมุ่งหมายของการค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
2. เพื่อศึกษาแนวคิด นโยบาย และวิธีการในการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยว ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสาเหตุ ปัจจัย ที่ทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในรัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
2. ทำให้ทราบแนวคิด นโยบาย และวิธีการดำเนินงานของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
3. ทำให้ทราบถึงผลอันเกิดจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

¹Webster's Third New International Dictionary. (1961). P.2417. (tourism 1. The practice of touring : travelling for recreation, the guidance or management of tourists as a business or governmental function :provision of itineraries, guidance and accommodations for tourists : the economic activities associated with and dependent upon tourists.)

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2501/บ.21.9. โครงการเศรษฐกิจ (ปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501) พิมพ์ไทย 3 พฤศจิกายน 2501.

4. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้ชัดเจนมากขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาค้นคว้าเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2506 มุ่งเน้นศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยของการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และนโยบายที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ต้องการศึกษาถึง แนวคิด นโยบาย และวิธีการดำเนินงานต่างๆในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลอื่นได้แก่ นโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว การดำเนินงานประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจัดทำขึ้น รวมถึงการดำเนินนโยบายประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่นกระทรวงคมนาคม ในการจัดงานช้างที่จังหวัดสุรินทร์ กระทรวงเกษตรในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และกรมศิลปากรในการจัดงานแสดงต่างๆ เป็นต้น

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้วิธีทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และการวิเคราะห์ข้อมูลในเอกสาร (Documentary Research) เสนอรายงานในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) จากเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง เช่น ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี จดหมายเหตุรายวัน เอกสารสำคัญกระทรวงศึกษาธิการ เอกสารสำคัญกรมศิลปากร วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ และบทความ

แหล่งที่มาของข้อมูล

1. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
3. หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
5. หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์
6. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ท่าอากาศยาน กรุงเทพฯ

7. หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี กรุงเทพฯ
8. หอสมุดการท่งเทียวแห่งประเทศไทย

บทที่ 2

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยก่อน พ.ศ. 2502 และปัจจัยที่ทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

1. การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยก่อน พ.ศ. 2502

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย เริ่มขึ้นอย่างชัดเจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุและปัจจัยต่างๆ กล่าวคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัตินั้น เป็นช่วงเวลาประเทศไทยประสบกับปัญหาจากภัยธรรมชาติและปัญหาทางเศรษฐกิจภายในประเทศ ที่ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจอย่างมาก ปัญหาที่ได้รับจากภัยธรรมชาติที่สร้างความเสียหายของพืชผลเกษตรเมื่อ ปี พ.ศ. 2453 มีส่วนทำให้ ข้าว ไม้สัก ดินบุก และสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทยไม่สามารถผลิตออกสู่ตลาดได้เพียงพอ

เมื่อเกิดอุทกภัยใน ปีพ.ศ. 2460 ได้ทำให้เกิดปัญหานานานทั่วประเทศ ส่งผลให้ประเทศไทยขาดรายได้จากสินค้าหลักในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่จะแสดงให้นานาประเทศเห็นว่าประเทศไทยมีฐานะเท่าเทียมกับประเทศตะวันตก และรักษาสถานภาพของพระมหากษัตริย์ให้สมเกียรติที่สุด และเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรักชาติ จะเห็นได้จากการจัดพระราชพิธีบรมศพของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างสมพระเกียรติ และค่าใช้จ่ายในการจัดพระราชพิธีบรมราชาภิเษกอย่างยิ่งใหญ่ขึ้น 2 ครั้ง เพื่อเชื้อเชิญผู้นำนานาประเทศร่วมแสดงความยินดี และเป็นการแนะนำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักของทั่วโลก เป็นต้น¹ นอกจากนั้นทรงมีพระราชดำริยกเลิกสิ่งมั่วเมา โดยให้ยกเลิกอากรบ่อนเบี้ย อากรหวย ก.ข. ซึ่งเป็นที่มาของรายได้ส่วนใหญ่ของรัฐทั้งหมดในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2460² เป็นผลให้รัฐบาลขาดรายได้อย่างมหาศาล นอกจากนั้นยังได้มีการลงทุนสร้างและขยายเส้นทางคมนาคมทางรถไฟ เพื่อให้การขนส่งและการเดินทางในระยะทางที่ไกลมีความสะดวกมากขึ้น ทำให้รัฐบาลมีค่าใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้น

¹ อรวรรณ ศรีอุดม. (2543). การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว(2453-2468). หน้า 23, 64.

² สมเด็จพระยาอดิศรราชานุภาพ. (2507). ประชุมพงศาวดารหน้าปีที่ 17 (เล่ม 12). หน้า 232-233.

สาเหตุและปัจจัยต่างๆได้มีส่วนทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริให้สนับสนุนการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว¹และการส่งเสริมการท่องเที่ยว² เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ของรัฐบาลให้สูงขึ้น โดยได้มอบหมายให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน อธิบดีกรมรถไฟหลวง³หารายได้จากกิจการรถไฟ โดยการจัดกิจกรรม“เที่ยวตามทางรถไฟ” และยังพระราชทานพื้นที่บริเวณสวนลุมพินีให้ดำเนินการจัดงานแสดงสินค้า วิธีชีวิตของภูมิภาคต่างๆในประเทศไทย โดยพระราชทานชื่องานว่า “สยามรัฐพิพิธภัณฑ์” เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และดึงดูดความสนใจของคนในประเทศและชาวต่างชาติ ให้เดินทางเข้าร่วมงานที่รวมเอกลักษณ์และคุณค่าเกี่ยวกับวิถีชีวิต อาชีพ และลักษณะเด่นในภาคต่างๆของประเทศไทย รวมทั้งเพื่อส่งเสริมการลงทุนในประเทศ การขายสินค้า อาหาร เครื่องดื่มภายในงาน พร้อมกับจัดแสดงการละเล่นต่างๆเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ประเทศไทย และจัดหารายได้จากการจัดงานครั้งนี้ด้วย จะเห็นได้จากพระราชดำริเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการจัดงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์จากพระราชปรารภของพระองค์ เรื่องงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ ในวันที่ 5 พ.ย. 2468 ดังนี้ ...การมีสยามพิพิธภัณฑ์ขึ้นได้ในครั้งนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจไม่น้อยเลย เพราะเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าปรารถนาใคร่ให้มีขึ้นนานแล้ว แต่หากไม่เป็นผลสำเร็จเพราะเหตุต่างๆ...⁴

อย่างไรก็ตาม การจัดงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์มิได้เกิดขึ้นเนื่องจากการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้การจัดงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ถูกยกเลิก ดังเหตุผลของการประกาศเลิกการจัดงาน โดยได้ประกาศ เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2468 ดังนี้

¹การเดินทางเพื่อพักผ่อนและหาความสำราญใจ รวมทั้งการจัดการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นธุรกิจ หรือการดำเนินงานของรัฐ ได้แก่ การให้คำแนะนำสถานที่พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยว (Webster's Third New International Dictionary. (1961). P.2417. (tourism 1. The practice of touring : traveling for recreation, the guidance or management of tourists as a business or governmental function :provision of itineraries, guidance and accommodations for tourists : the economic activities associated with and dependent upon tourists.)

²การวางแผนนโยบาย และการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปแบบ ในฐานะเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ.

³จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน รัชกาลที่5. ภาคที่ 12 วันเสาร์ที่ 28 พฤษภาคม ,วันเสาร์ที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2424 (ร.ศ.100,จ.ศ. 1243). หน้า 131.

⁴ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. หจข.ร.7 ม.16/1. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. สำเนาหมายเลข สม. เรื่องพระราชปรารภเรื่องงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์.ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2468.

1. ในเวลานี้บ้านเมืองกำลังวุ่นวาย จะเปิดสวนลุมพินีและแสดงสยามพิพิธภัณฑน์ในเดือน มกราคม พ.ศ. 2468 ตามกำหนดเดิมหาสมควรไม่

2. ถ้าจะเลื่อนไปเมื่อพ้นกำหนดแล้วก็เป็นเวลาช้านาน การก่อสร้างบางอย่างก็จะทรุดโทรมลง คงจะต้องบูรณะซ่อมแซมขึ้นใหม่ ตลอดจนค่าบำรุงรักษา กรรมการสยามรัฐพิพิธภัณฑน์ได้แสดง ยอดบัญชีว่า ถ้างานนี้เลื่อนออกไป จะต้องเพิ่มเงินแผ่นดินช่วยรายจ่ายอีกหลายแสนบาท ซึ่งในเวลานี้ ฐานะเงินแผ่นดินกำลังขาดแคลน ยังจะต้องจ่ายเงินอีกเช่นนี้ จึงมีการขัดข้องสำคัญในทางรัฐประสา สโนบาย ... จึงทรงมีพระราชดำริเห็นว่า ควรเลิกการแสดงสยามรัฐเสีย คงไว้แต่การสร้างสวนลุมพินี ให้สำเร็จ และเป็นประโยชน์แก่ประชาชน สมดังพระราชประสงค์ของสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช...¹

อย่างไรก็ตาม การที่พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์จะจัดงานสยามรัฐพิพิธภัณฑน์ ได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่เห็นประโยชน์และความสำคัญจากการท่องเที่ยว อันจะนำมาซึ่งรายได้ที่น่าจะช่วย บรรเทาสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ในขณะนั้น

2. กรมรถไฟหลวงกับบทบาทด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

นอกจากสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะมีแนวคิดในการจัดงานสยามรัฐ พิพิธภัณฑน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้ว พระองค์ยังทรงมอบหมายหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้แก่กรมรถไฟหลวงฯ แม้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนกำแพงเพชรอัครโยธิน เป็นผู้บัญชาการรถไฟ² ซึ่งถือเป็นคนไทยกลุ่มแรกที่ประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ตั้งแต่การสำรวจตัวโดยสารและที่พัก การบริการขนส่งผู้โดยสาร การให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม การให้บริการที่พักแรม และการให้คำแนะนำ ด้านการเดินทาง ช่วยให้สามารถเดินทางได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็วขึ้นกว่าเดิม โดยกรมรถไฟหลวง ได้มีการดำเนินการในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวดังนี้

2.1 ด้านบริการขนส่งผู้โดยสาร

การบริการขนส่งผู้โดยสารของกรมรถไฟหลวง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า- เจ้าอยู่หัว ได้มีการลงทุนจำนวนมาก เพื่อการสร้างและขยายทางรถไฟในประเทศ ทั้งทางรถไฟสายใต้ ที่เคยเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงสถานีปาดังเบซาร์ ชายแดนของรัฐปะลิส สหพันธรัฐมาลายาของอังกฤษ

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **พจข. ร.7 ม.16/1.** เรื่องสำเนาประกาศยกเลิกการแสดงสยามรัฐพิพิธภัณฑน์ คัดจากหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2468.

²แหล่งเดิม. 12 วันเสาร์ที่ 28 พฤษภาคม ,วันเสาร์ที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2424 (ร.ศ.100,จ.ศ. 1243). หน้า 131.

สามารถที่จะเชื่อมต่อกับทางรถไฟของอังกฤษไปยังสถานีไพร (ตรงข้ามกับเกาะปีนัง) กัวลาลัมเปอร์ และสิงคโปร์ ได้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 และทางรถไฟสายเหนือที่เคยเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปถึงจังหวัดแพร่ ได้สร้างต่อไปยังจังหวัดลำปางและเชียงใหม่ โดยตลอดได้ถ้าขุนตาน เริ่มให้บริการเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2464¹ เพื่อให้ผู้โดยสารและการขนส่งได้รับความสะดวกสบายและสามารถเดินทางได้ในระยะทางที่ไกลจากเดิม เพื่อประโยชน์ในด้านต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว และได้มีการเดินรถขบวนรถเร็วระหว่างประเทศ จากสถานีบางกอกน้อยไปถึงสถานีไพร ในวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2464 อีกด้วย²

ประโยชน์ที่ได้รับจากการสร้างและขยายเส้นทางรถไฟให้มีระยะทางที่ไกลขึ้น ทำให้เกิดทางเลือกในการเดินทางแก่ผู้โดยสาร สามารถเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ได้มากขึ้น และการที่เส้นทางรถไฟขยายออกไปในระยะทางที่ไกล ยังมีส่วนลดระยะเวลาในการเดินทาง โดยเฉพาะการเพิ่มเส้นทางเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟระหว่างประเทศ เช่นทางรถไฟสายใต้ที่เชื่อมต่อสหพันธรัฐมลายู ณ สถานีปาดังเบซาร์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ที่มีส่วนในการลดระยะเวลาในการเดินทางไปยังภาคใต้ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวในงานพิธีเปิดทางรถไฟสายใต้ ของกรมหลวงพระกำแพงเพชรอัครโยธินดังนี้

...ทางรถไฟสายใต้ที่สร้างขึ้นเพื่อบำรุงบ้านเมืองให้เจริญ แลเพื่อให้ไปมาได้ตรง ในระหว่าง กรุงเทพฯกับมณฑลต่าง ๆ ในพระราชอาณาจักรภาคใต้ ด้วยเวลานี้คมนาคมที่มีอยู่ก็มีแต่เรือที่เดินตามชายทะเล หรือทางบกซึ่งเป็นทางไกลกันดารมาก เป็นต้นว่า ถ้าจะไปกับเรือกลไฟที่เดินอยู่เสมอจากกรุงเทพฯถึงสงขลา ก็ต้องใช้เวลา 4 วัน หรือถ้าจะเดินทางบกแล้วก็ต้องใช้เวลาเดือนเศษ แต่ถ้าจะเดินทางโดยรถไฟ และเมื่อกรมรถไฟเดินรถเร็ว(เอกสระเปรศ) แล้วก็จะไปถึงสงขลาได้ภายใน 2 วัน

...

นอกจากนั้นแล้ว การขยายเส้นทางรถไฟของกรมรถไฟหลวง เป็นผลทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงผู้คนภายในประเทศและชาวต่างประเทศ ที่เดินทางเข้ามาในเมืองไทยโดยตรงอีกด้วย ดังจะเห็นได้จาก คำกล่าวของกรมหลวงกำแพงเพชรอัครโยธินในพิธีเปิดทางรถไฟสายใต้ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 ดังนี้

...การประหยัดเวลาเดินทางลงได้นี้ ใช่แต่จะเป็นประโยชน์ใหญ่สำหรับพวกพ่อค้าพานิช ที่อยู่ในกรุงเทพฯ แต่ฝ่ายเดียวก็หามิได้ ย่อมจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เดินทางแลชาวต่างประเทศที่ตั้งเคหะ

¹กรมรถไฟ. (2490). **งานฉลองรถไฟหลวงครบ 50 ปี**. หน้า 11-13.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **พท. 1/1**. เรื่องหนังสือที่ระลึกแห่งการเปิดทางรถไฟหลวงสายใต้ 2459. หน้า 21-22.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **ฉบับเดิม**. หนังสือที่ระลึกแห่งการเปิดทางรถไฟสายใต้ 2459. หน้า 20-21.

สถานอยู่ในกรุงสยาม จะลาออกไปพักแลเยี่ยมประเทศบ้านเมืองตนนั้นด้วย ส่วนสำหรับนักท่องเที่ยวรอบโลก ก็น่าจะเหมาะแก่ความประสงค์มาก เพราะสำหรับนักท่องเที่ยวเช่นนี้ ถ้าขึ้นจากเรือที่เมืองปีนัง แลข้ามมาขึ้นรถไฟที่เมืองโปร ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันตกของแหลมมลายู ตรงเกาะปีนังข้ามน้ำขึ้นมายังกรุงเทพฯ แล้วก็จะได้เห็นบ้านเมืองอันน่าดูน่าชมตลอดทาง อนึ่งท้องที่เหล่านั้นจะว่ายังไม่มีการรู้จักดีนักก็ว่าได้ เมื่อได้เที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ในกรุงเทพมหานครแล้ว ถ้ามีความประสงค์จะกลับทางเรือลงไปเมืองสิงคโปร์ แล้วเดินทางเที่ยวต่อไปในประเทศตะวันออกก็ได้ อนึ่งผู้เดินทางเที่ยวในประเทศตะวันออก เช่น เมืองจีน แลเมืองญี่ปุ่น ถ้าจะเข้ามาเที่ยวในกรุงสยาม จะเข้ามาโดยทางเรือแลกลับทางรถไฟก็ได้เหมือนกัน...¹

ที่ได้กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจุดประสงค์ของการขยายเส้นทางรถไฟก็เพื่อที่จะทำให้การท่องเที่ยวภายในและระหว่างประเทศสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น โดยที่ผู้เดินทางท่องเที่ยวสามารถที่จะใช้การเดินทางโดยรถไฟที่เชื่อมต่อกับประเทศสิงคโปร์ เดินทางถึงจุดหมายปลายทางได้ทันที หรือการเดินทางเยือนประเทศก็สามารถอาศัยการเดินทางทางเรือ แล้วเชื่อมต่อกับทางรถไฟได้โดยสะดวก อันน่าจะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

2.2 การบริการด้านที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม

เนื่องจากการเดินทางในระยะทางไกลส่วนมากจะใช้เวลามากกว่า 1 วัน จึงต้องมีการจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้โดยสาร เป็นอีกหนึ่งความรับผิดชอบของกรมรถไฟหลวง ในการจัดบริการต่างๆ ในบริเวณสถานีรถไฟ ได้แก่ การสร้างบ้านพักเพื่อให้บริการแก่ผู้โดยสาร ที่เรียกว่า Rest House มีลักษณะเป็นบ้านพักบังกะโลหลังเล็กๆ ชุดหนึ่ง บังกะโลแต่ละหลังมีห้องเตียงคู่ 2 ห้อง ห้องน้ำ 2 ห้อง และห้องโถงเล็กๆ ระหว่างบังกะโลแต่ละหลังมีทางเดินที่มีหลังคาคลุมเชื่อมถึงกัน² เพื่อไว้สำหรับให้บริการแก่ผู้โดยสาร ซึ่งมีบริการที่พักรวมอาหารและเครื่องดื่มในพร้อมในบางสถานี เช่น สถานีทุ่งสง ทุ่งพร พิชณุโลก และบางสถานีให้บริการเพียงที่พักอย่างเดียว แต่หากต้องการอาหารและเครื่องดื่ม ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เช่น สถานีนครลำปาง อุตรดิตถ์ โคราซ ลพบุรี หัวหิน สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และอื่นๆ³

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **ฉบับเดิม**. หนังสือที่ระลึกแห่งการเปิดทางรถไฟหลวงสายใต้ 2459. หน้า 21-22.

² Lord Northcliff. "Travel Notes" ตัดตอนนำเสนอในการรถไฟแห่งประเทศไทย. (2527). **บรรณจักราลึก**. หน้า 45.

³ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **หจข. รฟท.1/4**. Siamese State Railways : A Guide Book of General information with Time Tables. (2464). P. 12-13.

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้กรมรถไฟหลวงใช้ที่ดินส่วนพระองค์ของสมเด็จพระพันปีหลวงที่ขายทะเลหัวหินเพื่อหารายได้ กรมรถไฟหลวงจึงได้ลงทุนสร้าง “สถานโฮเต็ลก่อด้วยอิฐ”(โรงแรมหัวหิน) ซึ่งได้เปิดกิจการอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2465 โดยได้ระบุถึงสาเหตุในการสร้างไว้ดังนี้

...โดยเหตุที่การเดินทางไปยังชายทะเลได้บรรลู่ถึงชัย ซึ่งปรากฏแน่ชัดว่า เป็นการสมควรกับเวลาที่จะจัดการในเรื่องที่พักชายทะเล เพื่อเพิ่มพูนความผาสุกและความสะดวก ให้แก่ผู้อื่นที่ไปพักตากอากาศดียิ่งขึ้นกว่า เพียงเท่าที่มีบ้านพักซึ่งได้จัดอยู่แล้ว เพราะผู้ที่ไปพักต้องเตรียมจัดหาของตนเอง ในเรื่องอาหารการบริโภค คนใช้ และ เครื่องภาชนะใช้สอยต่างๆ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและไม่สะดวกด้วย โดยเหตุนี้กรมจึงได้เลือกเอาหัวหิน เป็นทะเลสำหรับพักตากอากาศเพราะเหตุที่มีอากาศดี ได้ลมบริสุทธิ์สดชื่น...กับอีกประการหนึ่งก็เพราะเหตุที่กรมที่ดินและบ้านเรือนอยู่ในที่นั้นแล้วด้วย จึงได้เริ่มก่อสร้างสถานโฮเต็ลขึ้น ก่อด้วยอิฐจุฬาไปได้ 28 เติยงนอนส่วนบ้านพักนั้นได้ย้ายไปปลูกลงในที่ใหม่แล้ว ได้จัดให้มีอาหารจำหน่ายและมีคนใช้พร้อมสรรพกับได้ตั้งผู้จัดการดูแลทำการขึ้นอยู่ในความบังคับบัญชาของกองโฮเต็ล ในส่วนการเจริญรอยสำหรับผู้ไปพัก ได้จัดสนามกอล์ฟ และ สนามเทนนิสขึ้น...¹

จากเหตุผลในการก่อสร้างโฮเต็ลก่ออิฐข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวชายทะเลที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว น่าจะได้รับความนิยมยิ่งขึ้น จึงทำให้รัฐบาลต้องการที่จะก่อสร้างสถานที่พักที่สามารถรองรับและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม กรมรถไฟไม่สามารถที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง จึงได้มีการจัดตั้งกองโฮเต็ลและบ้านพักขึ้นใน พ.ศ. 2465 เพื่อดูแลกิจการบ้านพักของรถไฟรวมทั้งดูแลการบริการด้านอาหารในรถตู้เสบียง² โดยเริ่มจากการดูแลงานด้านการบริการอาหารและเครื่องดื่มในตู้เสบียงรถไฟตามสถานีรถไฟ เช่นสถานีหาดใหญ่ เชียงใหม่ บางกอกน้อย ที่สำคัญคือเน้นการจัดบริการในโรงแรมหัวหินให้ได้มาตรฐานเดียวกับตะวันตก³ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้โดยสารหรือนักท่องเที่ยว ทำให้โรงแรมหัวหินมีบริการที่มากกว่าที่พักอาศัย ดังจะเห็นได้จากข้อความในรายงานประจำปีของทางกรมรถไฟหลวง ใน พ.ศ. 2465 ดังนี้

¹การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2470). รายงานประจำปี พ.ศ.2465 เพื่อระลึกถึงพระคุณพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน. หน้า 23-24.

²การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2470). แหล่งเดิม. หน้า 22-23.

³อรรณณ ศรีอุดม. (2543). แหล่งเดิม. หน้า 88.

...ได้จัดให้มีอาหารจำหน่ายและมีคนใช้พร้อมสรรพ กับได้ตั้งผู้จัดการดูแลทำการขึ้น อยู่
ในความบังคับบัญชาของกองโฮเต็ล ในส่วนการเจริญมัยสำหรับผู้ไปพัก ได้จัดทำสนามกอล์ฟและ
สนามเทนนิส กิจการโฮเต็ลที่ได้ดำเนินด้วยวิธีอย่างใหม่นี้ ได้มีแขก ชูดแรกที่ได้พากันไปพัก เริ่ม
ตั้งแต่วันที่ 26 ตุลาคม จึงเป็นที่เชื่อว่าการบำรุงความสมบูรณ์ที่หัวหิน คงจะเพิ่มพูนความสะดวกให้แก่
ผู้ไปพัก และจะเป็นอุปายเพิ่มรายได้ในการ เติบโตได้ดียิ่งขึ้น...¹

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสร้างหรือการจัดบริการในด้านต่างๆเป็นอย่างดีของ
โรงแรมหัวหินนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เดินทางและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับ
ขบวนรถไฟ ได้ใช้บริการพักแรมและบริการอื่นๆ อันจะเป็นการเพิ่มจำนวนผู้โดยสารและรายได้ให้แก่
กรมรถไฟหลวง เพื่อเพิ่มผู้โดยสารและหารายได้ให้แก่กรมรถไฟหลวงฯ เมื่อมีผู้โดยสารและนักท่องเที่ยว
ที่เดินทางมากับขบวนรถไฟ และได้ใช้บริการที่พักแรมหรือบริการอื่นๆที่ทางกรมรถไฟจัดให้บริการไว้
เพื่ออำนวยความสะดวกสบาย ซึ่งมีผลทำให้มีผู้โดยสารและนักท่องเที่ยวให้ความสนใจการท่องเที่ยว
เพิ่มขึ้น นอกจากนั้น กองโฮเต็ลและบ้านพัก ยังได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการสร้างและการให้บริการโรงแรม
ที่หรูหราให้เป็นแบบเดียวกับยุโรป โดยการสร้างที่พักแรมจากปราสาทเก่าของราชวงศ์หรือขุนนาง
ซึ่งผลงานของกองโฮเต็ลและบ้านพักที่สำคัญ เช่น โฮเต็ลวังพญาไทและโฮเต็ลหัวหิน ซึ่งกรมรถไฟหลวง
ได้ใช้ลักษณะที่หรูหราของสถานที่พักแรมในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ
และยังเป็นโรงแรมที่ดีที่สุดในเมืองหลวงและเมืองตากอากาศชายทะเลของประเทศไทยอีกด้วย

2.3. การให้คำแนะนำด้านการท่องเที่ยว

กรมรถไฟหลวงมีบริการให้คำแนะนำด้านการท่องเที่ยวในเส้นทางรถไฟ โดยมีการจัดตั้ง
แผนกโฆษณาการขึ้นใน พ.ศ. 2467 เพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์กิจการรถไฟและเชิญชวนให้ชาวไทย
นิยมท่องเที่ยวในประเทศเพื่อพักผ่อนและหาความรู้ตามทางรถไฟ จะเห็นได้จากพระนิพนธ์เรื่องเที่ยวตาม
ทางรถไฟ ที่ได้แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ไกลจากทางรถไฟมากนัก เช่น พระราชวังบางปะอิน พระพุทธ
บาทสระบุรี ชายทะเลหัวหิน เป็นต้น² นอกจากนั้นการรถไฟแห่งประเทศไทย ได้จัดทำคู่มือแนะนำเที่ยวของทาง
หอสมุดชิรญาณ และของทางแผนกโฆษณาเป็นเครื่องมือในการจัดการท่องเที่ยวในแบบตะวันตก และได้
มีการจัดบริการขบวนรถไฟพิเศษ พร้อมโปรแกรมการนำเที่ยว เช่น การจัดโปรแกรมรถไฟเที่ยวสายน้ำตก
เดินทางจากสถานีหัวลำโพงที่กรุงเทพฯ ในเวลา 06.00 น. เดินทางสักการบูชาพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม

¹การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2470). แหล่งเดิม. หน้า 25.

²สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2512). เที่ยวตามทางรถไฟ

และเดินทางต่อสู่จังหวัดกาญจนบุรี เวชชะพนามข้ามแม่น้ำแคว ต่อด้วยการนำนักท่องเที่ยวเปลี่ยนรถ เพื่อเดินทางไปบริเวณน้ำตกไทรโยค และนัดเวลารวมคนเดินทางกลับกรุงเทพฯ เป็นต้น¹

3. กรมพาณิชย์กับบทบาทด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ใน พ.ศ. 2469 งานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ย้ายจากกรมรถไฟหลวงมาเป็นหน่วยงานของ กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม เนื่องจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ได้ย้าย ไปดำรงตำแหน่งเสนาบดีว่าการกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมระหว่าง พ.ศ. 2469-2475² งานส่งเสริม การท่องเที่ยวจึงอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม โดยทำหน้าที่รับรอง ให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว³ แต่ยังเป็นดำเนินงานโดยไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล อย่างชัดเจน นอกจากจะมีการปรับเปลี่ยนหน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้ว ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงมีการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อรองรับ การขยายตัวและสนับสนุนการท่องเที่ยวอีกด้วย โดยมีพระราชดำริออกพระราชบัญญัติการจัดสถานที่ ชายทะเลทิศตะวันตก พุทธศักราช 2469 ทรงมีพระราชประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามหัวเมือง ชายทะเล จึงเห็นเป็นการสมควรที่จะจัดการบำรุงท้องที่ตามชายทะเลบางแห่งทางทิศตะวันออก ของประเทศ เพื่อให้มีสถานสำราญอิริยาบถมากแห่งและจัดทำให้ดียิ่งขึ้น⁴ และยังมีผู้มาขอพระราชทาน พระบรมราชานุญาต เช่าพื้นที่บริเวณสวนลุมพินี โดยได้จัดเป็นวนาเรจรมย์ ที่มีลักษณะเป็นสวนสนุก สำหรับเก็บค่าเช่า เพื่อนำรายได้มาปรับปรุงที่ดินส่วนที่เหลือให้เป็นสวนสาธารณะ⁵ ให้ผู้คนในเมืองที่ไม่มี โอกาสเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างจังหวัด สามารถเดินทางมาเที่ยวบริเวณสวนลุมพินีได้อีกด้วย

¹ อรรถวรณ์ ศรีอุดม. (2543). แหล่งเดิม. หน้า 119.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม-ร.7 พ 2. เอกสารกระทรวงคมนาคมและกระทรวงพาณิชย์การ. เรื่องประกาศและพระราชบัญญัติประกาศตั้งผู้รังเสนาบดี.

³ สำนักนายกรัฐมนตรี. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2509). ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2503-2507. หน้า 13

⁴ อรรถวรณ์ ศรีอุดม. (2543). แหล่งเดิม. หน้า 119.

⁵ วิรุทธ ศรีสุวรรณกิจ. (2549). การพักผ่อนหย่อนใจแบบตะวันตกของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2445-2475. หน้า 110.

สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีการจัดการที่ชัดเจนขึ้นใน พ.ศ. 2479 เมื่อกระทรวงเศรษฐกิจ (หรือกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม เดิม) เสนอโครงการบำรุงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย ต่อคณะรัฐมนตรี โดยเสนอแผนและวัตถุประสงค์ของการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3 ประการ คือ ¹

1. งานโฆษณาชักชวนนักท่องเที่ยว
2. งานรับรองนักท่องเที่ยว
3. งานบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวและที่พัก

พร้อมทั้งเสนอให้มีการจัดรูปแบบสมาคมการท่องเที่ยวขึ้น คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษา เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2479 มีมติรับหลักการของการบำรุงอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเป็นผู้ดำเนินงาน เช่น กระทรวงธรรมการ กระทรวงมหาดไทย กรมรถไฟ กรมศิลปากร และสำนักพระราชวัง เป็นต้น และยังไม่ลงมติรับการจัดตั้งในรูปแบบสมาคม กระทรวงเศรษฐกิจจึงได้ดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรี และเชื้อเชิญผู้แทนกระทรวงต่างๆ มาร่วมประชุมกันเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2479 มีคณะกรรมการร่วมประชุมดังนี้²

1. พระประมณฑปปัญญา	กรรมการผู้แทนกระทรวงเศรษฐกิจ
2. พระยาชำนาญบริรักษ์	กรรมการผู้แทนกระทรวงธรรมการ
3. พระยาอนุรักษภูเบศร	กรรมการผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
4. พระยาอนุรักษราชมนเฑียร	กรรมการผู้แทนสำนักพระราชวัง
5. นายไพโรจน์ ชัยนาม	กรรมการผู้แทนสำนักงานโฆษณาการ
6. หลวงสมานไมตรีรักษ์	ผู้แทนกรมศิลปากร
7. นายโชติ คุณเกษม	กรรมการผู้แทนกรมรถไฟ
8. หม่อมเจ้าไชยแสงระพี ระพีพัฒน์	กรรมการผู้แทนกรมรถไฟ
9. นายเข้ม ฅ ป้อมเพชร	กรรมการผู้แทนกรมรถไฟ
10. หลวงถวิลเศรษฐพาณิชย์การ	กรรมการผู้แทนกระทรวงเศรษฐกิจ

การประชุมได้มีมติเห็นสมควรให้มีการจัดตั้งงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบบริษัท โดยรัฐบาลเป็นหุ้นใหญ่ ให้เงินบำรุงรายปี (Subsidy) เพื่อเป็นการสะดวกดูแลบุคคลทำงานตั้งแต่

¹ แหล่งเดิม. หน้า 13-14.

² สำนักนายกรัฐมนตรี. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2509). ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2503-2507. หน้า 14.

เข้าทำงานถึงออกจากงาน แต่คณะรัฐมนตรีไม่อนุมัติในการจัดเป็นรูปแบบบริษัท และมอบหมายให้กระทรวงเศรษฐกิจเป็นผู้ดูแล กระทรวงเศรษฐกิจจึงได้มอบหมายงานนี้ให้แก่กรมพาณิชย์เป็นผู้ดำเนินงาน เนื่องจากมีแผนส่งเสริมพาณิชย์และการท่องเที่ยวสังกัดอยู่ในกรมพาณิชย์ ต่อมาใน พ.ศ.2480 กระทรวงมหาดไทยได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับรูปแบบของการท่องเที่ยว เนื่องมาจากข้าหลวงประจำจังหวัดปัตตานีได้มีความประสงค์ที่จะนำชาวไทยอิสลามเดินทางมาเที่ยวที่กรุงเทพฯ และไปเชียงใหม่ เพื่อสร้างสัมพันธไมตรีผูกน้ำใจระหว่างชาวไทยต่างศาสนา ข้าหลวงประจำจังหวัดจึงขอให้กระทรวงมหาดไทยช่วยเหลือรวม 4 ประการ¹

1. ลดค่าโดยสารรถไฟ
2. ข้าหลวงประจำจังหวัดจะต้องนำคณะและขอเบิกจ่ายค่าพาหนะและค่าเบี้ยเลี้ยง
3. ขอโอกาสให้ได้เข้าพบปะท่านผู้ใหญ่ในราชการ
4. ขอให้กระทรวงมหาดไทยส่งจังหวัดต่างๆ ที่จะเดินทางไปเยี่ยมเยียนช่วยเหลือเรื่องที่พัก โดยเฉพาะจังหวัดพระนคร ขอให้จัดยานพาหนะให้

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมพิจารณาเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2480 มีมติไม่เห็นด้วยในการดำเนินการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ ไม่ต้องการให้มีเรื่องศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยต้องการทำลายกับของประเทศญี่ปุ่น ที่จัดให้มีการท่องเที่ยวในประเทศ เพื่อให้พลเมืองเจริญและประสานกันดีกับเศรษฐกิจที่ดีขึ้น โดยได้เสนอให้รัฐบาลจัด Tourist Bureau (สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว) และถ้าหากประเทศไทยยังไม่พร้อมในการดำเนินงานให้เก็บไว้เป็นแนวคิดในการริเริ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ก่อน อย่างไรก็ตาม กระทรวงเศรษฐกิจได้รับมอบหมายให้ดูแลการส่งเสริมการท่องเที่ยว

จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 การดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงอยู่ในความดูแลของกรมพาณิชย์ สังกัดกระทรวงเศรษฐกิจ ภายหลังสงครามโลกสิ้นสุดลงประเทศไทยยังได้เผชิญปัญหาในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ ปัญหาการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง และการก่อตัวของกลุ่มคอมมิวนิสต์ ซึ่งส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจ ความมั่นคง และการพัฒนาประเทศ ซึ่งได้ส่งผลกระทบกับการท่องเที่ยวด้วย ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงได้มีการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกครั้ง มีส่วนทำให้ดำเนินงานฟื้นฟูการท่องเที่ยวขึ้นอีกครั้ง

4. สำนักงานท่องเที่ยวกับบทบาทด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

¹สำนักนายกรัฐมนตรี. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 15.

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลได้มีการฟื้นฟูการส่งเสริมการท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2492 และได้มีการจัดประชุมพิจารณาปรับปรุงหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว โดยมีมติที่เกี่ยวข้องกับวิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยวดังนี้¹

1. ถ้ามีชาวต่างประเทศจะมาดำเนินการเปิดโรงแรมขึ้นใหม่ในประเทศแล้วก็ให้ทางราชการร่วมมือด้วยได้
2. ให้กระทรวงการต่างประเทศเจรจากับต่างประเทศ ชักจูงให้มาดำเนินการเปิดโรงแรมขึ้นในประเทศด้วย
3. ให้กรมโฆษณาการไปยกร่างโครงการปรับปรุงหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเสนอมาให้คณะรัฐมนตรีโดยด่วน

การวิเคราะห์จากมติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ให้ความสนใจที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านที่พัก ทั้งอาจจะสะท้อนให้เห็นว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ประเทศไทยยังมีปัญหาในด้านการลงทุนเกี่ยวกับที่พักอาศัย ที่จะรองรับการท่องเที่ยวที่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านอื่นๆ

นอกจากนั้นคณะรัฐมนตรียังได้มีมติในการจัดงานแสดงพิพิธภัณฑ์สรรพสินค้าตะวันออกไกล ระหว่างวันที่ 5 - 31 ธันวาคม พ.ศ. 2493 โดยรัฐบาลได้มอบหมายงานนี้ให้กรมโฆษณาการเป็นผู้ดูแล กรมโฆษณาการจึงได้ตกลงกับกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม (กระทรวงเศรษฐกิจ) และได้ขอโอนงานส่งเสริมการท่องเที่ยวจากกระทรวงพาณิชย์ (กรมพาณิชย์ เดิม) มาที่กรมโฆษณาการ สำนักนายกรัฐมนตรี โดยให้ชื่อส่วนงานนี้ว่า สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว² และกรมโฆษณาการได้จัดให้มีการประชุมเพื่อลงมติในการวางโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งได้มีมติในที่ประชุมเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2492 ดังนี้³

1. เตรียมสถานที่ไว้รับรองชาวต่างประเทศให้เพียงพอเท่าที่พึงกระทำได้ โดยขอความร่วมมือจากบรรดาเจ้าของโรงแรมที่มีอยู่แล้ว ให้ดัดแปลงแก้ไขให้ดีขึ้น และรับรองผู้มาเที่ยวได้มากขึ้น ขอความร่วมมือจากคหบดีที่มีบ้านเรือนหรืออาคารหลายแห่งให้เปิดโอกาสได้ใช้เป็นสถานที่พักของ

¹สำนักนายกรัฐมนตรี. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 16.

²สร. 0201.24/22 สำนักนายกรัฐมนตรี.การประชุมว่าด้วยการท่องเที่ยวในเอเชียตะวันออกไกล.

³สำนักนายกรัฐมนตรี. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 18.

ผู้มาเที่ยว และถ้ามีทางทำได้ก็สมควรจะสร้างหรือดัดแปลงอาคารของทางราชการเป็นโรงแรมขึ้นใหม่ ให้เป็นการถาวรสืบต่อไป และการจัดโรงแรมนี้จะต้องฝึกหัดเจ้าหน้าที่โรงแรมไว้ให้มีสมรรถภาพดีด้วย

2. เตรียมเรื่องเกี่ยวกับสาธารณสุข ไม่ให้มีความเดือดร้อนเจ็บป่วยขึ้นในระหว่างที่ชาวต่างประเทศ เข้ามาพักกันมากๆ

3. ขอความสะดวกเรื่องหนังสือเดินทางเข้ามาประเทศไทยของผู้ที่จะนำสินค้าเข้ามาแสดงในงาน ตลอดจนผู้เข้าชมที่จะพักอยู่ในประเทศไทย

4. ขอความสะดวกในเรื่องยกเว้นภาษีขาเข้าเกี่ยวกับการนำสินค้าเข้ามาแสดงไว้แต่จะได้นำสินค้านั้น ๆ ออกจำหน่ายในระหว่างงาน หรือเมื่อหมดงานแล้วจึงควรเสียภาษีขาเข้า

5. จัดการสื่อสารให้ได้รับความสะดวก เช่น โทรเลข โทรศัพท์ และการไปรษณีย์

6. จัดยานพาหนะไว้ให้เพียงพอและพร้อมเพียง

7. จัดเตรียมการนำชมโบราณสถานและทัศนียภาพในประเทศไทยเท่าที่จะไปชมได้ เพราะชาวต่างประเทศที่เข้ามาเที่ยวครั้งนี้ ย่อมจะชมไม่เฉพาะแต่งานทั้งสองดังกล่าว แต่อาจจะไปเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ในจังหวัดพระนครและต่างจังหวัดอีกด้วย

หน้าที่ส่วนมากของสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว มีหน้าที่หลักในการเตรียมการสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาร่วมชมงานแสดงสรรพสินค้า เช่น การโรงแรม ดูแลสาธารณูปโภคให้มีความพร้อม และจัดเตรียมการนำชมสถานที่ท่องเที่ยวหากผู้มาเที่ยวชมงานต้องการเดินทางไปยังสถานที่อื่นๆ

นอกจากนั้นในเดือนเมษายน พ.ศ. 2493 คณะกรรมการทางเศรษฐกิจแห่งเอเชีย และ ตะวันออกไกล ECAFE (Economic Commission for Asia and the Far East) ได้ส่งนาย Ennis Groom เลขาธิการของ ECAFE เดินทางมาเยือนประเทศไทย เพื่อสำรวจเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย กรมโฆษณาการจึงได้ส่งผู้แทนเดินทางไปร่วมประชุม ECAFE ที่เมืองสิงคโปร์ในการประชุม มีการพิจารณาเรื่องโรงแรม การตรวจคนเข้าเมืองและการศุลกากร ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีความสะดวกเพียงพอ ภายหลังจากการประชุมได้มีรายงานส่งถึงทางกรมโฆษณาการ กรมโฆษณาการจึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกอง เรียกว่า สำนักงานท่องเที่ยว²⁴ เพื่อทำหน้าที่ให้ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว และดูแลจัดสถานที่ท่องเที่ยว ตามที่ทางกรมโฆษณาการได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรี²⁵

¹(2493, 2 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. ตอนที่ 25 เล่ม 67. พ.ศ. 2493.

²สำนักงานกฤษฎีกา. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2509). **แหล่งเดิม**. หน้า 18.

จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้รับการจัดการให้มีรูปแบบและวิธีการที่ชัดเจนมากขึ้น โดยได้มีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรงเกิดขึ้นแล้ว จะเห็นได้ว่ากิจกรรมท่องเที่ยวกำลังตื่นตัวขึ้นในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม แม้มีหน่วยงานรับผิดชอบด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง แต่การดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวยังไม่มีแผนการสำรวจ วางแผนการดำเนินงาน และการให้งบประมาณเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชัดเจน จนกระทั่งในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ได้จัดให้มีการตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยดำเนินงานภายใต้นโยบายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502 เพื่อเป็นหน่วยงานบริหารจัดการการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดูแลและประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และ เป็นตัวแทนการท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ให้ความสำคัญสนับสนุนด้านการลงทุน(งบประมาณ) ใช้จ่ายโดยไม่เรียกเก็บคืนจากผลกำไร แต่จะให้เป็นเงินหมุนเวียนภายในองค์กรเพื่อสะดวกรวดเร็วในการจัดดำเนินงานต่างๆ ดังจะได้กล่าวต่อไปในบทถัดไป

สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ความเป็นมาของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในด้านการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไทย
 สู่การจัดตั้งรัฐบาลใน พ.ศ. 2502-2506.

1. ด้านการเมือง

ภายหลังจากที่คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2500 ที่นำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 ขึ้น¹ โดยได้จัดรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของจอมพล ถนอม กิตติขจร ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เดินทาง ไปรักษาตัวที่ โรงพยาบาลวอลเตอร์ริด ประเทศสหรัฐอเมริกา ในการเดินทางไปของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเวลานั้น นอกจากเดินทางเพื่อรักษาสุขภาพแล้ว ยังมีหน้าที่เจรจาขอความร่วมมือในด้านการเมืองและเศรษฐกิจอีกด้วย ซึ่งในหลายประเทศทั่วโลก ต่างได้รับผลกระทบและความเสียหายจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีส่วนให้

¹ พระพงษ์ สิทธิอมร และคณะผู้เรียบเรียง. (2549). ประวัติศาสตร์การเมืองไทย ปฏิรูป ปฏิวัติ รัฐประหาร ของบทบาทผู้นำทางการเมือง พลเรือน ตำรวจ ทหาร. หน้า 127-128.

นานาประเทศเร่งหาวิธีฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วกิจการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวน่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เกิดกลุ่มอุตสาหกรรมในการสร้างอาชีพและรายได้ โดยใช้วัตถุดิบจากทรัพยากรที่มีอยู่ภายในประเทศของตนเอง และเมื่อทำการรักษาตัวเสร็จแล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เดินทางกลับมาประเทศไทย และได้ทำการปฏิวัติรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร โดยให้เหตุผลในการปฏิวัติครั้งนี้ว่า

...รัฐบาลของจอมพลถนอมได้พยายามอย่างที่สุด เพื่อให้การบริหารภารกิจต่างๆบรรลุผลสมความมุ่งหมายและความหวังของประชาชนแล้วก็ตาม รัฐบาลนี้ยังถูกรุมร่ำจากกลุ่มคนที่คิดมีขอบต่อบ้านเมือง กระหน้าเข้ามาอีก ทำนองเดียวกับรัฐบาลชุดที่แล้วๆมานั้นอยู่ มรุมร่ำดังกล่าวนี้นี้ไม่ใช่อื่นใด ก็คือการกระทำของพวกคอมมิวนิสต์ได้ดินน้เอง...¹

และภายหลังการปฏิวัติเมื่อ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้สมควรให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502² และได้จัดตั้งคณะรัฐบาล อย่างไรก็ตามสถานการณ์การเมืองภายในประเทศไทยยังต้องป้องกันและระงับการแทรกซึมของกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาลและเศรษฐกิจของประเทศได้ ในขณะที่รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้บริหารประเทศอยู่นั้นต้องเผชิญกับสถานการณ์ภายนอกประเทศ คือสถานการณ์การแข่งขันระหว่างฝ่ายเสรีประชาธิปไตยกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะเมื่อคอมมิวนิสต์ได้แพร่ขยายมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้สหรัฐอเมริกาที่เป็นผู้นำทางฝ่ายเสรีประชาธิปไตยเข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก เนื่องจากรัฐบาลไทยเองก็ได้ประกาศตัวเป็นรัฐบาลที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับรัฐบาลไทยในฐานะของการเป็นตัวแทนต่อต้านคอมมิวนิสต์ของภูมิภาคนี้ ซึ่งในส่วนนี้เองน่าจะส่งผลให้สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจในรัฐบาลชุดนี้

2. ด้านเศรษฐกิจ

การเข้ามามีอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในการเสนอนโยบาย และการดำเนินงานของรัฐบาลไทย โดยต้องการให้รัฐบาลส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนทั้งในและระหว่างประเทศ โดยที่สหรัฐอเมริกาเอง

¹ชีวประวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. (ม.ป.ป.). กองทัพบกพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 119-120.

²แหล่งเดิม. หน้า 145.

ก็ต้องการให้ประเทศไทยเป็นแหล่งลงทุนธุรกิจ และระบายสินค้า¹ ทำให้รัฐบาลดำเนินนโยบายเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของไทยจากระบบเศรษฐกิจแบบชาตินิยมที่รัฐบาลเป็นผู้ผูกขาดด้านการลงทุน การผลิต และจำหน่าย มาเป็นเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม โดยเน้นการส่งเสริมการลงทุนของชาวต่างชาติและการร่วมทุนของกลุ่มนายทุนไทย ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมและแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2506² ส่งผลให้มีกลุ่มนักลงทุนชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนชาวอเมริกา

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยได้เล็งเห็นถึงการดำเนินเศรษฐกิจอย่างเสรี ว่าจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจไทยที่ยังประสบปัญหาเงินเฟ้อมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง จึงมีส่วนให้รัฐบาลสนับสนุนการลงทุนทางอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งการลงทุนของนักลงทุนยังเป็นที่มาเงินตราต่างประเทศ และเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ อันน่าจะมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาเงินเฟ้ออย่างมาก แต่อย่างไรแล้วโดยส่วนมากจะเป็นการลงทุนร่วมกัน ระหว่างนักลงทุนชาวไทยและนักลงทุนชาวต่างชาติมากกว่าการลงทุนเพียงลำพัง³

จากภาวะเงินเฟ้อ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการหาเงินตราต่างประเทศมาแก้ไขปัญหาการขาดดุลระหว่างประเทศที่รัฐบาลของประเทศประสบอยู่⁴ ดังนั้นการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่น่าจะมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาการขาดดุลระหว่างประเทศ เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่จะเป็นที่มาของเงินตราต่างประเทศ อันได้มาจากการบริโภคของนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การที่รัฐบาลไทยยังต้องเผชิญกับภัยคอมมิวนิสต์อันเป็นปัญหาต่อความมั่นคงของประเทศ จะส่งผลให้ทางรัฐบาลหันมาเร่งพัฒนาคุณภาพชีวิต ในการส่งเสริมอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้และขยายสาธาณูปโภคให้แก่ประชาชน อีกทั้งประเทศไทยยังเผชิญกับปัญหาเงินเฟ้อที่รัฐบาลยุคพัฒนาเศรษฐกิจ จะต้องเร่งหาวิธีในการแก้ไข จึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาล พยายามดำเนินนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นกิจกรรมหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ โดยมีคาดการณ์ว่าการท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยยกระดับค่าครองชีพและเพิ่มรายได้แก่ประชาชน รวมถึงเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ขณะที่รัฐบาลต้องเผชิญปัญหาทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจขณะนั้น ส่วนหนึ่งน่าจะช่วยให้เกิดการ

¹ นินนาท ลินไชย. **สหรัฐอเมริกากับการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในสมัยจอมพลสฤษดิ์**. หน้า 29.

² มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2534). **ไทยกับการปรับประเทศให้ทันสมัย**. หน้า 71-73.

³ สำนักนายกรัฐมนตรี. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2509). **แหล่งเดิม**. หน้า 52

⁴ อารังค์ อุดมไพจิตรกุล, วิพรรณ สาลีผล. (2541). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย**. หน้า 82.

ส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ได้ดำเนินการขยายปัจจัยพื้นฐานต่างๆ เช่น ถนน ไฟฟ้า โรงแรม ที่พัก ที่จะสามารถช่วยจัดปัญหาคุณภาพชีวิต ปัญหาด้านรายได้ และภัยที่เกิดจากการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ได้อย่างดี¹

จากสถานการณ์ทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับสังคมตะวันตก คือการที่ประชากรในประเทศประกอบอาชีพและใช้ชีวิตการทำงานอย่างคนเมืองมากขึ้น มีส่วนช่วยให้ประชากรรู้จักใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ประกอบกับคณะรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีความสนใจในด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้รัฐบาลมีแนวคิด นโยบาย การจัดตั้งหน่วยงาน และการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชัดเจน รวมไปถึงผลจากสาเหตุและปัจจัยภายนอกและภายในที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยดังต่อไปนี้

1. สาเหตุและปัจจัยภายนอก

1.1. บทบาทขององค์การสหประชาชาติและหน่วยงานที่ขึ้นอยู่กับองค์การสหประชาชาติ

1.1.1. คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล องค์การสหประชาชาติได้มีการจัดคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจประจำภูมิภาคความมุ่งหมายของการสร้างเศรษฐกิจประจำภูมิภาค เพื่อจะได้ยกระดับมาตรฐานทางเศรษฐกิจ เช่น 1.คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจสำหรับยุโรป (Economic Commission for Europe; ECE) 2. คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล (Economic Commission for Asia and the Far East; ECAFE) หน่วยงานทั้ง 2 ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2490 3. คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจสำหรับลาตินอเมริกา (Economic Commission for Latin America; ECLA) และ 4. คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจสำหรับแอฟริกา (Economic Commission for Africa; ECA)² หน่วยงานต่างๆ ล้วนมีหน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจ ดำเนินงาน และทำหน้าที่แนะนำกิจการบริการต่อประเทศต่างๆ ในภูมิภาคตนเอง ในส่วนของนโยบายการดำเนินงานคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจภูมิภาคต่างๆ ขององค์การสหประชาชาติ ที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น

¹การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). **สถานบันฝึกอบรมวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว**. หน้า 16-17.

²เชิดชาย เหล่าหล้า. พ.อ. (2516). **สหประชาชาติ**. รัฐศาสตร์บัณฑิต. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต และมหาบัณฑิตทางกาสรพุด. หน้า 622.

คณะกรรมการการเศรษฐกิจสำหรับยุโรปได้มีนโยบายการขนส่ง ดำเนินงานโดยคณะกรรมการขนส่งทางบกที่คณะกรรมการการเศรษฐกิจยุโรปได้แต่งตั้งขึ้นให้รัฐบาลของประเทศสมาชิก จัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในทวีปยุโรป และ ส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือซึ่งกันและกัน จะเห็นได้จากการขนส่งทางถนน ประเทศต่างๆ ในยุโรป ที่ส่วนมากเป็นประเทศเล็ก กฎหมายก็แตกต่างกัน จึงมีการยกเลิกเอกสารประเพณีเก่าๆ เมื่อครั้งก่อนเพื่อทำให้การเดินทางทางถนนในระหว่างประเทศได้รับความสะดวกมากยิ่งขึ้น รวมถึงการท่องเที่ยวทางรถยนต์ รถม้า การขนถ่ายสินค้า โดยไม่ต้องมีการตรวจตราบ่อยๆ ตามชายแดน เป็นต้น¹

ในส่วนของคณะกรรมการการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล ที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิก และ ได้รับเกียรติเป็นที่ตั้งของคณะกรรมการการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล ที่ได้ตั้งอยู่ ณ ศาลาสันติธรรม กรุงเทพฯ² โดยมีคณะกรรมการการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล เป็นผู้ดำเนินนโยบายด้านการขนส่งและการคมนาคม โดยศึกษาถึงปัญหา ค้นคว้าแลกเปลี่ยนข่าวสารการเดินทางในปีก่อนๆ เพื่อช่วยแนะนำในการพัฒนาการขนส่ง³ ดังเห็นได้จาก การพัฒนาทางหลวงของเอเชีย ซึ่งได้เริ่มโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 โดยได้จัดทำทางหลวงระหว่างประเทศเป็นลำดับอย่างเร่งด่วน และรวบรวมแผนที่ ขาวสารเกี่ยวกับเครื่องหมายการจราจรระหว่างประเทศ มีการติดป้ายเครื่องมือประจำรถตามเส้นทางจราจรระหว่างประเทศ ถ้าหากได้สร้างทางสำเร็จแล้วจะมีระยะทางถึง 55,000 กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่างประเทศต่างๆ นับเป็นเส้นทางเศรษฐกิจสายแรกของเอเชีย⁴ และคณะกรรมการการขนส่งและการคมนาคม ยังให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ว่า นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้ช่วยในการพัฒนาปรับปรุงกิจการเศรษฐกิจระหว่างประเทศให้ดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการส่งเสริม ความเข้าใจอันดีของพลเมืองระหว่างประเทศต่างๆ อีกด้วย⁵

¹ แหล่งเดิม. หน้า 629.

² แหล่งเดิม. หน้า 637.

³ แหล่งเดิม. หน้า 652.

⁴ เส้นทางของทางหลวงสายเอเชียแบ่งออกเป็น 2 สายดังนี้ 1.ทางหลวงสายเอเชีย สาย เอหนึ่ง ผ่านเชียงราย ลำปาง ถึงกรุงเทพ และวนกลับไปทางกัมพูชา และไต้หวัน ประเทศเวียดนาม 2.ทางหลวงสายเอเชีย สาย เอสอง ผ่านทางจังหวัดตากถึงกรุงเทพฯ ลงไปทางภาคใต้ เลยไปถึงมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งตามโครงการในอนาคตจะเลยไปถึงอินโดนีเซีย. ไมตรี จุลคุลย์. (2509). **ประเทศไทยกับสหประชาชาติ**. หน้า 127., เชิดชาย เหล่าหล้า. (2516). **สหประชาชาติ**. หน้า 654 – 655.

⁵ เชิดชาย เหล่าหล้า. พ.อ. (2516). แหล่งเดิม. หน้า 656.

นอกจากนั้นสาระจากการประชุมในปี พ.ศ. 2504 ของการประชุมคณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล ได้สรุปการประชุมประจำปี ณ กรุงเทพฯ ในเดือนมีนาคม เรื่องอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว คือ 1. ให้นักท่องเที่ยวแลกเช็คเดินทางและเงินตราระหว่างประเทศในอัตราพิเศษ 2. ลดราคาค่าโดยสารรถไฟ เครื่องบิน และขนส่งต่างๆ ภายในประเทศให้พิเศษแก่นักท่องเที่ยว 3. ขอร้องโรงแรม ภัตตาคาร ลดราคาแก่นักท่องเที่ยว 4. ลดหย่อนผ่อนปรนกฎเกณฑ์ และข้อบังคับต่างๆ เกี่ยวกับวิธีการในการเข้าและออกนอกประเทศ¹ อาทิการยกเลิกการเรียกเก็บ รูปถ่าย นักท่องเที่ยวที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง² จากข้อสรุปในการประชุมดังกล่าวแสดงให้เห็นคณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียตะวันออกไกล มีบทบาทในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ซึ่งน่าจะมีผลทำให้ประเทศไทย ในฐานะสมาชิกและเป็นที่จัดตั้งหน่วยงานได้ดำเนินบทบาทไปในแนวทางเดียวกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นกระแสที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในระดับเวที ขององค์การระหว่างประเทศ ประเทศไทยในฐานะสมาชิก จึงได้รับอิทธิพลนั้นของกระแสดังกล่าวมาดำเนินการด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้นคณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกลยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเอเชียใต้ ได้มีการรณรงค์เป็น ปีแห่งการเยี่ยมเยือนตะวันออก (Visit the Orient Year) และแจ้งมายังรัฐบาลไทย เพื่อให้กำหนดการดำเนินงานในทำนองเดียวกันโดยให้รัฐบาลในเขตภูมิภาคเอเชียและตะวันออกไกล ได้จัดเตรียมส่งเสริมการท่องเที่ยวตะวันออกใน พ.ศ. 2504 ซึ่งได้เสนอแล้วในการประชุมสมัยที่ 17 ณ กรุงเทพฯ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2503³

รวมไปถึงคณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล ยังถือว่าการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกิจการที่รัฐบาลต้องจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงาน ผลงาน ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษมาให้ เพื่อสำนักนายกรัฐมนตรีจะได้รวบรวมเป็นข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยของสถาบันพัฒนาเศรษฐกิจและการวางแผนแห่งเอเชียต่อไป ซึ่งประเทศไทยก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จาก

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. เอกสารคณะกรรมการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) พ.ศ. 2502-2503.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. เอกสารคณะกรรมการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) พ.ศ. 2502-2503.

³หนังสือของประธานคณะกรรมการการท่องเที่ยวเอเชียใต้ที่ 3 TT-TCI/60 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2503 ถึงสมาชิกในคณะกรรมการ.

เอกสารที่รัฐบาลไทยได้ส่งให้คณะกรรมการที่ส่งมานี้ 1. Visitor to Thailand 1962 2. Tourist Organization 3. Tourism in Thailand 4. Holiday Time in Thailand ทั้งหมดอย่างละ 3 ชุดเป็นต้น¹ แสดงให้เห็นบทบาทขององค์การระหว่างประเทศมีส่วนกระตุ้นให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สนใจส่งเสริมการท่องเที่ยว และจากบทบาทและการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของคณะกรรมการเศรษฐกิจ สำหรับเอเชียและตะวันออกไกล แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกลนั้น ให้ความสำคัญและจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาค และประเทศต่างๆ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา

หนึ่งในการดำเนินงานที่สำคัญก็คือ การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวอันสอดคล้องกับนโยบายด้านการใช้ทรัพยากรของประเทศ เพื่อนำทางสู่สันติภาพระหว่างกัน ทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้รัฐบาลต่างๆ ในกลุ่มสมาชิก ได้เตรียมความพร้อมและดำเนินการตามนโยบายของคณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกลที่ได้เสนอมารูปแบบเดียวกัน เพื่อจะได้นำพาประเทศสู่การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคตามความต้องการขององค์การสหประชาชาติ

1.1.2. องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ องค์การสหประชาชาติยังมีบทบาทด้านสังคมระหว่างประเทศซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ 1. การวางมาตรฐานของการปฏิบัติภายในประเทศ 2. การวางระเบียบกฎเกณฑ์การติดต่อระหว่างประเทศ 3. การให้บริการระหว่างชาติ ได้มีการดำเนินการและวางโครงการบางประการ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการท่องเที่ยว จะเห็นได้จากการส่งเสริมให้เกิดการเดินทางพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และยังได้มีการรายงานเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในประเทศนั้นๆ แก่สหประชาชาติ² ทั้งในด้านข่าวสารที่มีการเผยแพร่อยู่หลายวิธี คือ การแจกจ่ายสื่อสิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ จัดการประชุม การอบรม โดยเฉพาะการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์นี้้องค์การระหว่างประเทศ ได้ผลิตออกมาอย่างมากมายเป็นผลงานของตน เรื่องราวเกี่ยวกับประเทศสมาชิก และเรื่องราวอื่นๆ ที่น่าสนใจโดยให้องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (United Nations Education Scientific and Cultural Organization: UNESCO) แสดงออกมาในรูปของโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม องค์การศึกษา

¹(3) สร 0201.7.2.1/113. (23 ก.ค. 2497-23 ม.ค. 2507). เบ็ดเตล็ด. อีคาเฟ.

²เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ International Law and International Organization. (2529). สาขารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วย 1-8. หน้า 646.

วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ¹ โครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นโครงการที่ดำเนินการช่วยเหลือ ด้านวิชาการ การศึกษากิจกรรมของเยาวชน การสอนค้นคว้า การรักษาวัตถุโบราณและศิลปวัตถุ รวมถึงการดูแลสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนถึงขั้นตอนการเผยแพร่ คุณค่าทางวัฒนธรรมของตะวันออกและตะวันตก เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน

ภายหลังจากการจัดประชุมส่วนภูมิภาค คณะกรรมการแห่งชาติขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2504 ส่งผลให้ประเทศสมาชิกต่างๆ ในเอเชียได้จัดทำเอกสารในการเริ่มต้นการเผยแพร่วัฒนธรรมสู่ประเทศทางตะวันตก อันเป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศต่างๆ เน้นการศึกษาปรับปรุงวัฒนธรรมของตนเอง โดยเฉพาะประเทศในทวีปเอเชีย ที่ต้องเน้นความพยายามทำความเข้าใจซึ่งกันและกันให้ดียิ่งขึ้น อาจจะใช้วิธีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนบุคคลระหว่างประเทศในภูมิภาคทางเอเชีย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าจะช่วยในการเผยแพร่วัฒนธรรมได้อย่างดี²

โครงการดังกล่าวมุ่งหวังอย่างยิ่งว่าจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและประชากรของโลก ให้มีความรู้ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม เพื่อสร้างสันติภาพระหว่างประเทศ ซึ่งทางองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และ วัฒนธรรมของสหประชาชาติได้ขอความร่วมมือกับรัฐบาลแต่ละประเทศ ในการจัดทำเอกสาร การขอยืมแผ่นฟิล์ม เพื่อใช้ในการเผยแพร่ โดยไม่คิดมูลค่า³

รัฐบาลไทยก็ได้ให้ความร่วมมือ ในการยกเว้นอากรในการนำวัสดุทางการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น หนังสือ วารสาร ภาพโฆษณา สิ่งพิมพ์ ใบปลิว ได้แก่ หนังสือนำเที่ยว ตารางเวลา ใบปลิวอื่น ๆ ทั้งมีและไม่มีภาพประกอบ รวมทั้งประเภทที่องค์การคำเอกชนจัดพิมพ์ขึ้นโดยมีจุดประสงค์ที่จะชักจูงการท่องเที่ยวภายนอกประเทศที่นำอุปกรณ์เข้ามา รวมถึง แผ่นฟิล์มภาพยนตร์ขาว เครื่องอัดเสียง แบบจำลองต่างที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา⁴ และการอนุมัติให้ยืมแผ่นฟิล์มในการนำไปแสดง

¹แหล่งเดิม. หน้า 648.

²รายงานการประชุมส่วนภูมิภาคครั้งที่ 2 ของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติจากประเทศต่างๆ ในเอเชีย ณ กรุงมนิลา ระหว่างวันที่ 18-23 มกราคม พ.ศ. 2503. หน้า 27-28.

³แหล่งเดิม. หน้า 33.

⁴สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร 0201.7.2.1/31. เรื่องความตกลงว่าด้วยการนำเข้ามาในประเทศ ซึ่งวัตถุเกี่ยวกับการศึกษาวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับองค์การศึกษาสหประชาชาติ. (26มิ.ย.2491-18มี.ค.2507).

เผยแพร่ การนำเอกสารร่วมเข้าโครงการแลกเปลี่ยน เช่น ในปี พ.ศ. 2503 ในโครงการสมาคมมิตรแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้มีการแลกเปลี่ยนนักเรียนระหว่างประเทศ โดยให้มีการโฆษณาการท่องเที่ยวของตน ประเทศละ 2 ใบ จานเสียงเพลงพื้นเมือง 2 แผ่น และฟิล์มภาพยนตร์ ขนาด 16 มม. 1 ม้วน ไปร่วมในการประชุม เป็นต้น¹ น่าจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือของประเทศไทยต่อองค์การระหว่างประเทศ ที่ส่งผลต่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยอีกด้วย ต่อมารัฐบาลไทยยังได้ให้ความร่วมมือแก่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมของสหประชาชาติอีกหลายโครงการ เช่น การที่ประเทศไทยได้รับเกียรติให้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานด้านต่างๆ ในภูมิภาคนี้ โดยการจัดตั้งสำนักงานส่วนภูมิภาคขึ้นที่กรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2504 และยังทำหน้าที่ดูแลในด้านต่างๆ เช่น การจัดสถาบันศึกษาร่วมกับรัฐบาลไทย การทดลองโครงการประถมศึกษาบังคับในจังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดภูเก็ต ในพ.ศ. 2506 เป็นต้น² และยังมีโครงการอีกหลายโครงการ เช่น โครงการสถาบันเทคนิคธนบุรี โครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ โครงการศูนย์รวบรวมเอกสารทางวิทยาศาสตร์แห่งชาติไทย³

นอกจากนั้นรัฐบาลยังมีโครงการขยายกิจการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ในกลุ่มของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2504 นักท่องเที่ยวชาวมาลาเย สิงคโปร์ พม่า ได้เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงเห็นว่าหากมีการโฆษณาแลกเปลี่ยนกันระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน ของประเทศไทยในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น อินโดนีเซีย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ ให้มากขึ้นแล้ว จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาประเทศไทยมากขึ้น นอกจากนั้นยังเชื่อมสัมพันธ์ภาพทางวัฒนธรรมของประชาชนให้ใกล้ชิดกันขึ้นอีกด้วย รวมถึงยังได้อนุญาตให้ถ่ายทำภาพยนตร์เกี่ยวกับศิลปวัตถุและโบราณสถานอันสวยงาม และสถานที่พักที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาชมวัฒนธรรมและประเพณีโบราณไทยส่งไปแลกเปลี่ยนกับประเทศต่างๆ เพื่อแนะนำและโฆษณาสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทย⁴ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีเห็นว่าการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ น่าจะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้อย่างดี หากว่ารัฐบาลและองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ทำการวางแผน และจัด

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.5.1. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องกรมศิลปากรแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม.

² ไมตรี จุลดุลย์. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 145.

³ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กป/7/2503/อ. 2. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (ไท 25 เมษายน พ.ศ. 2505).

⁴ (ไท 25 เมษายน พ.ศ. 2505).

ระเบียบการปฏิบัติงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ รวมถึงการให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศที่มีแนวทางช่วยเหลือแนะนำ และส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยอีกด้วย

จากนโยบายการดำเนินงานที่รัฐบาลไทยได้ปฏิบัติร่วมกับองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ทั้งในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เอกสาร แผ่นฟิล์ม วัสดุอุปกรณ์การสื่อสารการเรียนการสอน และการเดินทางระหว่างประเทศ เพื่อสนองวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและเชื่อมสัมพันธ์มิตรขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาตินั้น น่าจะมีส่วนให้ มีชาวไทยและชาวต่างชาติได้เรียนรู้วัฒนธรรม สถานที่สำคัญในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น น่าจะทำให้เกิด การเดินทางทั้งในและนอกประเทศสูงขึ้น และน่าจะเป็นการส่งผลให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ทั้งยังมีส่วนช่วยเหลือให้ประเทศไทยได้เห็นสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม และการฟื้นฟูบูรณะสถานที่สำคัญ ทางประวัติศาสตร์ ที่ส่งผลต่อการประชาสัมพันธ์ชักจูงนักท่องเที่ยวให้เดินทางมายังประเทศไทยเพิ่มขึ้น ในอนาคตได้อีกด้วย นอกจากนั้นนโยบายและการดำเนินของหน่วยงานในองค์การสหประชาชาติภายในสถานการณ์และวิกฤตการณ์การแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ ยังทำให้องค์การสหประชาชาติจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ส.ป.อ.) (SEATO) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ และช่วยรักษาสันติของโลก

1.1.3. องค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส.ป.อ. องค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อตั้งขึ้นเนื่องจากภัยคุกคามที่เกี่ยวกับการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ อันเกิดขึ้นตั้งแต่ครั้งที่คอมมิวนิสต์ ได้คุกคามคาบสมุทรเกาหลี ใน พ.ศ. 2493 และเหตุการณ์ที่อินโดจีนนับตั้งแต่ญี่ปุ่นได้ถอนกำลังออกเมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง จึงขอให้สหรัฐอเมริกา หาหนทางในการเผชิญและต่อต้านการขยายตัว ของคอมมิวนิสต์ที่เป็นปัญหาคุกคามอยู่ในภูมิภาคนี้ สหรัฐอเมริกาได้ตอบรับและให้แนวคิดที่จะตั้งองค์การความมั่นคงร่วมกัน ขึ้นเพื่อให้ประเทศต่างๆ ได้ร่วมมือกันและได้ลงนามในสนธิสัญญา ส.ป.อ.ขึ้น ที่กรุงมะนิลา เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 โดยมีประเทศภาคีที่ลงนามทั้งหมด 8 ประเทศประกอบไปด้วย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ไทย ปากีสถานและฟิลิปปินส์¹

¹นันทนา กปิลกาญจน์ รศ. (2486). รายงานผลการวิจัย แนวคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์: ผลที่มีต่อการพัฒนาประเทศ. หน้า 99.

รัฐบาลไทยได้จัดสถานที่ฝึกซ้อมรบในจังหวัดต่างๆ เพื่อเป็นการให้ความร่วมมือกับองค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และจากการตั้งกองกำลังทหารของสหรัฐอเมริกาในประเทศนั้นเอง น่าจะมีส่วนให้รัฐบาลไทยเห็นว่าน่าจะสร้างรายได้และพัฒนากองทัพของไทยได้ เห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงของเมืองพัทยา เมื่อในวันที่ 29 มิถุนายน 2502 ได้มีทหารอเมริกันประมาณ 400 - 500 คน จากฐานทัพที่นครราชสีมาของทหารอเมริกันอยู่มาที่ชายหาดพัทยา และเข้าบ้านตากอากาศที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้หาดพัทยาของพระยาสุนทร พัทยาอยู่เป็นประจำโดยผลัดกันพักผ่อนทีละ 1 สัปดาห์ จึงน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการมาท่องเที่ยวพัทยาทหารอเมริกัน ส่งผลให้พัทยาได้เปลี่ยนจากหมู่บ้านชายทะเลที่สงบ มาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวตากอากาศจนกระทั่งปัจจุบัน¹

นอกจากนั้นยังมีกองกำลังของอเมริกาทำการฝึกซ้อมในหลายพื้นที่ของประเทศดังต่อไปนี้

1. การฝึกซ้อม “กิตติเสนา” ในภาคเหนือของประเทศไทย 3-6 กุมภาพันธ์ 2502
2. การฝึกซ้อม “ทีมเวอร์ค 2” ที่บริเวณระยอง 28-7 กุมภาพันธ์ 2502
3. การฝึกซ้อมป้องกันทางอากาศ “กระหิงฟ้า” 1-5 มีนาคม พ.ศ. 2504
4. การฝึกซ้อมตั้งกองบัญชาการ “รัชต์” 8-18 มีนาคม 2504
5. การฝึกซ้อมยุทธวิธีทางอากาศ “งูเห่าฟ้า” เมษายน 2505
6. การฝึกซ้อมทางบกและทางอากาศ รวมทั้งการฝึกตั้งกองบัญชาการ “ธนรัชต์” ในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย 10-19 มิถุนายน พ.ศ. 2506

จากการที่มีทหารอเมริกันเข้ามาฝึกซ้อมในประเทศไทยเป็นจำนวนมากนี้ประกอบกับการที่ทหารเหล่านี้ ได้มีการเดินทางเพื่อไปพักผ่อนดังเช่นที่พัทยาก็น่าจะส่งผลให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ น่าจะเห็นว่าควรที่จะพัฒนากองทัพไทย รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เพื่อรับเอากองทหารอเมริกันเหล่านี้

นอกจากความร่วมมือทางการทหารแล้ว ประเทศภาคีสมาชิกของ สปอ. ยังร่วมมือกันส่งเสริมและพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศภาคีอีกด้วย ซึ่งประเทศไทยก็ได้ให้ความร่วมมือกับ สปอ. ในด้านอื่นๆ เช่น ที่กรุงเทพฯ ได้รับการเลือกเป็นที่ตั้งของบัณฑิตวิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์ของ ส.ป.อ. หรือ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology) เริ่มมีการ

¹ สำนักงานจังหวัดชลบุรี. **ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดชลบุรี**. (ม.ป.ท., 2528). หน้า 114.

² สำนักนายกรัฐมนตรี. (2505). **รายงานความก้าวหน้าของกิจการในรอบปี ที่ 4 แห่งการปฏิวัติ เล่ม 1**. หน้า 110-114.

เปิดสอนในพ.ศ. 2502 และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยเป็นอย่างดี ทำให้มีนักศึกษาจากทุกชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เดินทางเข้ามาประเทศไทย เช่น ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ อินเดีย ไต้หวัน สหพันธรัฐมาเลเซีย เป็นต้น และยังมีโครงการอบรมช่างฝีมือพลเรือน ช่างฝีมือทหารทำให้มีการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมในจังหวัดต่างๆ รวม 20 แห่ง และเมื่อพ.ศ. 2505 มีการจัดศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาท้องถิ่นประจำภาคไทย-สปป. ที่จังหวัดอุบลราชธานี รวมไปถึงการจัดตั้งศูนย์อบรมครูอาชีพศึกษาขึ้นในกรุงเทพมหานครอีกด้วย¹

นอกเหนือไปจากการป้องกันการคุกคามของคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลไทยนั้น การเป็นสมาชิกของ สปป. ยังมีส่วนทำให้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือต่างๆ ทั้งในด้านการศึกษา โอกาสในการเป็นศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ต่างๆ สังเกตได้จากการจัดให้มีศูนย์อบรมโรงเรียนขึ้นในประเทศ ส่วนหนึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อพัฒนาบุคลากรขั้นพื้นฐานในระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยให้เจริญยิ่งขึ้น น่าจะเป็นผลดีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากการมีชาวต่างประเทศจำนวนมากเดินทาง เข้ามาในประเทศไทย เพื่อศึกษาและอาศัยอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น น่าจะมีส่วนทำให้ประเทศไทยมีบทบาทในการจัดเตรียมสถานที่เพื่อรองรับและอำนวยความสะดวกให้แก่ชาวต่างประเทศ พร้อมทั้งชักจูงหรือสร้างกิจกรรมในเวลาว่างหลังจากการอบรมและศึกษาที่ได้จัดไว้เช่นเดียวกับหลายประเทศในขณะนั้น ที่มีชาวต่างเข้ามาในประเทศก็จะมี การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น เห็นได้จากกรณีที่สหรัฐอเมริกาได้เข้าไปควบคุมการบริหารของรัฐบาลญี่ปุ่นดังต่อไปนี้ในประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับ ความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสภาพสิ้นเนื้อประดาตัว แต่ประเทศญี่ปุ่นยังคงดำรงอยู่ได้ด้วยเงินช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาประมาณปีละ 50 ล้านดอลลาร์ รวมทั้งได้เข้ามาดูแลระบบการบริหารของรัฐบาลญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจญี่ปุ่นยังคงไม่กระเตื้องขึ้นมากนัก จนกระทั่งภายหลังสงครามเกาหลี ใน ค.ศ. 1950 มีผลทำให้เศรษฐกิจของญี่ปุ่นดีขึ้น อันเนื่องมาจากสหรัฐอเมริกาได้ส่งสินค้าจำนวนมากไปใช้ในเกาหลี ซึ่งการลงทุนที่ทำให้ญี่ปุ่นได้กำไรมาก คือการลงทุนในด้านบริการความบันเทิง เช่น ไนต์คลับ ซึ่งสามารถดึงดูดเงินตราจากทหารอเมริกันได้อย่างมากมาย หลังการทำสงครามเกาหลี ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายกับประเทศไทย คือ ในระหว่างที่ทหารอเมริกันไปรบที่เวียดนามและอินโดจีน กิจกรรมทางด้านบันเทิงไนต์คลับ โรงอาบอบนวดในไทยก็เฟื่องฟูขึ้นเช่นเดียวกัน²

¹นันทนา กปิลกาญจน์. (2486). แหล่งเดิม. หน้า 101-102.

²นันทนา กปิลกาญจน์. (2486). แหล่งเดิม. หน้า 156-157.

การเข้าร่วมองค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส.ป.อ. (SEATO) ทำให้มีทหารอเมริกันและทหารของประเทศภาคีได้มาประจำการและฝึกรบกันที่ประเทศไทย จำนวนมารวมถึงกลุ่มนักศึกษาที่เดินทางมาศึกษาวิชาวิศวกรรมในศูนย์ฝึกอบรมที่ทาง ส.ป.อ. ได้จัดขึ้น ในกรุงเทพฯ เมืองหลวงของประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยได้มีโอกาสในการต้อนรับชาวต่างประเทศ และรับเอาวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวพักผ่อนในวันหยุดจากการช้อปปิ้งในสถานที่ทางท่องเที่ยวต่างๆ ที่กองกำลังทหารได้เดินทางไปพักผ่อน ทั้งยังทำให้รัฐบาลสนใจที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทํารกิจการท่องเที่ยวอีกด้วย

จากการที่รัฐบาลไทยได้เข้าร่วมกับ ส.ป.อ. จากสาเหตุการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ และการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 ทำให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลไทยในพ.ศ. 2503 ประกอบกับการที่กองกำลังของสหรัฐอเมริกาเข้าไปร่วมสงครามของเวียดนามใน พ.ศ. 2505 - พ.ศ. 2506 จากนั้นสหรัฐอเมริกาจึงได้ส่งทหารเข้ามาประจำในประเทศไทยประมาณ 10,000 คน และยังได้ทำความตกลงเพื่อปรับปรุงและบำรุงกองทัพไทย และสนามบินด้วย¹ ซึ่งในขณะนั้นมีทหารอเมริกาจำนวนมากอยู่ในจุดซ่อมรบของ สปอ. และในช่วงที่พักจากการฝึกซ้อมได้มีการเดินทางมาพักผ่อนที่พัทยา น่าจะมีส่วนทำให้หาดพัทยากลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของประเทศไทย

การเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส.ป.อ. ทำให้เกิดการเข้ามาของชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก และมีส่วนทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน ซึ่งน่าจะมีส่วนในการกระตุ้นให้รัฐบาลไทยเห็นผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว อันน่าจะเป็นผลให้รัฐบาลไทยส่งเสริมการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามรัฐบาลเล็งเห็นว่ากิจกรรมท่องเที่ยว จะเป็นหนทางหนึ่งในสนับสนุนในด้านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การสร้างสัมพันธที่ดีระหว่างประเทศและประชากรของประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้อย่างดี ดังนั้นสาเหตุและปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยให้ความสนใจในการส่งเสริมการ

¹สุชาติ บำรุงสุข. (2525). สหรัฐอเมริกากับระบบทหารในประเทศไทย: กรณีศึกษาความช่วยเหลือด้านการทหารยุคหลังสงครามเวียดนาม. หน้า 11-12.

ท่องเที่ยว น่าจะมาจากสถานการณ์โลกในขณะนั้น ที่เริ่มมีการเดินทางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมีเวลาว่างในการเดินทางเพื่อการเรียนรู้และสัมผัสสิ่งใหม่ๆจากสถานที่จริง รวมไปถึงสถานการณ์ระหว่างประเทศและภายในประเทศที่สอดคล้องและสนับสนุนการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิเช่น การตั้งกองกำลังขององค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส.ป.อ. (SEATO) การเป็นศูนย์กลางที่ตั้งของหน่วยงาน องค์การ ส่วนภูมิภาค ที่น่าจะส่งผลให้ประเทศไทยมีโอกาสในการต้อนรับชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในจำนวนที่มากขึ้นด้วย

1.2. บทบาทขององค์การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวระดับโลก

องค์การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวนานาชาติ ภายใต้การดำเนินงานของภาครัฐ ใช้ชื่อว่า Union of Official Tourist Propaganda Organizations (IUOTPO)¹ ได้ก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2477 และในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ.2486 ได้มีการประชุม Committee of Statistical Experts ขององค์การสันนิบาตชาติ ซึ่งได้ได้อธิบายความหมาย ของ Tourism ว่าเป็น คนที่เดินทางไปยังประเทศที่ไม่ใช่ประเทศที่ตนอาศัยอยู่เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง²

ต่อมาในปีพ.ศ. 2488 องค์การสหประชาชาติ(ซึ่งได้ตั้งขึ้นมาแทนองค์การสันนิบาตชาติ) ได้รับคำรอนี้ และได้เพิ่มเติมโดยกำหนดช่วงเวลาที่ไปอยู่ในประเทศนั้นไม่เกินเวลา 6 เดือน แต่ว่าในบางที่ก็มีการขยายให้เป็นไม่เกิน 1 ปีหรืออาจน้อยกว่านั้น³ จากการกำหนดความหมายของคำว่า Tourism ของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานระหว่างประเทศในขณะนั้นให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว จึงได้มีความพยายามที่จะนิยามความหมายของคำนี้ให้ชัดเจน เพื่อที่จะได้จัดการดำเนินการให้ถูกต้อง ภายหลังจากการประชุมเกี่ยวกับลักษณะการท่องเที่ยวระดับชาติที่ได้จัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2489 ที่กรุงลอนดอน ได้มีมติจากที่ประชุมให้สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว International Union of Official Travel Organizations (IUOTO) เป็นหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวระดับ

¹แปลจากข้อความใน <http://www.unwto.org/aboutwto/his/en/his.php?op=5#arriba>

²พัฒนา ราชนวงศ์. (2542). การท่องเที่ยว -Tourism. ข้อพิจารณาเพื่อการวิจัย และวางแผนพัฒนา. หน้า 6.

³แหล่งเดิม. หน้า 6.

โลกที่ไม่ได้ขึ้นกับหน่วยงานราชการ และต่อมาสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น World Tourism Organization (WTO) ในปี พ.ศ. 2518¹

สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เริ่มการประชุมเป็นครั้งแรก ในพ.ศ. 2490 ที่เมืองเฮก (Hague) ประเทศเนเธอร์แลนด์ และได้ประกาศให้มีการจัดตั้งสำนักงานสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นการชั่วคราวที่กรุงลอนดอน ต่อมาในปี พ.ศ. 2494 -2518 ได้ย้ายสำนักงานมาอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ส่งผลให้มีการริเริ่มก่อตั้งองค์การการท่องเที่ยวในภูมิภาคยุโรป ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยใช้ชื่อว่า องค์การการท่องเที่ยวยุโรป European Travel Commission (ETC) และยังได้มีการจัดตั้งงานด้านการท่องเที่ยวขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ในปี พ.ศ. 2492 ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นที่แอฟริกา ในปี พ.ศ. 2494 มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นที่ตะวันออกกลาง ในปี พ.ศ. 2499 มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นที่กลุ่มเอเชียกลาง และในปี พ.ศ. 2500 มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นที่อเมริกา จากการที่สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้มีการขยายการดำเนินงานออกไปยังภูมิภาคต่าง ๆ อย่างกว้างขวางจึงทำให้สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นที่ยอมรับขององค์การสหประชาชาติ ในฐานะที่ปรึกษาด้านการท่องเที่ยว

นอกจากนั้นสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ยังได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการประชุมสหประชาชาติ โดยได้รับความสนับสนุนอย่างเป็นทางการ ในข้อเสนอให้มีการนำเข้ายานพาหนะส่วนตัวเป็นการชั่วคราว และสำหรับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในนิวยอร์ก ซึ่งถือเป็น 2 ญัตติสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง และสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยมี Robert Lonati เป็นผู้รับผิดชอบในตำแหน่งเลขาธิการสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในระหว่างพ.ศ. 2500-2517 อย่างไรก็ตามได้มีการประชุมของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2506 ที่กรุงโรม โดยเน้นในเรื่องของการให้คำจำกัดความระหว่างคำว่า Visitor และ Tourist เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และชัดเจนร่วมกัน และเพื่อลงมติทั่วไปในการกำหนดกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติ ในการเดินทางระหว่างประเทศ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวรวมถึงการศึกษาด้านเทคนิคการประสานงานอิสรภาพของการเดินทาง และการแยกประเภทผู้เดินทางอย่างชัดเจน² สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามขององค์การนี้ที่มีหน้าที่

¹พัฒนา ราชวงศ์. (2542). แหล่งเดิม. หน้า 6 - 7.

²แปลจากข้อความใน<http://www.unwto.org/aboutwto/his/en/his.php?op=5#arriba>

รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรงที่จะดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นระบบและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ที่ประชุมครั้งนี้ได้บัญญัติความหมายของนักท่องเที่ยวไว้ดังนี้ Visitor คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังประเทศอื่นที่ไม่ใช่ที่อยู่ของตน โดยเหตุผลใดก็ตามที่ไม่เกี่ยวกับผลกำไรทางด้านการงาน Visitor ประกอบด้วยความหมายของนักเดินทาง 2 แบบ คือ Tourist และ Excursionist Tourist คือ นักท่องเที่ยวชั่วคราวที่พักอาศัยในประเทศที่มาเที่ยวอย่างน้อย 24 ชั่วโมง และเพื่อวัตถุประสงค์ในการมาพักผ่อนช่วงวันหยุด ธุรกิจครอบครัว หน้าที่หรือการประชุม ส่วน Excursionist คือ นักท่องเที่ยวชั่วคราว ซึ่งพำนักรอยู่ในประเทศนั้นๆ น้อยกว่า 24 ชั่วโมง โดยไม่มีการค้างคืน (รวมถึงการล่องเรือด้วย) ตั้งแต่ ปีพ.ศ.2506 ประเทศส่วนใหญ่ได้ให้การยอมรับความหมายของคำว่า Visitor, Tourist หรือ Excursionist ตามคำบัญญัติของที่ประชุมในครั้งนี้¹ ภายหลังการประชุมที่กรุงโรมได้มีการจัดทำหนังสือเรื่อง “มติและข้อเสนอของที่ประชุมสหประชาชาติ ว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ที่กรุงโรม พ.ศ. 2506” โดยทางสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (IUOTO) เป็นผู้จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อแสดงถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากข้อความในส่วนของคำนำที่มีใจความน่าสนใจ คือ มีคนจำนวนน้อยเหลือเกินที่ทราบว่าการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเป็นรายการเดียวที่ใหญ่ที่สุดในโลก² และได้บรรยายในส่วนเนื้อหาสาระของการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวดังข้อความต่อไปนี้

...ใน พ.ศ. 2506 รายได้จากการท่องเที่ยวระหว่างประเทศมีจำนวนมากกว่า 8,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน หรือ 160,000 ล้านบาท และมีผู้เดินทางประมาณ 50 ล้านคน ตัวเลขนี้มิได้รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งประมาณว่าในปีเดียวกันนั้นต้องใช้จ่ายเงินทั้งสิ้นถึง 40,000 ล้านดอลลาร์อเมริกันหรือ 800,000 ล้านบาท และมีนักท่องเที่ยวถึง 200 ล้านคน...³

นอกจากนี้ยังมีข้อความที่น่าสนใจในส่วนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลกประชุมให้ความสำคัญต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ที่ประชุมได้เน้นถึงความสำคัญอย่างลึกซึ้งของการท่องเที่ยวในฐานะเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ และตั้งข้อสังเกตว่าปัญหาเรื่องการเดินทางระหว่างประเทศมีความสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้น ซึ่งสำนักเลขาธิการตัวแทนและองค์การชำนาญพิเศษแห่งสหประชาชาติเป็นผู้เสนอและได้แนะนำให้รัฐบาลทั้งหลายสนใจต่อ

¹พัฒนา ราชวงศ์. (2542). แหล่งเดิม. หน้า 6.

² แหล่งเดิม. หน้า 2.

³สำนักนายกรัฐมนตรี. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 2-3.

เอกสารเรื่อง “การท่องเที่ยวในฐานะเป็นปัจจัยแห่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ บทบาทและความสำคัญของการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ” “โดยที่ประชุมตั้งข้อสังเกตว่า การท่องเที่ยวมิใช่จะสำคัญเฉพาะเป็นที่มาแห่งเงินตราต่างประเทศเท่านั้น แต่ยังมีมีความสำคัญในฐานะเป็นปัจจัยในการตั้งเขตอุตสาหกรรมและในการพัฒนาเขตที่ด้อยทรัพยากรธรรมชาติ อนึ่ง ได้มีการเน้นถึง อิทธิพลของการท่องเที่ยว ในฐานะเป็นอุตสาหกรรมประเภทที่สาม ที่สร้างความเจริญให้เกิดขึ้นโดยการพัฒนาคมนาคม การขนส่ง ที่พักอาศัยและบริการทางอุปโภค บริโภคอื่นๆ ที่ประชุมเน้นเป็นพิเศษถึงคุณค่าของการท่องเที่ยว ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่ประชุมเสนอแนะว่ารัฐบาลทั้งหลายไม่ควรพิจารณาเรื่องการท่องเที่ยวในแง่ดุลการจ่ายเงินเท่านั้น แต่ควรพิจารณาถึงเรื่องว่าการท่องเที่ยวได้ช่วยการค้าระหว่างประเทศ โดยการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติและเพิ่มคุณค่าทางสังคมอีกทางหนึ่งด้วยประเทศที่กำลังพัฒนา เผชิญปัญหาต่างไปจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนาอยู่ในระยะแรกของความเจริญด้านการท่องเที่ยวและในหลายกรณี การท่องเที่ยวภายในประเทศยังไม่ขยายตัวเท่าไรนัก ประเทศเหล่านั้นจึงทำถูกแล้วในการถือเรื่องการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกในการหารายได้เงินตราต่างประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องถือว่าการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรม และบริการใหม่ๆ โดยเฉพาะการก่อสร้าง การขนส่ง ในเขตที่เหมาะสมแก่การพัฒนาประเภทนั้น อุตสาหกรรมประเภทบริการ มิใช่จะสร้างความเจริญและการมีงานทำในเขตนั้นแต่อย่างเดียว แต่จะก่อให้เกิดมูลฐานการพัฒนาการค้าเครื่องอุปโภค บริโภคอื่นๆ ด้วย”¹

จากข้อความที่คัดมานี้ จะเห็นได้ว่าความเห็นส่วนรวมของประเทศต่างๆ ในครั้งนั้นรวม 87 ประเทศ ประกอบด้วยองค์การชำนาญพิเศษ 5 องค์การ องค์การของรัฐบาลระหว่างประเทศ 7 องค์การ และองค์การที่ไม่ใช่ของรัฐบาลอีก 14 องค์การ ซึ่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม ได้มีความเห็นร่วมกันในความสำคัญของการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างมาก

ในพ.ศ. 2506 มีประเทศต่างๆ สมัคเป็นสมาชิกสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศถึง 93 ประเทศ และมีองค์การอื่นๆ เป็นสมาชิกสมทบถึง 66 องค์การ น่าจะมีส่วนชี้ให้เห็นว่า นานาประเทศได้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นโดยลำดับ และได้มีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น เพื่อดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ได้ผลดี ทั้งแก่นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยทั่วกัน²

¹ สำนักนายกรัฐมนตรีย. (2509). ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว 2503-2509. (คัดลอกจากบันทึกการประชุมอันว่าด้วย “ข้อพิจารณาและข้อเสนอแนะ” หน้า 35 – 57). หน้า 3-4.

² สำนักนายกรัฐมนตรีย. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 4.

จากรายงานการประชุมที่ข้างต้นที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การท่องเที่ยวได้กลายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นที่มาของเงินตราต่างประเทศ และยังจะนำมาซึ่งพัฒนาการด้านโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาทางอุตสาหกรรมอุปโภค บริโภคในประเทศนั้น อันน่าจะมีผลทำให้ประเทศมีความเจริญทั้งความเป็นอยู่และเศรษฐกิจได้ จึงน่าจะสะท้อนให้เห็นได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีการขยายตัวอยู่ในขณะนั้นกำลังได้รับความสนใจของสหประชาชาติ และจากประโยชน์ของการท่องเที่ยว ยังมีส่วนทำให้รัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

นอกจากนั้นการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลก ยังมีผลการดำเนินงานทั้งทางตรงและทางอ้อม เห็นได้จากการพยายามพัฒนาประสิทธิภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. บริษัทเดินเรือแข่งขันกันสร้างเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่หลายหมื่นตัน ซึ่งมีลักษณะเป็นโรงแรมลอยน้ำ พร้อมทั้งโฆษณาถึงความสะดวกสบายต่าง ๆ ตลอดจนความสามารถที่จะรับนักท่องเที่ยวได้คราวละหลายพันคน

2. บริษัทการบินพยายามสร้างเครื่องบินไอพ่นทันสมัยรวดเร็ว สะดวกสบายกว่าเก่าขึ้นใช้แทนเครื่องบินใบพัด ซ้ำยังเพิ่มบริการบินก่อนจ่ายที่หลัง หรือจ่ายในระบบผ่อนส่ง ทั้งนี้ เพื่อจะชักชวนให้คนอยากท่องเที่ยวมากขึ้น

3. บริษัทโรงแรมทุ่มเทเงินแข่งขันกันสร้างโรงแรมขนาดใหญ่รับผู้เข้าพักได้หลายร้อยห้อง จนถึงจำนวนพันหรือหลายนพันห้อง บางบริษัทพยายามสร้างโรงแรมในเครือของตนเกือบทั่วโลก พร้อมกับการบริการโรงแรมที่มีมาตรฐานชั้นหนึ่งของโลก แม้ว่าทั่วโลกจะพยายามสร้างโรงแรมเพิ่มมากขึ้น ปรากฏอยู่เสมอว่า จำนวนห้องของโรงแรมยังไม่พอกับความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้นั้นเอง¹

ยังจะเห็นได้จาก อุตสาหกรรมโรงแรมในประเทศต่างๆ เช่น “ในนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา โรงแรมที่มีตั้งแต่ 2,000 ห้องขึ้นไปมี 8 แห่ง ตั้งแต่ 1,000 ห้องขึ้นไปแต่ไม่ถึง 2,000 ห้องมี 11 แห่ง ในลอนดอน โรงแรมที่มีตั้งแต่ 750 ห้องขึ้นไปถึง 1,100 ห้องมี 4 แห่ง ในญี่ปุ่น โรงแรมที่มีตั้งแต่ 450 ห้องขึ้นไปจนถึง 1,300 ห้องมี 8 แห่ง ในฮ่องกง โรงแรมที่มีตั้งแต่ 375 ห้องจนถึง 900 ห้องมี 4 แห่ง ในอินโดนีเซียมีโรงแรม

¹ แหล่งเดิม. หน้า 5.

412 ห้อง 1 แห่ง ในไต้หวันโรงแรม 300 และ 330 ห้อง มี 2 แห่ง ในประเทศไทยเราก็กกำลังก่อสร้างโรงแรมที่มีจำนวนห้องถึง 450 ห้องอยู่ นอกจากนั้นยังมีผู้เตรียมลงทุนสร้างโรงแรมขนาดใหญ่มีห้องมากเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ไม่รวมถึงโรงแรมที่มีห้องกว่า 100 ห้องอีกมากมาย ซึ่งสร้างขึ้นหลายแห่งและพยายามดำเนินกิจการในมาตรฐานโรงแรมชั้นหนึ่ง”¹

ส่งผลให้นานาประเทศมีรายได้เสริม อันเป็นผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ การขายสินค้าพื้นเมืองของที่ระลึกอันเป็นสิ่งประดิษฐ์ตามความนิยมของประเทศนั้นๆ ซึ่งได้ให้แก่ประเทศเจ้าของบ้านอย่างมากมาย

ถ้าหากนักท่องเที่ยวได้เดินทางอยู่ในยุโรปจะสังเกตเห็นว่า ธุรกิจซื้อขายของที่ระลึกตั้งอยู่ทั่วไป จำหน่ายของบอกชื่อเมืองบ้าง รูปดอกหรือแผ่นกระดาษติดกาแสดงสัญลักษณ์ของเมืองบ้าง เครื่องไม้เครื่องโลหะ ผ้าพันคอ หรือผ้าคลุมไหล่ ทำด้วยผ้าฝ้าย แพร ไหม หรือขนสัตว์ ภาพถ่ายชุดของเมืองนั้นๆ ล้วนจูงใจนักท่องเที่ยวที่ต้องการของที่ระลึกกลับไปบ้านพากันจ่ายเงินมากบ้างน้อยบ้างเป็นการช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้แก่เจ้าของประเทศอย่างน่าพอใจ²

นอกจากนั้นยังมีส่วนในการสร้างอาชีพที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวทั่วโลก คือ การนำเที่ยวในสถานที่ต่างๆ โดยบริษัทนำเที่ยวจัดรถเที่ยวรับตามโรงแรมต่างๆ แล้วนำไปชมสถานที่น่าเที่ยวตามที่ได้กำหนดไว้ในโปรแกรมแต่ละรายการมีทั้ง 1 วัน และพักค้างคืน อาชีพนี้สร้างประโยชน์ให้กับหลายฝ่าย คือ 1. สำนักงานของบริษัทนำเที่ยว 2. บริษัทรถยนต์ซึ่งจัดรถบริการรับส่ง ในกรณีที่บริษัทนำเที่ยวไม่ใช้รถของตัวเอง 3. มัคคุเทศก์หรือนำเที่ยว 4. ร้านค้าของที่ระลึกในสถานที่เที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวไปแวะ และ 5. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งรวมความแล้วผลได้ก็กลายเป็นความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศชาติส่วนรวม³

การท่องเที่ยวยังแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลแต่ละประเทศสามารถนำทรัพยากรของประเทศได้ถูกนำมาใช้อย่างมีคุณค่าสูงสุด มีส่วนทำให้ประเทศต่างๆ ต่างพยายามขยายปรับปรุงสถานที่น่าเที่ยวในต่างจังหวัดให้เพิ่มขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวพักอยู่นานวันออกไป เพื่อจะได้ชมสถานที่น่าสนใจได้มากขึ้น

¹สำนักนายกรัฐมนตรีย. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 6.

²สำนักนายกรัฐมนตรีย. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 6.

³สำนักนายกรัฐมนตรีย. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 6-7.

ยังมีปัญหาที่ตามมาและจำเป็นสำหรับสถานที่นั้นคือ ห้องพัก ซึ่งอาจจะสร้างเป็นโรงแรม หรือบังกะโล หรือ โมเดล การให้ข่าวสารและอำนวยความสะดวกในเรื่องถนนหนทาง ความปลอดภัย บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า ประปา ร้านอาหาร เป็นต้น'

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สถานการณ์การท่องเที่ยวทั่วโลกที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในขณะนั้น น่าจะมีส่วนทำให้รัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น ในฐานะกิจกรรมและอุตสาหกรรมที่จะสร้างคุณประโยชน์นานาประการให้แก่ประเทศที่กำลังพัฒนาได้มีหนทางเลือกในการพัฒนาเศรษฐกิจ และน่าจะมีส่วนช่วยแก้ไขเรื่องของดุลการค้าระหว่างประเทศได้อย่างมาก ซึ่งจากสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงน่าจะมีส่วนที่ทำให้รัฐบาลให้ความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย อันจะนำประโยชน์มาสู่ประเทศเช่นเดียวกับอุตสาหกรรมโลกด้วย

อย่างไรก็ตามในขณะที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะการณ์ขาดดุลด้านการค้า ที่จัดได้ว่าเป็นปัญหาของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้พยายามแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เช่น หาทางส่งเสริมการผลิตโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิต แต่ก็ต้องเผชิญกับภาวะตลาด ที่ทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำปราศจากอำนาจต่อรองอย่างสิ้นเชิง และยังต้องพบกับนโยบายกีดกันทางการค้าของประเทศมหาอำนาจ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งกำแพงภาษีสินค้าการเกษตรกรรมของกลุ่มประชาคมยุโรป ส่วนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมก็ยังมีระบบการผลิตที่ไม่ครบวงจร ต้องอาศัยวัตถุดิบ เครื่องจักรนำเข้าในการผลิต อันเป็นต้นทุนที่สูง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สินค้าไทยไม่สามารถต่อสู้กับสินค้าต่างประเทศได้ จึงทำให้ปริมาณและมูลค่าการส่งออก ไม่อยู่ในภาวะชดเชยกับมูลค่าสินค้านำเข้าได้²

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีส่วนช่วยลดภาวะการณ์ขาดดุล เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ และส่วนมากแล้ววัตถุดิบในการพัฒนาอุตสาหกรรมยังเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ในประเทศไทยอีกด้วย

ดังนั้นจากสภาพการณ์ดังกล่าวมีส่วนทำให้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้มีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ขึ้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2503 โดยให้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็น

¹สำนักนายกรัฐมนตรี. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 7.

²ขยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2532). ปกิณกะบทความวิชาการด้านการท่องเที่ยว ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 46.

ผู้ดำเนินงานด้านการส่งเสริมบริษัท ห้างร้านและเอกชนที่ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ประกอบภารกิจของตนในแต่ละด้านอย่างดีที่สุด

1.3.. บทบาทสหรัฐอเมริกาในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

จากการที่สหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกรณีพิเศษภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากสหรัฐอเมริกามองเห็นว่าในขณะนั้นลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังขยายตัวในกลุ่มประเทศเอเชีย ส่วนหนึ่งจากสงครามระหว่างค่ายเสรีประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ในประเทศเกาหลี เมื่อ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2492 สงครามครั้งนี้ไทยได้ส่งทหารเข้าไปช่วยดำเนินงานและแสดงให้เห็นว่าไทยเป็นประเทศหนึ่งในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งขณะที่เกิดสงครามในประเทศเกาหลีนั้น มีส่วนทำให้การค้าของไทยขยายตัว เนื่องจากในช่วงสงคราม ประเทศไทยได้ส่งสินค้ายุทธปัจจัยออกเป็นจำนวนมาก เช่น ข้าว ยาง ดีบุก อื่นๆ เรียกเศรษฐกิจช่วงนี้ว่า Korean Boom¹

นอกจากนั้นสหรัฐอเมริกาได้สร้างกลไกแห่งการพัฒนาระบบเศรษฐกิจโลก โดยผ่านองค์การภายใต้การควบคุมของตน ไม่ว่าจะเป็นกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก โดยองค์การเหล่านี้เป็นแหล่งเงินทุนกระตุ้นให้เกิดการค้าและการลงทุนโดยเสรีเกิดขึ้น² สหรัฐอเมริกายังได้แสดงแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจให้ประเทศต่างๆ มีนโยบายเศรษฐกิจแบบเปิดที่เปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งปรากฏออกมาในรูป

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นขึ้น หลังจากการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีส่วนทำให้สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในประเทศไทยมากขึ้น คือ สหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนให้รัฐบาลดำเนินนโยบายเปิดประเทศเพื่อการลงทุนอย่างเสรีทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะได้เข้ามาลงทุนในประเทศไทยได้อย่างสะดวก และให้เศรษฐกิจไทยได้พัฒนาไปพร้อมกับการค้าของโลกเสรี ประกอบกับความหวาดกลัวภัยจาก

¹ พรณี บัวเล็ก. (2544). การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. บทสำรวจสถานะความรู้. หน้า 94.

² อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. (2528). อิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศ และรัฐบาลต่างประเทศที่มีต่อนโยบายเศรษฐกิจไทย ในทฤษฎีการพึ่งพาแบบยังคมเศรษฐกิจไทย, สนแ 233.

จินคอมมิวนิสต์ ทำให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการเงิน และการทหารในการพัฒนาและปราบปรามผู้ก่อการร้ายในประเทศ และยิ่งรัฐบาลมีความเชื่อเรื่องภัยคอมมิวนิสต์มากเท่าใดก็ยิ่งทำให้มีความผูกพันกับอเมริกามากขึ้นเท่านั้น¹

ต่อมาภายหลังจากการเปิดประเทศสู่เสรีนิยมทางเศรษฐกิจทำให้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือ และคำแนะนำจากธนาคารโลกในด้านเศรษฐกิจ แนะนำให้รัฐบาลไทยควรที่จะเพิ่มความสำคัญของกิจกรรมหัตถอุตสาหกรรม ในระบบเศรษฐกิจให้มากกว่าเดิม เพราะจากประสบการณ์การผลิตในไทย แสดงให้เห็นว่าการผลิตทางอุตสาหกรรมที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยตรงมีแนวโน้มที่จะขยายตัว² คณะทำงานยังชี้ให้เห็นว่า ถ้ารัฐสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมนายทุนต่างชาติพร้อมที่จะเข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในการผลิตเครื่องจักรกลขนาดเบา การทอผ้า การตั้งโรงงานประกอบสินค้า เพื่อให้เกิดการถ่ายเท เทคโนโลยีใหม่แก่นายทุนไทย³ น่าจะมีส่วนทำให้เกิดนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มุ่งส่งเสริมการลงทุนของเอกชน โดยเฉพาะการลงทุนจากต่างประเทศ ที่มีเงื่อนไขที่รัฐต้องดำเนินการตามข้อเสนอแนะเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเติบโตในสาขาอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดการผลิตที่เรียกว่า การผลิตทดแทนสินค้าเข้า (Import Substitution Production) ซึ่งเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ได้ดำเนินการมาแล้วในไต้หวัน ฟิลิปปินส์ ปากีสถาน และเกาหลี⁴

นอกจากธนาคารโลกแล้ว ยังได้มีคณะสำรวจการลงทุนจากสหรัฐอเมริกา ของบรรษัทนานาชาติ ได้เข้ามาในประเทศไทย พ.ศ. 2501 ภายใต้ข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา และองค์การบริหารความร่วมมือระหว่างประเทศ (International Cooperation Administration) เพื่อศึกษาศักยภาพในการลงทุนในประเทศไทย และปรากฏออกมาในรูปของรายงานชื่อ “Expanding Private

¹ พรณี บัวเล็ก. (2544). การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. บทสำรวจสถานะความรู้. หน้า 149.

² แหล่งเดิม. หน้า 176.

³ กฤษ เพิ่มทันจิตต์. (2528). อิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศ และรัฐบาลต่างประเทศที่มีต่อนโยบายเศรษฐกิจไทย ใน ทฤษฎีการพึ่งพิงกับสังคมเศรษฐกิจไทย. หน้า 176.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 178

Investment for Thailand's Economic Growth” ใน พ.ศ. 2502 และนำเสนอต่อรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ในปีเดียวกัน ดังนี้

1. ส่งเสริมความอิสระในการวินิจฉัยของนักธุรกิจเอกชน เพื่อที่จะก่อให้เกิดการเติบโตของการลงทุนของนายทุนไทยและต่างชาติใน 5 ปีข้างหน้า
2. ลดกระบวนการวิธีการบริหารการลงทุนที่ซับซ้อน แก้ไขสนธิสัญญาที่มีผลกระทบต่อการลงทุน และจัดการมีส่วนร่วมของรัฐบาลในวิสาหกิจต่างๆ
3. กำหนดระยะเวลาปลอดภาษีสำหรับการนำเข้าเครื่องจักรที่ใช้ในการลงทุนทางอุตสาหกรรม โดยไม่คำนึงว่าการลงทุนนั้น ๆ เพิ่มหรือไม่ ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายการลงทุน ฉบับใหม่
4. ก่อตั้งหน่วยงานส่งเสริมการลงทุนโดยเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือการลงทุนของเอกชนในด้านต่างๆ เช่น การอนุมัติการลงทุน การให้บริการพิเศษทางด้านเทคนิค ข้อมูลและการส่งเสริมต่างๆ เป็นต้น

จากคณะผู้สำรวจทั้ง 2 น่าจะมีส่วนทำให้รัฐบาลไทยดำเนินการด้านการส่งเสริม และการลงทุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

คณะทำงานของธนาคารโลกและคณะนักธุรกิจเอกชนของสหรัฐฯ ได้มีข้อเสนอแนะที่คล้ายคลึงกัน ในการเสนอแนะให้จัดระเบียบองค์การกระทรวงอุตสาหกรรมใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ไม่ให้กระทรวงดำเนินกิจกรรมทางการผลิต แต่ให้ทำหน้าที่ส่งเสริมการสะสมทุนของภาคเอกชน ประกอบกับการที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีการตั้งองค์การการวางแผนส่วนกลางมีความหมายในทางเศรษฐกิจการเมือง เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวมศูนย์อำนาจในการวินิจฉัยสั่งการ และส่งผลต่อการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐ และการกีดกันชีวิตของประชาชนให้อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ¹ ส่งผลให้ในที่สุดองค์การระหว่างประเทศ รัฐบาลสหรัฐอเมริกา รวมทั้งนักวิชาการ ก็สามารถผลักดันให้รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ออกใช้เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2503

สาระสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ คือ 1. เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนา 2. รัฐบาลมีนโยบายเสรีนิยมอย่างชัดเจน โดยรัฐบาลจะเป็นผู้สนับสนุนการส่งเสริมในด้านบริการ

¹ กฤษ เพิ่มทันจิตต์. (2528). เล่มเดิม. หน้า 181- 182.

และโครงการพื้นฐานแก่ภาคเอกชน ซึ่งในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกนั้น การขยายตัวของรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอุตสาหกรรมถูกจำกัดอย่างชัดเจน คือ เงินทุนพัฒนาประเทศถูกใช้จ่ายไปในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ รัฐบาลได้ทำการยุบเลิกรัฐวิสาหกิจจำนวน 150 แห่ง ที่มีอยู่ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับทางภาคเอกชน ส่วนที่เหลือก็พยายามจำกัดบทบาทในการผลิตทางอุตสาหกรรม และสนับสนุนทางด้านการเงินอย่างจำกัด¹

จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ไทยต้องเผชิญหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือปัญหาเงินเฟ้อเป็นปัญหาเรื้อรังของรัฐบาลหลายสมัย รวมถึงรัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ด้วย ส่งผลให้รัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ ตามข้อเสนอของคณะทำงานของธนาคารโลก และคณะนักธุรกิจเอกชนของสหรัฐฯ นำมาซึ่งการส่งเสริมการลงทุนภาคเอกชนในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น เห็นได้จากการยกเลิกรัฐวิสาหกิจไปแล้วทั้งสิ้น 150 แห่ง และรัฐบาลเองยังทำหน้าที่เพียงผู้สร้างปัจจัยพื้นฐานในระบบเศรษฐกิจอันจะไม่เข้าไปแข่งขันเพื่อนำประโยชน์มาเป็นของรัฐแต่เพียงลำพังอีกด้วย

จากปัญหาเศรษฐกิจในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจมาเน้นการส่งเสริมการลงทุนของเอกชนแทนการลงทุนโดยภาครัฐนั้น น่าจะมีส่วนทำให้ รัฐบาลให้ความสนใจที่จะส่งเสริมการดำเนินธุรกิจต่างๆ ที่สร้างรายได้ให้กับรัฐมากขึ้น ซึ่งธุรกิจการท่องเที่ยวก็เป็นหนึ่งในธุรกิจที่จอมพลสฤษดิ์ ตระหนักว่าเป็นธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้สุนทรพจน์ตอนหนึ่งของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในวันเปิดสำนักงานองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2503 ดังต่อไปนี้

...สิ่งสำคัญที่ข้าพเจ้าใคร่จะเน้นให้ท่านทั้งหลายได้เข้าใจและระลึกถึงอยู่เสมอ ก็คือผลประโยชน์ที่รัฐจะพึงได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนี้ หากเป็นรายได้ที่จะบังเกิดขึ้น แก่รัฐบาลโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ไม่ แต่จะเป็นรายได้ที่กระจายออกไปยังบุคคลหลายชั้นหลายอาชีพ และเป็นรายได้ที่มองไม่เห็น แต่ที่สำคัญที่สุด กิจกรรมอันนี้จะเผยแพร่วัฒนธรรมและคุณธรรมของประชาชนชาวไทยให้เป็นที่ปรากฏแก่ชาวโลก อันจะยัง ความนิยมยกย่องให้บังเกิดสืบเนื่องอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ข้าพเจ้าถือว่ามีความเห็นอกว่า

¹ แหล่งเดิม. หน้า 175.

เงินตรา...¹ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่า จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของไทยในสมัยจอมพลสฤษดิ์เกิด
ความสนใจที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว

จะสังเกตเห็นได้ว่าสถานการณ์เศรษฐกิจก่อน และขณะที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ อนุรักษ์
บริหารงานอยู่นั้น น่าจะมีส่วนให้รัฐบาลหันมาส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากเศรษฐกิจของไทยได้
เปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมมากขึ้น และเน้นการลงทุนของภาคเอกชน และการลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐและ
ภาคเอกชนในกิจการใหญ่ๆ ทำให้มีกลุ่มนักลงทุนทั้งในและนอกประเทศจำนวนมากเข้ามาลงทุน²

มีแข่งขันมาทำงานแพร่หลาย รายได้ในการดำรงชีวิตให้อยู่ดีกินดี ซึ่งหลังจากการทำงานอย่างเหน็ด
เหนื่อย จึงต้องการ การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน เปลี่ยนบรรยากาศ ศึกษาเรียนรู้ สิ่งแปลกใหม่ที่
ไม่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ต้องการแสวงหาความสุขสบาย จากการพักผ่อนในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีผล
ทำให้การท่องเที่ยวขยายตัวสูงขึ้นเรื่อยๆ ไม่ได้อยู่เพียงแค่ชนชั้นสูงเท่านั้น

นอกจากนั้นปัญหาด้านความมั่นคงทางการเมืองเกี่ยวกับภัยคอมมิวนิสต์ ยังมีส่วนกระตุ้น
ให้รัฐบาลเร่งกระจายความเจริญและความปลอดภัยเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชนแก่ตัว
รัฐบาลเอง ประกอบกับการที่รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจ และให้ความสนับสนุนช่วยเหลือต่อ
รัฐบาลไทยในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ อาทิเช่นการช่วยด้านงบประมาณการสร้างเส้นทางคมนาคม
ด้านการทหาร การให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลไทยได้รับประโยชน์จากการดำเนิน
นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และน่าจะมีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไม่มากนักน้อย

จากการที่รัฐบาลพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค ถนนหนทาง ด้านความปลอดภัย ทำให้
การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ทำได้สะดวกและรวดเร็ว การเปิดประเทศต้อนรับนักท่องเที่ยว
และสร้างภาพลักษณ์ที่มั่นคงนั้นน่าจะเป็นส่วนที่ทำให้ภัยคอมมิวนิสต์ไม่สามารถคุกคามประเทศไทย
ได้อย่างสะดวก

1.4. การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี

¹สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2507). ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ อนุรักษ์ พ.ศ. 2502-2504,
พ.ศ. 2505-2506. หน้า 148.

²นิพนธ์ สิ้นไชย. สหรัฐอเมริกากับการเปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจไทยใน
สมัยจอมพลสฤษดิ์. หน้า 52.

เทคโนโลยีที่มีการพัฒนา และมีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมากในช่วงเวลานี้คือการปรับปรุงพัฒนาเครื่องบินของสหรัฐอเมริกาและยุโรปที่มีการแข่งขันพัฒนาให้ก้าวหน้าทันสมัย ประหยัด และรวดเร็ว จากพัฒนาการของเทคโนโลยีโดยแบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้¹

1.4.1. เครื่องบินแบบใบพัด (Propeller Driven) เป็นเครื่องบินขับเคลื่อน 4 เครื่องยนต์บินได้ 4,000 ไมล์ติดต่อกันโดยไม่แวะพัก อัตราความเร็ว 320 ไมล์ต่อชั่วโมง บรรทุกผู้โดยสาร ได้ 89 คน มีอายุการใช้งาน 57,000 ชั่วโมง หรือประมาณ 6 ปี ครึ่ง

1.4.2. เครื่องบินแบบไอพ่น (Propeller Jet) หรือ (Jet Engine) การขับเคลื่อนด้วยไอพ่นที่เพิ่มประสิทธิภาพการบินได้สูงกว่าเดิมหนึ่งเท่า และสามารถลดระยะเวลาในการเดินทางจากเดิมโดยเฉลี่ยความเร็วอยู่ที่ 600 ไมล์ต่อชั่วโมง และบรรทุกผู้โดยสารได้ 129 คน และได้พัฒนาเพิ่มในการบรรทุกผู้โดยสารสูงขึ้น ตัวอย่างเช่น

1. เครื่องบินแบบ DC-8 สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ 196 คน
2. เครื่องบินแบบ BOEING 707สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ 155 คน
3. เครื่องบินแบบ BOEING 747สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ 360 คน
4. เครื่องบินแบบ DC-10 สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ 345 คน

ส่งผลให้มีผู้นิยมเดินทางทางอากาศมากขึ้นเนื่องจากลดระยะเวลาในการเดินทาง และสร้างความสะดวกสบาย เห็นได้จากภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีผู้โดยสารเดินทางข้ามทวีปมากขึ้น ส่งผลต่อการขยายตัวของนักท่องเที่ยวทั่วโลกในพ.ศ. 2493-2503 ที่มีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน 25.3 - 96.3 ล้านคน และในพ.ศ.2503-2513 มีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศถึง 69.3-159.7 ล้านคน² ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเทคโนโลยีในการผลิตเครื่องบินให้ความเร็วสูง มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพยิ่งกว่าเดิม จึงทำให้คนเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศได้สะดวกมากขึ้น

จากการพัฒนาเทคโนโลยี มีส่วนทำให้การเดินทางทางอากาศระหว่างประเทศมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 4 เท่า ในระยะเวลา 5 ปี คือ จากพ.ศ. 2497 มีจำนวนผู้โดยสารเดินทางระหว่างประเทศผ่านท่าอากาศยานดอนเมืองทั้งสิ้น 48,000 คน ต่อมาในพ.ศ. 2502 มีจำนวนผู้โดยสารเดินทางระหว่างประเทศ

¹กรมฝึกหัดครู. (2533). การท่องเที่ยว. หน้า 128.

²กรมฝึกหัดครู. (2533). แหล่งเดิม. หน้า 3.

200,000 คน และในพ.ศ. 2503 อีก 250,000-300,000 คน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้เครื่องบินไอพ่นและการลดราคาค่าโดยสารของสายการบินต่างๆ ในปีนี้ด้วย¹

ดังจะได้เห็นได้จากตารางเปรียบเทียบจำนวนห้องพักที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศกับจำนวนนักท่องเที่ยว และระยะเวลาพักโดยเฉลี่ย ในพ.ศ. 2502²

ประเทศ	จำนวนนักท่องเที่ยว /คน	จำนวนห้องพัก/ห้อง	ระยะเวลาที่พัก/วัน
ไทย	61,571	959	3
ฮ่องกง	138,561	2,117	6
ญี่ปุ่น	180,000	7,867	62.5
ฮาวาย	243,216	5,151	16.3

จะเห็นได้ว่าหากรัฐบาลได้จัดเตรียมที่พักไว้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นก็น่าจะทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย

อย่างไรก็ตามการพัฒนาเครื่องบินในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเป็นผลให้มีการนำเครื่องบินมาปรับใช้ในการรับส่งผู้โดยสาร และเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างปัจจัยช่วยเกี่ยวกับการกระตุ้นส่งเสริม และขยายรูปแบบการเดินทางด้านการท่องเที่ยวของนานาประเทศได้สะดวกและระยะทางไกลกว่าเดิม ส่งผลให้นักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และอาจมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น หากรัฐบาลไทยวางแผน และ ดำเนินงานด้านการส่งเสริม การต้อนรับไว้เพียงพอ ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษา และมีส่วนให้รัฐบาลต้องเร่งจัดตั้งองค์การ เพื่อประสานงานและดูแลด้วยความรวดเร็วและเฉพาะด้านอีกด้วย

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ. 0701.9.10.9/1. รายงานของคณะสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยวของสมาคมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก(Report of the PATA survey Team เฉพาะประเทศไทย).

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ. 0701.9.10.9/1. รายงานของคณะสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยวของสมาคมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก(Report of the PATA survey Team เฉพาะประเทศไทย).

1.5. การเพิ่มและขยายวันหยุดในรอบปี

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้มีการเพิ่มและขยายวันหยุดในรอบปี โดยได้รับค่าตอบแทนปกติ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม ที่เริ่มมีเครื่องจักรกลเข้ามาแทนแรงงานคนมากขึ้น เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศดีขึ้น ทำให้คนมีเวลาว่างในการพักผ่อน และน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลมาจากการดำเนินชีวิตในสังคมที่ต้องทำงานหนัก ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นทางเลือกหนึ่งที่ได้รับความนิยมมากขึ้น¹ เพื่อเป็นการใช้ชีวิตตามความต้องการ ประกอบกับการที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศสิทธิมนุษยชนสากล ในพ.ศ. 2491 ให้ทุกคนมีสิทธิที่จะพักผ่อนและมีเวลาว่าง ในวันหยุดที่มีการจ่ายค่าจ้างพิเศษ² รวมถึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สร้างความพึงพอใจให้กับตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวได้รับความนิยมและเติบโตขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

1.6. การสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยว

โดยสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก หรือ Pacific Asia Travel Association (PATA) ก่อตั้งขึ้นที่มลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2494 มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ซานฟรานซิสโก, แคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาส่งเสริม ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวไปสู่ประเทศต่างๆในภูมิภาคแปซิฟิก³ และยังส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกให้เป็นที่รู้จักในฐานะภูมิภาคที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวพักผ่อนที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก⁴

¹ชาญชัย ดวงจิตต์. (2529). การส่งเสริมการท่องเที่ยวและองค์การเพื่อส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวของประเทศไทย. หน้า 52-53.

²ปิ่นเพชร จำปา. (2545). วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย. หน้า 139.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. รายงานของคณะสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยวของสมาคมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก (Report of the PATA survey Team เฉพาะประเทศไทย).

⁴การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การท่องเที่ยว ตำรา-เอกสารวิชาการฉบับที่ 30 ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการหน่วยศึกษานิเทศก์ 2533. หน้า 71.

สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ได้รายงานผลสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยวของประเทศไทย ในครั้งที่เดินทางมาสำรวจเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2502 ว่าประเทศไทยมีทางจะก้าวหน้าทางการท่องเที่ยวมาก ดังนี้¹

1. ลักษณะอันเป็นมิตรของชาวไทย
2. ธรรมชาติสวยงามและมีสิ่งน่าสนใจ เช่นวัด ชีวิตตามลำน้ำ พิพิธภัณฑ์สถาน ไร่ไทย ไหมไทย สินค้าแปลกๆ
3. ด้านภูมิศาสตร์ ขณะนี้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการเดินทางทางอากาศ แต่ไม่แน่ว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า ถ้าเส้นทางการบินอาจเปลี่ยนเป็นทางตรงข้ามผืนแผ่นดินใหญ่ของจีนได้ ประเทศไทยอาจหมดความสำคัญและเสียผลได้ด้านนี้ไปแต่กว่าจะถึงเวลานั้น เราอาจทำให้ประเทศไทยมีชื่อเป็นจุดที่น่าสนใจอย่างให้นักท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงและแวะชมได้

และได้สำรวจในส่วนการท่องเที่ยวในปัจจุบันของไทย ว่าได้รับการส่งเสริมแล้วหรือไม่ รวมถึงการสำรวจกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักที่เดินทางมาเที่ยวประเทศไทย คือ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น²

จากการสำรวจสภาวะการท่องเที่ยวในพ.ศ. 2502 ได้ให้เหตุผลเพื่อเสนอให้ไทยเร่งพัฒนาการท่องเที่ยว คือ ปัจจุบันรายได้จากการค้าตกต่ำประมาณ 80 ล้าน ควรจะหารายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวจะนำเงินตราต่างประเทศมาให้ได้ ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นจำเป็นจะต้องมีอาชีพ ซึ่งการท่องเที่ยวสามารถตอบสนองในส่วนนี้ และรัฐบาลไทยมีเงินสำรองจ่ายน้อยที่สุดในประเทศกลุ่มเอเชียอาคเนย์ จึงควรหารายได้เพิ่มขึ้นจากการค้าเพียงอย่างเดียว งบประมาณเงินช่วยเหลือที่รัฐบาลได้รับจากต่างประเทศไม่มีจำนวนใดจ่ายเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเลย หากประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนาคตประมาณ 10 ปีข้างหน้า การท่องเที่ยวจะทำรายได้ถึงปีละ 30-40 ล้านดอลลาร์ อีกด้วย³

สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจึงได้เสนอให้ทางรัฐบาลไทย คือ รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นเอกเทศ เพื่อให้มีหน่วยงานในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและดำเนินงานเพื่อการส่งเสริม การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการ

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. รายงานของคณะสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยวของสมาคมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก(Report of the PATA survey Team เฉพาะประเทศไทย).

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. รายงานของคณะสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยวของสมาคมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก (Report of the PATA survey Team เฉพาะประเทศไทย).

³ แหล่งเดิม.

ส่งเสริมการท่องเที่ยวจะได้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้คาดการณ์ไว้ และจัดให้มีเงินทุนสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยว¹ และน่าจะมีส่วนช่วยให้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกิดแนวคิด นโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยในรูปแบบที่ชัดเจน

เนื่องจากเป็นรัฐบาลที่เน้นการพัฒนาบ้านเมืองเป็นสำคัญ ดังคำกล่าวที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวไว้ในวาระการเปิดประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต. 16 มีนาคม พ.ศ. 2503 ว่า

“...งานสำคัญของเราในระยะปฏิวัตินี้คืองานพัฒนา ได้แก่งานพัฒนาการเศรษฐกิจ การศึกษา การปกครอง และทุกสิ่งทุกอย่าง... โดยคำนึงถึงการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้สังเกตเห็นด้วยความพอใจว่าทั้งราษฎรและราชการได้มีความสมานฉันท์ทำงานด้วยความกลมเกลียว...เช่น ชุดดิน สร้างและซ่อมแซมถนน ชุดคลอง ลอกคลอง และปรับปรุงความสะอาดของบ้านเมืองโดยทั่วไป...”²

และการที่รัฐบาลเน้นงานด้านการพัฒนาเป็นสำคัญ ดังนั้นจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และจัดสรรงบประมาณการขึ้นเพื่อสนับสนุนงานขององค์การโดยเฉพาะ ในฐานะตัวแทนด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ก็น่าจะจัดได้ว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้ถูกรวบรวมแบบแผนการดำเนินงาน รวมทั้งการตั้งศูนย์หรือหน่วยงานเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการสำรวจ วางแผน และดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวให้อยู่ในองค์การเพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติงานอีกด้วย

นอกจากนั้น ทางด้านสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกยังได้เสนอวางแนวทางให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ อาทิเช่น³

1. ประเทศไทยควรลดความยุ่งยากทางกฎเกณฑ์ภาษีอากรและการเข้า-ออกเมือง ปรับท่าอากาศยานและท่าเรือ
2. จัดพิมพ์หนังสือนำเที่ยวกรุงเทพฯ ให้ถูกแบบแผน รวมทั้งมีแผนที่กรุงเทพฯ ชัดเจน มีคำบอกเล่าที่ถูกต้องชัดเจน
3. ปรับปรุงและขยายการทัศนอาจร เช่นการจัดนำเที่ยว วัด ชานเมือง ชมเรือพระที่นั่ง เป็นต้น

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. รายงานของคณะสำรวจภาวะการณ์ท่องเที่ยวของสมาคมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก (Report of the PATA survey Team) เฉพาะประเทศไทย.

² สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2507). **ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2504, พ.ศ. 2505-2506.** หน้า146.

³ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. เรื่องเดิม.

4. ฝึกและอบรมมัคคุเทศก์สำหรับจะนำนักท่องเที่ยวให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ และควรได้รับประกาศนียบัตรรับรองจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

5. ควบคุมอัตรา และมารยาทของแท็กซี่

4 ควรติดป้ายต่างๆ เป็นภาษาอังกฤษ

7. ปรับปรุงการร้านค้าสินค้าไทย

8. ควบคุมการบริการด้านสาธารณสุขให้มีความสะอาดและมีคุณภาพ

9. หาวิธีในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวอยู่นานวัน โดยการจัดนำทัศนอาภรณ์พระนคร นำเที่ยวป่าสงวน สถานโบราณคดี และในแต่ละแห่งควรมีที่พักที่สะดวกและสะอาดด้วย

จากข้อเสนอข้างต้นนั้น รัฐบาลไทยได้พยายามดำเนินงานและวางนโยบายให้สนับสนุนและเป็นไปในทิศทางที่สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ได้เสนอไว้ มีทั้งดำเนินงานไปแล้ว และเป็นเพียงแค่แผนการดำเนินงานเท่านั้น ที่ทางรัฐบาลพยายามสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวให้เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นไปในทิศทางที่สังคมนานาชาติประเทศยอมรับ ดังเช่นในสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น เป็นต้น

จากสาเหตุแลปัจจัยภายนอกที่มีส่วนให้รัฐบาลให้ความสำคัญและส่งเสริมการท่องเที่ยว จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ และส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคม อีกทั้งยังมีผลร่วมกับสาเหตุแลปัจจัยภายในประเทศอีกด้วย

2. สาเหตุและปัจจัยภายใน

2.1 ความสนใจส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ที่ชอบเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้และใช้เวลาว่างอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สมัยที่ยังเป็น ร.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สังเกต ณ ค่ายทหารจังหวัดลพบุรีเมื่อ พ.ศ.2481 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ภูมิประเทศ และวิถีชีวิต เห็นได้จากชีวประวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในหนังสือพิมพ์สารเสรีเมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2507

“...เมื่อประจำการอยู่ในเมืองประวัติศาสตร์ เช่นลพบุรีจึงเป็นที่สບอารมณ์เป็นอย่างดี ในวันหยุดราชการเช่นวันเสาร์-อาทิตย์จึงมิได้ไปไหนอยู่ใกล้สโมสรหรือที่โรงหนังหรือร้านตลาด เช่นคนอื่น ๆ แต่มักสั่งการไว้ล่วงหน้าก่อนวันหยุดอย่างน้อย 1 วัน คือ วันรุ่งขึ้นให้เจ้าหน้าที่ทางกองร้อยเตรียมผูกม้าประจำขาพร้อมด้วยม้าอื่นๆ อีกราว 7-8 ตัว สำหรับผู้สมัครใจร่วมทาง ม้าเหล่านี้จะมียามบรรจเสียบียงอาหารและเครื่องดื่มผูกไว้ที่อานทั้ง 2 ข้าง และพร้อมเดินทางได้ตั้งแต่เริ่มสว่าง...เมื่อถึงชายป่าเชิงเขาได้เงาไม้ที่ร่มรื่นพอควรตามที่หมายตาไว้แต่ต้นขบวนม้า นักนิยมไพรก็หยุดพักร้อนแล้วก็เริ่มการคว่ำ โดยไม่ต้องฟังแม่คว่ำ โดยไม่ต้องฟังแม่คว่ำใครคนใด แกง ต้มยำ สิ่งใดที่ช่วยกันทำไปตามความสามารถ ในยามเช่นนี้ถ้าขาดสุรา ก็

อย่ามากันดีกว่าเพราะไม่คุ้มค่าเหนื่อยในการเดินทาง ดังนั้นพร้อมกันกับการประกอบอาหารบาร์สนามก็เริ่มเปิดขึ้น ทำกันไปกินกันไปพลาญๆ ...เครื่องครัวบางอย่างเช่น เตาและครกไม่ได้นำติดตัวมาด้วยเพราะจะเพิ่มน้ำหนักแก่ม้าเกินไป ภูเขาในเมืองลพบุรียังอุดมสมบูรณ์พอที่จะแสวงหาก่อนหิน มาใช้แทนสิ่งเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี มิฉะนั้นมนุษย์สมัยหินจะมีชีวิตกันอย่างไรได้คงอดตายกันหมด”¹

จากบทความในหนังสือพิมพ์สะท้อนให้เห็นการท่องเที่ยวโดยการเตรียมข้าวของสัมภาระทุกอย่างไปเอง และยังบ่งบอกถึงธรรมชาติอันสมบูรณ์ของจังหวัดลพบุรีด้วย การท่องเที่ยวยังให้ประโยชน์ดังจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งจากหนังสือพิมพ์สารเสรีเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2507 ว่า

“...การขี่ม้าออกภูมิประเทศทำนองนี้ ร.อ. สฤษดิ์ถือว่าสนุกกีฬา และยวติศจะประพฤติปฏิบัติเป็นอาจณ เมื่อมีโอกาสในวันหยุดราชการ ฉะนั้นเมื่อบ่อยๆเข้าก็มีโอกาสได้เห็นทั่วทุกหมู่บ้านย่านตำบลในลพบุรี รู้จักเส้นทางภูมิประเทศโดยกว้างขวาง ซึ่งผู้ไม่ชอบท่องเที่ยวจะเสียเปรียบในเชิงความรู้ ทางภูมิศาสตร์ของเมืองนี้อยู่บ้าง... การท่องเที่ยวทำให้รู้จักภูมิประเทศเป็นอย่างดี เป็นประโยชน์ต่อกิจการทหารเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหมู่คณะและบุคคลภายนอก รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่น...”²

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสนใจ และความชอบส่วนตัวของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในด้านการท่องเที่ยว และเห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ จากแต่ละสถานที่ที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลทหารบก ในกรุงวอชิงตัน ดี ซี ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ ในปีพ.ศ. 2501 ทำให้เห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา เช่นหมู่เกาะฮาวายซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งกลายเป็นรายได้หลักของหมู่เกาะแห่งนี้แทนรายได้จากน้ำตาลและสับปะรด เป็นผลให้สหรัฐอเมริกาจัดให้ฮาวายเป็นมลรัฐที่ 50 ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว³

และต่อมาเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้เดินทางพร้อมกับคณะรัฐมนตรี เพื่อตรวจราชการแผ่นดินทั่วภูมิภาคของประเทศทำให้มีการสำรวจและพัฒนาทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว เช่นการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้น 14 แห่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการส่งเสริมการ

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2503/บ13.2/ปีก2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีต่างๆ. บุคคลสำคัญ ชีวประวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. 2507. (สารเสรี 24 เมษายน 2507).

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2503/บ13.2/ปีก2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีต่างๆ. บุคคลสำคัญ ชีวประวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. 2507. (สารเสรี 25 เมษายน 2507).

³ (2504, มิถุนายน). ผลได้จากการท่องเที่ยวของหมู่เกาะฮาวาย. **อนุสาร อ.ส.ท.** (1): 11 หน้า 26-27.

ท่องเที่ยวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดังเห็นได้จากการกล่าวในพิธีเปิดอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และทางหลวงแผ่นดิน สาย “ธนะรัชต์” เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505 ดังนี้

“การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นความใฝ่ฝันของคณะปฏิวัติมาช้านานแล้ว ที่จะปลุกฝังคนไทยให้ขยันขันแข็ง เมื่อถึงเวลาพักผ่อนก็ให้ได้พักผ่อนอย่างแท้จริง สมกับที่ได้ทำงานมาก ธรรมชาติป่าอันสวยงาม สัตว์ป่า พันธุ์ไม้นานาชนิด จะทำให้เกิดความสงบสุข หายเมื่อยล้าช่วยรักษาผู้ฟื้นฟูไข้ และสร้างความคิดในทางก้าวหน้าได้ดี และเป็นทางดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างประเทศได้อีกมาก...”¹

นอกจากนั้นขณะเดินทางตรวจราชการในจังหวัดต่างๆ ยังมีคำปราศรัยที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้มีการจัด และปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของแต่ละจังหวัด เช่นการเดินทางตรวจราชการในจังหวัดทางภาคใต้เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2503 ได้กล่าวคำปราศรัยแก่ข้าราชการและพี่น้องชาวจังหวัดตรัง ดังใจความตอนหนึ่งว่า“... การศึกษาของจังหวัดนี้ได้มีโรงเรียนสอนถึงระดับมัธยมปีที่ 8 แล้ว ฉะนั้นสายตาของข้าพเจ้าจึงดูไม่ผิดที่เห็นประชาชนในจังหวัดของท่านเฉลียวฉลาดมากกว่าหลายจังหวัดที่ข้าพเจ้าได้ผ่านมา ทิวทัศน์ที่มีอยู่โดยทั่วไปก็สวยงามน่าดู หากปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นคงจะมีนักท่องเที่ยวมาชมจังหวัดของท่านมากกว่านี้...”²

จากคำปราศรัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พยายามสร้างความภาคภูมิใจ ในการเรียนรู้ของประชาชนท้องถิ่น และได้แนะนำให้ประชาชนเห็นประโยชน์จากทรัพยากรมีอยู่ นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงและหารายได้จากนักท่องเที่ยว

เมื่อคณะรัฐบาลได้เดินทางตรวจราชการในครั้งที่ 3 ออกเดินทางโดยรถยนต์ไปยังสถานที่ต่างๆ ในลักษณะการเดินทางส่วนตัวไม่มีการจัดพิธีรับรองใดใดทั้งสิ้น เริ่มออกเดินทางเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2504 - 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 ไปทางภาคตะวันตก และ เดินทางออกไปภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้เดินทางผ่านจังหวัดต่างๆ รวม 19 จังหวัด เช่น จังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ชัยนาท เพชรบูรณ์ สุรินทร์ นครนายก ชลบุรี เป็นต้น ใช้เวลารวมทั้งสิ้น 14 วัน หลังจากการเดินทางตรวจราชการ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 จอมพลสฤษดิ์ ได้กล่าวคำปราศรัยแก่ประชาชนชาวไทยที่พระนคร ไว้ตอนหนึ่งว่า

“...ความข้อหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าอยากจะกล่าวในที่นี้ คือ การท่องเที่ยวภายในประเทศของเรานั้น เป็นอุปกรณ์สำคัญอันหนึ่งที่จะส่งเสริมความรักชาติ รักประเทศ เพิ่มพูนความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะทำ

¹สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. **ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2504, พ.ศ. 2505-2506.** หน้า 569.

²(2506, มิถุนายน). นายกรัฐมนตรีผู้เป็นนักท่องเที่ยวหมายเลข 1. **อนุสาร อสท.** (3) : 11. หน้า 8.

ให้ประเทศชาติของเราเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป และเป็นทางหนึ่งที่จะให้ความภาคภูมิใจชาติของเรา เพราะว่าของดีงามที่ชาติทั้งหลายมีอยู่นั้นธรรมชาติก็ให้ไว้แก่เราอย่างไม่แพ้ชาติใด เราต้องลงแรงแต่เพียงปรับปรุงธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้นที่จะทำงานเพื่อประเทศชาติ ข้าพเจ้าเชื่อว่าคนไทยทุกคนจะต้องมีความรู้สึกอย่างนี้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงอยากชักชวนส่งเสริมให้ชาวไทยเราเองเดินทางท่องเที่ยวในประเทศของเราเองให้มากขึ้น โรงเรียนต่างๆ ควรจัดให้มีการท่องเที่ยวเป็นคณะ สำหรับนักเรียนในเวลาหยุดเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษาชั้นสูง ตลอดถึงสมาคมและสโมสรทั้งหลาย แทนที่จะทุ่มเทเงินทองไปในทางจัดงานราตรี เต้นรำ หรือชุมนุมรื่นเริงบันเทิงใจกันในกรุงเทพฯ อย่างบ่อยครั้ง ข้าพเจ้าอยากชักชวนให้เปลี่ยนเป็นจัดงานท่องเที่ยวทัศนารภายในประเทศ ซึ่งจะได้ผลทางความรู้และทางจิตใจดีกว่า พูดถึงการสร้างความรักสามัคคี สามารถจะสร้างได้อย่างดีในการเดินทางร่วมกัน มีความเข้าใจอันสยใจต่อกัน รักษาที่จะลึกแห่งมิตรภาพไว้ได้นานกว่าวิธีอื่น...”¹

ดังคำปราศรัยที่ได้ยกตัวอย่างมานี้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่รัฐบาลและประชาชนควรให้การส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้ประชาชนในประเทศเกิดความรัก ความสามัคคี ภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิด และประชาชนยังได้ความรู้จากการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ของประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา เพื่อให้ประชาชนในประเทศได้เรียนรู้สภาพภูมิประเทศ สภาพวัฒนธรรมประเพณี และมิตรภาพที่ดีอันเป็นเอกลักษณ์ที่งดงามของประชาชนชาวไทย

ต่อมาภายหลังการเดินทางตรวจราชการครั้งที่ 4 ในวันที่ 12-19 มิถุนายน พ.ศ. 2505 เป็นเวลา 8 วัน ในการตรวจราชการภาคเหนือ โดยเริ่มจากจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย แพร่ จนถึงเชียงใหม่ และเมื่อเดินทางถึงกรุงเทพมหานครได้กล่าวคำปราศรัยการรายงานผลการตรวจราชการในภาคเหนือ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2505 ไว้ดังนี้²

“... ภาคเหนือมีสิ่งสวยงามตามธรรมชาติอยู่มากหลาย แต่ภูมิประเทศก็เหมือนกัน คือต้องช่วยตกแต่งด้วยจึงจะสวยงามจริงๆ น้ำตกแม่กลางที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ถ้าได้รับการตกแต่งตามหลักวิชา ก็สามารถจะเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอันมาก เชียงใหม่มีดอยสูง เช่นดอยอินทนนท์ มีความสูงถึง 2,500 เมตร ถ้าได้ทำทางให้ขึ้นถึง และมีที่พักตากอากาศดีพอควร ก็สามารถจะสู้กับดาดินในเวียดนามได้ บาเกียในฟิลิปปินส์และคาเมรอนในสหรัฐมลายา...”

การรายงานผลตรวจราชการในครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นอีกภูมิภาคหนึ่งที่รัฐบาลควรจะต้องศึกษาพัฒนาและปรับปรุงแหล่งทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว พร้อมกับการ

¹ แหล่งเดิม. หน้า 9.

² (2506, มิถุนายน). นายกรัฐมนตรีผู้เป็นนักท่องเที่ยวหมายเลข 1. **อนุสาร อสท.** (3) : 11. หน้า 62.

สนับสนุนให้มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ที่พัก จะได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ไม่ต่างจากสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศใกล้เคียงอีกด้วย

การตรวจราชการครั้งที่ 5 เดินทางสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกครั้งหนึ่ง ในระหว่างวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2504 ได้เริ่มเดินทางจากบางแสน ชลบุรีไปพักแรมที่สระสะพังทองสถานที่ตากอากาศที่ทางจังหวัดสกลนครได้ตกแต่งขึ้นอีกด้วย และยังมีการเดินทางอีกหลายครั้งในปี พ.ศ. 2505 เช่น การเดินทางไปร่วมเปิดอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2505 การเดินทางไปร่วมพิธีเปิดศาลจังหวัดสุพรรณบุรี และชมการชุดแต่งเจดีย์บรรจุอัฐิของนักรบผู้ไม่ปรากฏนามในสมัยโบราณ เจดีย์สนามชัย และยังได้เดินทางไปวางศิลาฤกษ์อาคารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ที่เชียงใหม่ว่า “...ให้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวไปเปิดสาขาที่เชียงใหม่ เพราะปรากฏว่าชาวต่างชาติชอบไปที่เชียงใหม่ เนื่องจากความสวยงามของภูมิประเทศ ผู้คน ตลอดจนประเพณีที่ดึงดูดของไทย... จะให้มีการลงทุนสร้างที่พักตากอากาศบนดอยอินทนนท์...”¹ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าความสนใจส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีส่วนให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุง และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยในหลายภูมิภาค ทำให้เห็นถึงประโยชน์ที่เราจะได้รับจากการใช้ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในประเทศ สร้างความรู้ สร้างอาชีพและรายได้อีกด้วย

2.2. ภูมิประเทศของประเทศไทย

การที่ประเทศไทยตั้งอยู่ในบริเวณดินแดนที่เกือบจะเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคนี้ นับว่าเป็นทำเลที่ตั้งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีส่วนทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ และยังเป็นประเทศที่มีประชากรหนาแน่น มีแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติหลายชนิด แหล่งเกษตรกรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก และคุณค่าในด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากทำเลที่ตั้งของประเทศไทย ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. การที่ประเทศไทยตั้งอยู่ริมทวีปซึ่งติดกับทะเลถึง 2 ด้านคือด้านอ่าวไทยและทะเลจีนด้านหนึ่ง กับด้านทะเลอันดามันอีกด้านหนึ่งนั้นทำ ให้เกิดความสะดวกในการติดต่อการค้าขายกับต่างประเทศ ในปัจจุบันประเทศไทยไม่จำเป็นต้องพึ่งสิงคโปร์ก็ได้ เนื่องจากประเทศไทยมีท่าเรือน้ำลึกเป็น

¹แหล่งเดิม. หน้า 62.

ของตนเอง การรับ-ส่งสินค้าสามารถ กระทำกับประเทศคู่ค้าได้โดยตรงจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

2. การที่ประเทศไทยติดกับทะเลถึง 2 ด้านจึงได้เปิดโอกาสให้คนไทยประกอบอาชีพประมงได้อย่างจริงจัง จะเห็นได้จากประเทศไทยมีเรือประมงและจับปลาได้มากที่สุดในภูมิภาคนี้ อาชีพการประมงทำรายได้ให้ประเทศที่สำคัญอีกทางหนึ่ง นอกจากนั้นประเทศไทยยังมีโอกาสในการเป็นเจ้าของน่านน้ำในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติในทะเลและใต้ท้องทะเล

3. การที่ประเทศไทยตั้งอยู่เกือบกลางภูมิภาคนี้ ทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบกระหว่างประเทศ จะเห็นได้จากทางหลวงสายเอเชีย (Asia highways) ซึ่งปัจจุบันมี 2 สายคือ สายเอเชีย 1 เริ่มจากเตหะราน ผ่านการบูล เดลฮี กัลกัตตา แดกกา มันทะเลย์ กรุงเทพฯ พนมเปญ และนครโอจิมินต์ และ สายเอเชีย 2 เริ่มจาก เตหะราน ผ่านเกตตา ละฮอร์ เดลฮี กาฏมันฑู จิตตะกอง ย่างกุ้ง กรุงเทพฯ อลอร์สตาร์ สิงคโปร์ และเดลปาร์ซาร์ ซึ่งประเทศต่าง ๆ ได้พยายามสร้างให้ติดต่อกันเพื่อประโยชน์ในการคมนาคมและขนส่ง¹

4. การที่ประเทศไทยมีท่าเลที่ตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางของภูมิภาคนี้ ทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินระหว่างประเทศหรือเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางอากาศของภูมิภาคนี้ จะเห็นได้จากมีสายการบินของประเทศต่าง ๆ มาทำการแวะลงจอดรับ-ส่งผู้โดยสารและสินค้าเป็นประจำ เพราะท่าอากาศยานของประเทศไทยมีความทันสมัย มีความสะดวก และไม่มีอุปสรรคต่อการขึ้นลงของเครื่องบิน เพราะพื้นที่เป็นที่ราบที่ราบลุ่มดีไม่มีหมอกทึบ ฝนตกหนักหรือลมแรงจนเกินไป

5. การที่ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อนและมีลมมรสุมทั้งตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านเป็นประจำ จึงทำให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศไทยอย่างยิ่ง เพราะความชื้นที่ลมมรสุมนำฝนมาตกประกอบกับความร้อนกับแสงแดด ช่วยให้มีเหมาะสมแก่การเพาะปลูกทั้งการทำนา ทำสวนทำไร่ จนทำให้ประเทศไทยได้ชื่อว่า อู่ข้าวอู่น้ำที่สำคัญของภูมิภาคอีกด้วย

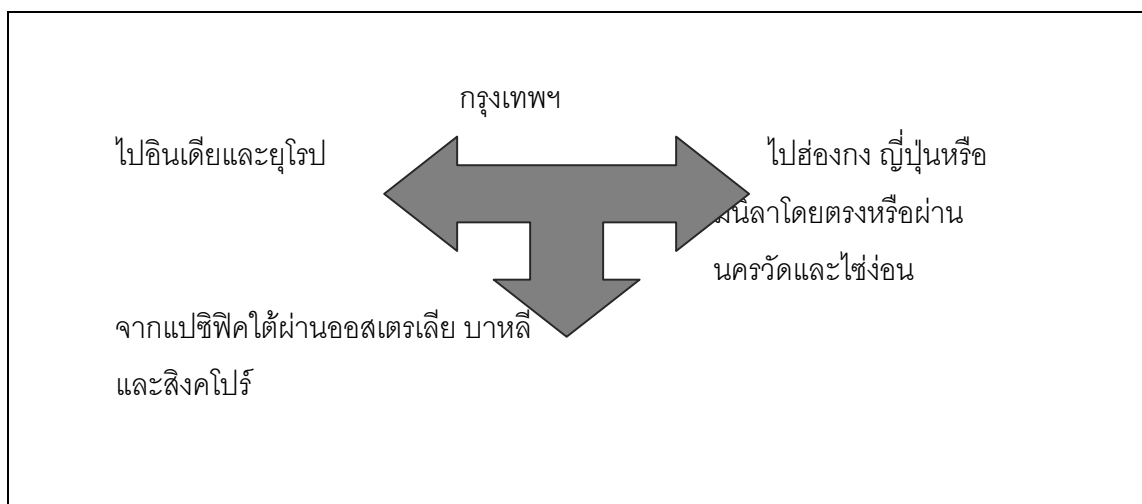
จากข้อความดังกล่าว น่าจะเห็นได้ว่าภูมิประเทศของไทยได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมแก่การเป็นศูนย์กลางการบินของเอเชียอาคเนย์² และยังเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ และเนื่องจากมีผู้คนเดินทางทางอากาศเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากพ.ศ.2493 ได้มีผู้โดยสารเดินทางข้ามมหาสมุทร

¹ไมตรี จุลดูลย์. (2509). **ประเทศไทยกับสหประชาชาติ**. หน้า 124.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. รายงานของคณะสำรวจการก่อร่างท้องที่ของสมาคมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก(Report of the PATA survey Team) เฉพาะประเทศไทย.

แอตแลนติกโดยเครื่องบินมากกว่าเรือ¹ และมีกลุ่มบริษัทการบินเปิดเส้นทางใหม่ๆ ดังเช่น การเริ่มเปิดเส้นทางเดินทางระหว่างยุโรปและตะวันออกไกล ที่มีส่วนทำให้มีสายการบินจำนวนมากเดินทางแวะพักที่ประเทศไทย เช่น Air France, KLM Royal Dutch Airline, Scandinavian Airlines System, BOAC: British Overseas Airways Corporation เป็นต้น

และจากการที่มีภูมิประเทศและภูมิศาสตร์เป็นจุดศูนย์กลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ผู้โดยสารระหว่างประเทศจำนวนมากที่แวะพัก ณ ท่าอากาศยานของประเทศไทย ตัวอย่างเช่น ในพ.ศ. 2501 มีผู้โดยสารเดินทางผ่านประเทศไทยจำนวน 180,000 คน แต่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยประมาณ 60,000 คน² ซึ่งเป็นข้อสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมาก ในเรื่องของการหาทางชักจูงและพัฒนาศักยภาพในการต้อนรับ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มขึ้นได้อย่างไร ในขณะที่ประเทศไทยอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบในการส่งเสริมเป็นอย่างยิ่งตารางภาพแสดงตัวอย่างเส้นทางที่บอกได้ว่าประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบิน³

¹นิคม จารุมณี. (2536). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. หน้า 141.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค.1.1.7/18. ปีที่ 3. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. (3-18 กรกฎาคม พ.ศ. 2506). การสัมมนาดำเนินการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่าง 17-18 ตุลาคม พ.ศ. 2506 ณ ศาลาสันติธรรม.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค 1.1.7/13.ปีที่ 3. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. การประชุมสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสากลครั้งที่ 17 ระหว่างวันที่ 6-14 พฤศจิกายน 2505 ณ กรุงเทพมหานคร 19 ตุลาคม – 14 พฤศจิกายน 2505. (2506).

ด้วยเหตุนี้ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นจุดชุมทางและจุดเชื่อมโยงสายการบินทางอากาศสู่ประเทศต่างๆของโลก¹ โดยมีท่าอากาศยานดอนเมืองเป็นศูนย์กลางท่าอากาศยานนานาชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังประเทศไทยได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น จะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางทางอากาศที่มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างพ.ศ. 2497-2502 ซึ่งมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้าประเทศไทยทางอากาศเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 48,000 คน เมื่อพ.ศ. 2502 ได้มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาถึง 200,000 คน และเพิ่มขึ้นอีกในปี 2503 ประมาณ 250,000-300,000 คนเป็นต้น²

2.3 ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยทั้งทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรม ประเพณี และเทศกาลต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด แบ่งออกได้ดังนี้

2.3.1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีความสวยงาม และนับว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีความสวยงาม นับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด ดังเช่น

ทิวทัศน์ (Scenery) ทิวทัศน์ต่างๆ ทางธรรมชาติทั้งที่สวยงามเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยี่ยมชม เช่น น้ำตกแม่กลาง ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

สัตว์ป่าและพรรณไม้ (Wildlife and Flora) สัตว์ป่าและพรรณไม้เป็นสิ่งที่น่าศึกษาหาความรู้ รวมทั้งความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าประเภทต่างๆ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครนายกทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก น้ำตกไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

2.3.2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา

¹องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2507). เล่มเดิม. หน้า 120.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค.1.1.7/18. ปีที่ 3. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. (3-18 กรกฎาคม พ.ศ. 2506). การสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่าง 17-18 ตุลาคม พ.ศ. 2506 ณ ศาลาสันติธรรม.

โบราณสถาน หมายถึง สถานที่โบราณมีอายุเก่าแก่ ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง เช่น โบราณสถานในจังหวัดสุโขทัย วัดไชยวัฒนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

โบราณวัตถุ หมายถึง สิ่งของโบราณมีอายุเก่าแก่ที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป ศิลาวารึก

ศาสนสถานหรือปูชนียสถาน หมายถึง สถานที่ที่ควรแก่การนับถือหรือควรแก่การบูชา เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และวัดพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

แหล่งประวัติศาสตร์ หมายถึง สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น สถานที่กระทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดสุพรรณบุรี สุสานสัมพันธมิตร จังหวัดกาญจนบุรี ชุมชนโบราณ พิพิธภณณ์ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน เป็นต้น

2.3.3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประกอบด้วยงาน ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา เช่น งานแสดงช้าง จังหวัดสุรินทร์ การแสดงเรือพยุหยาตราชลมารค ตลาดน้ำวัดไทร จังหวัด กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแนวคิดและการดำเนินงานของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยได้มีมา ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อวัตถุประสงค์ในการหารายได้จากนักท่องเที่ยวที่มา ใช้บริการตั้งแต่การเริ่มผู้โดยสาร และการใช้บริการที่พัก อาหารและเครื่องดื่มของกิจการรถไฟ ซึ่งยังไม่เกิด กลุ่มธุรกิจเพื่อการท่องเที่ยวในภาคเอกชน

และในสมัยนั้นยังมีการจัดพิมพ์เอกสารพระราชานิพนธ์ การจดบันทึกในระหว่างการเดินทางของพระบรมวงศานุวงศ์ และชาวต่างชาติที่เข้ามารับราชการและมีโอกาสได้เดินทางไปเยือนใน สถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย และมีการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการท่องเที่ยวในบริเวณเส้นทางรถไฟ แหล่งท่องเที่ยวที่พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จแปรพระราชฐาน เป็นสิ่งชักจูงนักท่องเที่ยว ในสมัยนั้น ซึ่งไม่ได้หมายถึงประชาชนทั่วประเทศ ในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นที่ได้รับความสนใจและนิยม อย่างมากใน พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นสูง ชาวต่างชาติที่ได้รับการว่าจ้างมาปฏิบัติหน้าที่ใน ประเทศไทย ล้วนแล้วแต่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มีความสามารถในการเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ

ได้ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมาก จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายทะเล เช่น หัวหิน เพชรบุรี และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้บริเวณเส้นทางรถไฟ เช่น พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

ต่อมาการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เด่นชัดขึ้นอีกครั้ง ในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เนื่องจากสาเหตุและปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่ส่งผลให้รัฐบาลศึกษา รวบรวมหน่วยงานกิจการ แล้วจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น ภายใต้การวางแผน และ ดำเนินงานด้านการสำรวจศึกษาข้อมูล สู่การวิเคราะห์ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักที่รัฐบาลได้มอบหน้าที่ไว้แก่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมไปถึงการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำผู้ประกอบการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจโรงแรม บริษัทนำเที่ยว ให้ดำเนินการอยู่ในมาตรฐานและวัตถุประสงค์ที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้รับ พร้อมทั้งให้สิทธิในการพิจารณากิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวแก่ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อช่วยลดขั้นตอนการเสนอโครงการต่างๆ ทำให้มีความรวดเร็วในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้น และยังให้งบประมาณการลงทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้แก่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย

อย่างไรก็ตามยังมีการกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวที่เป็นส่วนสำคัญยิ่งและเป็นที่ชัดเจนยิ่งในสมัยนี้ ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

บทที่ 3

นโยบายและการดำเนินงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จากสถานการณ์ภายในและภายนอกที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งสถานการณ์ทางการท่องเที่ยวภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การจัดตั้งสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว สหประชาชาติ และหน่วยงานต่างๆ ที่มีนโยบายบางส่วนอำนวยความสะดวกต่อการส่งเสริมและแนะนำการเดินทางท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก การพัฒนาของเทคโนโลยี เวลาว่างที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับปัจจัยภายใน ทั้งสภาพเศรษฐกิจของประเทศ ที่ตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ความสนใจส่วนตัวของหัวหน้าคณะรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีความรักในการเดินทางในพื้นที่รอบที่อยู่อาศัยหรือที่รับราชการ ภูมิภาคที่เป็นศูนย์กลาง การคมนาคมขนส่งทางอากาศของเอเชียอาคเนย์ ความหลากหลายของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว

จากสาเหตุและปัจจัยภายนอกและภายใน น่าจะส่งผลให้มีการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้รัฐบาลในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทราบเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวของโลก ในขณะนั้น รวมถึงผลประโยชน์ที่ประเทศจะได้รับจากการท่องเที่ยวอันมีผลต่อเศรษฐกิจ และการพัฒนา ความมั่นคงของประเทศ จึงให้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน โดยผ่านทางทั้งองค์การ ที่จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวและนโยบายซึ่งมีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่จะได้กล่าวในบทนี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ดำเนินการผ่านทางองค์การที่จัดตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่นี้โดยตรง

นโยบายการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในปี พ.ศ. 2502 ภายหลังจากการจัดตั้งรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการประกาศ ราชกฤษฎีกาจัดแบ่งส่วนราชการสำนักงานท่องเที่ยวออกจากกรมประชาสัมพันธ์ และตั้งเป็นองค์การ ส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อ.ส.ท.¹ โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคล และถือว่าเป็นรัฐวิสาหกิจ

¹ องค์การอิสระ หมายถึงอิสระด้านการเงิน มีอำนาจในการดำเนินงานได้โดยสะดวก

ผู้ปฏิบัติงานในองค์การ เรียกว่า “พนักงาน”¹ เพื่อเป็นการสะดวกในการบริหารควบคุมพนักงาน รวมถึง อ.ส.ท. ยังมีหน้าที่ในการจัดหาแผนการต้อนรับให้เพียงพอ โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ²

1. นามธรรม อากาศ สุขลักษณะ วัฒนธรรม อุตสาหกรรม ภูมิศาสตร์ของพลเมือง วิถีธรรมชาติ เสน่ห์ และลักษณะพิเศษประจำประเทศ อื่นๆ

2. รูปธรรม สิ่งของที่ระลึก โบราณสถาน งานศิลปะ สิ่งมีค่าของทางโบราณคดี การคมนาคมขนส่งภายในประเทศ อัตราค่าจ้างการขนส่งนอกประเทศความสะดวกสบายในการพักผ่อน อาหารและที่พัก นอกจากนี้รัฐบาลยังวางแผนการต้อนรับไว้ เพื่อรวบรวมและทำสถิติในการวางแผนพัฒนา เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นและหมู่เกาะฮาวาย ในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากทั้ง 2 ประเทศเป็นตัวอย่างประเทศที่มีวางแผนจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกไว้แล้ว³

ส่วนการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในระยะแรกเริ่มการบริหารงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีนายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธาน เพื่ออำนวยความสะดวกในการวางแผนและติดต่อกับงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ผู้ที่เป็นกรรมการส่วนใหญ่ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากหลาย ๆ กระทรวง ซึ่งมีคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2502 ดังนี้⁴

1. นายถนัด คอมันตร์	ประธานกรรมการ
2. พลเอกสุรจิต จารุเศรณี	กรรมการ
3. อธิบดีกรมศิลปากร	กรรมการ
4. ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ	กรรมการ
5. ผู้แทนกระทรวงการคลัง	กรรมการ

¹(2502, 28 กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 76 ตอนที่ 74. หน้า 273-275.

²**สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ**. (2) ก.ค.1.1.7/3. เรื่องสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวแอฟริกา 26 มกราคม พ.ศ. 2503.

³หมู่เกาะฮาวายได้วางแผนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวล่วงหน้าถึง 20 ปี และกำลังเก็บเกี่ยวผลของแผนนั้น ส่วนญี่ปุ่นวางแผนไว้ 5 ปี สำหรับใน ค.ศ. 1961 ญี่ปุ่นก็ได้มุ่งว่าจะต้องให้นักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนเท่านั้นๆ ภายในปีนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาบุคคลในอาชีพนั้น เพื่อจะได้วางแผนเรื่องโฮเต็ล ร้านอาหาร สถานบริการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

⁴**สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ**. (2)กค 1.1.7.1/1.(2503). เรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว.

6. ผู้แทนกระทรวงการคมนาคม	กรรมการ
7. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
8. นายพจน์ สารสิน	กรรมการ
9. พันเอก เฉลิมชัย จารุวัตร	กรรมการ
10. ผู้แทนกรมการบินพลเรือน	กรรมการ
11. ผู้แทนฝ่ายโรงแรมและบริษัทนำเที่ยว	กรรมการ

และเมื่อในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2503 พันเอก เฉลิมชัย จารุวัตร ได้รับการแต่งตั้งจากนายกรัฐมนตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว¹ โดยมีหน้าที่ควบคุมดูแล การได้ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลมอบหมายให้คือ²

- ...1. ส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจ และเผยแพร่ประเทศไทยในด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม ประเพณี นาฏศิลป์ การกีฬาและกิจกรรมอย่างอื่น อันจะเป็นการชักจูงหรือเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว
2. ช่วยเหลือ แนะนำ และร่วมมือในการจัดและดำเนินงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของเอกชน
3. สำรวจ จัดสร้าง ส่งเสริม หรือบูรณะสถานที่อันเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว
4. ติดต่อร่วมมือกับองค์การหรือสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในและนอกราชอาณาจักร
5. ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในกรณีที่เอกชนไม่สามารถจะกระทำได้โดยลำพังหรือในกรณีที่ทางราชการมอบหมาย
6. ประกอบธุรกิจอื่น ๆ อันเกี่ยวข้อง หรือเพื่อประโยชน์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว อ.ส.ท. จึงมีอำนาจดังนี้
- 6.1. สอดส่องการดำเนินการบริการต่างๆ ในการนำเที่ยวของเอกชน เพื่อป้องกันมิให้เกิดอันตรายแก่ผู้ท่องเที่ยว หรือเกิดความเสียหายหรือเป็นภัยแก่ประเทศชาติ
- 6.2. เสนอแนะแก่หน่วยราชการหรือองค์การของรัฐบาล ในเรื่องอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสะดวก หรือเป็นทางชักจูงเร่งรัดให้ชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และให้ผู้ท่องเที่ยวในประเทศไทยในส่วนต่างๆ ของราชอาณาจักร
- 6.3. เสาะแสวงหาและรวบรวมหลักฐานต่างๆ จากหน่วยราชการ องค์การของรัฐหรือเอกชนผู้ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการจัดทำสถิติเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

¹องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงาน 10 ปี. หน้า 8.

²พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502 ใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 25 ปี ททท. (2528). หน้า 126-127.

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้รับการจัดตั้งขึ้น เพื่อให้มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย ให้เจริญก้าวหน้าและรู้ประจักษ์แก่มานานาประเทศ เนื่องจากการที่รัฐบาลเล็งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม นอกจากนั้นองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังรับผิดชอบในการวางแผน สำรวจ เก็บข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็นการวางแผนการจัดทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยว การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมระหว่างประเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ที่สะดวกรวดเร็ว การฟื้นฟูคุณค่าของทรัพยากรเพื่อเผยแพร่ในลักษณะศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และการช่วยเหลือให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐบาล และเอกชนในการดำเนินงานต่างๆ¹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้รูปแบบการบริหารงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เริ่มมีการวางแผนวินิจฉัย สั่งการ และดำเนินงานภายในองค์การเองอย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้น โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบออกเป็น 3 ฝ่าย คือฝ่ายบริหาร ฝ่ายแผนและวิชาการ และฝ่ายธุรการ ดังนี้²

1. ฝ่ายบริหาร มีหน้าที่เผยแพร่ส่งเสริมและให้บริการการท่องเที่ยว อันเป็นวัตถุประสงค์ของ อ.ส.ท.โดยตรง ฝ่ายบริหารแบ่งหน่วยงานออกเป็นส่วนต่างๆ 4 ส่วน คือ ส่วนเผยแพร่และส่งเสริม ส่วนบริการท่องเที่ยว ส่วนปฏิบัติงานอิสระในประเทศ และส่วนปฏิบัติงานอิสระต่างประเทศ โดยมีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

1.1. ส่วนเผยแพร่และส่งเสริม มีหน้าที่ในการจัดทำและแจกจ่ายเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เรียบเรียงข่าวและบทความเพื่อเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ ทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ จัดถ่ายภาพและภาพยนตร์ ทำภาพ แผนที่ รูปจำลองและงานศิลปะอื่นๆ ที่ใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำการส่งเสริมหรือจัดงานพิธีที่เป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว การจัดงานแสดงหรืองานอื่นใดในวงการ วัฒนธรรม ศิลปกรรม การค้าหรือการกีฬา ส่วนนี้ประกอบด้วยหน่วยงานหลัก 7 หน่วย ดังนี้

1.1.1. หน่วยงานเผยแพร่ข่าวสาร มีหน้าที่ในการเรียบเรียงข่าวสารหรือบทความเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งการแถลงข่าวและเสนอข่าวการเคลื่อนไหวขององค์การในงานต่างๆ ไป เพื่อให้สาธารณชนทราบถึงกิจการขององค์การ

¹(2502, 28 กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 76 ตอนที่ 74 หน้า 273-275.

²สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2509). **ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว 2503-2507**. หน้า 43-51.

1.1.2. หน่วยโฆษณา มีหน้าที่ในการผลิตเอกสารและแผ่นภาพโฆษณาต่างๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนดำเนินงานในการโฆษณาให้แพร่หลายออกไปทั้งในและนอกประเทศ

1.1.3. หน่วยวารสาร มีหน้าที่ในการจัดทำ พิมพ์ และจำหน่ายจ่ายแจกวารสารขององค์

1.1.4. หน่วยภาพและภาพยนตร์ มีหน้าที่ถ่ายทำภาพและภาพยนตร์เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

1.1.5. หน่วยศิลปกรรม มีหน้าที่จัดทำภาพเขียน แผนที่ รูปจำลอง และงานศิลป์อื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

1.1.6. หน่วยนิทรรศการ มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดงานพิธีซึ่งเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว จัดงานแสดงหรืองานอื่นใดในวงการพัฒนาธรรม ศิลปกรรม การค้า หรือการกีฬาเพื่อจุดประสงค์ในการเผยแพร่ และโฆษณาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.1.7. หน่วยแจกจ่ายเอกสารโฆษณา มีหน้าที่ในการเก็บรักษา จัดทำบัญชีและบรรจุเอกสาร ตลอดจนแผ่นภาพโฆษณาต่างๆ เข้าหีบห่อ และจัดส่งหรือแจกจ่ายไปยังบุคคลหน่วยงาน หรือองค์การต่างๆ ตามที่หน่วยงานโฆษณากำหนด

1.2. ส่วนบริการท่องเที่ยว มีหน้าที่เกี่ยวกับการติดต่อ การรับรอง และกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนำเที่ยว ส่วนนี้ประกอบด้วยงาน 4 หน่วยหลัก ดังนี้

1.2.1. หน่วยต้อนรับและประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ติดต่อนักท่องเที่ยวที่มาขอความช่วยเหลือจากองค์การ ติดต่อกับสำนักงานท่องเที่ยวเอกชน บริษัทห้างร้านต่างๆ ที่ดำเนินการบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และจัดทำกำหนดการรับรองแขกของทางราชการและองค์การ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ประชาสัมพันธ์ภายในขอบเขตหน้าที่ขององค์การด้วย

1.2.2. หน่วยนำเที่ยว มีหน้าที่จัดบริการนำเที่ยวขององค์การและตามที่ทางราชการจะมอบหมายให้กระทำ รับรองและนำนักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มีเกียรติขององค์การชมสถานที่ต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

1.2.3. หน่วยพัฒนาการท่องเที่ยว มีหน้าที่สำรวจสถานที่นำเที่ยวปูชนียสถาน โรงแรมหรือสถานที่พักรับรองต่างๆ ภายในประเทศ และจัดทำรายงานเสนอแนะทางราชการและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปรับปรุง ซ่อมแซม หรือแก้ไขให้เข้าไปอยู่ในคุณภาพและมาตรฐานที่พึงควรในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

1.2.4. หน่วยตรวจตราและควบคุมบริการท่องเที่ยว มีหน้าที่สำรวจตรวจตรา บริการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ของอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยวโดยทั่วไปภายในประเทศ และจัดทำรายงาน เสนอทางราชการและผู้ที่เกี่ยวข้องให้จัดการแก้ไข และปรับปรุงบริการนั้นๆ ให้เข้าอยู่ในคุณภาพ และมาตรฐานสากลตามสมควรที่จะพึงพิจารณา

1.3. ส่วนปฏิบัติงานอิสระในประเทศ มีหน้าที่ให้บริการทางด้านข่าวสาร และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มาติดต่อธรรมดา ส่วนนี้ประกอบด้วยหน่วยงานหลัก 3 หน่วย คือ

1.3.1. สำนักงานถนนศรีอยุธยา เป็นสถานที่จัดแสดงและจำหน่ายสรรพสินค้า พื้นเมือง ตลอดจนเป็นสถานที่จัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ขององค์การ และทำหน้าที่ให้บริการด้านข่าวสาร และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

1.3.2. สำนักงานท่าอากาศยานกรุงเทพ มีหน้าที่ให้บริการข่าวสารและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าประเทศโดยทางเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานกรุงเทพ

1.3.3. สำนักงานท่าวาสุกรี มีหน้าที่ให้บริการข่าวสารและอำนวยความสะดวก แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าชมเรือพระราชพิธี หรือการท่องเที่ยวอื่นๆ ทางน้ำ

1.4. ส่วนปฏิบัติงานอิสระต่างประเทศ มีหน้าที่การเผยแพร่และส่งเสริมการท่องเที่ยว ของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและสนใจในประเทศนั้นๆ และประเทศใกล้เคียง ตลอดจนให้บริการข่าวสาร และอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามายังประเทศไทย ในขณะนี้ มีส่วนงานอิสระต่างประเทศของ อ.ส.ท. ขึ้นซึ่งอยู่ในส่วนนี้เพียงหน่วยเดียว คือสำนักงานอิสระต่างประเทศ ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา

2. ฝ่ายแผนและฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่ในการรวบรวมข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ขององค์การทำการวิจัยเพื่อประเมินผลและหาหนทางปฏิบัติ เพื่อเสนอแนะต่อผู้อำนวยการทำหน้าที่ วางแผนการปฏิบัติงาน ตลอดจนรวบรวมสถิติและดำเนินงานทางด้านวิชาการต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่ การปฏิบัติงานขององค์การ รวมทั้งการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแก่ฝ่ายอื่นๆ ตามที่ได้รับคำขอ ฝ่ายแผนและวิชาการแบ่งหน่วยงานออกเป็นส่วนต่างๆ 3 ส่วน คือส่วนวางแผนและวิจัย ส่วนวิชาการ และส่วนกิจกรรมสากล

2.1. ส่วนวางแผนและวิจัย มีหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนการทั้งปวงในการดำเนินงาน เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การเก็บรวบรวมข่าวสาร และจัดทำสถิติ ตลอดจนทำการวิจัยเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการ เผยแพร่และส่งเสริมการท่องเที่ยว ประกอบด้วยหน่วยงานหลัก 4 หน่วยดังนี้

ก. หน่วยข่าวสาร มีหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ แยกประเภทและแจกจ่ายข่าวสารไปยังส่วนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับทราบหรือเพื่อดำเนินการปฏิบัติต่อข่าวสารนั้นๆตามสมควรต่อไป

ข. หน่วยวิจัย มีหน้าที่ในการวิจัยเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พร้อมทั้งทำรายงานและเสนอแนะนโยบายดำเนินงานต่างๆ ขององค์การให้เหมาะสมและคล้อยตาม ภาวะการณ์พัฒนาการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ

ค. หน่วยวางแผน มีหน้าที่ในการกำหนดโครงการปฏิบัติงานขององค์การในด้านต่างๆ ศึกษารายละเอียดและทำงานไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวดำเนินงานของฝ่ายอื่นๆต่อไป ตลอดจนการ ประสานแผนงานให้เข้ากับงบประมาณ

ง. หน่วยสถิติ มีหน้าที่เกี่ยวกับการรวบรวมจัดทำและวิเคราะห์สถิติทั้งปวงที่เกี่ยวข้อง อุตสาหกรรมท่องเที่ยว พร้อมทั้งรับผิดชอบร่วมกับหน่วยวิจัยในการให้หลักฐานและวางแผนงานต่างๆ ขององค์การ

2.2. ส่วนวิชาการ ทำหน้าที่เป็นแหล่งปรึกษา ให้ความรู้และความช่วยเหลือฝ่ายอื่นๆ ในด้านวิชาการ ตลอดจนเก็บรักษาเอกสารทางวิชาการต่างๆ ขององค์การประกอบด้วยหน่วยงานหลัก 4 หน่วยดังนี้

2.2.1. หน่วยแปลเอกสาร มีหน้าที่ในการแปลเอกสารภาษาต่างประเทศ ให้เป็นภาษาไทยหรือภาษาไทยให้เป็นภาษาต่างประเทศ ตามความต้องการของฝ่ายอื่นๆ

2.2.2. หน่วยห้องสมุด มีหน้าที่รวบรวมความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ของประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ประมวลเอกสารและหลักฐานทางวิชาการ ต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว พร้อมทั้งรักษาดูแลห้องสมุดขององค์การ

2.2.3. หน่วยกฎหมายและระเบียบพิธีการ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ การดำเนินงานขององค์การในด้านกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบพิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนทั้งทำหน้าที่ร่าง เปลี่ยนแปลง แก้ไข ข้อบังคับระเบียบพิธีการต่างๆ เพื่อให้สอดคล้อง กับการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การ

2.2.4. หน่วยฝึกอบรม จัดวางโครงการ วางหลักสูตร และดำเนินการในการ ฝึกอบรมพนักงานขององค์การ เพื่อส่งเสริมระเบียบวินัยและสมรรถภาพในการทำงาน หรือเพื่อการ เลื่อนวิทยฐานะของพนักงานให้สูงขึ้น ตลอดจนจัดวางโครงการวางหลักสูตร และดำเนินการฝึกอบรม มัคคุเทศก์รวมทั้งการออกเอกสารรับรองให้แก่มัคคุเทศก์ที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว

2.3. ส่วนกิจกรรมสากล มีหน้าที่ติดต่อดัชนีค่าและศึกษากิจกรรมความสัมพันธ์หรือพันธะที่ อ.ส.ท. มีอยู่ต่อองค์การ สำนักงาน หรือสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ อ.ส.ท. และรัฐบาลประเทศอื่นๆ เป็นสมาชิก และจัดรวบรวมหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้เพื่อการวิจัยหรือวางแผนในการดำเนินงานด้านระหว่างประเทศ นอกจากนั้น มีหน้าที่ดำเนินงานทั้งปวงที่เกี่ยวกับสมาคมของการท่องเที่ยวหรือสมาคมอื่นๆ ที่มีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบรรดาที่จัดตั้งขึ้นในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นสมาคมที่อยู่ในอุปถัมภ์ขององค์การหรือไม่ก็ตาม ส่วนกิจกรรมสากลประกอบด้วยหน่วยงานหลัก 3 หน่วยดังนี้

2.3.1. หน่วยสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ มีหน้าที่ในการติดต่อดัชนีค่า ศึกษา และดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรม ความสัมพันธ์ หรือพันธะที่ อ.ส.ท. มีอยู่ต่อสหพันธ์ และจัดรวบรวมหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้เพื่อการวิจัยหรือวางแผนในการดำเนินงานด้านระหว่างประเทศ

2.3.2. หน่วยสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในย่านแปซิฟิก มีหน้าที่ในการติดต่อดัชนีค่า ศึกษา และดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรม ความสัมพันธ์ หรือพันธะที่ อ.ส.ท. มีอยู่ต่อสมาคม และจัดรวบรวมหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้เพื่อการวิจัย หรือวางแผนในการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสมาคม

2.3.3. หน่วยกิจกรรมสากล มีหน้าที่ในการติดต่อดัชนีค่า ศึกษาและดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรม ความสัมพันธ์ที่ อ.ส.ท. มีอยู่ต่อองค์การท่องเที่ยวหรือสมาคมของต่างประเทศอื่นๆ ที่มีได้ อยู่ในเครือสมาชิกของหน่วยสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ หรือสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในย่านแปซิฟิก

3. ฝ่ายธุรการ มีหน้าที่ในการให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานขององค์การในด้านพัสดุ ยานพาหนะ บริการ ตลอดจนการดำเนินการด้านการเงิน รับผิดชอบเกี่ยวกับการรับส่งและโต้ตอบหนังสือเอกสารต่างๆ รวมทั้งการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลฝ่ายธุรการแบ่งหน่วยงานออกเป็นส่วนต่างๆ 3 ส่วน คือ ส่วนสารบรรณ ส่วนบริการ สำนักงาน และส่วนการเงิน โดยมีหน้าที่รับผิดชอบดังต่อไปนี้

3.1. ส่วนสารบรรณ มีหน้าที่ดำเนินงานสารบรรณ ได้แก่การรับส่งและติดต่อโต้ตอบหนังสือหรือเอกสารต่างๆ การจัดทำทะเบียนประวัติและหลักฐานการจำแนกประเภท และแจกจ่ายเอกสารแก่ส่วนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดแยกประเภทและเก็บรักษาเอกสารต่างๆ(เก็บเสร็จ) รวมทั้งเป็นแหล่งรวมงานพิมพ์ การอัดสำเนา ขวเลข และศูนย์กลางโทรศัพท์ ส่วนสารบรรณประกอบด้วยงานหลัก 5 หน่วย ดังนี้

3.1.1. หน่วยสารบรรณในประเทศ มีหน้าที่เกี่ยวกับการติดต่อและเก็บรักษาหนังสือและเอกสารต่างๆ ที่เป็นภาษาไทย การจัดทำระเบียบข้อบังคับ คำสั่งเป็นแหล่งกลางของงานพิมพ์อัดสำเนา และ ชวเลข

3.1.2. หน่วยสารบรรณต่างประเทศ มีหน้าที่กับการติดต่อและเก็บรักษาหนังสือและเอกสารที่เป็นภาษาต่างประเทศ

3.1.3. หน่วยเก็บและแยกประเภทเอกสาร มีหน้าที่จัดแยกประเภทและเก็บรักษาเอกสารต่างๆ (เก็บเสร็จ) ขององค์การเป็นแหล่งกลาง รับผิดชอบร่วมกับหน่วยศูนย์รับส่งในการเก็บรักษาสำเนาหลักฐานหนังสือและเอกสารต่างๆ ในการดำเนินงานขององค์การ

3.1.4. หน่วยศูนย์รับส่ง มีหน้าที่เกี่ยวกับการรับส่งหนังสือ และเอกสารต่างๆ การจัดทำแนกประเภทและแจกจ่ายเอกสารแก่ส่วนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบร่วมกับหน่วยเก็บและแยกประเภทเอกสารในการรักษาหลักฐานหนังสือเข้าออกต่างๆ ในการดำเนินงานขององค์การ พร้อมทั้งเป็นศูนย์กลางโทรศัพท์และการเดินหนังสือทั้งภายในและภายนอก

3.1.5. หน่วยบริหารงานบุคคล มีหน้าที่ดำเนินการปฏิบัติเกี่ยวกับพนักงานเป็นรายบุคคลและเป็นส่วนรวม หน้าที่ดังกล่าวได้แก่ การกำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติของผู้สมัคร เข้าเป็นพนักงาน การติดต่อแหล่งแรงงานการสอบคัดเลือก การบรรจุจัดทำและเก็บรักษาทะเบียนประวัติ การวางหลักเกณฑ์เพื่อความมั่นคงในอาชีพของพนักงาน การวางข้อบังคับระเบียบวินัยของพนักงาน การประเมินผลงาน ตลอดจนการเสนอแนะในด้านการส่งเสริมวิทยฐานะ การเลื่อนบำเหน็จ การย้ายตำแหน่ง หรือการลงโทษและการปลดพนักงาน ทั้งนี้ เพื่อหาทางส่งเสริมให้องค์การได้รับประโยชน์จากการทำงานของพนักงานสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ (หน่วยนี้ในปี พ.ศ. 2508 ได้ย้ายไปอยู่ในสังกัดของส่วนวางแผน ฝ่ายแผนและวิชาการ

3.2. ส่วนบริการสำนักงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดหา เก็บรักษา จำหน่ายและซ่อมแซมพัสดุ การบำรุงรักษาและซ่อมแซมยานพาหนะและสถานที่พร้อมทั้งบริการทั่วไป ภายในองค์การ ประกอบด้วยหน่วยงานหลัก 4 หน่วยดังนี้

3.2.1. หน่วยจัดหา มีหน้าที่จัดหาบรรดาสรรพสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ขององค์การ

3.2.2. หน่วยพัสดุ มีหน้าที่จ่ายและเก็บรักษาบรรดาสรรพสิ่งของเครื่องใช้และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ขององค์การ

3.2.3. หน่วยยานพาหนะ มีหน้าที่จัดบริการ ดูแล และซ่อมแซมยานพาหนะขององค์การ

3.2.4. หน่วยบำรุงรักษาสำนักงาน มีหน้าที่ดูแลซ่อมแซมและปรับปรุงสรรพสิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์ และสถานที่โดยทั่วไป ตลอดจนมีหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดและให้บริการโดยทั่วไปภายในสำนักงาน

3.3. ส่วนการเงิน มีหน้าที่เกี่ยวกับการทำงานงบประมาณให้เข้ากับแผนงานการรับ-การจ่ายเงิน การจัดทำบัญชีและงบดุล การจัดทำและควบคุมงบประมาณและงานสวัสดิการ ตลอดจนการดำเนินงานอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเงินขององค์การ ประกอบด้วย หน่วยงานหลัก 4 หน่วยงาน

3.3.1. หน่วยควบคุมและตรวจสอบ มีหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบหลักฐานการรับจ่ายเงิน การทำบัญชีและงบดุลและรับผิดชอบในเรื่องสวัสดิการและการเงินทั้งหมดขององค์การ

3.3.2. หน่วยบัญชี มีหน้าที่ทำบัญชีเกี่ยวกับการเงินขององค์การ

3.3.3. หน่วยรับและจ่ายเงิน มีหน้าที่รับและจ่ายเงิน ทำใบเบิกเงินทุกประเภท ทำใบสำคัญ ดิดต่อและเรียกเก็บเงิน และทำหน้าที่รับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

3.3.4. หน่วยงบประมาณ มีหน้าที่จัดทำและควบคุมงบประมาณทั้งหมดขององค์การ

การแบ่งหน่วยงานและความรับผิดชอบของหน่วยงานที่มีมากหน่วยงานและแบ่งแยกหน้าที่อย่างหลากหลายสะท้อนให้เห็นถึง การที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องการให้มีการดำเนินการอย่างจริงจังในทุกๆด้าน จึงได้จัดตั้งหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบอย่างครอบคลุมเกี่ยวกับงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นมาดูแลโดยตรง การแบ่งส่วนงานและการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่มีการรวบรวมฝ่ายบริหาร ฝ่ายแผนและวิชาการ และฝ่ายธุรการและผู้เชี่ยวชาญในกิจการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการประสานงานในลักษณะของศูนย์กลางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ ในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐบาล ในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่นเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทาง ถึงด่านตรวจคนเข้าเมือง ก็จะมีการให้ข้อมูลด้านที่พัก ข้อมูลข่าวสารอื่นๆ รวมถึงคำแนะนำเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและสร้างความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว และยังมีการวางแผน การประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยวิธีเผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และประเทศไทย ด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งการจัดพิมพ์เอกสาร การสำรวจเพื่อเผยแพร่การท่องเที่ยวของประเทศไทยในสื่อต่างๆ ได้แก่ การจัดทำหนังสือหรือวารสารต่างๆ เช่น Holiday in Thailand และ อนุสาร อ.ส.ท. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีหน้าที่รับผิดชอบการจัดทำเอกสารขึ้นเอง

นอกจากนั้นองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานร่วมกับภาคเอกชนและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการควบคุมดูแล ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ประกอบการต่างๆ ในเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานในการให้บริการ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากหากมีปัญหาเกี่ยวกับการบริการที่ไม่มีประสิทธิภาพของบริษัทนำเที่ยว ขาดความรู้ ความซื่อสัตย์ หรือมีโรงแรมที่ขาดการบริการที่ดีแก่นักท่องเที่ยว จะส่งผลกระทบต่อกระตือรือร้นในการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้เท่าที่ควร อาจส่งผลกระทบต่อกระตือรือร้นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ดังนั้นการดำเนินงานในเรื่องนี้ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวก็จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวและทำให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทางด้านการท่องเที่ยว ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของการท่องเที่ยวไทย

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยังไม่ได้ให้อำนาจในทางกฎหมายในการควบคุมกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของประเทศแก่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงเป็นองค์การกลางที่มีความสำคัญในการประสานงานด้านการท่องเที่ยวของประเทศและเป็นองค์การที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามกระแสของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสหประชาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทำหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น กรมศิลปากร กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม อันน่าจะช่วยในการเผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยว พัฒนาความสะดวกสบายในการเดินทาง รวมถึงการจัดการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีระเบียบ และมีมาตรฐานยิ่งขึ้น โดยอยู่ภายใต้ขอบเขตการทำงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวดังนี้¹

1. วางนำหน้าการปฏิบัติงานไปในด้านการเผยแพร่โฆษณาเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่โฆษณาประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและสนใจแก่ชาวต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการชักจูงให้ชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยทำให้มีรายได้อันเป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจของชาติ นอกจากการเผยแพร่โฆษณาไปยังต่างประเทศแล้ว ก็ได้มีการเผยแพร่ความสำคัญตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ประชาชนในประเทศได้ทราบ อาทิเช่น การจัดทำเอกสาร สิ่งพิมพ์ และหนังสือเป็นรูปเล่ม (Booklet) แผ่นพับ (Folder) และแผ่นโฆษณา (Poster) ที่จัดพิมพ์แล้วเริ่มในพ.ศ. 2503 มี Aspects & Facets of Thailand, Touristy, Thailand Information อนุสาร อ.ส.ท. อินไซด์ อ.ส.ท. Holiday Time in Thai, Thailand Travel Talk เป็นต้น²

¹ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2509). แหล่งเดิม. หน้า 41-42.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. เรื่องสรุปรายงานการดำเนินงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามหนังสือรายงานที่ 22/2503 ลงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2503.

2. ส่งเสริมธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของเอกชนภายในประเทศทั้งในด้านการจัดบริการ นำเที่ยว การขนส่ง โรงแรม ภัตตาคารและการจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก โดยการจัดให้มีการประชุมกลุ่มผู้ประกอบการขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อให้กลุ่มผู้ประกอบการต่างๆที่เกี่ยวข้องร่วมศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในวงการธุรกิจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ระหว่างกัน และเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและความร่วมมือประสานงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ได้ผลดียิ่งขึ้นเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและมีการดำเนินงานที่รอบคอบมากที่สุด¹

3. การประสานงาน และร่วมมือกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของต่างประเทศ ของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นทางด้านวิชาการ ผลงานทางสถิติ ตลอดจนการสนับสนุนในด้านการเผยแพร่โฆษณาระหว่างกันและกัน โดยตรง อาทิเช่น การเป็นสมาชิกของ IOUTO และ PATA ที่ช่วยเผยแพร่ข่าวสารให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักในประเทศต่างๆ มากขึ้น ช่วยเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยว และยังได้ประโยชน์จากการปรึกษาร่วมแก้ไขปัญหากันระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

4. สนับสนุนการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและการพัฒนาท้องถิ่นของรัฐ โดยการให้ข้อเสนอแนะ ความช่วยเหลือในการสำรวจ การดำเนินงาน การเผยแพร่โฆษณา และการจัดนำเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นนั้นๆ อาทิเช่น การจัดทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น การจัดโบราณคดีสัญจร การจัดทัศนศึกษาของกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ยังโบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาหรือ การจัดทัศนศึกษารงานแสดงของช้างที่จัดหัตถ์สุนทรื์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะยังไม่มีอำนาจ ในการจัดกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวก็ได้พยายามดำเนินการวางแผนในการปฏิบัติงาน ภายใต้งบประมาณที่มีอยู่จำกัด โดยการใช้ทรัพยากรแรงงานให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับ ซึ่งนโยบายของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ได้จัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว น่าจะแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ และเพื่อให้สนองต่อนโยบายในทิศทางเดียวกับสหประชาชาติ ซึ่งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะทำหน้าที่ในการสนับสนุน เผยแพร่ โฆษณา ส่งเสริมการขยายตัว

¹องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2507). รายงานการประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยว ณ ศาลาสันติธรรม ระหว่างวันที่ 17-18 ตุลาคม พ.ศ. 2506. หน้า 2.

ของกิจกรรมการท่องเที่ยว และการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อเผยแพร่และส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่นการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ การจัดพื้นที่ของแหล่งโบราณสถาน การอนุรักษ์พันธุ์พืชประเพณี อื่นๆ และยังมีส่วนทำให้คนไทยมีค่านิยม ในการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการรักษารายได้ให้หมุนเวียนอยู่ในประเทศ¹

จากการแบ่งหน่วยงานและหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังกล่าว ทำให้สามารถแบ่งการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้หลากหลายด้าน หรือจากการแบ่งหน่วยงานและความรับผิดชอบขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ชัดเจน จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาบทบาทและการดำเนินงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ

การดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

1.การวางแผนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

1.1. การดำเนินงานด้านสิ่งพิมพ์ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นผู้ผลิตสิ่งพิมพ์ ทางด้านการท่องเที่ยวเพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ชักจูงนักท่องเที่ยว ให้สนใจแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย แม้ว่าสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวจะได้มีการทำขึ้นก่อน พ.ศ.2502 แต่สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ยังไม่มุ่งเน้นในการโฆษณาชักจูงนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เนื่องจากส่วนมากจะเป็นสื่อที่เกี่ยวกับบันทึก การเดินทาง การพรรณนาถึงคนรัก และบันทึกการเดินทางตรวจราชการ เป็นต้น จะกล่าวถึงสิ่งพิมพ์ ที่เกี่ยวกับสถานที่งดงามที่มีขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา จนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ที่มีรูปแบบเป็น โคลง กลอน บรรยายการเดินทางจากที่หนึ่งไปที่หนึ่ง โดยการพรรณนาถึงบรรยากาศ สถานที่ความงาม และคนรักที่ห่างไกล ซึ่งจะไม่บอกรายละเอียด หรือแนะนำวิธีการเดินทางไปยังสถานที่นั้นๆ โดยชัดเจน

ภายหลังเมื่อมีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีการสำรวจและวางแผน ในการจัดทำเอกสาร วารสาร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่มีลักษณะงานเขียนที่เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิมเป็นการเขียนเชิงให้ข้อมูลรายละเอียดสถานที่ต้องการโฆษณาหรือนำเสนอ เนื้อหาของวารสารท่องเที่ยว ล้วนมีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง ประวัติของสถานที่ท่องเที่ยว ประเภท ความสำคัญ และลักษณะ ศิลปะของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะมีแผนที่

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) ก.ค.1.1.7/3. เรื่องสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวยานแปซิฟิก 26 มกราคม พ.ศ. 2503.

ประกอบ หรือการจัดทำเป็นคู่มือการท่องเที่ยว เป็นการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของไทยในมุมที่หลากหลาย ลักษณะการเขียนวารสารการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป เช่น บทความในอนุสาร อ.ส.ท. ฉบับที่ 6 เดือนมกราคม พ.ศ.2504

...น้ำตกเอราวัณ หรือชาวบ้านเรียกว่าน้ำตกสะด่องม่งไผ่ ซึ่งเพิ่งจะพบและรู้จักกันแพร่หลายเมื่อ 2-3 ปีมานี้ นั่นเอง น้ำตกเอราวัณ ตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำแควใหญ่ที่หมู่บ้านม่งไผ่ ตำบลแก่งเสี้ยน กิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ห่างจากริมขวาของแม่น้ำแควใหญ่ประมาณ 2 กิโลเมตร...การเดินทางไปชมน้ำตกแห่งนี้สะดวกดีโดยขึ้นรถยนต์จากตัวเมืองไปลงที่ตำบลลาดหญ้า ซึ่งห่างจากตัวเมืองประมาณ 17 กิโลเมตร จากนั้นก็นั่งเรือทวนน้ำไปประมาณ 6-8 ชั่วโมงก็จะถึง...¹

นอกจากนี้ยังมีบทความของอนุสาร อ.ส.ท. ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2504 ที่เกี่ยวกับแก่งละว้า ที่จังหวัดกาญจนบุรี ตอนหนึ่งว่า ...การเดินทางจากกรุงเทพฯ โดยรถเมล์ของบริษัทขนส่งที่สามแยกไฟฉายธนบุรี เมื่อปลายแก่ของวันที่ 10 รถจะออกทุก 15 นาที ระยะทางจากกรุงเทพฯ-กาญจนบุรี 128 กม. ค่ารถคนละ 10.00 บาท... และอนุสาร อ.ส.ท.อยู่ฉบับเดือนมีนาคม พ.ศ. 2506 มีบทความแนะนำจังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงราย โดยเนื้อหาจะกล่าวถึงเนื้อที่จังหวัดลำปางทั้งหมด คือจะมีประมาณ 16,084 ตารางกิโลเมตร การเดินทางไปลำปางโดยรถยนต์ ใช้เวลาราว 15 ชั่วโมง และทางเครื่องบินจะใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง โดยบริษัทเดินอากาศไทยได้จัดให้มีเที่ยวบินทุกวัน ส่วนรถไฟนั้นจะใช้เวลาถึง 16 ชั่วโมงโดยสามารถเดินทางได้ทุกวันจากกรุงเทพฯ

ในส่วนของจังหวัดเชียงรายที่จะกล่าวถึงสถานที่พักว่ามีโรงแรมที่ได้รับมาตรฐาน เช่น โรงแรมเวียงแก้ว โรงแรมไทยวัฒนา โรงแรมไทยถาวร และโรงแรมเผ่าวัฒนา โรงแรมสุขนิรันดร์ และบอกถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น วัดพระแก้วเมืองเชียงราย ชมกองเกวียนบรรทุกข้าวเปลือกที่ตลาดแม่จัน ชมวิวน้ำตกกกกที่เกิดจากธารน้ำสายใหญ่ในป่าสูงจากทางรัฐฉานของพม่าไหลมารวมกัน รถม้าและน้ำพุที่เชียงราย เป็นต้น²

แสดงให้เห็นว่า การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยจะมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวน่าจะได้รับความสนใจ และได้รับการพัฒนาจากการที่มีแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก ทางการท่องเที่ยวมากขึ้น และองค์การ

¹(2504, มกราคม). น้ำตกเอราวัณ. อนุสาร อ.ส.ท. (1) : 6. หน้า 26-27.

²(2506, มีนาคม). แนะนำลำปาง-เชียงราย. อนุสาร อ.ส.ท. (3) : 8. ประจำเดือน. หน้า 22-24.

ส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ ในการเผยแพร่การท่องเที่ยวให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังได้วางแผนทดลองจัดพิมพ์วารสารฉบับภาษาอังกฤษขึ้น โดยออกจำหน่ายทุก ๆ 3 เดือน พิมพ์ครั้งละ 5,000 ฉบับ ฉบับละ 7 บาท วารสารนี้มีชื่อว่า “Holiday Time in Thailand”¹ วารสารฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อโฆษณาชักจูงส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ได้เริ่มเผยแพร่เป็นฉบับแรกเมื่อเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2503 เป็นจำนวน 5,000 เล่ม และได้รับความนิยมจากชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก เห็นได้จากบริษัทการบินไทย (Thai International Airways) ได้สั่งซื้อไปจำหน่าย แจกจ่ายในอเมริกาและยุโรป และมีผลให้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องผลิตวารสารเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเท่าของจำนวนเดิมในฉบับที่ 2 ออกจำหน่ายในเดือนตุลาคม เป็นจำนวนทั้งสิ้น 10,000 เล่ม เพื่อสนับสนุนและโฆษณาชักจูงให้เกิดแรงจูงใจต่อการเดินทางมายังประเทศไทยของนักท่องเที่ยวและการกระจายข่าวสารให้นานาประเทศรับรู้ถึงการท่องเที่ยวของประเทศไทยด้วย²

จากการที่วารสาร “Holiday Time in Thailand” ฉบับภาษาอังกฤษได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี อ.ส.ท.จึงได้วางแผนและจัดให้มีงบประมาณด้านการพิมพ์วารสารภาษาไทยประจำเดือนขึ้นอีก 1 เล่ม ให้ชื่อว่าอนุสาร อ.ส.ท. โดยมีวัตถุประสงค์เผยแพร่การท่องเที่ยวในประเทศและเพื่อเผยแพร่ความคิดและความรู้เกี่ยวกับกิจการท่องเที่ยวให้แก่ประชาชนไทยเพื่อเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศให้เป็นทางเลือกของประชาชนในประเทศ โดยฉบับปฐมฤกษ์ออกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2503 ดังนั้นจะเห็นได้จากการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย ทั้งวารสาร แผ่นภาพ เช่น วารสารภาษาต่างประเทศรายเดือน แจกฟรี มีชื่อว่า “Thailand Travel Talk” แผ่นภาพ โฆษณากิจกรรม และหนังสือที่พิมพ์ขึ้น เช่น โฆษณาการแสดงของช้างที่จังหวัดสุรินทร์ Visit Thailand และ Visit Chiang Mai³

โดยวิธีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นจะมีการสำรวจข้อมูลและพัฒนาสถานที่ต่างๆ โดยเน้นสถานที่ที่น่าจะนำมาพัฒนาและเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ หลังจากมีการสำรวจตรวจสอบ ดูแล ในเรื่องของความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้อย่างพอเพียง เพื่อสร้าง

¹องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. อินไซด์ อ.ส.ท.(2503-2513). หน้า 12.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2)กค. 1.1.7.1./3. เรื่องการจัดทำวารสารขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (31 กรกฎาคม พ.ศ. 2503)

³การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แนะนำ อ.ส.ท. หน้า 16-18.

ความประทับใจในหมู่นักท่องเที่ยว ดังนั้นในการสำรวจ วางแผน เสนอแนะ รวมถึงการเปิดโอกาสให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในสถานที่ต่างๆ นับเป็นส่วนเริ่มต้นในการดำเนินงานด้านความพร้อมเพื่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังนำเอาลักษณะเด่นของแต่ละสถานที่มาใช้ในการจูงใจนักท่องเที่ยว การจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยจะมีการศึกษารายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวว่าประกอบไปด้วยอะไรบ้างเพื่อนำข้อมูลที่ต้องการ มาทำการตีพิมพ์ในหนังสือ วารสาร แผ่นโฆษณา มีทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ของประเทศให้ประจักษ์ในแก่ชาวต่างประเทศ โดยการลงโฆษณาในสื่อสิ่งพิมพ์ต่างประเทศ ซึ่งจะนำประโยชน์ให้แก่องค์การส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณในการลงโฆษณาอยู่ที่ครั้งละ 8,000-10,000 บาท เช่น ในนิตยสาร Travel Trade Magazine และ Consumer Magazine เป็นต้น¹

อย่างไรก็ตาม องค์การการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีหน้าที่ในการดูแลตลาดเพื่อการท่องเที่ยวในทุกฤดูกาลให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ตลอดทั้งปี ประกอบกับการที่ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงพยายาม ชักจูงให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวสถานที่ต่างๆ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับฤดูกาล ตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวในช่วงฤดูร้อนของประเทศไทย เป็นช่วงที่มีผู้นิยมเดินทางตากอากาศชายทะเลจำนวนมาก เป็นแบบหมุนเวียนสลับทดแทนกันในแต่ละช่วงเวลาอย่างเหมาะสม หรือในฤดูหนาวนักท่องเที่ยวจะไม่นิยมเที่ยวทะเลหรือชายหาด ทำให้การประชาสัมพันธ์ต่างๆ ก็จะเน้นไปในทางของการชักชวนให้เที่ยวโบราณสถาน แหล่งศิลปวัฒนธรรม ภูเขาเป็นการทดแทน ดังจะเห็นได้จากในอนุสาร อ.ส.ท. แต่ละเดือนจะโฆษณาในสถานที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพอากาศในเวลานั้น ตัวอย่างเช่น

ในระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม เน้นการโฆษณาแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลมากกว่าสิ่งอื่น อาทิ การโฆษณาในวารสาร อนุสาร อ.ส.ท. ปีที่ 3 ฉบับที่ 10 ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2506 ได้ชักชวนเที่ยวทะเลแดนสตูล ว่ามีรถไฟบริการให้สัปดาห์ละ 6 วัน ออกจากสถานีหัวลำโพง - สุโขทัย - ผ่านเขตไพร หรือหากเร่งด่วนก็เดินทางด้วยรถด่วนที่สถานีธนบุรี-สุราษฎร์ธานีที่มีบริการอยู่ทุกวัน ดังบทความที่นายปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ์² บรรยายไว้ในขณะที่อยู่จังหวัดสตูลในแดนที่ร่วมสัมผัสกับความ

¹ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. อินไซด์ อ.ส.ท.(2503-2513). หน้า 12.

² นักเขียนบทความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.

เป็นอยู่อย่างธรรมชาติของคนสตูล เช่นข้อความที่ว่า “ชายคาบ้านของชาวเกาตั้นหยงโปผู้มีความสุข กรงนกเขาแขวนไว้ในมุมที่จะมองออกไปสู่ท้องทะเลกว้าง เสียงคุของม้นจะช่วยให้ทะเลน่ารักยิ่งขึ้น”¹ และยังเป็นหมู่บ้านชาวประมงที่มีทิวมะพร้าวรายเอนยอหดไหวเอนไปตามสามลม หาดกว้างสีเงินดาระดาดด้วยก้อนหินใหญ่น้อย มีสามล้อพ่วงข้างนั่งชมเมืองและตลาดสตูล² หรือบทความโฆษณาในวารสารอนุสาร อ.ส.ท. ปีที่ 3 ฉบับที่ 12. ประจำเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2506 ทะเลภูเก็ตหรือเดิมที่เรารู้จักในชื่อว่าเกาะกลาง เป็นเกาะที่มีทะเลสวยแห่งหนึ่งในภาคใต้ ถัดไปมีชายหาดอ่าวสิงห์ ที่หาดสุรินทร์ รวมถึงชมวิถีชีวิตของชายหาดแสนสุข เรือประมงลำเล็ก ทิวมะพร้าวสดใส บริเวณหมู่บ้านชาวน้ำที่เกาะสิเหร่ เป็นต้น³

จากการที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ใช้การสำรวจเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก ก่อนที่จะมีการประชาสัมพันธ์ โดยการพิมพ์สื่อเผยแพร่ประกอบการพิมพ์เผยแพร่ สถานที่ท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับฤดูกาลนั้น น่าจะทำให้การท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากสิ่งพิมพ์ทางด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นหรือจัดพิมพ์ขึ้นอีกครั้ง ทั้งวารสาร แผ่นภาพ และหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังตารางต่อไปนี้⁴

ตัวอย่างหนังสือท่องเที่ยวในระหว่าง พ.ศ. 2502-2506		
ปีที่พิมพ์	รายชื่อหนังสือ	ผู้แต่ง
2502	1. ตะเวนรอบโลกและ 71 จังหวัดในเมืองไทย	ประพัฒน์ ตรีณรงค์
	2. เที่ยวเมืองไทย 71 จังหวัด	ละออ ศรีสุคนธ์
	3. เมืองโบราณของไทยของดีในเมืองไทย	สนิท เงินยอง
	4. นำเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี	ตรี อมาตยกุล
	5. นำเที่ยวเมืองอยุธยา บางปะอิน	บรรจบ เทียมทัด
	6. คำบรรยายเรื่องจังหวัดสุโขทัย	บริรักษ์ จรรยาวัตร

¹(2506, พฤษภาคม). อนุสาร อ.ส.ท. (3) : 10. หน้า 13.

²(2506, พฤษภาคม). อนุสาร อ.ส.ท. (3) : 10. หน้า 15-17.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. (2506, กรกฎาคม). ดันฤดูฝนที่ภูเก็ต. อนุสาร อ.ส.ท. (3 : 12). หน้า 24-26.

⁴เรือโทหญิงกาญจนา อาจองค์. (2522). การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือท่องเที่ยวเมืองไทย. หน้า 38-43.

	7. นำเที่ยวพินาย และโบราณสถานใน จังหวัดนครราชสีมา	มานิต วัลลิโกดม
2503	1. ทรัพย์สินของท่านอยู่ที่ไหน	พจน์ พรหมกนก
2504	1. พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค	พระบาทสมเด็จพระ- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
	2. พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระ- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองเสด็จ ประพาสมณฑลราชบุรี ในปีระกา รศ.128 (พ.ศ. 2452)	พระบาทสมเด็จพระ- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
	3. อธิบายเรื่องเที่ยว เที่ยวทะเล ตะวันออก เที่ยวมณฑลเพชรบุรี เที่ยวน้ำตกเจ้าอนันท์ก๊ก ที่เกาะกูด เที่ยวไทรโยค	สมเด็จพระบรมพระยาดำรง- ราชานุภาพ
	4. เชียงใหม่และภาคเหนือ	บุญช่วย ศรีสุวรรณค์
	5. นำชมโบราณวัตถุสถาน ในจังหวัดลพบุรี	บรรจบ เทียมทัต
	6. เที่ยวพินายกับโลกกิจ	กรมโลกกิจ
	7. เมืองเพชร	วีระ อัมพันธุ์
	8. อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	กรมป่าไม้
	9. อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง	กรมป่าไม้
2505	1. เสด็จเมืองเหนือและวัฒนธรรม ประเพณีของเมืองเหนือ	สงวน โชติสุรัตน์
2506	1. ล่องแก่งโขง	
	2. จดหมายเหตุประพาสหัวเมือง ปักข์ใต้ รศ 128.	พระบาทสมเด็จพระ- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
	3. เที่ยวระนองกับนักกรณี	กระทรวงพัฒนาการ

		แห่งชาติ
	4. สิ่งที่น่าสนใจในกรุงเทพ	นิยม เลียมทอง
	อื่นๆ อีกมากมาย	

จากการที่กล่าวจะเห็นได้ว่าองค์การส่งเสริมได้มีบทบาทสำคัญที่ทำให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นการโฆษณาชักจูงให้นักท่องเที่ยวรู้จักและสนใจในการเดินทางท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นการโฆษณาชักจูงให้นักท่องเที่ยวรู้จักและสนใจในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดการตื่นตัวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จนทำให้มีสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยส่วนการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวน่าจะได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี และมีส่วนทำให้การท่องเที่ยวของไทยได้รับความสนใจจากคนในสังคมยิ่งขึ้น จึงได้มีหนังสือท่องเที่ยวออกมาเป็นจำนวนมากเพื่อรองรับความสนใจทางด้านการท่องเที่ยวที่มีมากยิ่งขึ้น

1.2. การจัดทำแผ่นฟิล์มเพื่อนำไปใช้ในงานแสดงสินค้าและมอบให้แก่กงสุลไทยในต่างประเทศเพื่อนำออกเผยแพร่ในสถานทูตในต่างประเทศ¹ หรือเผยแพร่ในงานแสดงสินค้าหรืองานต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับนานาประเทศ ในพ.ศ.2503ประเทศไทยได้ส่งแผ่นฟิล์มภาพยนตร์ขนาด 16 มม. และแผ่นเสียงเพลงพื้นเมืองของไทย 2 แผ่นไปแสดงความยินดีในโอกาสที่ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดตั้ง Asia Society โดยรัฐบาลไทยได้จัดส่งเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวและแผ่นเสียงเพิ่มอีกจำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย

- พระ นาง ยักษ์ ลิง ดนตรีไทย
- A Bare Outline of History and Style of Art
- Ayutthaya Art
- The National Museum Bangkok Thailand
- Khon Masked Play เป็นต้น²

¹ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. อินไซด์ อ.ส.ท.(2503-2513). หน้า 17.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.5/79. (2503). ประเทศไทยส่งเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวและแผ่นเสียง 1 ชุด.

นอกจากนั้นองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและกรมศิลปากร ได้ให้ความร่วมมือระหว่างกัน ในการเผยแพร่เอกลักษณ์ของประเทศไทยในหลายด้าน อาทิเช่น เมื่อองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของ ประเทศไทยร่วมมือกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐวิสาหกิจของประเทศไทย จัดงานแสดงสินค้า และศิลปหัตถกรรมไทยระหว่างเดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายน พ.ศ.2505 ทางกรมศิลปากรได้ให้ความ ร่วมมือในการจัดส่งพระพุทธรูป ภาพเขียนหุ่นจำลอง ศิลปหัตถกรรมต่างๆ เพื่อได้เผยแพร่ความสวยงาม ของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักของชาวออสเตรเลีย¹ นอกจากนั้นองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังได้ ส่งภาพยนตร์เรื่องนิวพีทซ์และประเทศไทย ไปร่วมงานแสดงภาพยนตร์ที่นครซิดนีย์ เมื่อวันที่ 1-17 มิถุนายน พ.ศ. 2505² เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักอีกทางหนึ่ง ซึ่งภาพยนตร์ ทั้ง 2 เรื่องดังกล่าวนี้ได้นำไปเผยแพร่ในงานแสดงสินค้าของประเทศต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ หลายประเทศมีความสนใจเกี่ยวกับประเทศไทย และส่งเรื่องมาเพื่อขออนำภาพยนตร์ไปจัดแสดง ทั้งการติดต่อเพื่อยืมภาพยนตร์ไปเผยแพร่หรือจัดในงานจัดแสดงต่างๆ และขอซื้อภาพยนตร์ไปจัดแสดง ในพิพิธภัณฑ์นานาชาติ อาทิเช่น

1. การขอยืมภาพยนตร์ เพื่อเผยแพร่ในงานราตรีนานาชาติของสโมสรจีน “เฟรม ออฟ ไซนา คลับ” ที่กรุงไทเป เพื่อเป็นการเผยแพร่ ประเทศไทยและวัฒนธรรมไทย ในวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2504³

2. Mr. Harris, Mr. Brian M. Marries ขอรายละเอียดเพื่อจะนำภาพยนตร์เรื่องนิวพีทซ์ ไปฉายในรายการทีวีและโรงภาพยนตร์ในอังกฤษ เป็นเวลาประมาณ 1 ปี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2505

3. รัฐบาลฝรั่งเศสได้ขอให้ส่งภาพยนตร์ไปแสดงที่กรุงปารีส ในพ.ศ.2505 ระยะเวลา ก่อนเปิดการประชุมองค์การสนธิสัญญา การป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียอาคเนย์ ซึ่งทางคณะกรรมการ ของ องค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียอาคเนย์ เสนอให้ทางประเทศมาชิก

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.5/159. เรื่องศรีษะโขน-ชฎา. 2505.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9./851. เรื่องการส่งภาพยนตร์เรื่องนิวพีทซ์ และประเทศไทย ไปร่วมงานแสดงในงานแสดงภาพยนตร์ .2505.

³ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9/1042. เอกสารกรมประชาสัมพันธ์. เรื่องการขอยืมภาพยนตร์ เผยแพร่ในงานราตรีนานาชาติของสโมสรจีน “เฟรม ออฟ ไซนา คลับ” ที่กรุงไทเป ในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2504.

จัดส่งภาพยนตร์เพื่อนำไปแสดงซึ่งก่อนการเริ่มประชุม ซึ่งอาจจะได้นำไปฉายที่โรงภาพยนตร์ โทรทัศน์ และในการแสดงพิเศษในย่านกลาง เช่น Salle Pleyel ด้วยก็ได้ เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนได้ทราบ¹

4. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ขอความร่วมมือกับทางกรมศิลปากร ในการนำภาพยนตร์เรื่องนี้ไปเผยแพร่ และประเทศไทย ขนาด 16 มม. ไปเผยแพร่ในประเทศสิงคโปร์ เมื่อ ปีพ.ศ. 2505 โดยเน้นการสร้างความสำเร็จและแนะนำประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักในประเทศสิงคโปร์²

5. สภาวัฒนธรรมสำหรับภาคตะวันออกเฉียงและภาคตะวันออกไกลของอิตาลี ขอความร่วมมือในการฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับประเทศไทย ซึ่งกรมศิลปากรได้ทำการส่งภาพยนตร์ เรื่องนี้ไปเผยแพร่ และประเทศไทย โดยให้เหตุผลในการส่งภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่องไปว่าเพื่อเป็นการเผยแพร่ มรดกไทย ด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของไทย³ เป็นต้น

ประเทศไทยยังได้ร่วมมือกับทางมหาวิทยาลัยต่างประเทศในการส่งภาพยนตร์ และ ร่วมทำการแปลภาพยนตร์ หนังสือเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จาก การที่ Michigan State University Intel Programs and Foundation ให้ทุนแก่นาย James R. Brandon ทำการศึกษาเรื่อง ละครไทยเพื่อนำไปพิมพ์เป็นเล่มหลักฐานต่อไป ในระยะเวลา 1 ปี โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2506 จนถึง กันยายน พ.ศ. 2507⁴ อีกทั้งยังมีผู้ประกอบการท่องเที่ยวในต่างประเทศยังให้ ความร่วมมือในการจัดแสดงภาพยนตร์ร่วมกับสำนักแกลงข่าว ในวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2504 โดยมีบริษัทนำเที่ยวชื่อ VIP Travel Limited ของประเทศอังกฤษร่วมกับสำนักแกลงข่าวไทยในลอนดอน จัดฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับประเทศไทย โดยมีผู้นำเที่ยว นักข่าว แพนกนำเที่ยวของหนังสือพิมพ์ต่างๆ ให้ความร่วมมือในการเสนอข่าว เพื่อการส่งเสริมชักจูงชาวต่างประเทศให้เกิดความสนใจที่จะเดินทาง เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยได้ขอยืมภาพยนตร์ไทยไปจัดแสดงนั้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการ

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9/1016. เอกสารกรมประชาสัมพันธ์.รัฐบาลฝรั่งเศสได้ขอให้ส่ง ภาพยนตร์ไปแสดงที่กรุงปารีส.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.5.1/162. เรื่องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9/915. สภาวัฒนธรรมสำหรับภาคตะวันออกเฉียงและภาค ตะวันออกไกลของอิตาลีขอความร่วมมือในการฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับประเทศไทย.

⁴สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.5.6/80. นาย James R. Brandon ทำการศึกษาเรื่องละครไทย เพื่อนำไปพิมพ์เป็นเล่มหลักฐาน.

ดำเนินงานส่งเสริมความสนใจของชาวต่างประเทศ¹เป็นต้น ต่อมาเมื่อ Mr. Charles A. Morris กับคณะเดินทางมาประเทศไทย เพื่อศึกษาสถานที่ในการถ่ายทำภาพยนตร์และยังได้มีการบันทึกผลของสำรวจเกี่ยวกับเรื่องของนาฏศิลป์ ซึ่งเป็น วัฒนธรรมทางภาคใต้เมื่อ พ.ศ. 2505 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา หาดใหญ่ และชมโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ที่อยุธยา ลพบุรี ไชน ปัตตานี พัทลุง เป็นต้น²

จากการส่งภาพยนตร์แผ่นฟิล์มที่แสดงเกี่ยวกับประเทศไทยไปเผยแพร่ยังประเทศต่างๆ ที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี จากการขอซื้อและขอยืมภาพยนตร์เกี่ยวกับประเทศไทยไปจัดแสดงในประเทศต่างๆหลายประเทศ น่าจะมีส่วนในการชักจูงให้ชาวต่างประเทศเกิดแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวมายังประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งน่าจะทำให้กิจกรรมท่องเที่ยวกลายเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ในระดับหนึ่ง

การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการเผยแพร่ในลักษณะของแผ่นฟิล์ม ภาพยนตร์ สื่อโทรทัศน์ วิดีโอ น่าจะมีส่วนช่วยแนะนำ และ ดึงดูดความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวได้หลากหลายยิ่งขึ้น โดยนำวิธีการเสนอเอกลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีความงามอันมีคุณค่าในเอกลักษณ์ของไทยให้เป็นหนึ่งในแผนการจัดการรองรับนักท่องเที่ยวที่ทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อจัดเสนอในสิ่งที่ชักจูงชาวต่างประเทศและชาวไทยให้สนใจการท่องเที่ยว และยังเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนเกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจในประเทศไทยยิ่งขึ้นด้วย อันน่าจะมีส่วนทำให้ประชาชนในพื้นที่รักและแสดงตนเป็นเจ้าบ้านได้ดีในเวลาเดียวกัน

นอกจากนั้นแล้ว องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังต้องเป็นผู้รับผิดชอบด้านการติดต่อให้ความร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศ เพื่อเผยแพร่ วางแผน และควบคุมการใช้งบประมาณที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด ซึ่งในระยะแรกรัฐบาลได้ให้งบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้จำนวน 12 ล้านบาท³ เท่านั้น ในช่วงนั้นองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้นำมาใช้จ่าย ในส่วนของการโฆษณาค่อนข้างสูง แสดงว่าในระยะแรกองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ให้ความสำคัญกับการ

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9./851. การส่งภาพยนตร์เรื่องนิ้วเพชร และประเทศไทย ไปร่วมงานแสดงในงานแสดงภาพยนตร์. 2505.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.5.6/81. Mr. Charles A. Morris และคณะเดินทางมาสำรวจ และถ่ายทำภาพยนตร์ และบันทึกเรื่องเกี่ยวกับนาฏศิลป์ และสำรวจวัฒนธรรมภาคใต้ปีพ.ศ. 2505.

³ พระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2502,28 กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 76 ตอนที่ 74.

ประชาสัมพันธให้คนรู้จักเมืองไทยและรู้จักการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าก่อนหน้านี้การท่องเที่ยวไทยอาจยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก เมื่อองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้ามารับหน้าที่ดูแล การท่องเที่ยวจึงต้องเริ่มจากการให้คนรู้จักเมืองไทยและเข้าใจการท่องเที่ยวเสียก่อน การทำความเข้าใจนี้ออกมาในลักษณะเดียวกันกับการจัดประชุมสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว เมื่อ พ.ศ. 2506 ที่ได้สรุปความหมายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของนักท่องเที่ยว น่าจะแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายในการโฆษณาที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องใช้เป็นประจำทุกปี คือ การเข้าร่วมสมาชิกของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวย่านแปซิฟิก ซึ่งมีค่าสมาชิกและค่าบำรุงโฆษณาขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จ่ายให้สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวย่านแปซิฟิกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960-1962 จะเห็นได้จากรายการดังนี้ ค่าสมาชิกปีละ 42,360 บาท ส่วนค่าโฆษณา ในปีแรกไม่เก็บ เสียในปี 1961 อัตรา 31,612 บาท และในปี 1962 เสียในอัตรา 74,428 บาท เป็นอัตราโฆษณาที่เปลี่ยนแปลงตามราคาท้องตลาด เป็นต้น¹ ในส่วนของงบประมาณนี้ยังรวมถึงค่าจัดพิมพ์วารสาร ค่าจ้างพนักงาน เพื่อปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและบริเวณจุดให้บริการนักท่องเที่ยวอีกด้วย

จากอัตราค่าโฆษณาที่ค่อนข้างสูง ทำให้รัฐบาลพยายามหาวิธีอื่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่นวิธีการฝากให้ข้าราชการ นักเรียน ที่เดินทางไปยังต่างประเทศ นำเอกสารเพื่อเผยแพร่การท่องเที่ยวไปเผยแพร่ เช่น การให้ข้าราชการที่เดินทางไปต่างประเทศนำเอกสารข้อมูลด้านการท่องเที่ยวติดตัวไปเพื่อแจกจ่าย หรือ กรณีการแลกเปลี่ยนนักเรียนระหว่างประเทศ ณ สมาคมมิตรแห่งประเทศฝรั่งเศส ในปีพ.ศ. 2503 มีการนำแผ่นโฆษณาการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศ ติดตัวไปคนละ 2 ใบ พร้อมแผ่นเสียง และ แผ่นฟิล์มไปด้วย เป็นต้น²

2. การจัดโครงการทัศนจาร

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) ก.ค.1.1.7/3. สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวย่านแปซิฟิก 26 มกราคม พ.ศ. 2503.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.5.1. แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม.

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้จัดให้มีโครงการทัศนอาจรขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2502 โดยมีลักษณะการดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้มอบหมายให้กับทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และได้จัดตั้งคณะกรรมการดูแลโครงการทัศนอาจรขึ้น เพื่อดูแลรับผิดชอบในส่วนองงานทัศนอาจรดังนี้¹

1. ทำอย่างไรจึงจะชักจูงให้นักทัศนอาจรเข้ามาในประเทศไทยได้
2. เมื่อนักทัศนอาจรเข้ามาในประเทศไทยแล้ว จะต้อนรับและให้ความสะดวกแก่เขาได้อย่างไร จึงจะเป็นที่พอใจ
3. จะจัดหาที่พักและการคมนาคมให้เขาได้อย่างไร จึงจะเป็นที่พอใจแก่นักทัศนอาจรเหล่านั้น
4. ในระหว่างที่เขาพำนักรอยู่ในประเทศไทย จะมีสิ่งใดที่จะให้เขาทำและชม เพื่อความเพลิดเพลินและความพอใจให้แก่เขา

ต่อมการดำเนินงานโครงการทัศนอาจร ภายใต้นโยบายสนับสนุนของ อ.ส.ท. และรัฐบาล เพื่อเน้นให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้มีการพัฒนาความคิด มีโลกทัศน์และความรักและหวงแหน เรียนรู้ในประวัติคุณค่าของประเทศตนเอง และกระจายไปสู่ทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มเยาวชน กลุ่มนักศึกษา กลุ่มข้าราชการ ทั้งนี้เนื่องจากทุกกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติโดยมีหลักการใหญ่ๆ ในการจัดทัศนอาจรดังนี้²

1. เยาวชน ต้องได้เที่ยวเห็นมากรู้มากเป็นพิเศษ
2. นักศึกษา ต้องให้รู้เห็นแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ทัศนศึกษา
3. ข้าราชการ ต้องให้ได้รู้สิ่งทีควรรู้ตามปกติวิสัย

จากการที่รัฐบาลเน้นสนับสนุนโครงการทัศนอาจร เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนกลุ่มต่างๆสนใจในกิจการทัศนอาจร ที่จะนำมาซึ่งประโยชน์อันหลากหลายที่แตกต่างไปจากการดำรงชีวิตประจำวันของบุคคล และนำมาซึ่งประโยชน์ในการเรียนรู้แก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงได้ดำเนินงานให้สอดคล้องกับหลักการข้างต้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างโครงการทัศนอาจรที่รัฐบาลและองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2502-พ.ศ. 2506 ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมโบราณคดีสัญจร เพื่อนำชมศิลปวัตถุและโบราณสถานต่างๆ เช่นการนำชม

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. คณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว (พ.ศ.2502-2503). โครงการทัศนอาจร.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2506. อ.2. องค์การต่างๆ. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (ไทรยวัน 17 พ.ย. 2506).

ศิลปวัตถุและโบราณสถานสมัยทวารวดี ใน ต.คูบัว จ.ราชบุรี¹ การพาชมโบราณสถานที่จังหวัดสุโขทัย โดยรถไฟขบวนพิเศษ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2506² และการที่สยามสมาคมร่วมมือกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและ หม่อมเจ้าสุภัทสวัสดิ์ ดิศกุล ภัณฑารักษ์เอกแห่งกรมศิลปากร เป็นผู้บรรยายและ นำทัศนศึกษาสังเวชนียสถานพระพุทธรูปเจ้า ฟงตึก และพระแท่นพนมดงรัก ที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งจัดให้มีรถโดยสารนำพานักท่องเที่ยวโดยเสียค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 100 บาท³

นอกจากนั้น การทัศนศึกษายังมีส่วนช่วยให้ประชาชนในประเทศมีโอกาสในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อใช้เวลาว่างในการพักผ่อน ศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ทำให้ประชาชนทั้ง 3 กลุ่มที่ได้กล่าวมานั้นได้เรียนรู้สถานที่ต่างๆ อันเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศ ทั้งความงดงามทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ศิลปะอันเก่าแก่ ซึ่งในการทัศนศึกษาของ ประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนั้น อาจช่วยในเรื่องของการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ คนในท้องถิ่น พร้อมทั้งกระจายความเจริญด้านสาธารณูปโภคให้แก่ท้องถิ่นนั้นๆ

จากการจัดตั้งโครงการทัศนศึกษาขึ้นองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงให้มีการดำเนินงานเพื่อให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

2.1. การชักจูงให้นักทัศนศึกษาเข้ามาในประเทศไทย

คณะกรรมการจะต้องจัดหาวิธีในการโฆษณาทั้งในและนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการ ติดป้ายโฆษณา การลงข่าวในหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ หรือการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น ในเมืองใหญ่ๆ ของต่างประเทศ เช่น นครนิวยอร์ก ลอนดอน ปารีส โตเกียว ฯลฯ แต่เนื่องจากงบประมาณ ที่มีอยู่จำกัด องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเห็นว่าอาจจะไม่สามารถทำได้เองทั้งหมด จึงได้ใช้วิธี ขอความร่วมมือจากหน่วยงานหรือองค์การที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงคมนาคม กรมศิลปากร อย่างเช่น การขอร่วมมือทางบริษัทการบิน หรือการขอความช่วยเหลือด้านการโฆษณาจากสมาคมที่ประเทศไทย เป็นสมาชิก เช่น สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวย่านเอเชียแปซิฟิก ในการส่งเอกสารและการกระจายข่าวสาร หรือการติดต่อกับ หนังสือของ Holidays Fortune ในประเทศสหรัฐอเมริกา⁴

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.48/52. ซ่อมพระที่นั่งศิวโมกษพิมาน แล้วเปิดให้ชม หาคความรู้ พ.ศ. 2504.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ. 0701.48/119. หนังสือพิมพ์เรื่องต่างๆ (พ.ศ. 2506-2507).

³ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ. 0701.48/119. หนังสือพิมพ์เรื่องต่างๆ (พ.ศ. 2506-2507).

⁴ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. คณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว (พ.ศ.2502-2503).

นอกจากนั้น องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังได้จัดให้มีการทัศนจร เช่นเมื่อสายการบินไทยได้เชิญสื่อต่างประเทศมาร่วมงาน พิธีเปิดสายการบินไทยเที่ยวแรก องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ร่วมกับบริษัทการบินไทย เชิญสื่อต่างชาติมาร่วมแสดงความยินดี และนำชมสถานที่ท่องเที่ยว เช่น สนามมวยราชดำเนิน ตลาดน้ำ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นต้น¹ และยังมีส่วนช่วยในการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ เพราะสื่อที่ได้รับเชิญมานั้นจะนำข่าวสารและสิ่งที่ได้รับการมาร่วมงาน ไปทำการเขียนและตีพิมพ์ข่าวเกี่ยวกับการมาเยือนประเทศไทย ซึ่งถือเป็นการโฆษณาการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ทางหนึ่ง เห็นได้จากนักข่าวชาวญี่ปุ่นผู้หนึ่งที่มาร่วมงานมีความประทับใจอย่างมาก ในการต้อนรับและสถานที่ต่างๆที่ทางสายการบินได้จัดไว้ในงานครั้งนั้น จึงนำประสบการณ์บรรยายออกมาเป็นบทความของนาย ชิก ฟุจิตา (Shig Fujita) ในหนังสือพิมพ์ Asahi Evening News ฉบับวันศุกร์ที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2503 เขียนเกี่ยวกับความประทับใจความประทับใจในโอกาสการเปิดตัวสายการบินเที่ยวแรกของบริษัทการบินไทยจะเห็นได้จากการบทความดังต่อไปนี้

...ท่าอากาศยานใหม่ของกรุงเทพฯ ตั้งอยู่ในบริเวณที่กว้างใหญ่และงดงามอยู่ห่างจากใจกลางเมืองออกไปประมาณ 30 นาที สนามบินนี้ยังอยู่ระหว่างการก่อสร้าง อย่างไรก็ตามพอจะเชื่อได้ว่า เมื่อสร้างเสร็จแล้ว สนามบินนี้จะน่าดูมากที่สุด ดึกที่สนามบินก็เช่นเดียวกันบรรดาตึกใหม่ๆ ที่หลายที่ได้สร้างขึ้นในกรุงเทพฯ โดยได้รวมลักษณะและสีสันแบบไทย ๆ เข้าไว้ซึ่งเมื่อมองดูเพียงครั้งเดียวเราก็สามารถบอกได้ว่า เราอยู่ในประเทศใด..” และในโอกาสนี้ได้มีการแนะนำประเทศไทย ตั้งแต่การพาชมวัดวชิราราม ศิลปะด้านต่างๆที่งดงามในกรุงเทพมหานคร รวมถึงการชมการแข่งขันมวยไทย การชมวิถีชีวิตริมแม่น้ำ เช่น ตลาดทองน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น...²

อีกทั้งบางข้อความในบทความเดียวกันนั้นบ่งชี้ให้เห็นถึงความสะอาดและน่าอยู่ของประเทศไทยไว้อย่างน่าชื่นชม คือ ...ถึงแม้ว่าเราจะเดินไปทางไหน ๆทั้งวัน รองเท้าก็ไม่สกปรกหรือเปื้อนฝุ่นเท่าใด เสื้อเชิ้ตก็คงสะอาดอยู่ ถึงแม้จะเปียกชุ่มไปด้วยเหงื่อก็ตาม...³

จากบทความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงบทบาทขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ในการจัดทัศนจร เพื่อให้ชาวต่างประเทศเกิดความประทับใจ และชื่นชมในความสวยงามของเมืองไทยได้เป็นอย่างดี จากการที่ได้พาชาวต่างประเทศเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ที่หลากหลายทั้งวัด วชิราราม แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย จนทำให้ประเทศไทยได้รับการชื่นชม

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) ก.ค.1.1.7/4. ข่าวสารจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและจำนวนชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม.

ในหนังสือต่างประเทศ ซึ่งน่าจะมีส่วนสำคัญในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

2.2. การต้อนรับและอำนวยความสะดวกสบายแก่นักทัศนาจร

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักทัศนาจรเป็นอย่างมาก ซึ่งได้จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในทุกด้าน นับตั้งแต่มีการจัดหาพนักงานที่มีความสุภาพเรียบร้อยเพื่อปฏิบัติงาน จัดให้มีฟอร์มในการกรอกเอกสารสำหรับตรวจเข้าเมือง และศุลกากรที่สะดวกและรวดเร็วขึ้น จัดให้มีสถานที่พัก ห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะ สะอาด พอเพียงในการให้บริการ รวมไปถึงการให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร แผนที่ การจองโรงแรม ภายในประเทศ และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงได้วางแผนและจัดให้มีพนักงานบริการในทุกช่วงเวลาไม่เว้นวันหยุดราชการขึ้น โดยให้ส่วนสารบรรณ เป็นผู้จัดตารางและยื่นขออนุมัติแก่ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2505 และแบ่งตารางงานดังนี้¹

2.2.1. เวรปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ในวันทำงานปกติในส่วนบริการท่องเที่ยว สำนักงาน ถนนราชดำเนิน ตั้งแต่ 08.30น. ถึง 16.30 น.

2.2.2. เวรปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ในวันทำงานปกติในส่วนบริการท่องเที่ยวสำนักงาน ถนนศรีอยุธยา ตั้งแต่ 08.30น. ถึง 16.30 น.

2.2.3. เวรปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ในวันทำงานปกติและวันหยุดราชการ ณ สำนักงาน ท่าอากาศยานดอนเมือง ตั้งแต่ 08.30น. ถึง 16.30 น. และ 08.30น. ถึง 08.30น. ของวันรุ่งขึ้น

2.2.4. ส่วนในสำนักงานศรีอยุธยา ปฏิบัติงานในวันหยุดราชการ ตั้งแต่ 08.30น. ถึง 16.30 น. และ 08.30น. ถึง 08.30น. ของวันรุ่งขึ้น

จากการจัดตารางการทำงานของพนักงาน ในการบริการนักท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว นั้น แสดงให้เห็นองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้จัดเตรียมพนักงานให้มีความพร้อมที่จะสามารถอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวมากที่สุด เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร ที่พัก แหล่งท่องเที่ยว และอื่นๆ แก่นักท่องเที่ยว ที่จะเดินทางเข้ามายังประเทศไทยทุกเวลา ในฐานะเจ้าบ้านที่ดี สร้างความรู้สึกเป็นกันเอง แก่นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยและอุ่นใจในการเดินทางท่องเที่ยว

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค.1.1.7/14. เรื่องให้พนักงานผลัดเปลี่ยนกันเป็นเวรปฏิบัติงานในวันทำงานตามปกติมาอยู่เวรปฏิบัติงานในวันหยุดราชการ.

ภายในประเทศไทย ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกพอใจและสนใจที่จะเดินทางมาเมืองไทยมากขึ้น การจัดตารางบริการ ดังกล่าวนี้อมีส่วนช่วยในการเสริมภาพลักษณ์และมีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยได้เป็นอย่างมาก

2.3. การสำรองที่พัก และสถานที่ท่องเที่ยว

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและรัฐบาลไทยได้เน้นการส่งเสริมการจัดสร้างที่พัก โรงแรม หรือการปรับปรุงโรงแรมให้ทันสมัยและมีมาตรฐานสูงขึ้น เนื่องจากยังมีอยู่น้อยและบางโรงแรมยังมีมาตรฐานในการบริหารไม่ดีเท่าที่ควร ตัวอย่างโรงแรมที่ได้รับการสนับสนุนจากทางรัฐบาล เช่น โรงแรมเอราวัณ โรงแรมรัตนโกสินทร์ นอกจากนั้นรัฐบาลไทยยังต้องจัดการเรื่องโรงแรมที่พัก ให้กระจายสู่หลายจังหวัด เนื่องจากในช่วงปีพ.ศ. 2467 จน พ.ศ. 2502 โรงแรมที่เหมาะสมในการรองรับนักท่องเที่ยวในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดมีเพียง 2 แห่งเท่านั้น คือ โรงแรมที่กรุงเทพมหานคร และ หาดหิน¹ รัฐบาลและองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้การสนับสนุน และจัดหาสถานที่พักที่มีมาตรฐานบริเวณ สถานที่ท่องเที่ยวและจังหวัดต่างๆ อาทิเช่น การสร้างโรงแรมที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่โรงแรมที่พัก บริเวณหาดบางแสน² โรงแรมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่³ เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนหนึ่งแล้ว โรงแรมที่พักมีส่วนช่วยในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ และสามารถดึงดูด นักทัศนาจรให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยยาวนานขึ้น และยังทำให้ประเทศไทยมีรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

แม้ว่าโรงแรมในต่างจังหวัดจะเริ่มมีมากขึ้นหลัง พ.ศ. 2502 เช่น โรงแรมร่มศรีทอง โรงแรมรถไฟ โรงแรมเวียงแก้ว โรงแรมไทยวัฒนา เป็นต้น⁴แต่ยังคงไม่เพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการบริการด้านข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับที่พัก เพื่อสนับสนุนความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยว น่าจะทำให้รัฐบาลสนับสนุนให้เกิดการลงทุนเกี่ยวกับธุรกิจโรงแรมขึ้นทั้งในกรุงเทพฯและจังหวัดต่างๆ

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. คณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว. (พ.ศ.2502-2503). โครงการทัศนาร.

²องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. อินไซด์ อ.ส.ท. (2503-2513). หน้า 40- 41.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กป/7/2502/ สร.6.3. สำนักนายกรัฐมนตรี. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ไทรายวัน 2 สิงหาคม พ.ศ. 2502).

⁴ (2506, มีนาคม). แนะนำลำปาง-เชียงใหม่. อนุสาร อ.ส.ท. (3) : 8. หน้า 22-24.

รัฐบาลได้ประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม บัญญัติให้อุตสาหกรรมโรงแรมเป็นอุตสาหกรรมลำดับที่ 123 ที่รัฐบาลให้การสนับสนุน เพื่อส่งเสริมและชักจูงให้นักธุรกิจชาวต่างชาติเกิดความสนใจที่จะลงทุนกิจการโรงแรมในประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยการให้สิทธิประโยชน์ในการลงทุนมากมายเช่นการยกเว้นภาษีอุปกรณ์ในการก่อสร้างและใช้ภายในโรงแรม รวมถึงการงดภาษีในระยะ 5 ปีอีกด้วย ซึ่งน่าจะทำให้มีผู้ลงทุนธุรกิจโรงแรมเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของโรงแรมที่ถูกสร้างจากการร่วมทุนระหว่างนักลงทุนชาวไทยและชาวต่างชาติที่เด่นชัด คือ โรงแรมเอราวัณ โรงแรมบางกอกอินเตอร์คอนติเนนตัลไฮเต็ล โรงแรมที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น¹

แสดงให้เห็นว่าการจัดสร้างสถานที่พักเป็นสิ่งที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ความสำคัญ และได้ดำเนินการ เพื่อส่งเสริมให้มีสถานที่พักแรมที่ได้มาตรฐานเพิ่มมากขึ้น อันจะเป็นการช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเมืองไทยเพิ่มมากขึ้น

2.4. การวางแผนเพื่อจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีการวางแผนจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ นักทัศนาจร อาทิเช่น ในส่วนของการพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ตากอากาศทางธรรมชาติให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภูกระดึง การจัดที่จอดรถ เพื่อจัดสถานที่ชมเรือพระสุพรรณหงส์ บริเวณท่าवासูกกรี การดำเนินงานบูรณะซ่อมแซมพระราชวังบางปะอิน เพื่อเปิดให้นักทัศนาจรเข้าชม รวมถึงการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณสุข สุขา สถานที่นั่งชมร้านค้า เห็นได้จากในเดือนมกราคม พ.ศ. 2503 คณะรัฐมนตรีและผู้ว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้เดินทางไปควบคุมการปรับปรุงพื้นที่ชายทะเลบริเวณหาดบางแสน เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเอง² นอกจากนั้นยังได้สนับสนุนให้มีการจัดงานประชาสัมพันธ์ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง พิธีโล้ชิงช้า การคล้องช้าง³

จากการวางแผนและการส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดสุรินทร์ ในการเตรียมงานในปีนี้อองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้สร้างอัมจันทร์ เป็นจำนวน 34 อัมจันทร์ และต้องเสียค่าก่อสร้างและค่าขนส่งเป็นเงินถึง 156,300 บาท จากงบประมาณขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและฝ่ายจังหวัด

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2)กค 1.1.33/3. คณะกรรมการพิจารณาเรื่องการลงทุนสงเคราะห์งานของแผนกวิจัยเกี่ยวกับการลงทุนในประเทศ. (6 ต.ค.-22 พ.ย.2503).

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2503/อ.3. องค์การต่างๆ. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (ชาวไทย 19 มกราคม พ.ศ. 2503).

³แหล่งเดิม.

ออกฝ่ายละครั้ง ค่าใช้จ่ายจึงสูง ซึ่งถ้าไม่มีอัมพจันทร์แล้ว เงินรายจ่ายและรายได้ก็คงจะไม่แตกต่างกันมากนัก องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวหวังอย่างยิ่งว่าสำหรับการจัดงานแสดงช้างในปีต่อไป รายได้จะสูงกว่ารายจ่าย การเตรียมการต่างๆ ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย สร้างความประทับใจ และเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เมื่อองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ลงทุนในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเสร็จสิ้นแล้วคงเหลือเพียงการดูแลและการใช้รองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้มีการดำเนินงานเพื่อจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆไว้รองรับนักท่องเที่ยวอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ก็ควรจะเป็นไปเพื่อต้องการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ที่หลากหลายของไทยมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้รัฐบาลในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ยังได้มีการวางแผนโครงการพัฒนาอื่นๆ อีกหลายโครงการ เช่น โครงการเงินกองทุนเพื่อการท่องเที่ยวหรือคล้ายกับธนาคารออมสินมีสมุดรับฝากเงินสำหรับการท่องเที่ยว เพื่อเป็นค้ายานพาหนะ รถไฟ เครื่องบิน รถโดยสาร ค่าโรงแรมที่พัก และบริการอื่นๆ ซึ่งกองทุนจะให้ส่วนลดแก่ผู้ฝาก 10 เปอร์เซ็นต์¹ โครงการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในต่างประเทศ โครงการจัดสร้างโถงปีกนกตั้งไว้บริเวณถนนสายมิตรภาพตามจุดต่างๆ เป็นต้น แต่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินงาน แต่ก็ได้แสดงให้เห็นว่า องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้พยายามดำเนินโครงการพัฒนา เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศสนใจการท่องเที่ยวในเมืองไทยเพิ่มมากขึ้น

3. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว กับการสำรวจ และวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยว

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ริเริ่มจัดให้มีการประชุมบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญ และเกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยว และได้ริเริ่มจัดให้มีการประชุมร่วมด้านการท่องเที่ยว โดยการรวบรวม

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. คณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว. (พ.ศ.2502-2503). โครงการพัฒนา.

บุคคลที่มีความรู้ความชำนาญและเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวมาร่วมสัมมนาในครั้งนี้ ณ ศาลาสันติธรรม กรุงเทพมหานคร ในระหว่างวันที่ 17-18 ตุลาคม พ.ศ. 2506¹

ในการจัดประชุมครั้งนี้มีขึ้นเพื่อศึกษาและประเมินผลข้อมูลจากการเข้าร่วมประชุมสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่กรุงโรม ระหว่างวันที่ 21 สิงหาคม -11 กันยายน 2506 โดยนำมาข้อมูลมาศึกษาปัญหา เพื่อในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ประกอบการ และหน่วยงานทั้งรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาวิธีวางแผนพัฒนา ส่งเสริม และร่วมมือแก้ไขปัญหา หรืออุปสรรคของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งหัวข้อในการประชุมมี 7 ประการดังนี้

1. การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ
2. การพัฒนาปัจจัยต่างๆ ในการเดินทางและการท่องเที่ยว
3. อุตสาหกรรมโรงแรม
4. การอำนวยความสะดวกและการบริการของสำนักงานท่องเที่ยว
5. การขนส่งภายในประเทศ
6. ความร่วมมือและความช่วยเหลือทางวิชาการ รวมทั้งการฝึกอบรมตัวบุคคลสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
7. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์

จากการเชิญผู้เชี่ยวชาญในส่วนต่างๆ มาวิเคราะห์หัวข้อสำคัญทั้ง 7 หัวข้อดังกล่าว ทำให้ที่ประชุมได้ข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางของการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย ดังนี้

1. ประเทศไทยมีภูมิศาสตร์เป็นศูนย์กลางของเอเชีย ดังนั้น เมื่อมีสายการบินแวะผ่านกรุงเทพฯ ประมาณ 24 สาย เป็นการเดินทางเส้นทางเดียวที่มีความสะดวกสบายที่สุดในขณะนี้ เห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาทางอากาศถึง 90 % ทั้งนี้เนื่องจากการคมนาคมในด้านอื่นยังไม่สะดวกเท่าที่ควร กล่าวคือ ประเทศไทยยังไม่มีท่าเรือที่จะสามารถรองรับเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่เข้าเทียบท่าได้ แต่ก็ยังมีนักท่องเที่ยวที่มากับบริษัทนำเที่ยวที่เดินทางด้วยเรือเดินสมุทรครั้งละประมาณ 300-800 คน² โดยการโอนถ่ายนักท่องเที่ยวลงเรือลำเล็กในการเข้าสู่ประเทศไทย และ

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค.1.1.7/18. การสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่าง 17-18 ต.ค. 2506 ณ ศาลาสันติธรรม กรุงเทพฯ. (3-8 ก.ค.2506).

²องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2507). รายงานการสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยว ณ ศาลาสันติธรรม 17-18 ตุลาคม พ.ศ. 2506. หน้า 88.

ส่วนในทางรถยนต์นักท่องเที่ยวยังสามารถเดินทางเข้ามาในประเทศไทยได้หนทางเดียว คือ เดินทางผ่านมาเลเซีย

2. การโฆษณาเผยแพร่เป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น รัฐบาลได้จัดทำเอกสารเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และ ภาษาเยอรมัน โดยใช้วิธีการส่งผ่านทางสถานทูตไทยในต่างประเทศ หรือส่งตรงไปยังบริษัทนำเที่ยวและสายการบิน นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทำภาพยนตร์ เพื่อส่งไปฉายในต่างประเทศ รวมถึงการสร้างความร่วมมือในภูมิภาค อย่างเช่น สมาคมอาสาซึ่งจัดให้มีการโฆษณาร่วมกันในนิตยสารต่างประเทศ ทั้งของสหพันธรัฐมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ การโฆษณานั้นมีประโยชน์อย่างมหาศาล หากเราต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากข้อความเสนอแนะของนาย เอ.เอ. แมคควินน์ แห่งคาเธ่ย์ แอดเวอร์ไทซิง ว่า ...รัฐบาลไทยควรให้ความสำคัญกับการโฆษณาในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว¹ จากนั้นนายนายเอ.เอ. ได้อธิบายความสำคัญของการโฆษณาไว้ 3 หัวข้อ คือ

...เราจะต้องโฆษณาทำไม โฆษณาอะไร และโฆษณาอย่างไร โดยให้ความเห็นว่า

ประเทศไทยควรโฆษณาเพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงประโยชน์ในการแวะกรุงเทพฯ โดยผ่านทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และส่วนในเรื่องที่จะโฆษณา นั้น ให้จัดหาสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน ยกตัวอย่างประเทศสเปน ที่โฆษณาถึงระบำฟลาเมโงอันเร้าร้อน การสู้วัว และทุกอย่างที่ตื่นเต้นเร้าใจ ชักชวนให้คลังโคล้ดต่างๆ รวมทั้งผู้หญิงและมโนภาพเกี่ยวกับการสู้วัวถึงเลือดตกยางออก เป็นต้น

...ถ้าหากสังเกตจะเห็นว่าประเทศต่างๆ ได้นำเสนอในลักษณะที่โดดเด่น ทั้งที่มีอยู่เดิมและที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่เว้นแม้แต่วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของคนในประเทศนั้นเป็นการชักจูงนักท่องเที่ยวได้อย่างน่าทึ่งอีกด้วย อาทิเช่น

...ประเทศไทยควรบอกกับนักท่องเที่ยวได้ว่าทำไมจึงควรมาประเทศไทย เมื่อมาเยือนทวีปเอเชีย จะบอกอย่างไรให้น่าสนใจที่สุด ดังนั้น จากการที่ประเทศไทยมีของให้ดูให้ทำมากมาย จึงทำให้ได้มีการสำรวจดูว่าลักษณะที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจมากที่สุดของประเทศไทย ในสายตาของนักท่องเที่ยวนั้นคืออะไรบ้าง สิ่งที่ประเทศไทยสนใจนั้น นักท่องเที่ยวอาจไม่สนใจ จึงน่าจะมีการค้นให้พบว่าสำหรับผู้ที่ไม่เคยมา ประเทศไทยนั้น ว่าสนใจสิ่งใดมากที่สุด การสำรวจซึ่งทำได้ง่ายมาก ก่อนอื่นจะต้องผลิตสมุดโฆษณาสีสวยงามบรรจุข้อความแสดงลักษณะนำท่องเที่ยวและความสะดวกต่างๆ ทั้งหมด พร้อมทั้งภาพแทรกสอดสี และในสมุดโฆษณายังให้มีประโยชน์ เมื่อส่งแล้วทางผู้รับก็จะได้รับคำขอให้การลงบนชื่อสถานที่ ที่ตนสนใจใคร่มาชมมากที่สุด แล้วส่งบัตรนี้คืนกับมาทางไปรษณีย์ คำตอบที่ได้มาจะเป็นหลักฐานในการจะทำให้ทราบว่าสถานที่ใดมีความสำคัญตามลำดับความ

¹ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2507). เล่มเดิม. หน้า 136.

นิยม ไปเป็นที่น่าสนใจทีเดียวเพราะนอกเหนือไปจากที่จะได้ประเมิณผลแล้วยังได้ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจอย่างมาก นอกจากนั้นนายเอ.เอ. ยังได้เสนอวิธีพื้นฐานในการชักชวนนักท่องเที่ยวอยู่ 3 ข้อ คือ

1. การลงแรงลงความโฆษณาตามปกติในนิตยสารระหว่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของอเมริกาและเป็นนิตยสารที่มีจำนวนพิมพ์มหาศาล
2. การประชาสัมพันธ์เชื่อมประสานไปพร้อมๆกัน โดยจะให้บริษัทประชาสัมพันธ์ในอเมริกาจัดให้ก็ได้ และในการประชาสัมพันธ์บริษัทดังกล่าวยอมจะกระตุ้นให้นิตยสารฉบับใหญ่ๆ ลงบทความที่น่าสนใจต่างๆ เกี่ยวกับประเทศไทยด้วย
3. จัดส่งเอกสารโฆษณาพิมพ์สอดสี และเอกสารที่ทันสมัยจำนวนมากให้แก่สำนักงานท่องเที่ยวทั่วโลกได้รวบรวมไว้ใช้ ซึ่งทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้กระทำไปแล้ว

นอกจากนั้นยังมีการส่งจดหมายแจ้งข่าวสัปดาห์ละครั้ง บวกกับข้อความน่าสนใจไปยังสำนักงานท่องเที่ยวทุกเดือน รวมถึงการแจ้งข่าวสารเทศกาลต่างๆ งานแสดงของไทยอย่างชัดเจน เช่น การแสดงคลั่งช้าง การทอดกฐิน ลอยกระทง เป็นต้น ซึ่งถ้าหากเราสามารถที่จะชักชวนนักท่องเที่ยวได้จากการโฆษณาแล้ว สำนักงานท่องเที่ยวก็อาจจะบอกลูกค้าว่า แวะกรุงเทพฯ ะหว่างไปอาเซียนหน่อยไม่ดีหรือ เมืองนี้น่าเที่ยวและมีอะไรแปลกๆ น่าดูนะคุณ เพิ่มเงินอีกไม่กี่ดอลลาร์เลยครับ ผมรับรองว่าน่าดูจริงๆ...¹

จากความเห็นของนายเอ.เอ. แสดงให้เห็นว่า การโฆษณามีความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักต่อสายตาชาวต่างประเทศมากยิ่งขึ้นที่ประชุมจึงเห็นควรที่จะดำเนินการส่งเสริมการโฆษณา เผยแพร่ ประเทศไทยให้เป็นที่รู้จัก

3. การรักษาความปลอดภัยและสถานการณ์ภายในประเทศ คือ สถานการณ์ภายในประเทศ ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นจากการเมือง เศรษฐกิจ โรคภัยไข้เจ็บ ใจผู้ร้าย ก็ไม่อาจจะเป็นสถานที่ที่น่าท่องเที่ยว จึงมีส่วนทำให้พลตรีเฉลิมชัย จารุวัชร ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเสนอในระหว่างการประชุม ณ ศาลาสันติธรรม เมื่อวันที่ 17 ตุลาคมพ.ศ. 2506 ว่า² ...ประเทศเราควรแก่การทำให้บ้านเมืองให้สะอาด ร่มเย็นเป็นสุข ไม่มีโจรผู้ร้ายรบกวน และความปลอดภัยบนทางหลวงก็เช่นเดียวกัน จะช่วยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวบ้านเมืองเราได้มากยิ่งขึ้น...เห็นควรแก่การจัดให้มีตำรวจท่องเที่ยวขึ้นในประเทศไทย เป็นต้น

4. การอำนวยความสะดวกของรัฐบาล นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากการต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นขั้นตอนที่ละเอียดอ่อน ทั้งในเรื่องของบุคคลเข้าเมือง

¹แหล่งเดิม. หน้า 138-139.

²แหล่งเดิม. หน้า 89

การศุลกากร และเงินตราต่างประเทศ ซึ่งทางรัฐบาลจะเป็นผู้ดำเนินการในส่วนของการลดหย่อนผ่อนคลายกฎระเบียบพิธีการเข้าเมืองให้สะดวกและรวดเร็ว ส่วนในด้านศุลกากรและด้านการแลกเงินตรา ระหว่างประเทศ อาทิเช่น ประเทศญี่ปุ่นที่ให้สิทธิได้รับการยกเว้นการเก็บภาษีสินค้าบางอย่าง ซึ่งผลิตขึ้นในประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับการยกเว้นในสินค้าบางประเภทที่ผลิตขึ้นได้เอง ซึ่งจะมีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวซื้อสินค้ามากขึ้น หรือจะเป็นฮ่องกง ที่ใช้วิธีการไม่เก็บภาษีขาเข้าสินค้าที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อ ช่วยทำให้สินค้าเหล่านั้นมีราคาถูกกว่าประเทศผู้ผลิตเสียอีกซึ่งการดำเนินงานในบางส่วนทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ดำเนินการไปแล้ว คือ การเปิดศูนย์บริการให้ข่าวสารและอำนวยความสะดวก ทั้งการใช้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว และลดขั้นตอนในการตรวจคนเข้าเมือง รวมถึงการเปิดช่องทางในการตรวจคนเข้าเมือง 2 -3 ช่อง เพื่อให้นักท่องเที่ยวผ่านระเบียบการได้อย่างรวดเร็ว และยังมีกรยื่นผ่อนผันอนุญาตให้ผู้โดยสารสามารถแวะผ่านประเทศไทยได้ 72 ชั่วโมง โดยไม่ต้องมีวีซ่า และยังเสนอให้นักท่องเที่ยวควรได้ขยายเวลาของการใช้ Tourist Visa จาก 60 วันเป็น 90 วัน¹ น่าจะมีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ดี

5. ที่พักและโรงแรม เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่รัฐบาลจะต้องเร่งสนับสนุนให้เกิดกลุ่มผู้ลงทุนทั้งในและระหว่างประเทศ โดยการยกเว้นภาษีเงินได้ประมาณ 5 ปี และงดภาษีนำเข้าสินค้าที่ใช้ในการก่อสร้างโรงแรมและสินค้าตกแต่งโรงแรม เป็นต้น² รวมไปถึงบริษัทนำเที่ยว และการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและน่าเที่ยวอยู่เสมอ พร้อมทั้งควรพยายามเปิดและปรับปรุงให้เกิดสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆ ขึ้น เช่นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่าง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ธรรมชาติหินพิมาย และน้ำตกต่างๆ นอกจากนั้นรัฐบาลควรให้การสนับสนุนการเผยแพร่วัฒนธรรมที่ดึงดูดของไทย เพื่อเป็นเอกลักษณ์ในการสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวและชักจูงให้นักท่องเที่ยวชื่นชมจนกลับมาเที่ยวในประเทศไทยอีกครั้ง

ในส่วนบริษัทนำเที่ยวนั้น เปรียบเหมือนประตูหน้าในการต้อนรับให้ความสะดวกสบายและบริการนักท่องเที่ยวตลอดระยะเวลาที่พาเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งผู้ที่รับหน้าที่เปรียบเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งประเทศ คือ มัคคุเทศก์ ซึ่งนับว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างมากในอุตสาหกรรม

¹องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2507). หน้า 36.

²แหล่งเดิม. หน้า 91.

เห็นได้จากการที่รัฐบาลได้จัดหลักสูตรขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2504 ที่ผ่านมา โดยทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ร่วมมือกับทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย¹

6. ด้านการขายสินค้าที่ระลึก เช่น ผ้าไหม เครื่องเงิน เครื่องถม และงานแกะสลัก ในที่ประชุม ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณภาพ และพัฒนาสินค้าที่ระลึกที่ได้รับความสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น ผ้าไหม ซึ่งในการประชุมที่ พลตรีเฉลิมชัย ได้เสนอว่า ...ถ้าหากเรามีการตัดเย็บชุดผ้าไหมไทยที่ประณีต และรวดเร็วแล้ว เป็นที่เชื่อว่าอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยจะทำรายได้ให้แก่ประเทศได้อย่างมากสิ่งหนึ่งเลย ที่เราควรจะทำให้ความสนใจ คือการผลิตสินค้าที่ระลึกของประเทศให้มีคุณภาพดี และงดงามเหมาะสม กับราคาให้นักท่องเที่ยวที่ต้องเสียไป...² ข้อเสนอดังกล่าวน่าจะได้รับผลมาจากการตัดเสื้อผ้าของชาวฮ่องกง ที่มีการตัดเสื้อผ้าที่เร่งด่วน คุณภาพดี และราคาไม่แพง นำไปส่งให้แก่นักท่องเที่ยวถึงโรงแรม และเป็น ที่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยวอย่างมากในขณะนั้น

7. การคมนาคมขนส่งมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงเวลานี้ คือการคมนาคมขนส่งทางอากาศสังเกตได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ท่าอากาศยานเปรียบเป็นประตูสู่ประเทศไทย ที่เราควรสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก รักษาความสะอาด สร้างความปลอดภัย และได้ให้มีระบบระเบียบเรียบร้อยด้วย จึงเป็นการดี ต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยว จากการประชุมแสดงให้เห็นว่าองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเห็นถึงปัญหา อุปสรรค และเข้าใจถึงแนวทางที่จะช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น จะได้มีการเสนอ แนววิธีการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในเรื่องการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว การโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น การรักษาความปลอดภัยเพื่อสร้างความมั่นใจ ให้แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างสินค้าที่ระลึกขึ้น เพื่อเป็นสิ่งชักจูงให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเมืองไทยเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะตระหนักถึงปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไข เพื่อที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น อันเป็นหน้าที่สำคัญขององค์การส่งเสริม การท่องเที่ยว แต่เนื่องจากงบประมาณที่มีอยู่จำกัด จึงอาจจะส่งผลให้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ยังไม่สามารถดำเนินการตามแนวทางต่างๆ ดังกล่าวได้ทั้งหมด แต่การที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ริเริ่มจัดการประชุมเพื่อสำรวจปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการการท่องเที่ยวไทย ก็ได้แสดงให้เห็นว่า

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. สรุปรายงานการดำเนินงานขององค์การส่งเสริม การท่องเที่ยว ตามหนังสือรายงานที่ 22/2503 ลงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2503.

² แหล่งเดิม. หน้า 92.

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้พยายามที่จะดำเนินการตามบทบาทและวัตถุประสงค์ของหน่วยงานของตนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

4. ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.1. ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกระทรวงศึกษาและกรมศิลปากร

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้การร่วมมือกับกรมศิลปากรในการอนุรักษ์เผยแพร่ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในความรับผิดชอบของกรมศิลปากรอยู่เดิม ทั้งในด้านการดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ที่ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในภายหลัง เช่น การบูรณะปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ภายใต้นโยบายการพัฒนาของรัฐบาล ดังที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวไว้ว่า ...การบูรณะโบราณสถานต่างๆของชาติที่น่าสนใจ น่าชม น่าเที่ยวจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่ง ในการพัฒนาการเศรษฐกิจ...¹

จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้ความสำคัญในการบูรณะโบราณสถานต่างๆ ในประเทศ เพื่อให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว จึงทำให้กรมศิลปากรที่มีหน้าที่บูรณะโบราณสถานอยู่เดิมได้ร่วมมือกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อทำการบูรณะและพัฒนาปราสาทหินพิมาย ให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในการบูรณะจะเน้นการใช้วัสดุที่เหมือนจริงที่สุดเท่าที่จะทำได้ รวมถึงการจ้างเจ้าหน้าที่ดูแลทำความสะอาดในบริเวณปราสาทด้วย จากนั้นทางกรมศิลปากรยังได้เสนอขอความร่วมมือกับกระทรวงคมนาคมในการปรับปรุงถนนหนทางระหว่างพิษณุโลกกับสุโขทัย นครราชสีมาไปยังอำเภอพิมาย ให้สามารถอำนวยความสะดวกในการเดินทางแก่นักท่องเที่ยวได้ดี² เพื่อเป็นขั้นตอนต่อไปในการส่งเสริมการท่องเที่ยวบริเวณปราสาทหินพิมายอีกด้วย

นอกเหนือจากปราสาทหินพิมายแล้ว ทางกรมศิลปากรและองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังร่วมพิจารณาดำเนินการเรื่องการขุดแต่งบูรณะโบราณวัตถุสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2504/อ.2. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (สยามรัฐ 7 กันยายน พ.ศ. 2504).

²แหล่งเดิม. (สยามรัฐ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2504).

ประกอบกับการจัดนาฏศิลป์ไปแสดงในต่างจังหวัดและประเทศใกล้เคียง¹ ดังจะเห็นได้จากรายงานของทางกรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ. 2505 ได้ถือปฏิบัติตามแนวทางของนายกรัฐมนตรีดังนี้

...การสำรวจชุดแต่ง โบราณวัตถุสถานในหลายจังหวัด เช่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้เคยสำรวจและชุดแต่งไว้แล้วเมื่อปี 2500 แต่ไม่มีกำลังมากพอที่จะทะนุบำรุงรักษาให้คงสภาพและสะอาดตาอยู่เสมอ ซึ่งในพ.ศ. 2502 ได้มีการชุดพบพระปางวิมลาธาตุ และพระปรางวัดราชบูรณะ พบพระบรมสารีริกธาตุและโบราณวัตถุอีกจำนวนมาก จึงได้มีการบูรณะและจัดสร้างพิพิธภัณฑ์จังหวัดขึ้น สำหรับรวบรวมโบราณวัตถุที่มีค่า และเก็บไว้สำหรับการศึกษาหาความรู้ของนักทัศนาจร...²

นอกจากนี้กรมศิลปากรยังจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลทำความสะอาดพร้อมทั้งมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น หมุนเวียนทำความสะอาดและดูแลรักษาโบราณสถานอยู่ตลอดเวลา พร้อมกันนี้รัฐบาลได้มีการการออกพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่อสำรวจ บูรณะซ่อมแซม ปรับปรุงให้อยู่ในสภาพใกล้เคียงต้นแบบมากที่สุด และจัดการประกาศขึ้นบัญชีโบราณสถานของกองโบราณคดีใน พ.ศ. 2506 เป็นการกำหนดพื้นที่ในการดูแลและบูรณะไว้อย่างชัดเจน ด้วยการระบุด้วยว่าโบราณสถานในพื้นที่มีอะไรบ้าง ถ้าแต่สิ่งของหรืออาคารทั้งหมดในวัดเป็นโบราณสถานก็ให้ขึ้นอยู่ว่าทั้งหมดของวัดนั้นเป็นโบราณสถาน³ ดังเช่น พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม โบราณสถาน ปราสาทหินพิมาย เมืองโบราณคูบัว อยุธยา ศรีสัชนาลัย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการซ่อมแซมบูรณะโบราณสถานอีกหลายแห่ง เพื่อทำการเปิดให้ประชาชนและนักทัศนาจร เดินทางไปศึกษาหาความรู้ และพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งล้วนแต่เป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ ศิลปะแขนงต่างๆ จึงสมควรแก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อาทิเช่น กรมศิลปากรได้จัดการบูรณะซ่อมแซมพระที่นั่งศิวโมกพิมาน ซึ่งถูกไฟไหม้เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503 เสร็จเรียบร้อยและจะเปิดให้ประชาชนเข้าชมและศึกษาหาความรู้ต่อไปเช่นเคยตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2504⁴ การซ่อมแซมโบราณสถานที่จังหวัดลพบุรี

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9/868. เรื่องการพิจารณาดำเนินการเรื่องการชุดแต่งบูรณะโบราณวัตถุสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการจัดนาฏศิลป์ไปแสดงในต่างจังหวัดและประเทศใกล้เคียง.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.26.1.2./28. รองศก.ไปรับเครื่องทองคำที่ชุดได้จากโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.26/35. การประกาศขึ้นบัญชีโบราณสถานในกองโบราณคดีส่งคณานาประกาศขึ้นบัญชีโบราณสถานที่แล้วมาทั้งหมด.

⁴สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.0701.48/52 ซ่อมพระที่นั่งศิวโมกพิมานแล้วเปิดให้ชมหาความรู้ พ.ศ. 2504.

พระราชวังนารายณ์นิเวศน์และป้อมท่าโพธิ์ โดยซ่อมแซมประตูปะตูพะยา ชุมประตูด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ บานประตูด้านใน ป้อมท่าโพธิ์ โดยในการบูรณะจะคำนึงถึงศิลปะต้นแบบเพื่อให้สภาพดี และมีลักษณะดั้งเดิมหรือใกล้เคียงทุกอย่าง และไม่กระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆของป้อม เพื่อรักษาให้อยู่ในลักษณะดั้งเดิมมากที่สุด¹ เช่นเดียวกับการบูรณะโบราณสถานที่ยังจังหวัดสุโขทัย เนินปราสาท ที่แสดงถึงวัฒนธรรมเรื่องการขั้บถ่าย เนินปราสาทที่มีความสำคัญ ด้านการประกอบพระราชพิธีและเคยใช้เป็น ที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ด้วย ซึ่งกรมศิลปากรเห็นสมควรได้รับการบูรณะและสร้างความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานที่ดังกล่าว ซึ่งถูกมองว่าเป็นหอระแนงน้ำพระโดยพิจารณาเรื่องน้ำไหลจากเนิน ลงไปสู่ข้างๆเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากคำแถลงการณ์ของอธิบดีกรมศิลปากรว่า...วัฒนธรรมเรื่องการขั้บถ่าย เรียกว่าโยนิ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของอินเดียหากแต่ยังไม่เสร็จ โดยดูไม่ออกว่าคืออะไร ควรแก่การบูรณะ ให้เป็นที่ศึกษาด้านประวัติศาสตร์แห่งหนึ่ง² เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สถานที่ต่างๆที่กรมศิลปากรให้การดูแล ล้วนแต่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่ยาวนาน ทั้งศิลปะด้านต่างๆ และวิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งที่สอดคล้องกับนโยบาย ของรัฐบาลที่เห็นว่าควรพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นความสนใจในการเดินทางท่องเที่ยว แก่ผู้ที่ชอบเรียนรู้ และสัมผัสความงดงาม ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพื่อให้เกิดความสนใจ และเห็นคุณค่าในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของประเทศ ซึ่งจะช่วยในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่นิยม ท่องเที่ยวในด้านประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างมาก

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม โดยการเผยแพร่ เพื่อส่งเสริมการหารายได้ สำหรับบำรุงและเก็บเป็นค่าใช้จ่ายของโบราณสถาน ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมไทย อันได้จากการเรียกเก็บค่าธรรมเนียม ซึ่งในส่วนนี้ รัฐบาลและ อ.ส.ท. ได้จัดให้มีการสร้างสถานที่สำหรับเรียกเก็บค่าธรรมเนียมที่ไม่ทำลายทัศนียภาพ ในบริเวณสถานที่นั้นๆ เช่นเมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2505 ทางอธิบดีได้จัดให้มีการสร้างศาลา ข้างสะพานตรงทางเข้า เพื่อไว้จำหน่ายสิ่งของออกบัตรค่าธรรมเนียมเข้าชม ขอให้สร้างขนาดพอสมควร อย่าให้ยังอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ³ ซึ่งการจัดสร้างสถานที่เก็บค่าธรรมเนียม ทางกรมศิลปากร จะต้องเป็นผู้ดูแลให้สถานที่ที่ได้สร้างขึ้นมานั้น ไม่บดบังหรือทำลายทัศนียภาพภายในแหล่ง

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9/931. การซ่อมแซมโบราณสถานที่ยังจังหวัดลพบุรี.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.26.6/6. เรื่องการบูรณะโบราณสถานสุโขทัย พ.ศ. 2503.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.26.2.2/1. การก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานประจำจังหวัดสุโขทัย พ.ศ. 2503-2505.

โบราณสถาน การบูรณะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมที่ได้จากนักท่องเที่ยว มีส่วนช่วยในค่าใช้จ่ายของโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างมาก กล่าวคือรายได้ที่ได้มานั้นจะใช้ในส่วนของค่าสาธารณูปโภค ค่าบูรณะซ่อมแซม ค่ารักษาดูแลความสะอาด ซึ่งรายได้จำนวนนี้จะช่วยแบ่งเบางบประมาณในการบูรณะ ซ่อมแซมของรัฐบาลได้อีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกรมศิลปากรในการ การบูรณะสถานที่ต่างๆ ที่มีลักษณะเด่น มีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ และเผยแพร่เพื่อให้เกิดกิจการท่องเที่ยวในสถานที่นั้น มีส่วนช่วยลดค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการดูแลสถานที่แต่ละแห่ง และเป็นการสร้างรายได้ให้กับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ในการดูแลรักษาแหล่งประวัติศาสตร์ได้ในเบื้องต้น โดยไม่ต้องพึ่งพารัฐบาลแต่เพียงอย่างเดียว และยังเป็นส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกรมศิลปากรนั้น ทั้ง 2 หน่วยงาน ได้จัดการแลกเปลี่ยนจัดการแสดงนาฏศิลป์อยู่หลายครั้ง เพื่อเป็นการเชื่อมโยงไมตรีและเป็นการจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในประเทศไทย และยังมีการจัดนาฏศิลป์ไปแสดงในจังหวัดต่างๆ และประเทศใกล้เคียงอีกด้วย เช่น การจัดส่งคณะนาฏศิลป์ไปแสดงที่ลาวในงานธาตุหลวงประจำปี หรือการจัดส่งไปแสดงที่พม่าเป็นการแลกเปลี่ยนเป็นประจำปี ในปี พ.ศ. 2505 และประเทศพม่าจะจัดส่งคณะนาฏศิลป์มาแสดงจำนวน 100 คน ในปีพ.ศ. 2506 โดยไทยและพม่าจะมีการจัดแสดงนาฏศิลป์สลับผลัดเปลี่ยนกันไปทุกปี ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่คณะรัฐมนตรีได้เคยให้ความเห็นชอบไว้ในปี พ.ศ. 2504¹ นอกจากนั้นยังมีโครงการจัดส่งนาฏศิลป์ไปแสดงที่มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ด้วย

รัฐบาลได้จัดตั้งโรงเรียนนาฏศิลป์ประจำภาคขึ้น ซึ่งนอกจากจะให้การศึกษาด้านนาฏศิลป์และดุริยางค์ศิลป์เป็นแบบฉบับ ที่มีปฏิบัติอยู่แล้วในโรงเรียนนาฏศิลป์ พระนครแล้วยังเป็นการสอนนาฏศิลป์ให้แก่เยาวชนเป็นการสืบสานวัฒนธรรมและอนุรักษ์ฟื้นฟูนาฏศิลป์และดุริยางค์ศิลป์พื้นเมืองของท้องถิ่นไว้ เพื่อจัดแสดงเผยแพร่ไปยังท้องถิ่นอื่นด้วย อันน่าจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแก่ประชาชนในท้องถิ่น และยังเป็นการอนุรักษ์เผยแพร่นาฏศิลป์ไทยโดยกรมศิลปากรได้ร่วมมือกับโรงละครแห่งชาติ จัดงานแสดงนาฏศิลป์สำหรับชาวต่างชาติที่โรงละครศิลปากรในวันจันทร์

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9/868. การพิจารณาดำเนินการเรื่องการขุดแต่งโบราณวัตถุสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการจัดนาฏศิลป์ไปแสดงในต่างประเทศและประเทศใกล้เคียง.

วันพุธ และวันศุกร์¹ เพื่ออนุรักษ์เผยแพร่ความงดงามด้านนาฏศิลป์ของไทยสู่สายตาของนานาชาติประเทศ และยังเป็นการชักจูงให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเมืองไทยเพิ่มจำนวนขึ้นอีกด้วย

การวิเคราะห์บทบาทความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและกรมศิลปากร จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ร่วมมือกับกรมศิลปากรในการพัฒนาส่งเสริมที่กรมศิลปากรได้รับผิดชอบอยู่แล้วให้กลายเป็นแหล่งและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และนาฏศิลป์ไทย ให้มีความสวยงาม และเป็นที่ยู่อัก และยังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นได้อีกด้วย

4.2. ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกระทรวงคมนาคม

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ร่วมมือกับกระทรวงคมนาคม ในการจัดเส้นทางการเดินทางรถไฟขบวนรถพิเศษเพื่อจัดนำเที่ยวสถานที่ต่างๆ เช่น การจัดเดินขบวนรถพิเศษเพื่อนำเที่ยวงานแสดงของช้าง ที่จังหวัดสุรินทร์² หรือการจัดให้มีรถไฟสาย กรุงเทพฯ-หัวหิน โดยจะออกเดินทางในวันศุกร์ ตอนเย็น และกลับจากหัวหินในวันอาทิตย์ตอนเย็น³ หรือการจัดให้มีขบวนรถไฟด่วน กรุงเทพฯ-สุราษฎร์ธานีธานี เป็นต้น เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวไปยังจังหวัดต่างๆ ดังกล่าว ในความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและกระทรวงคมนาคม องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและเริ่มทดลองจัดนำเที่ยวที่จังหวัดสุรินทร์ในปี พ.ศ. 2504 โดยองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้จ่ายเงินช่วยเหลือในบางประการ เช่น ค่าทำป้าย แผ่นปลิว โฆษณา ค่าน้ำมัน ยานพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยงหัวหน้าที่จัดงาน และช่วยขายตั๋ว แล้วในระยะทำการทดลองคณะกรรมการจังหวัดสุรินทร์ ยังคงต้องเผชิญกับภาวะการณ์ขาดทุน เนื่องจากการลงทุนในค่าวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เป็นจำนวนมาก แต่คาดการณ์ว่าต่อไปจะไม่ขาดทุนอีก เพราะวัสดุอุปกรณ์ที่จัดเตรียมสำหรับงานในระยะแรกยังสามารถนำกลับมาใช้ได้ในปีถัดไป อาจจะเสียงบประมาณเพียงแค่การดูแลรักษา จัดเก็บอุปกรณ์ และสถานที่ เป็นต้น

ในขณะที่ทางกรมรถไฟมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดบริการนำเที่ยว แสดงให้เห็นว่าความร่วมมือดังกล่าวได้ส่งผลดีต่อการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งทำให้มีการเดินทางมากขึ้น จนสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9. การแสดงนาฏศิลป์สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติของ นายนिरาศ อิศรางกูล 2503-2504.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศค.0202.9/220. งานแสดงช้างที่จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2504-2506.

³ กระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.0701.9.10.9/1. บันทึกรายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกิจการ อ.ส.ท. ครั้งที่ 6/2503 .

ให้แก่กรมรถไฟ จากความสำเร็จในการร่วมมือดังกล่าว ทำให้...สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นแปซิฟิกสนใจขอรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดงานซึ่งจะมีขึ้น เพื่อที่จะนำไปประชาสัมพันธ์ชักจูงนักท่องเที่ยว เพื่อทำการโฆษณาให้แก่ประเทศไทย องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงเตรียมแผนการที่จะนำนักท่องเที่ยวไปชมงานเป็นจำนวนมากขึ้น โดยได้ร่วมวางแผนกับคณะกรรมการจังหวัดสุรินทร์ว่าจะจัดให้มีการแสดงของช้างติดต่อกันไปรวม 3 วัน คือ ในวันที่ 16,17,18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2505¹ และจะจัดเพิ่มขบวนรถไฟพิเศษนำเที่ยวขึ้นอีกเป็น 3 ขบวน² องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงได้ขอความช่วยเหลือกับปลัดกระทรวงคมนาคม ตามหนังสือเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ในเรื่องของการจัดแสดงงานช้างที่จังหวัดสุรินทร์ ว่าเนื่องจากได้มีการโฆษณาเผยแพร่งานแสดงของช้างที่จังหวัดสุรินทร์ในหนังสือพิมพ์ต่างประเทศติดต่อกันมาเป็นเวลานาน จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เป็นจำนวนมากให้ความสนใจและมุ่งมาชมงานนี้โดยเฉพาะและนักท่องเที่ยวเหล่านี้เอง ที่จะเป็นตัวแทนการโฆษณางานแสดงช้างซึ่งจะมีในปีต่อไป ได้เป็นอย่างดี

1. การปรับปรุงและซ่อมแซมผิวจราจรของจังหวัดสุรินทร์ อ.ท่าตูม ระยะทางประมาณ 51 กิโลเมตร ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยไม่เป็นหลุมบ่อ และทางคณะกรรมการจังหวัดสุรินทร์ประสงค์จะให้ทางถนน จากจอมพระ ถึงท่าตูม (ระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร) นั้นได้ลงผิวจราจรให้เหมือนกับทางตอนสุรินทร์ถึงจอมพระด้วย

2. ปรับปรุงบริเวณด้านหลังของสถานีรถไฟสุรินทร์ ให้สะอาดเรียบร้อย เพราะปรากฏว่ามีบ่อขังน้ำเน่าอยู่ในขณะนั้น³

จากการที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและกระทรวงคมนาคมได้มีส่วนช่วยทำให้การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ได้รับความสะดวกมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น ดังเห็นได้จากรายได้ของรถไฟที่เพิ่มมากขึ้น สำหรับการที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องเพิ่มขบวนรถไฟและการปรับปรุงถนน เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่

¹กำหนดการนำเที่ยวงานแสดงของช้างที่จังหวัดสุรินทร์ ระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน - 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2505 รายการนำเที่ยวมีการชมการแสดงการคล้องช้าง 5 ชุด ขบวนพาเหรดของช้าง การแข่งช้าง การชักคะเย่อระหว่างช้างกับคน กีฬาม้าล่อช้าง ขบวนช้างศึก หลังจากการรับประทานอาหาร พาคณะท่องเที่ยวไปนั่งรถชมเมือง และยังมีการแสดงโชว์พื้นบ้าน เช่น ชมการเต้นสาก ชมลิ้นคำพื้นเมือง ฟังดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น ((2) กค1.1.7/13 การประชุมIUOTO ครั้งที่17 ระหว่างวันที่ 6-14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2505 ปีที่ 2.)

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. คค.0202.9/220. งานแสดงช้างที่จังหวัดสุรินทร์.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. คค.0202.9/220. งานแสดงช้างที่จังหวัดสุรินทร์.

ผู้ที่จะเดินทางไปชมการแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและหน่วยงานของรัฐบาลในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ได้เป็นอย่างดี

4.3. ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกระทรวงเกษตร

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ดำเนินงานร่วมกับกระทรวงเกษตร ระหว่าง พ.ศ. 2502-2506 ในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ 14 แห่ง เช่น ป่าทุ่งแสงหลวง จ.พิษณุโลกและเพชรบูรณ์ ป่าภูกระดึง จ.เลย ป่าเขาใหญ่ จ.นครนายก ป่าจันทบุรี สระบุรีและนครราชสีมา ป่าเขาสลอบ จ.กาญจนบุรี ป่าดอยขุนตาล จ.ลำปางและลำพูน เป็นต้น¹ โดยองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นผู้ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานด้านการเผยแพร่ข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ในวารสาร เอกสาร แผ่นพับของทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และชักจูงกลุ่มนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งสร้างความสนใจด้านการศึกษาหาความรู้ ชื่นชมธรรมชาติที่สมบูรณ์และพืชพรรณ สัตว์บางประเภทที่หาได้ยาก เป็นต้น นอกจากนั้นองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังได้ช่วยกระทรวงเกษตร ในการดูแลไม่ให้เกิดกรรมท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ทำลายธรรมชาติ โดยร่วมกับทางกระทรวงเกษตรในการจัดเจ้าหน้าที่เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และควบคุมดูแลการสร้างที่พักไม่ให้ทำลายทัศนียภาพของอุทยานอีกด้วย การวิเคราะห์และความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและกระทรวงเกษตร มีส่วนทำให้สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพิ่มขึ้น และยังทำให้มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นการอนุรักษ์ ซึ่งน่าจะมีส่วนในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจการท่องเที่ยวประเภทนี้เดินทางท่องเที่ยวในเมืองไทยเพิ่มมากยิ่งขึ้น

4.4. ความร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวกับองค์การหรือสมาคมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

ความร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศนั้น องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะเป็นผู้คอยสำรวจ รวบรวมข้อมูล และอุปสรรคปัญหา รวมทั้งสถิติ จำนวนนักท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ให้เป็นข้อมูลในการร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ วิจัยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ระหว่างประเทศ ในด้านการท่องเที่ยวที่เป็นสมาชิก² เพื่อนำหัวข้อการเสนอในแต่ละส่วนมาประชุมร่วมกัน รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการเป็นตัวแทนการจัดการประชุม ตัวแทนผู้ส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในการเข้าร่วมประชุม วางแผน แก้ไขอุปสรรคที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว และเสนอขอความช่วยเหลือ

¹(2504, มกราคม). **อนุสาร อ.ส.ท.** (1) : 10

²สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2509). **เล่มเดิม**. หน้า 48.

หน่วยงานระหว่างประเทศในด้านต่างๆ เช่น ด้านการฝึกอบรมบุคลากร ด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร¹ อันน่าจะมาเป็นประโยชน์ให้กับการท่องเที่ยวของไทยได้ ความร่วมมือขององค์การระหว่างประเทศกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลในการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2502 นั้น รัฐบาลไม่ได้มุ่งหวังให้ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว ให้ดำเนินงานด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อความมั่นคงในการบริหารประเทศของรัฐบาล โดยให้ทำหน้าที่เป็นองค์การที่เป็นฝ่ายต้อนรับของประเทศไทย เช่น เมื่อนายเฟรดไวท์ นายกเทศมนตรีเมืองลอนดอน ประเทศออสเตรเลีย และภรรยาเดินทางมาเยี่ยมชมกิจการห้องสินค้าขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2504 หรือการเดินทางมาเยือนประเทศไทยของนายเซอร์เบอร์ นาร์ด วาเลย์โคเฮน นายกเทศมนตรีนครลอนดอน พร้อมด้วยภรรยาและคณะอีก 4 คน เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2504 เดินทางมาเยือนประเทศไทยในฐานะของแขกข้าราชการ โดยมีนายเฉลิมชัย จารุวัตร ผู้อำนวยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นผู้ต้อนรับ หรือการได้ต้อนรับคณะบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ สหรัฐอเมริกา ยุโรป สาธารณรัฐอาหรับ ที่เดินทางโดยเครื่องบิน SAS. เพื่อดูกิจการหนังสือพิมพ์ทั่วโลกและได้แวะชมที่ประเทศไทย ซึ่งนายเฉลิมชัย ก็ได้ให้การต้อนรับ² หรือยังมีการต้อนรับครั้งยิ่งใหญ่ของทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการประกาศความภาคภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยวของไทยได้อย่างดี คือ การต้อนรับกองคาราวานวอลลี ไบรย์ม³

นอกจากบทบาทต่างๆดังกล่าวแล้ว องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ยังได้ปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกอื่นๆแก่ประเทศ ทั้งในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การสำรวจ เผยแพร่ ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในประเทศ และยังประสานงานให้ความร่วมมือกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดอบรมบุคลากรที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวอย่างมคฺเทศก์ เพื่อเป็นตัวแทนในการต้อนรับและบริการข้อมูลที่ถูกต้องให้แก่ักท่องเที่ยว อันเป็นหน้าที่หนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากมคฺเทศก์

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. คณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว (พ.ศ.2502-2503). โครงการทัศนาวจร.

²(2504, ตุลาคม). ผู้มาเยือน. **อนุสาร อ.ส.ท.** (3) : 2. หน้า 61-62.

³กองคาราวานเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกที่มาจากประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา โดยมีชบวนผู้บุกเบิก 46 ครอบครัวจำนวนทั้งหมด 93 คน จุดประสงค์เพื่อสร้างประวัติศาสตร์ใหม่แห่งการเดินทางรอบโลกอย่างมีความสุข ด้วยรถและบ้านเคลื่อนที่ ได้เริ่มเดินทางจากลอสแอนเจลิส มลรัฐแคลิฟอเนีย ในสหรัฐอเมริกา และได้มาถึงประเทศไทยในเดือนกันยายน พ.ศ. 2506 ได้รับการต้อนรับและอำนวยความสะดวกจากรัฐบาลไทยเป็นอย่างดี. (ก/ป7/2505/อ.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีต่างๆ . องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (สารเสรี 20 พ.ย. 2506)).

เปรียบเสมือนตัวแทนของประเทศในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว หากภาคเอกชนก็ไม่มีความรู้ที่ถูกต้อง ก็อาจจะทำให้ภาพพจน์ของประเทศไม่ดี ซึ่งจะมีผลต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ดังนั้น องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงถือเป็นหน้าที่ที่ต้องผลิตภาคเอกชนที่มีคุณภาพ จึงได้ร่วมมือกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยว อันเท่ากับเป็นการดำเนินงานแห่งการส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ได้แสดงให้เห็นบทบาทขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ในฐานะที่เป็นหน่วยงานเฉพาะที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งได้ดำเนินการในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน ทั้งการวางแผน ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การจัดทัศนอาจร การสำรวจและวางแผน เพื่อพัฒนาและสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว รวมถึงความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการส่งเสริม การท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านของการพัฒนา สถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และเพิ่มจำนวนขึ้น การพัฒนาเส้นทางคมนาคม ไปยัง สถานที่ท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการท่องเที่ยวอื่นๆ ทำให้มีการเดินทางท่องเที่ยว เมืองไทยเพิ่มสูงขึ้น แม้ว่าองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังไม่สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ของหน่วยงานที่ได้วางไว้ได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากงบประมาณที่มีอยู่จำกัด แต่จากการดำเนินงานดังกล่าว ก็น่าจะแสดงให้เห็นว่าองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ในการส่งเสริม การท่องเที่ยวไทยให้เจริญก้าวหน้า อันเป็นนโยบายหนึ่งที่มีความสำคัญ ในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นอกจากนั้น องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะเป็นหน่วยงานสำคัญที่ได้ดำเนินงานเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวของไทยแล้ว รัฐบาลในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังมีการดำเนินงานในด้านอื่นๆ ที่เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย

บทที่ 4

นโยบายด้านอื่นๆ ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ส่งผลต่อการส่งเสริม การท่องเที่ยวระหว่าง พ.ศ. 2502 – 2506

จากนโยบายและการดำเนินงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะแสดงให้เห็นถึงผลของการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง ที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญและได้จัดตั้งขึ้นแล้ว ยังมีนโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลในด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว และยังสนับสนุนการทำงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว อันได้แก่นโยบายการระดมและการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นประโยชน์สูงสุด นโยบายในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสู่การลงทุนด้านอุตสาหกรรม นโยบายด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ นโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และนโยบายด้านอื่นๆ

การดำเนินนโยบายต่างๆของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นฐานทางเศรษฐกิจการลงทุนภาคอุตสาหกรรม เพื่อสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยให้มากที่สุด¹ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

1.นโยบายการระดมและการใช้ทรัพยากรเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นประโยชน์สูงสุด²

นโยบายการระดมและการใช้ทรัพยากรเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นประโยชน์สูงสุด ในการขยายกำลังผลิต อาทิเช่น การจัดทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ โดยจัดตั้งเขตอุทยานแห่งชาติ การบูรณะซ่อมแซมสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่มีความงดงามด้านศิลปกรรม อันควรค่าแก่การเผยแพร่ และเพื่อการอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รวมถึงการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี เช่น การจัดแสดง ขบวนเรือพระสุพรรณหงส์ หรือการฝึกช้างไทยและจัดให้มีการแสดงของช้าง ที่จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น

1.1. การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ¹

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2507). สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติระหว่างระยะเวลา พ.ศ. 2504-2506 และ2507-2509. หน้า 11-12.

² แหล่งเดิม. หน้า 21.

การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ อันเป็นการใช้พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ รวมทั้งจัดแบ่งพื้นที่ป่าเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากการที่กระทรวงเกษตรได้ร่วมมือ กับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว จัดแบ่งเขตป่าเขาใหญ่ออกเป็น 2 โซนด้วยกัน คือ 1. เขตบริการประชาชน ซึ่งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวรับไปดำเนินการอยู่แล้ว 2. เขตหน่วยงานราชการป่าไม้และหน่วยงานราชการอื่นๆ เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนประชาชนขณะท่องเที่ยว

จากการแบ่งเขตอุทยานแห่งชาติของรัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์¹ นั้นได้ดัดแปลงมาจากการจัดตั้งเขตอุทยานแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากการที่ ม.ร.ว. จักรทอง ทองใหญ่ ปลัดกระทรวงเกษตร ได้แสดงความคิดเห็นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2506 ว่า ประเทศไทยยังไม่สามารถที่จะนำแนวทางของสหรัฐอเมริกามาใช้ได้ทั้งหมด² อย่างไรก็ตามรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยดูแลรับผิดชอบการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอยู่ 3 ประการ โดยมีได้มุ่งหมายคงสภาพธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว ดังนี้ 1. พิจารณาถึงพื้นที่ตามธรรมชาติ 2. พิจารณาถึงพื้นที่ประวัติศาสตร์ 3. พิจารณาถึงพื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ แสดงให้เห็นว่าแม้ว่ารัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จะตระหนักดีว่ายังไม่สามารถทำตามแบบอย่างของสหรัฐอเมริกาในการจัดตั้งอุทยานอย่างสมบูรณ์ แต่ก็ได้มีความพยายามที่จะดำเนินการทั้งนี้เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกด้วย

¹อุทยานแห่งชาติ ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า "national park" ซึ่งหมายถึง เขตบริเวณพื้นที่ซึ่งสงวนไว้เพื่อที่จะรักษาและทำการคุ้มครองทรัพยากรทางธรรมชาตินั้นๆ ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิม มิให้ถูกทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงไปตามหลักสากลแล้ว อุทยานแห่งชาตินั้นจะต้องมีพื้นที่ทั่วทั้งบริเวณไม่น้อยกว่า 6,250 ไร่ หรือประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร ที่สำคัญในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาตินั้นจะต้องมี ธรรมชาติของวิวทิวทัศน์ ที่สวยงาม และเป็นที่ดินที่รัฐบาลเห็นสมควรกำหนดบริเวณที่ดินแห่งใดที่มีสภาพธรรมชาติเป็นที่น่าสนใจให้คงอยู่ ในสภาพธรรมชาติเดิม เพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและรื่นรมย์ของประชาชน ก็ให้มีอำนาจกระทำได้ โดยประกาศพระราชกฤษฎีกาและให้มีแผนที่แสดงแนวเขตแห่งบริเวณที่กำหนดนั้นแนบท้ายพระราชกฤษฎีกา ด้วยบริเวณที่กำหนดนี้เรียกว่า "อุทยานแห่งชาติ" และสมควรให้ประชาชนชำระเงินเนื่องในการที่พนักงานเจ้าหน้าที่ให้บริการให้ความสะดวกต่างๆ ในอุทยานแห่งชาติ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 78 ตอนที่ 80 หน้า 1071 วันที่ 3 ตุลาคม 2504)

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.11/3. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องกรรมการอุทยานแห่งชาติ. (พ.ศ.2505-2508).

ดังนั้นรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ จึงได้มีการสำรวจป่าไม้ เพื่อการอนุรักษ์และเป็นแหล่งความรู้ทางธรรมชาติของประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติได้อย่างคุ้มค่าและไม่สิ้นเปลืองหรือหมดไป ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ¹ ตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 จึงได้มีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติทั้งสิ้นรวม 14 แห่ง และได้มีการบริหารงานในระหว่างพ.ศ. 2502-2506 ไปแล้วทั้งสิ้นรวม 8 แห่ง อุทยานแห่งชาติที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติที่รัฐบาลได้จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานจัดตั้งอุทยานแห่งชาติได้ดำเนินงานตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ที่สำคัญในดาดำเนินงานดังนี้

1. พิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกา กำหนดบริเวณที่ดินป่าเขาใหญ่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายก เนื้อที่ 2,168.75 ตารางกิโลเมตร ป่าภูกระดึง จังหวัดเลย เนื้อที่ 348.13 ตารางกิโลเมตร และป่าทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และเพชรบูรณ์ เนื้อที่ 1,280 ตารางกิโลเมตร รวม 3 แห่ง เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 จนเสร็จเรียบร้อย²

2. แต่งตั้งคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติเพื่อพิจารณาเรื่องที่ดินที่คณะกรรมการมอบหมายให้ 2 ครั้ง อนุกรรมการพิจารณาเรื่องขอสร้างบ้านพักรับรองของทางราชการในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ตามที่กรมโยธาเทศบาลเป็นผู้เสนอ เพื่อให้อนุกรรมการพิจารณาในรายละเอียด และตรวจสอบแบบแปลนอาคารบ้านพักให้กลมกลืนกับสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อม เรื่องนี้ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว และอนุกรรมการอุทยานแห่งชาติอีกคณะหนึ่ง เพื่อให้พิจารณาร่างระเบียบต่างๆตามที่กฎหมายอุทยานกำหนดไว้ ได้แก่ ระเบียบการนำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ ระเบียบบุคคลซึ่งเข้า

¹ผู้ที่รัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ มิได้เจาะจงจะแต่งตั้งข้าราชการหรือผู้ที่ทำงานในกระทรวงเกษตร ดังนั้น รัฐมนตรีจะแต่งตั้งพนักงานองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ จึงได้เสนอให้ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและรองผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานและการปฏิบัติงานต่างๆของสถานตากอากาศเขาใหญ่ เป็นผู้ที่จะต้องเดินทางไปตรวจดูแลและพิจารณา กำหนดแผนการซ่อมบำรุง ตลอดจนการปรับปรุงอยู่เป็นประจำ (ศธ.0701.9.11/3. เรื่องกรรมการอุทยานแห่งชาติ. (พ.ศ. 2505-2508).

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.11/3. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องกรรมการอุทยานแห่งชาติ. (2505-2508).

ไปในเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ระเบียบปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และระเบียบเกี่ยวกับการกำหนดอัตราเก็บค่าบริการค่าธรรมเนียม หรือค่าตอบแทนในอุทยานแห่งชาติ

3. พิจารณาแก้ไขยกเว้นระเบียบอุทยานแห่งชาติ ที่คณะกรรมการได้เสนอร่างจนเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และประกาศใช้บังคับได้ 1 ฉบับ คือระเบียบการนำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไปในเขตอุทยานตามมาตรา 16 (12) แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

4. พิจารณาเรื่องบริษัท เวิลด์แทรเวล เซอร์วิส จำกัด ขอสร้างโรงแรมบนดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ เรื่องนี้คณะกรรมการเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติพิจารณาแล้วไม่ขัดข้อง ส่วนข้อตกลงต่างๆ เกี่ยวกับการเช่าที่ดินรายนี้ เห็นควรให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่าขณะนั้น โดยอนุมัติให้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว กรมป่าไม้ และบริษัท เวิลด์แทรเวล เซอร์วิส จำกัด ร่วมกันกำหนดสัญญาข้อตกลง ซึ่งในเวลานี้ยังเป็นปัญหาอยู่ว่ากรมป่าไม้หรือองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะเป็นคู่สัญญากับบริษัทฯ โดยกำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาอยู่¹

จากพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติแสดงให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติว่านอกจากจะพิจารณาจัดตั้งอุทยานแห่งชาติแล้วยังมีหน้าที่ในการพิจารณาเรื่องการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการท่องเที่ยว อันได้แก่สถานที่พักในบริเวณอุทยานแห่งชาติ อันแสดงให้เห็นว่าการจัดตั้งอุทยานแห่งชาตินั้น นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแล้วยังใช้ประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวอีกด้วย ดังนั้นการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติจึงสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ได้เป็นอย่างดี

ผลการดำเนินงานของรัฐบาล และคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ได้ดำเนินการในเขตอุทยานแห่งชาติต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ป่าเขาใหญ่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายกได้ประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา มีการปรับปรุงและบำรุงรักษาบริเวณอุทยานแห่งชาติ ดังนี้

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.11/3. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องกรรมการอุทยานแห่งชาติ. (พ.ศ.2505-2508).

1.1. ได้ทำหลักเขตและติดป้ายแสดงแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แสดงแนวเขตไว้ให้ชัดเจน

1.2. ปรับปรุงบริเวณน้ำตก 2 แห่ง คือ น้ำตกก้องแก้ว และน้ำตกเหวสุวัต เพื่อให้สะดวกแก่การไปเที่ยวพักผ่อน และลดอันตรายอันอาจจะเกิดขึ้นได้ จัดให้มีโต๊ะและม้านั่ง รับประทานอาหาร ทำที่พักหลบฝน 2 แห่ง

1.3. ปรับปรุงสถานที่สำหรับปิกนิก 3 แห่ง คือ บริเวณเชิงเขาหน้าศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ 1 แห่ง ที่บนเขาใหญ่ภายในบริเวณอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง

1.4. ทำทางเดิน (Trail) แยกจากทางรถยนต์เข้าไปยังจุดที่สนใจต่างๆ ที่เหมาะสำหรับเดินชมธรรมชาติ และศึกษาหาความรู้จากสภาพป่าที่แท้จริง

1.5. สำรวจสภาพป่าและจุดเด่นที่น่าสนใจภายในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เพื่อที่จะตัดถนนและทางเดินเท้าเข้าไป ให้ประชาชนได้ใช้เป็นที่พักผ่อนและศึกษาธรรมชาติที่แท้จริงในภูมิประเทศต่างๆ กัน

การดำเนินการปรับแต่งสถานที่พัก คือ จัดให้มีการสร้างบ้านพักแบบ Log Cabin และแบบอื่นๆ โดยมีบริการแบบโรงแรมเป็นศูนย์กลาง มีร้านอาหารและเครื่องอุปโภคบริโภค แก่ประชาชนที่เดินทางไปพักผ่อนหรือไปเที่ยว และจัดสถานที่พักแบบ Camping Ground เพื่อรองรับกับคนหมู่ใหญ่ เช่นผู้ที่เข้าค่ายลูกเสือหรือกลุ่มทัศนศึกษาที่เข้ามาตั้งค่ายชั่วคราว รวมถึงการสร้างสนามกอล์ฟ มีม้าสำหรับขี่ และอาจพิจารณากำหนดแบ่งที่ดินไว้สำหรับให้เอกชนเช่า เพื่อสร้างบ้านพัก อันเป็นการช่วยเหลือพัฒนาส่งเสริมที่ดินบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ให้เจริญอย่างรวดเร็ว¹ นอกจากนั้นรัฐบาลได้ดำเนินการตรวจตราป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและ ล่าสัตว์ป่าในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เนื้อที่ 2,168.75 ตารางกิโลเมตร โดยกวาดขันและได้ ผลดีตลอดมา

2. อุทยานแห่งชาติภูกระดึง

ป่าสงวนภูกระดึง ท้องที่ตำบลสีฐาน กิ่งอำเภอ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เนื้อที่ 348.13 ตารางกิโลเมตร ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติ อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา ภายหลังจากการสำรวจเส้นทางบริเวณถนนสายมิตรภาพ ยังได้มีการสำรวจภูกระดึงจังหวัดเลย ซึ่งสร้างความประทับใจเป็นอย่างมากแก่คณะผู้สำรวจ

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. คค.0202.8./111. เอกสารกระทรวงคมนาคม. เรื่องสถานที่ตากอากาศเขาใหญ่จังหวัดนครนายก พ.ศ. 2505.

ที่ได้เห็นภูมิทัศน์ที่สวยงาม คณะผู้สำรวจที่สำคัญคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายณัฏ คอ มันตร์ และนายอเล็กซิส จอห์นสัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ซึ่งได้รายงานผลการสำรวจต่อนายกรัฐมนตรี จึงทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวบริเวณภูกระดึง¹ อันส่งผลให้มีการปรับปรุง และบำรุงรักษาบริเวณอุทยานดังนี้

2.1. ทำหลักเขตและติดป้ายแสดงแนวเขตอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ตามแนวเขตป่าสงวน เดิม เพื่อแสดงแนวเขตให้ชัดเจน

2.2. ทำทางเดินเท้าระหว่างจุดเด่นที่น่าสนใจต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่ไปพักผ่อนได้เดินทางศึกษา ธรรมชาติ และชมทิวทัศน์ธรรมชาติภายในบริเวณอุทยานแห่งชาติ

2.3. จัดหาพันธุ์ไม้ที่ขึ้นอยู่ในป่าภูกระดึง เช่น พริกไม้ ก่อ ไม้สนเขา โรโดเดนดรอนมา ประดับบริเวณที่พัก โดยตัดแปลงให้กลมกลืนเข้ากับสภาพธรรมชาติแวดล้อม

2.4. รักษาความสะอาดบริเวณสถานที่ทำการ และบริเวณที่ปรับปรุงแล้ว ตลอดจนถนน หนทางให้อยู่ในสภาพดี และสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ

2.5 ดำเนินการตรวจตราป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและสัตว์ป่า ในบริเวณอุทยาน แห่งชาติภูกระดึง โดยกวนขันได้ผลดีตลอดมา

3. อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

ป่าทุ่งแสลงหลวงในจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ประกาศในพระราชกฤษฎีกา กำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2506 เป็นต้นมา มีผลการปฏิบัติงานโดยการปรับปรุงและบำรุงรักษาบริเวณอุทยานแห่งชาติดังนี้

3.1. ได้ทำการสำรวจสภาพภูมิประเทศและจุดเด่นที่น่าสนใจบริเวณภายในอุทยาน แห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เพื่อที่จะตัดถนนและทำทางเดินให้ประชาชนได้เข้าไปเที่ยวชมและพักผ่อนหาความ สำราญกับธรรมชาติในป่า

3.2. ได้ทำการวางแผนถนนและตัดถนนเข้าไปยังทุ่งแสลงหลวง เพื่อเข้าชมทิวทัศน์ทาง ธรรมชาติ ซึ่งอยู่ห่างไกลจากที่ทำการหรือทางหลวงสายพิษณุโลก-หล่มสัก ประมาณ 40 ก.ม. ขณะนี้ได้ทำ ถนนไปแล้วเป็นระยะทางประมาณ 15 ก.ม.

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2502/สร.6.3. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (ไทรยวัน 16 กรกฎาคม พ.ศ.2502).

3.3. คูแกลนถนนทางที่ชำรุดเสียหายให้อยู่ในสภาพดี เพื่อลดอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นให้น้อยลง ซ่อมถนนระหว่างที่ทำการไปห้วยเข็กใหญ่ ระยะทาง 1,200 เมตร และซ่อมถนนที่แยกจากทางหลวงเข้าไปยังน้ำตกแก่งโสภา ระยะทาง 2,700 เมตร

3.4. ได้ทำการขยายทางเดินเท้าที่เข้าไปยังถ้ำค้างคาว เป็นถนนที่ให้รถยนต์เดินได้เพื่อให้ประชาชนเข้าไปเที่ยวชมความสวยงามของถ้ำค้างคาวได้สะดวก

3.5. รักษาความสะอาดบริเวณที่ทำการ เนื้อที่ 120 ไร่ บริเวณน้ำตกที่ปรับปรุงแล้ว 4 แห่ง ถ้ำ 1 แห่ง ให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ และเหมาะสมเป็นสถานที่พักผ่อนของประชาชน

3.6. ได้จัดหาพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาตกแต่งสถานที่ และให้ประชาชนรู้จักและพยายามดัดแปลงให้กลมกลืนเข้ากับสภาพธรรมชาติแวดล้อม

3.7. ดำเนินการตรวจตราป้องกันการบุกรุกทำลายป่าบริเวณอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง โดยกวาดขันได้ผลดีเสมอมา

4. อุทยานแห่งชาติดอยปุย

ป่าดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดจะจัดเป็นอุทยานแห่งชาติดอยปุย ได้ทำการวัดหมายแนวเขตเพื่อสงวนเรียบร้อยแล้ว ในพ.ศ. 2507 ขณะนี้อยู่ระหว่างการขอสิทธิครอบครองของราษฎรบริเวณป่าสุเทพ-ปุย อยู่ เมื่อการขอสงวนสิทธิครอบครองเสร็จสิ้นแล้ว จะได้ดำเนินการจัดตั้งเป็นอุทยานต่อไป และได้มีการดำเนินการข้างต้นไปแล้วดังนี้

4.1. ได้ทำหลักเขตและติดป้ายแสดงแนวเขตอุทยานแห่งชาติดอยปุยตามจุดที่สำคัญ เพื่อให้ประชาชนได้รู้ได้มองเห็นเด่นชัด

4.2. ได้ตัดถนนไปยังจุดเด่นที่น่าสนใจ และขึ้นไปยังยอดดอยปุย เพื่อชมทิวทัศน์ทางธรรมชาติต่าง ๆ และซ่อมถนนเก่าที่ชำรุดเสียหายให้อยู่ในสภาพดีและปลอดภัย สะดวกแก่ผู้ที่ไปเที่ยวพักผ่อน

4.3. ทำทางเดินเท้าแยกจากทางรถยนต์เข้าไปยังจุดเด่นที่น่าสนใจ และสถานที่ที่มีธรรมชาติสวยงาม ที่รถยนต์ไม่อาจจะเข้าไปถึงได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าชมธรรมชาติเหล่านั้น

4.4. ได้ปรับปรุงตกแต่งสถานที่ให้มีความเหมาะสมเป็นสถานที่พักผ่อน เนื้อที่ 80 ไร่

4.5. ดำเนินการตรวจตราป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและสัตว์ป่า บริเวณอุทยานแห่งชาติดอยปุยเป็นประจำ

5. อุทยานแห่งชาติไทรโยค (เขาสลอบ)

ป่าเทือกเขาสลอบ จังหวัดกาญจนบุรี กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศกำหนดป่าเทือกเขาสลอบ ระหว่างลำตะเพิน กับแควใหญ่ เป็นเขตหวงห้ามที่ดินของรัฐ เพื่อดำเนินการของอุทยานแห่งชาติ โดยอาศัยมาตรา 9 (2) แห่งประมวลกฎหมายที่ดินตั้งแต่วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา ต่อมา คณะกรรมการได้พิจารณาให้แผนการดำเนินการของอุทยานแห่งชาติแห่งนี้ มาอยู่ทางฝั่งขวาของแควใหญ่ เพื่อที่จะได้คลุมเอาแควน้อยและน้ำตกไทรโยคไว้ด้วย ในปี 2507 จึงได้เปลี่ยนชื่อการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติเขาสลอบเป็นอุทยานแห่งชาติไทรโยค โดยมีการดำเนินการดังนี้

5.1. ได้ทำการสำรวจสภาพภูมิประเทศ หาดูเด่นน่าสนใจและธรรมชาติที่สวยงาม เพื่อที่จะทำถนนและทางเดินเข้าไปให้ประชาชนได้ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนและศึกษาธรรมชาติ

5.2. ได้ดำเนินการสร้างถนนให้รถยนต์วิ่งได้ แยกจากทางหลวงสายกาญจนบุรี-กิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ เข้าไปถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติบริเวณน้ำตกเอราวัณ เป็นระยะทางประมาณ 5,000 เมตร เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้เข้าไปเที่ยวชมพักผ่อนและศึกษาธรรมชาติในบริเวณอุทยานแห่งนี้ได้สะดวก

5.3. ซ่อมถนนและทางเดินที่ชำรุดให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เพื่อเป็นการลดอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ให้น้อยลง

5.4. ดูแลรักษาบริเวณที่ทำการและบริเวณน้ำตก เนื้อที่ประมาณ 1,400 ตารางเมตร

5.5. ตรวจตราป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและสัตว์ป่า ในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติตามจุดสำคัญ ๆ เป็นประจำ

6. อุทยานแห่งชาติภูพาน

ป่าเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร เริ่มจากได้มีการทำร่างวัดหมายแนวเขตบริเวณรอบนอกประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ แล้วจะทำการรังวัดและสอบสวนสิทธิครอบครองของราษฎรในป่าเขาภูพานเมื่อแล้วเสร็จ ก็จะเสนอร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติต่อไป ได้ดำเนินการตามแผนงานจัดอุทยานแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยได้ดำเนินการดังนี้

6.1. ทำหลักเขตและติดป้ายแสดงแนวเขตอุทยาน ตามแนวที่รังวัดเพื่อให้ประชาชนได้รู้และมองเห็นอย่างชัดเจน

6.2. ได้ทำป้ายแล้วนำไปติดตั้งในที่ที่ประชาชนเห็นได้ชัด มีป้ายชี้บอกทางป้ายคำขวัญข้อเตือนใจ ป้ายชื่อพรรณไม้และป้ายอื่นๆตามความเหมาะสม

6.3. จัดทำโต๊ะและม้านั่งไว้ตามไต้ร่มไม้และที่ร่มรื่น ซึ่งจัดไว้เป็นที่พักผ่อนเพื่อให้ประชาชนได้นั่งพักผ่อนและรับประทานอาหาร

6.4. รักษาความสะอาดเรียบร้อยบริเวณที่ทำการ เนื้อที่ 65 ไร่ และบริเวณที่ปรับปรุงแล้ว มีน้ำตก 7 แห่ง ถ้ำ 1 ถ้ำ ที่จอตระกมทิวทัศน์ธรรมชาติ 1 แห่ง

6.5. ทำถนนแยกจากทางหลวงเข้าไปบริเวณน้ำตก เพื่อให้ประชาชนเข้าไปเที่ยวชมธรรมชาติบริเวณน้ำตกได้สะดวก พร้อมทั้งซ่อมถนนและทางเดินที่ชำรุด เพื่อให้สะดวกและปลอดภัยแก่ผู้ใช้

6.6. การดำเนินการตรวจตราป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและสัตว์ป่า ในบริเวณที่จะกำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติเป็นประจำ

7. อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ป่าเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ดำเนินการประกาศเป็นป่าสงวน ในพ.ศ. 2505 แต่เนื่องจากคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติมีความเห็นว่าควรพิจารณารวมเกาะที่อยู่ใกล้เคียงผนวกเข้าไว้ในเขตอุทยานด้วย ในพ.ศ. 2506 กรมป่าไม้ได้ให้เจ้าหน้าที่ทำการสำรวจและหมายแนวเขตเกาะต่างๆอยู่เมื่อเสร็จแล้ว เพื่อจะได้ดำเนินการเสนอร่างพระราชกฤษฎีกา กำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติ จนได้จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติในปีพ.ศ. 2509 ซึ่งมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

7.1. ได้ทำการสำรวจสภาพภูมิประเทศบริเวณภายในเขตอุทยานแห่งชาติฯ เพื่อหาสภาพธรรมชาติที่สวยงาม รวมทั้งจุดเด่นที่น่าสนใจ เพื่อจัดเป็นสถานที่ให้ประชาชนเที่ยวชมพักผ่อนและศึกษาธรรมชาติ

7.2. ทำหลักเขตและติดป้ายแสดงแนวเขตอุทยานฯตามเขตป่าสงวนที่มีอยู่เพื่อให้ประชาชนมองเห็นชัดเจน

7.3. ทำการสำรวจแนวทางสร้างทางรถยนต์ เชื่อมทางหลวงเพื่อประชาชนเข้าไปเที่ยวได้สะดวกยิ่งขึ้น พร้อมกับซ่อมถนนและทางเดินที่ชำรุดให้อยู่ในสภาพดีและเรียบร้อย สะดวกปลอดภัยแก่ผู้สัญจรไปมา

7.4. ได้ทำการสำรวจจุดบ่อน้ำจืด เพื่อเตรียมไว้สำหรับประชาชนที่เข้าไปเที่ยวพักผ่อนจะได้ใช้สอย ดำเนินการขุด 15 บ่อ บ่อน้ำจืดที่ใช้การได้ 3 บ่อ

7.5. ดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยบริเวณที่ทำการเนื้อที่ 5 ไร่ และถ้ำต่างๆ อยู่เป็นประจำ

7.6. ดำเนินการตรวจตราป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและสัตว์ป่า บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด โดยกวาดขันและได้ผลดีตลอดมา

8. อุทยานแห่งชาติลานสาง

पालานสาग จังหวัดตาก ได้ทำการรังวัดหมายแนวเขตเพื่อกำหนดเขตสงวนในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2502 และได้ดำเนินการสอบสวนสิทธิครอบครองของราษฎรบริเวณपालานสาग เมื่อสอบสวนสิทธิครอบครองเสร็จแล้ว ในปี พ.ศ. 2504 และในปี พ.ศ. 2505 ในโครงการพัฒนาภาคเหนือได้ให้ความช่วยเหลือจะได้ดำเนินการเสนอร่างพระราชกฤษฎีกา กำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติ อุทยานแห่งชาติต่อไป โดยได้ดำเนินการตามแผนการจัดอุทยานแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2507 เป็นต้นมา และมีการดำเนินงานดังนี้

8.1. ได้ทำการปรับปรุงตกแต่งบริเวณสถานที่ ที่มีธรรมชาติสวยงามและโดดเด่นให้มีความเหมาะสมเป็นสถานที่พักผ่อนของประชาชนเป็นอย่างดี มีการจัดตั้งโต๊ะและม้านั่งไว้ตามต้นไม้และบริเวณที่ร่มรื่นให้ประชาชนได้นั่งพักผ่อนและเป็นที่รับประทานอาหาร

8.2. ทำป้ายแล้วนำไปติดตั้งในที่ที่ประชาชนมองเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ป้ายชี้บอกทาง ป้ายคำขวัญและข้อเตือนใจ และป้ายอื่นๆ

8.3. สร้างสะพาน สร้างที่พักพนักงานเจ้าหน้าที่และเรือนรับรอง

8.4. สร้างถนนและทางเดินเท้าเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้เข้าไปถึงจุดเด่นนั้น และสามารถเดินเที่ยวชมศึกษาธรรมชาติได้ทั่วถึง ทำการซ่อมถนนและทางเดินที่ชำรุดให้เรียบร้อย เพื่อเป็นการลดอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นให้น้อยลง

8.5. บำรุงรักษาความสะอาดบริเวณที่ทำการและบริเวณสถานที่ที่ปรับปรุงแล้วมีน้ำตก 3 แห่ง ถ้ำ 2 แห่ง จุดเด่นที่สนใจ 8 แห่ง ให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ

8.6. ดำเนินการตรวจตราป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและสัตว์ป่าบริเวณอุทยานแห่งชาติ ปาลานสาगโดยกวาดขันและได้ผลดีตลอดมา¹

จากรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลในการการอนุรักษ์พื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งธรรมชาติที่งดงาม และแหล่งทรัพยากรที่เป็นผลผลิต พืชพันธุ์ พันธุ์ไม้ สัตว์ป่า ต้นน้ำ น่าจะมีส่วนให้รัฐบาลมีนโยบายจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเพื่อพัฒนาดูแลพื้นที่สู่การเป็นแหล่งอนุรักษ์เพื่อการทศนาจรท่องเที่ยวของประเทศ โดยได้นำแนวทางการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และดำเนินงานสำรวจจัดแบ่งพื้นที่ ปรับปรุงพื้นที่ธรรมชาติที่สวยงามภายในให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว และจุดที่ให้ข้อมูลข่าวสาร สถานที่พัก การ

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.11/3. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องกรรมการอุทยานแห่งชาติ. (2505-2508).

ป้องกันรักษาความสะอาดและการอำนวยความสะดวก จัดเส้นทางเดินป่าสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งน่าจะแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้มีการสำรวจรักษาทรัพยากรในประเทศ โดยการปรับปรุงรักษาพร้อมกับพัฒนาสิ่งแวดล้อม ให้อำนวยความสะดวก ให้ทรัพยากรได้ถูกใช้อย่างมีค่ายิ่งขึ้น อีกทั้งรายได้ที่จะได้จากนักท่องเที่ยวยังสามารถจัดเก็บไว้เป็นงบประมาณค่าใช้จ่ายการบำรุงรักษาอุทยาน อันเป็นการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างคุ้มค่าอีกด้วย

นอกจากนั้นการตราพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ยังทำให้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ ได้รับการดูแล ทั้งที่ดิน พืชพรรณ สัตว์ป่า และทรัพยากรชีวภาพ เพื่อสงวนไว้ในการใช้ประโยชน์แก่การศึกษาและพักผ่อนของประชาชน โดยกำหนดแผนที่อาณาเขตประกอบอย่างชัดเจน เพื่อเปิดให้ประชาชนทั่วไปสามารถ เข้าไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาและทัศนอาทร ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ¹ ในปัจจุบันและเพื่อป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่อาจเกิดจาก กลุ่มนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้ลักลอบ จึงได้มีการระบุบทลงโทษ เช่น 1. หากเก็บเห็ดจะเสียค่าปรับ 500-20,000 บาท จำคุก 5-20 ปี 2. เก็บพรรณไม้ กัดไม้ ไม้ ดอกไม้ ผลไม้ ปรับ 500 บาท หรือล่าสัตว์ ปรับ 500-20,000 บาท เป็นต้น² บทลงโทษดังกล่าวเพื่อเป็นการสร้างระเบียบในการใช้ทรัพยากร ของประเทศชาติ ในการอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านความรู้และความบันเทิงใจ สำหรับการพักผ่อนที่จะได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติที่แท้จริง

กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต้องเก็บเกี่ยวผลผลิตหรือทำลายป่าเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตรา เป็นกิจกรรมที่เสนอขายธรรมชาติที่หลากหลายและสวยงาม สิ่งที่ผู้บริโภคคือนักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นได้ในสถานที่นั้นๆ โดยมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการให้เกิดความประทับใจ ซึ่งต่างจากสินค้าและผลิตภัณฑ์อื่นๆ จึงน่าจะมีส่วนทำให้รัฐบาลให้ความสนใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สามารถตอบสนองนโยบายการผลิตและการใช้วัตถุดิบทรัพยากรในประเทศได้อย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์สูงสุด

นอกจากนั้นการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติยังเป็นการรักษาทรัพยากร การสร้างอาชีพ สร้างรายได้จากจุดบริการต่างๆของนักท่องเที่ยว เช่น การจัดและดูแลความสะอาดห้องน้ำ ศาลาพักผ่อน จุดชม

¹ การเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และ แหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวโดยมีระบบการเรียนรู้ร่วมกันของ (ต่อ) ผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

² (2504, 3 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 78 ตอนที่ 80 หน้า 1071.

วิว ม้านั่ง สถานที่จอดรถ ไฟฟ้า ประปา บ้านพักบริเวณอุทยานสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว และมีเจ้าหน้าที่ดูแลงานด้านความปลอดภัย เช่น ติดป้ายเพื่อไม่ให้เกิดการหลงป่า การจัดป้ายเตือนหากพื้นที่ใดมีสัตว์ดุร้าย เช่น ช้าง เสือ ภูเขาต่างๆ มีช่องประกาศสัญญาณเตือนภัยธรรมชาติอุทกภัย วาตภัย เป็นต้น¹ เพื่อสร้างความไว้วางใจและชักจูงให้นักท่องเที่ยวได้อย่างดี รวมทั้งการจัดตั้งกองบริการด้านข้อมูลความรู้คลายข้อสงสัย และนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน เป็นต้น อันจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามของประเทศ มีคุณค่าและมูลค่าในการดูแลด้วย

นโยบายการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ จึงเป็นทั้งการอนุรักษ์และการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสามารถทำรายได้ให้แก่ประเทศได้อย่างมหาศาลจากนักท่องเที่ยว ทั้งภายในและต่างประเทศ และการจัดตั้งอุทยานยังมีส่วนในการให้เยาวชนได้มีศึกษาหาความรู้ ในพืชพันธุ์ป่าไม้ น้ำตก สัตว์ป่าที่มีอยู่ในอุทยาน ณ เขตต่างๆ อีกด้วย จึงถือได้ว่าการดำเนินการของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาตินั้น ก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศอย่างมากถึงทางด้านการใช้ทรัพยากรของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดและด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

1.1. การอนุรักษ์และบูรณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี

1.2.1. รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะวัดวาอาราม ปราสาท และสถานที่ที่มีศิลปกรรมทั้งดงามควรแก่การรักษา โดยได้ออกพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504² เพื่ออนุรักษ์สถานที่ที่เต็มไปด้วยคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และศิลปะของประเทศชาติ เพื่อเป็นการรักษาไว้ให้แก่เยาวชนรุ่นหลังพร้อมกับเผยแพร่แก่ชาวต่างชาติได้อย่างภาคภูมิใจ เช่น รัฐบาลได้จัดให้กรมศิลปากรทำการฟื้นฟูบูรณะโบราณสถาน ในจังหวัดสุโขทัยและพื้นที่ใกล้เคียงระหว่าง 28 มีนาคม -31 เมษายน พ.ศ. 2503 พร้อมทั้งจัดส่งหนังสืออนุสารนำเที่ยวสุโขทัยเก่าและนำเที่ยวเมืองศรีสัชนาลัย เพื่อใช้ดำเนินการเผยแพร่³

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.11/3. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องกรรมการอุทยานแห่งชาติ. (พ.ศ.2505-2508).

²(2504, 29 สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 66 ตอนที่ 980.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.26/1. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องส่งหนังสืออนุสารนำเที่ยวสุโขทัยเก่าและนำเที่ยวเมืองศรีสัชนาลัย. (พ.ศ.2503).

รัฐบาลยังได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาทางโบราณคดีขึ้น ใน พ.ศ. 2503 โดยได้มีการประมวลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเพื่อการบูรณะและเผยแพร่ ตัวอย่างโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่รัฐบาลได้มอบหมายให้กรมศิลปากรดำเนินงาน คือ วัดมหาธาตุ โดยจัดให้มีการบูรณะพระพุทธรูปปูนปั้น กำแพงด้านในและด้านนอกที่มีคูล้อมรอบ ภาพเขียนฝาผนังในมณฑป ที่เหลือแต่ผนังด้านหลัง และพระพุทธรูปปางลีลาปูนปั้นขนาดใหญ่ตรงบริเวณด้านหน้า รวมทั้งพระพุทธรูปยืนซึ่งอยู่ด้านหลังและด้านข้างอีกด้วย¹ นอกจากนั้นแล้วยังมีการฟื้นฟูบูรณะวัดใกล้เคียงอีกหลายแห่ง เช่น บูรณะพระประธานวันศรีชุม เจดีย์ทรงจอมแหที่วัดพระบาทน้อย เตาทูเรียง สำหรับทำเครื่องถ้วยชาม สมัยสุโขทัย และเจดีย์วัดช้างล้อม²

การบูรณะฟื้นฟูสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่รัฐบาลสามารถนำมาประชาสัมพันธ์ชักจูงให้เกิดการเดินทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านประวัติศาสตร์ ด้านการศึกษาหาความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

1.2.2. การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินงานเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี เช่น การแสดงของช้าง โดยการฟื้นฟูความสามารถของช้างที่เป็นสัตว์ประจำชาติของประเทศไทย นอกเหนือไปจากการใช้ช้างในการลากสิ่งของ ชำเพื่อเอางา เปลี่ยนมาเป็นการฝึกหัดช้างให้มีความสามารถในการแสดง จนได้จัดเป็นงานแสดงของช้างขึ้นที่จังหวัดสุรินทร์ โดยทางนายวินัย สุวรรณภาส นายอำเภอ อำเภอท่าตูม ได้มีการเสนอให้จัดงานแสดงช้างขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2503 โดยได้ขอความร่วมมือประสานงานมาทางรัฐบาล เป็นผู้ดำเนินการ โดยได้จัดส่งเจ้าหน้าที่มาฝึกช้าง กำหนดรูปแบบการจัดงานช้าง และนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาชมการแสดงของช้าง และได้ประสานงานเผยแพร่ร่วมกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และทางกรมรถไฟในการจัดขบวนรถเที่ยวพิเศษ เพื่อจัดชมการแสดงของช้างที่หลากหลายด้าน

...“หมอลำประกอบพิธีบวงสรวงเช่นผีปะกำขบวนช้างต่อก่อนออกเดินทางไปจับช้างป่า การแสดงการ

คล้องช้าง พิธีเฉลิมฉลองการจับช้างได้มีการแสดงรำพื้นเมือง คือ ลูตอันเร เรือมอันเร ช้างจำนวน 100

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.26.6/8. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องการประชุม สัมมนาทางโบราณคดี. (พ.ศ.2503).

² แหล่งเดิม.

เชือกเดินขบวนให้ชม ช้างแข่งขันวี่งเร็ว ชักกะเยอระหว่างคนกับช้าง แสดงกีฬาม้าล่อช้าง กีฬาพื้นเมือง
อื่นๆ จัดให้นักท่องเที่ยวชมช้างชมทิวทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำมูลและมีช้างว่ายน้ำบริเวณแม่น้ำมูล¹

นอกจากนั้นรัฐบาลและจังหวัดยังสนับสนุนให้มีการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และได้สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จึงมีผลให้การจัดแสดงของช้างได้ดำเนินงานต่อไปถัดมา โดยย้ายสถานที่จัดการแสดงของช้างไปที่จังหวัดสุรินทร์ เพื่อความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวและยังได้มีการปรับปรุงแสดงของช้าง โดยจัดให้มีรายการการแสดงของช้างขึ้นประมาณ 1 ชั่วโมง ซึ่งจะแสดงเกี่ยวกับการผูกเรื่องราวของช้างที่ผูกผันกับการดำรงชีวิตของคน ซึ่งจะมีการจัดเป็นฉากต่างๆ ดังนี้ ฉากที่ 1. จำเริญ ขบวนพาเหรดช้างหรือการแสดงโหลงช้างป่าขนาดใหญ่ และแสดงคุณลักษณะของจำเริญ กำหนดที่จะให้มีแต่ช้างจำนวนร้อยเชือกเท่านั้นที่อยู่ในสนาม ฉากที่ 2. กวย หรือ กูย ที่มีความหมายว่า มนุษย์ ซึ่งคนทั่วไปเรียกว่า “ส่วย” ฉากนี้จะเป็นการแสดงพิธีบวงสรวงเช่นผีปะกำ โดยครูบาใหญ่และผู้ชายคนอื่นๆ ฉากที่ 3. จากป่ามาอยู่บ้านคือ “การแสดงคล้องช้าง” และยังมีแสดงการฝึกช้างป่า ฉากที่ 4. สร้างบ้านแปงเมือง เป็นการแสดงสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน พร้อมทั้งมีการแสดงของช้างแสนรู้ ฉากที่ 5. ประเพณีของชาวสุรินทร์ มีทั้ง การแสดงเรืออันเร เชิงบังไฟ ประเพณีสงกรานต์ งานแห่พระ งานบุญบังไฟ โดยจะมีช้างเข้าร่วมในการแสดงด้วย ฉากที่ 6. การบวชนาค เป็นประเพณีสำคัญของชาวสุรินทร์ เพราะการบวชของชาวสุรินทร์จะนำช้างมาร่วมในขบวนแห่ด้วยเสมอตั้งแต่ในอดีต ฉากที่ 7. ฉลองพระ ฉลองพระสงฆ์ใหม่ จัดให้มีการแข่งขันกีฬาช้าง ซึ่งก็มีช้างวี่งเร็ว ช้างวี่งเปี้ยว ช้างเข็นครกแข่งกัน ช้างข้ามคน ช้างเตะฟุตบอล และช้างชักเย่อกับคน ฉากที่ 8. พระบารมีปกเกล้าหรือบางปีก็เป็นขบวนช้างศึก ส่วนการเริ่มต้นและตอนจบของการแสดง ได้คงไว้เหมือนเดิมคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์กล่าวต้อนรับเมื่อเริ่มการแสดงและนักท่องเที่ยวที่ช้างรอบสนามในตอนสุดท้าย²

¹ศรีไพร พริ้งเพระ. การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน : บูรณาการการจัดการแสดงของช้างในบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. หน้า 72.

²แหล่งเดิม. หน้า 72.

การแสดงของช้างได้รับคำชื่นชมและชื่นชอบอย่างมาก รวมทั้งดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวจัดเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปีของประเทศ เพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว การจัดงานแสดงช้างในปีต่อ ๆ มา จะจัดเป็นประจำปีในช่วงเสาร์-อาทิตย์ สัปดาห์ที่ 3 ของเดือนพฤศจิกายนในทุกๆ ปี¹

จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอีกหนทางหนึ่งที่มีประโยชน์และคุ้มค่ายิ่ง โดยการนำช้างไทยอันเป็นสัตว์ประจำชาติ เนื่องมาจากช้างได้มีประวัติความเป็นมาในประวัติศาสตร์ไทยมาหลายยุคหลายสมัย โดยนำมาฝึกความสามารถที่มากไปกว่าการใช้ช้างในการชักลากโค่นต้นไม้ ถางป่า เป็นต้น² ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากการขยายการจัดการแสดงให้มีเป็นประจำในทุกๆ ปี

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังได้มีการจัดแสดงเรือสุพรรณหงส์ โดยให้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับกรมโยธาเทศบาลดำเนินการสร้างร้านจำหน่ายอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก โรงภาพยนตร์เล็ก เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเรือสุพรรณหงส์ โดยมีการเก็บค่าชมเรือสุพรรณหงส์บัตรละ 5 บาท³ ซึ่งได้จำหน่ายบัตรทางสำนักนำเที่ยวต่างๆ และรายได้จะแบ่งกับกองทัพเรือ⁴ เพื่อนำไปใช้เป็นค่าบำรุงรักษาเรือสุพรรณหงส์ต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่านอกจากจะเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเป็นการสร้างรายได้การท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นงบประมาณในการดูแล และรักษาสถานที่ท่องเที่ยววันๆ ได้อีกด้วย

จากนโยบายและการออกพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในจังหวัดต่างๆ ของประเทศ โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจยิ่งขึ้น เพื่อสร้างงานและอาชีพของคนในท้องถิ่น ซึ่งน่าจะมีส่วนในการช่วยลดอัตราการอพยพของประชากรที่เดินทางเข้ามาในกรุงเทพมหานคร และป้องกันการแทรกซึมจากกลุ่มคอมมิวนิสต์ ได้โดยทำให้คนมีสภาพ

¹ แหล่งเดิม. หน้า 72-73.

² องค์การสหประชาชาติ. ประเทศไทยกับสหประชาชาติ.

³ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องคณะกรรมการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (พ.ศ.2502-2503).

⁴ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2504/อ.2. เอกสารองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (ไทย 27 เมษายน พ.ศ. 2504 และ สยามรัฐ 4 กันยายน พ.ศ. 2504).

ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นและมีความรู้สึกที่ดีต่อภาครัฐบาลที่ให้การช่วยเหลือในการดำรงชีวิต ทำให้โอกาสที่จะหันไปนิยมฝ่ายคอมมิวนิสต์ลดน้อยลง

ดังนั้นการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติและการอนุรักษ์โบราณสถาน และวัฒนธรรมประเพณี เป็นการนำทรัพยากรของประเทศมาส่งเสริมเผยแพร่ เพื่อดึงดูดความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวให้มีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับกิจการท่องเที่ยวยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้ทั้งความรู้ในด้านศิลปะสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ในบางแห่งอย่างชัดเจน ซึ่งน่าจะเป็นผลให้นักท่องเที่ยวและนักทัศนาจรทั้งในและต่างประเทศ ได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่ประเทศไทยมากขึ้น และยังสร้างความรักความหวงแหนในทรัพยากรของประเทศ โดยการปลูกจิตสำนึกของประชาชนไทยได้ไม่มากนักน้อย ที่จะช่วยในการสอดส่องดูแลทรัพยากรและการตื่นตัวในการต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ พร้อมแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศเป็นเครื่องชักจูงใจในการเดินทางมาเยือนประเทศไทยของนักท่องเที่ยวอีกด้วย

2. นโยบายในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน

ในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เน้นการลงทุนพัฒนาสาธารณูปโภค และสังคม ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศและการที่รัฐบาลไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ และหน่วยงานย่อย ขององค์การระหว่างประเทศอื่นๆ ซึ่งมีนโยบายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกในการสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อกระตุ้นนักลงทุนเอกชนให้เข้ามาลงทุนในกิจกรรมต่างๆ ที่จะเพิ่มพูนผลิตภัณฑ์และรายได้ประชาชาติและความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ¹ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2506 ที่มุ่งเน้นปัญหาด้านความเป็นอยู่ของประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจและปัญหาการหลังไหลเข้ามาในกรุงเทพมหานครอย่างหนาแน่นของประชากร น่าจะมีส่วนทำให้รัฐบาลต้องการเร่งกระจายความเจริญสู่ท้องถิ่น โดยการสร้างและบูรณะทางหลวง ชลประทาน การเกษตร พัฒนาชุมชน สาธารณสุข และการศึกษา งานเหล่านี้เป็นกิจการที่น่าประโยชน์มาให้แก่ประชาชนโดยตรง ซึ่งรัฐบาลจะดำเนินนโยบายขาดทุน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน แต่รัฐบาลจะประกอบกิจการอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่มีส่วนในการสร้างผลประโยชน์ให้กับประเทศดังนี้

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2507). แหล่งเดิม. หน้า 23.

1. กิจกรรมที่รัฐจำเป็นต้องกระทำเพื่อประโยชน์ในทางยุทธศาสตร์ เพื่อผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ และอุปกรณ์อันจำเป็นแก่การป้องกันประเทศ

2. การสาธารณูปโภคที่มีลักษณะเป็นบริการสาธารณะ เช่นการผลิตและการจำหน่ายกระแสไฟฟ้า การรถไฟ การท่าเรือ การไปรษณีย์ โทรเลข การสื่อสารโทรคมนาคม เป็นต้น

3. อุตสาหกรรมที่ต้องลงทุนมาก หรือยังไม่เป็นที่สนใจของเอกชนจะลงทุน แต่เป็นประโยชน์ในการที่จะให้รัฐเข้าจัดทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นส่วนใหญ่

4. กิจกรรมที่จะส่งเสริมเพิ่มรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ และที่จะช่วยส่งเสริมกิจกรรมอื่นๆ ของเอกชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยและกิจการโรงแรม เป็นต้น จากนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของภาครัฐนั้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศแล้ว การสร้างสาธารณูปโภคที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การพัฒนาการคมนาคมขนส่งนั้นยังส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย

2.1. โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง ที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

2.1.1. การสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่ง ที่มีส่วนในการสนับสนุนการเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยว โดยในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมจังหวัดต่างๆ เพิ่มขึ้นทั้งสิ้น 8,167 กิโลเมตร ดังตัวอย่างถนนสายที่มีโครงการก่อสร้างดังต่อไปนี้¹

1. ถนนสายกรุงเทพฯ-สระบุรี	ระยะทาง 108 กิโลเมตร
2. ถนนสายกรุงเทพฯ-นครปฐม	ระยะทาง 50 กิโลเมตร
3. ถนนสายกรุงเทพฯ-ตราด	ระยะทาง 388 กิโลเมตร
4. ถนนสายนครราชสีมา-หนองคาย	ระยะทาง 360 กิโลเมตร
5. ถนนสายระนอง-ตะกั่วป่า	ระยะทาง 174 กิโลเมตร
6. ถนนสายสุราษฎร์ธานี-ถนนเพชรเกษม	ระยะทาง 120 กิโลเมตร
7. ถนนถนนพิษณุโลก-หล่มสัก	ระยะทาง 720 กิโลเมตร

เส้นทางที่ได้นำมาแสดงข้างต้นนั้น เป็นเส้นทางที่ได้มีการบูรณะจัดสร้างเสร็จสิ้นในระหว่าง พ.ศ. 2502-2506 จากงบประมาณการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา เงินกู้ จากองค์การการเงิน

¹จารึก สดใจ. นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.

ระหว่างประเทศ เพื่อดำเนินการก่อสร้างเส้นทางให้มีมาตรฐาน และเชื่อมโยงอย่างทั่วถึงกัน น่าจะเป็น
ผลในการพัฒนาความเจริญสู่ท้องถิ่นของประเทศ เพื่อเป็นการป้องกันการแทรกซึมของกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่
กำลังเกิดขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่นประเทศลาวในเวลานั้นและการมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น
ยังน่าจะมีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งเส้นทางคมนาคมขนส่งที่
อาจจะกล่าวได้ว่ามีผลต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือ ถนนพิษณุโลก-
หล่มสัก

เส้นทางดังกล่าวได้มีส่วนช่วยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นไปได้สะดวกมากขึ้น ซึ่ง
จะเห็นได้จากคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในพิธีเปิดทางหลวงสายพิษณุโลก-หล่มสัก เมื่อวันที่ 11
มิถุนายน พ.ศ. 2504 ดังนี้

“... ๗๗๗ (หมายถึง เอกอัครราชทูตชาวอเมริกัน : ผู้เขียน) ได้กล่าวมาว่าทางหลวงที่ดีในท้องที่ที่เหมาะสม
นั้น ย่อมช่วยให้ประชาชน มีรายได้มากขึ้นและมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ท่านได้เห็นมาแล้วว่า ทางหลวง
สายสระบุรี-นครราชสีมา ซึ่ง ๗๗๗ ได้มีส่วนในพิธีเปิด เมื่อ พ.ศ. 2501 นั้น ได้ช่วยการพัฒนามากเพียงไร
เพียงช่วงเวลา 3 ปีเท่านั้น ที่ดินทั้งสองฟากทางหลวงสายนี้ ได้รับการพัฒนาอย่างน่าประหลาดใจ และบัดนี้
ก็ได้กลายเป็นศูนย์สำคัญแห่งหนึ่ง ข้าพเจ้าเชื่อว่าทางหลวงสายพิษณุโลก-หล่มสัก จะทำความเจริญให้
มากยิ่งขึ้นไปอีก โดยเป็นทางหลวงเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคด้านตะวันออกกับตะวันตก ผ่านไปในแถวถิ่นที่
ที่ดินอุดมสมบูรณ์มีภูมิทัศน์ภาพสวยงามและอากาศดียิ่ง นอกจากนั้นทางหลวงสายพิษณุโลก-หล่มสักยัง
มีความสำคัญยิ่งใหญ่อันเนื่องมาจากการป้องกันประเทศไทยด้วย...”¹

นอกจากนั้นถนนสายนี้ยังเป็นเส้นทางเดินทางสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และน้ำตกใน
บริเวณอุทยานอีกหลายแห่งที่อยู่ในเส้นทางเดินทางในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อีกด้วย² ดังที่จอม
พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวในพิธีเปิดอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และทางหลวงแผ่นดิน สาย “ธนะรัชต์” เมื่อ
วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505 น่าจะมีส่วนช่วยในการเดินทางสำหรับการท่องเที่ยวเขาใหญ่อีกด้วย
ต่อไป

¹สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2507). **ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2504, พ.ศ. 2505-2506**. หน้า 355.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **คค.0202.87/422**. เอกสารกระทรวงคมนาคม. เรื่อง การพัฒนานอุทยาน
แห่งชาติเขาใหญ่และพิธีเปิดทางปากช่อง-เขาใหญ่ พ.ศ. 2503-2505.

...(ถนนธนรัศมี) ...จะใช้เป็นเส้นทางสำหรับนักทัศนอาจรเดินทางมาพักผ่อนท่องเที่ยวอีกด้วย เป็นที่เชื่อแน่ว่าถนน “ธนรัศมี” นี้จะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาอาณาบริเวณแถบเขาใหญ่ ให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้เป็นอย่างดี จึงสมควรที่เจ้าหน้าที่ทุกนาย ตลอดจนพี่น้องราษฎรทั้งหลาย ผู้ใช้เส้นทางสายนี้ จะได้ช่วยกันรักษาเอาไว้ ให้มีสภาพใช้งานได้ดีตลอดไป...”¹

การพัฒนาเส้นทางสายพิษณุโลก-หล่มสัก ยังมีส่วนสำคัญในการเกิดแหล่งท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง ทั้งในจังหวัดพิษณุโลก และเพชรบูรณ์ เช่น วนอุทยานวังนกแอ่น น้ำตกแก่งซอง น้ำตกปอย ป่าทุ่งแสงหลวง อีกด้วย² นอกจากถนนสายพิษณุโลกหล่มสักแล้ว การที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกลสร้างเส้นทางเชื่อมสายเอเชีย 2 สาย คือ ทางหลวงสายเอเชีย สาย เหนือ ผ่านเชียงราย ลำปาง ถึงกรุงเทพ และวนกลับไปทางกัมพูชา และไต้หวัน ประเทศเวียดนาม 2.ทางหลวงสายเอเชีย สาย เหนือ ผ่านทางจังหวัดตากถึงกรุงเทพ ลงไปทางภาคใต้ เลยไปถึงมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งตามโครงการในอนาคตจะเลยไปถึงอินโดนีเซีย³.ยังมีส่วนในการชักจูงนักท่องเที่ยวทางรถยนต์หรือนักท่องเที่ยว ของประเทศใกล้เคียง ให้สามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีทั้งการดำเนินงานของตนเอง และความร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศ เพื่อสร้างเส้นทางคมนาคม เพื่อเอื้อประโยชน์แก่การเดินทางท่องเที่ยวอันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

2.1.2. โครงการพัฒนากิจการรถไฟ

การพัฒนากิจการรถไฟในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ภายใต้งบประมาณในการจัดหารัฐอุดหนุน เพื่อปรับปรุงการบริการให้มีมาตรฐานสำหรับผู้ใช้บริการ ผู้โดยสาร นักท่องเที่ยวให้เดินทางได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็ว รัฐบาลจึงได้ให้กระทรวงคมนาคมจัดซื้อรถสินค้า หัวรถจักร พร้อมทั้งการบูรณะซ่อมสร้างทางรถไฟ และในระยะเวลาการบริหารงานของรัฐบาลชุดนี้เส้นทางรถไฟที่ได้รับการสร้างและซ่อมแซมดูแล คือ เส้นทางสายใหม่ สุพรรณบุรี-หนองปลาตุก สายแก่งคอย-บัวใหญ่⁴ เส้นทางสายใต้

¹สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. **ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2504, พ.ศ. 2505-2506.** หน้า 570.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **คค.0202.8/127.** เอกสารกระทรวงคมนาคม. เรื่องประมวลรายละเอียดทางหลวงแผ่นดินแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2506. กรมทางหลวงแผ่นดินและกรมโยธาเทศบาล.

³ไมตรี จุลจุลย์. (2509). **ประเทศไทยกับสหประชาชาติ.** หน้า 127.

⁴สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2507). **แหล่งเดิม.** หน้า 22, 120.

กรุงเทพ-หัวหิน และเส้นทางสายตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีประชากรเดินทางจำนวนมาก เช่น สายกรุงเทพ-สุรินทร์ เป็นต้น

จะสังเกตได้ว่าเส้นทางที่ได้กล่าวมานั้น ล้วนเป็นเส้นทางเดินรถไฟที่มุ่งสู่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวซึ่งทางองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ร่วมกับคณะกรรมการจังหวัดจัดขึ้น ขณะที่ในแต่ละเส้นทางจะเน้นการพัฒนาปรับปรุงบริการด้านรถโดยสาร และรถสินค้าให้มีมาตรฐานสมรรถภาพสูง สะดวกรวดเร็ว ปลอดภัยขึ้นและเพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต¹ กระทรวงคมนาคมได้ให้การรถไฟฯ เป็นผู้จัดสรรงบประมาณด้านเงินกู้และเงินสมทบทุนมาใช้ในการดำเนินงานขยายและปรับปรุงพัฒนาการบริการให้ดียิ่งขึ้น เช่น การติดตั้งเครื่องสัญญาณการโทรคมนาคม จัดศูนย์ฝึกอบรมรถไฟ และการเปลี่ยนรถจักรไอน้ำเป็นรถจักรดีเซล เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้โดยสาร และการจัดตารางการเดินรถดีเซลรางแทนรถธรรมดาในรัศมี 200 กิโลเมตร จากพระนคร ซึ่งรถชนิดนี้มีความเร็วกว่ารถโดยสารธรรมดา รวมทั้งนำรถโดยสารปรับอากาศมาใช้บริการอีกด้วย²

จากการที่การรถไฟเป็นกิจการที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเดินทางท่องเที่ยวนับตั้งแต่อดีตเนื่องจากเส้นทางรถไฟของประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นเส้นทางคมนาคมที่ผ่านทั่วทุกภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของรถไฟ ทั้งทางด้านความสะดวกสบาย รวดเร็ว ปลอดภัยและการบริการนั้นก็น่าจะมีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ

2.1.3. การคมนาคมขนส่งทางอากาศ

นับเป็นการคมนาคมขนส่งอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมากที่ได้รับการพัฒนาในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยรัฐบาลได้ดำเนินนโยบายการบินพาณิชย์ระหว่างประเทศ อันได้แก่ การดำเนินการบูรณะและก่อสร้างท่าอากาศยานพาณิชย์ระหว่างประเทศให้ทันสมัย และปรับปรุงบริการสื่อสารและการควบคุมการจราจรทางอากาศให้มีสมรรถภาพสูงในฐานะที่

¹แหล่งเดิม. หน้า 22, 120.

²แหล่งเดิม. หน้า 133.

กรุงเทพฯ ศูนย์กลางของสายการบินในภูมิภาคตะวันออกไกล และการดำเนินงานปรับปรุงบริการของท่าอากาศยานพาณิชย์ในจังหวัดต่างๆ เพื่อสามารถใช้ได้ดีทุกฤดูกาล¹

รัฐบาลยังได้มีโครงการในการปรับปรุงท่าอากาศยานขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการสำรวจและก่อสร้างสนามบิน การติดตั้งวิทยุการบินอากาศ เช่น การสำรวจและก่อสร้างที่สนามบินเชียงใหม่ นครราชสีมา อุตรธานี อุบลราชธานี ภูเก็ต พินังโลก ลำปาง เชียงราย และนครพนม สำรวจออกแบบสนามบินสงขลา แม่สะเรียง และแม่ฮ่องสอน² อันน่าจะเป็นการขยายเส้นทางการบินภายในประเทศ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2502 ที่ท่าอากาศยานดอนเมืองได้จัดเป็นจุดศูนย์กลางท่าอากาศยานของประเทศ ที่ต้องเร่งปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้สามารถรองรับเครื่องบินไอพ่นขนาดใหญ่ที่บริษัทเดินอากาศไทยได้นำมาใช้งานอยู่ รวมถึงเครื่องบินนานาชาติของสายการบินต่างชาติที่แวะลงจอดที่บริเวณท่าอากาศยานดอนเมืองได้³ ทำให้รัฐบาลได้ปรับปรุงลานจอดให้ทันสมัย ปรับปรุงเรื่องเกี่ยวกับน้ำ ไฟฟ้า สุขา สถานที่ตรวจคนเข้าเมือง รวมทั้งความสะดวก⁴ ของท่าอากาศยานดอนเมือง ให้เพียงพอและมีความพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

ทั้งนี้เนื่องจากท่าอากาศยานดอนเมืองเป็นสถานที่หนึ่งในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่นำรายได้มาสู่ประเทศไทยแล้ว ยังเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่รัฐในรูปค่าธรรมเนียมในการขึ้นลงจอดภายในสนามบินอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการเรียกเก็บรายได้ของรัฐ ซึ่งเดิมจากค่าธรรมเนียมสนามบินและค่าเช่าสถานที่ประมาณปีละ 8 ล้านบาท แต่เมื่อดำเนินการปรับปรุงแล้วคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นปีละอย่างน้อย 15 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2504 และภาษีอากร ซึ่งเดิมได้ปีละประมาณ 30 ล้านบาท อาจจะเพิ่มขึ้นประมาณ 50

¹ แหล่งเดิม. หน้า 120.

² แหล่งเดิม. หน้า 141.

³ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. คค.0202.2/10. เอกสารกระทรวงคมนาคม. เรื่องโครงการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการขนส่งทางอากาศ พ.ศ. 2503.

⁴ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. คค.0202.14,65-79. เอกสารกระทรวงคมนาคม. สำเนากระทรวงคมนาคมรับที่ 12161 วันที่ 17 ธ.ค.2502 ที่ 1126/2502. เรื่องค่าธรรมเนียมขึ้นลง และค่าธรรมเนียมที่จอดอากาศยาน.

% รวมถึงรายได้ทางอ้อมที่รัฐบาล จะได้ อันไม่สามารถให้เป็นตัวเลข ได้ แต่คงจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำเข้าเที่ยว โรงแรม การขายส่งสินค้าพื้นเมือง อันจะมีผลดีต่อเศรษฐกิจของชาติ¹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวถึง 90% ที่จะเดินทางเข้ามาประเทศไทยทางอากาศ² อันจะสร้างรายได้ที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก

3. นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสู่การลงทุนด้านอุตสาหกรรม

นอกจากรัฐบาลจะได้สิทธิพลในการดำเนินนโยบายจากประเทศสหรัฐอเมริกา ให้เปิดเป็นเสรีทางเศรษฐกิจแล้วนั้น รัฐบาลยังเล็งเห็นว่าการขยายตัวและการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจสู่การลงทุนอุตสาหกรรมมากขึ้นนั้น น่าจะเป็นการลดภาวะการขาดดุลได้อย่างมาก คือ ในระยะเวลาที่ผ่านมา ภาวะเศรษฐกิจในระหว่าง พ.ศ. 2494 จนถึงพ.ศ. 2503 ประเทศไทยมีรายได้เฉลี่ย จากสินค้าออกเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 4.5 ต่อปี แต่ในส่วนของรายจ่ายสินค้าเข้าอยู่ที่อัตราร้อยละ 6.6 ต่อปี ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาขาดดุลเกือบทุกปี หากแต่ประเทศก็ได้ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจหรือการชำระหนี้ระหว่างประเทศมากเท่าใดนัก เนื่องจากประเทศไทยใช้งบประมาณที่ได้รับเงินจากความช่วยเหลือด้านเงินกู้ และเงินทุนต่างประเทศในการใช้จ่ายที่เป็นเงินตราต่างประเทศ³ อย่างไรก็ตามงบประมาณต่างๆที่ได้รับมานั้น ยังคงตกเป็นภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในเวลาต่อมา จึงทำให้รัฐบาลต้องดำเนินการหาแนวทางในการสร้างรายได้แก่ประเทศในรูปแบบของเงินตราต่างประเทศ เพื่อแก้ไขดุลการชำระเงินระหว่างประเทศที่ยังขาดดุลเป็นจำนวนมาก จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในระยะที่ผ่านมาจะทำให้รัฐบาลหาหนทางเรียกเงินรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศให้มากขึ้น ซึ่งน่าจะมีส่วนในการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมใน พ.ศ. 2503 และ พ.ศ. 2505

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. คค.0202.2/10. เอกสารกระทรวงคมนาคม. เรื่องโครงการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการขนส่งทางอากาศ พ.ศ. 2503.

²องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2507). รายงานการสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยว ณ ศาลาสันติธรรม 17-18 ตุลาคม พ.ศ.2506. หน้า 88.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2507). แหล่งเดิม. หน้า 1.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมใน พ.ศ.2503 และ พ.ศ.2505 รัฐบาลได้มอบสิทธิพิเศษในการลงทุนให้แก่ภาคเอกชน เช่น การส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรม โดยการที่รัฐบาลจะไม่เข้าไปแข่งขันและโอนกิจการมาเป็นของรัฐ รวมไปถึงการที่รัฐบาลจะไม่เก็บภาษีเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการลงทุน และอนุญาตให้สามารถนำเงินตราต่างประเทศออกนอกประเทศได้ เป็นต้น¹ ซึ่งน่าจะเป็นการส่งผลให้การลงทุนภาคอุตสาหกรรมขยายตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง

อุตสาหกรรมที่รัฐบาลให้การสนับสนุนในการส่งเสริมการลงทุนนั้น ก็มีอุตสาหกรรมทางด้านการท่องเที่ยวด้วย ที่สำคัญคือ อุตสาหกรรมโรงแรมที่รัฐบาลได้ระบุให้อุตสาหกรรมโรงแรมจัดเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมในลำดับที่ 123 มีส่วนให้ผู้ประกอบกิจการโรงแรมในประเทศได้รับสิทธิพิเศษในการผ่อนผัน การเสียภาษีอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือภายในสำนักงาน เครื่องแต่งกายพนักงาน อุปกรณ์การทำความสะอาดของสำนักงาน เป็นต้น และอุปกรณ์ในการก่อสร้างโรงแรม เช่น ประตูหน้าต่าง กระเบื้อง ปูนซีเมนต์ เป็นต้น² รวมทั้งผู้ประกอบการยังได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ เป็นเวลา 5 ปี โดยที่โรงแรมที่จะได้รับสิทธิพิเศษดังกล่าวจะต้องเป็นโรงแรมชั้นหนึ่งเท่านั้น³ ส่งผลให้มีอุตสาหกรรมโรงแรมหลายแห่งได้รับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ เช่น บริษัท ฟาร์อีสไฮเต็ล จำกัด โรงแรมโอเรียนเต็ล บริษัท บางกอกอินดอร์คอนติเนนตอลไฮเต็ล จำกัด เป็นต้น⁴ การส่งเสริมของรัฐบาลดังกล่าวน่าจะมีส่วนช่วยให้ธุรกิจโรงแรมมีการขยายตัวมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลจะส่งเสริมเพียงโรงแรมชั้นหนึ่งเท่านั้น แต่อุตสาหกรรมโรงแรมก็ยังคงเติบโตขึ้นมากมายหลายระดับ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น เช่น โรงแรมแปซิฟิก โรงแรมราม่า โรงแรมโทรคาเดโร เป็นต้น⁵ เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนมากจะให้ความสำคัญกับเรื่องบริการที่ดี ความสะดวก ปลอดภัย ที่จะสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในการรับบริการต่างๆ ดังนั้น

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) กค 1.14/1. เอกสารกระทรวงการคลัง. เรื่องพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2500-2503. หน้า 3-6.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค.1.1.33.3/8. เอกสารกระทรวงการคลัง. บัญชีรายการวัตถุเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆอันจำเป็น สำหรับโรงแรมชั้น 1 ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือ โดยงดเว้นอากร ขาเข้า (มท).

³องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2507). เล่มเดิม. หน้า 99.

⁴สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2)กค 1.1.33/3. เอกสารกระทรวงการคลัง เรื่องคณะกรรมการ พิจารณาเรื่องการลงทุนสงเคราะห์งานของแผนกวิจัยเกี่ยวกับการลงทุนในประเทศ. (6 ต.ค.-22 พ.ย.2503).

⁵แหล่งเดิม.

การที่มีธุรกิจโรงแรมเพิ่มขึ้น จะสอดคล้องไปกับอัตราการนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ดังตัวอย่างจำนวนห้องพักที่เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นของแต่ละประเทศในพ.ศ. 2502 อาทิเช่น หมู่เกาะฮาวาย มีห้องพักอยู่ที่ 5,151 ห้อง มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 243,216 คน ฮองกง มีห้องพักอยู่ที่ 2,117 ห้อง มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 138,561 คน และไทยมีห้องพักอยู่ที่ 959 ห้อง มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 61,571 คนเป็นต้น¹ ดังจะเห็นได้จากจำนวนห้องพักของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นในปีพ.ศ.2504 มี 1,330 ห้อง และมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่ทั้งสิ้น 107,754 คน ในปีพ.ศ.2505 มี 1,582 ห้อง และมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่ทั้งสิ้น 130,809 คน ในปีพ.ศ.2506 มี 1,722 ห้อง และมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่ทั้งสิ้น 195,076 คน²

นอกจากนั้นแล้ว ยังได้มีการลงทุนร่วมกับชาวต่างชาติ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมโรงแรมอีกด้วย เช่น การที่สายการบิน SAS สนใจร่วมทุนกับบริษัทเดินอากาศไทย สร้างที่พักแรม ในจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่มีทรัพยากรที่อำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก³ และเนื่องจากโรงแรมเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสำรวจวางแผน และเผยแพร่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมโรงแรมซึ่งน่าจะมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการลงทุนสร้างโรงแรมเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งที่ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้กล่าวไว้เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2504 ว่า

“... กรุงเทพฯทุกแห่งที่ยังขาดอยู่อีกประมาณ 1,000 ห้อง จึงจะรับนักท่องเที่ยว จากต่างประเทศไว้เพียงพอ กรุงเทพฯในฤดูกาลท่องเที่ยว คือฤดูหนาว หรือฤดูแล้งของเรา ทราบว่ามีคนไทยจะสร้างโรงแรมใหญ่ขึ้นที่ถนนเกษร ใกล้สี่แยกราชประสงค์อีกแห่งหนึ่งให้ใหญ่ขนาดมีห้องพัก 200 ห้อง ถ้าสถานการณ์ทางการเมืองทางย้านนี้ไม่น่าข้องใจ เราเชื่อว่าบริษัทต่างประเทศคงจะพากันมาลงทุนสร้างโรงแรมชั้นดีอีกหลายแห่งจนพอแก่การทีเดียว”⁴

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. โครงการทัศนาวจร ปีที่ 4.

² องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2509). **ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2503-2507)**.

³ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2502/สร.6.3. สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (พิมพ์ไท 2 สิงหาคม 2502).

⁴ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2504/อ.2. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว สยามรัฐ 7 กันยายน พ.ศ. 2504.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลเพื่อการรักษาเสถียรภาพ และกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้นักลงทุน เกิดความมั่นใจ และได้รับการยกเว้นในเรื่องต่างๆ ที่ทำให้ได้รับประโยชน์จากการลงทุนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวขยายตัวมากยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวจึงได้มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมทางด้านการท่องเที่ยว

4 นโยบายด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ

รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมเป็นสมาชิกของหน่วยงานการท่องเที่ยวระหว่างประเทศหลายหน่วยงานด้วยกัน ได้แก่

4.1. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือ International Union of Official Travel (IUOTO) โดยประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของหน่วยงานนี้เมื่อปี พ.ศ. 2503 ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ความร่วมมือกับสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ในการประชุมสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ครั้งที่ 16 มิวนิค ประเทศเยอรมัน โดยพลตรีเฉลิมชัย จารุวัตร ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวนำสาส์นจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อแจ้งในที่ประชุมว่านายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทยยินดีต้อนรับสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่จะเปิดการประชุมครั้งที่ 17 พ.ศ. 2505 ที่กรุงเทพมหานครด้วย ไม่ตรีจิตมิตรภาพต่อประเทศสมาชิกของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทุกประเทศและหวังที่จะได้ต้อนรับอย่างจริงจังในนามของรัฐบาลไทยด้วย จากสาส์นที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แจ้งในที่ประชุมนั้น แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทย ได้ให้ความร่วมมือกับสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยการเป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมของสหพันธ์และแสดงให้เห็นถึงความพร้อมในการจัดงานของรัฐบาล และเพื่อแสดงถึงความพร้อมในการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม

การเข้าร่วมประชุมโดยการนำสาส์นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปแจ้งในครั้งนี้น่าจะเป็นครั้งแรกที่การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลไทยได้ก้าวเข้าสู่สายตานานาประเทศ ในการให้ความร่วมมือกับองค์การที่มีสมาชิกถึง 84 ประเทศ และแสดงให้เห็นถึงการที่ประเทศไทยให้

ความสำคัญแก่การส่งเสริมการท่องเที่ยว¹ ซึ่งน่าจะมีส่วนช่วยในเรื่องของการโฆษณาประเทศไทยให้เป็นที่รู้จัก และชักจูงนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาประเทศไทย อันจะเป็นการเพิ่มรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศได้อีกด้วย

จากการประชุมครั้งที่ 16 นี้มีสาระสำคัญที่สรุปได้ คือ ส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศให้ได้รับความสะดวกมากที่สุด แก่ชาวเอเชียคนเข้าเมือง การคมนาคม ที่พักให้เพียงพอ ตั้งศูนย์ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยว² ซึ่งประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือหลังจาก การประชุมครั้งนี้อยู่ 2 ประการ คือ การช่วยเหลือด้านการให้ข้อมูลข่าวสารสำหรับการท่องเที่ยว และช่วยกระจายข่าวสารด้านการท่องเที่ยวให้แก่นานาชาติ แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกและเข้าร่วมประชุมของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

ต่อมาในปีพ.ศ. 2505 ประเทศไทยได้รับเกียรติเป็นเจ้าภาพในการจัดงานประชุมสหพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวสากล ครั้งที่ 17 ณ กรุงเทพฯ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวในวาระการเปิดประชุมเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2505 ดังความต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าแน่ใจว่า ไม่ตรีจิตมิตรภาพย่อมจะมีอยู่ระหว่างที่ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ที่ได้มาร่วมชุมนุม ณ ที่นี้ เป็นรายบุคคลและร่วมกัน และข้าพเจ้าเชื่อว่าความรู้สึกนึกคิดของเราทั้งหลายย่อมฝังใจอยู่แต่เรื่องเดียวกันเท่านั้น คือ การส่งเสริมปัจจัยสำคัญที่จะสามารถเพิ่มพูนมนุษยธรรมให้แก่มนุษยโลกอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ปัจจัยที่ว่านี้ คือ การเดินทางนั่นเอง...ที่ได้มีการกล่าวว่า การเดินทางและการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในทางเศรษฐกิจ ที่กล่าวเช่นนี้ย่อมเป็นความจริง”³

จากข้อความที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวในการเปิดประชุมนั้น แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญการส่งเสริมและพัฒนาการเดินทางและการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญ ที่

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2504/อ.2. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (ไทรยวัน 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2504).

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2504/อ.2. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. แหล่งเดิม.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2505/อ.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีต่างๆ. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (สารเสรี 7 พ.ย. 2505).

จะช่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศต่างๆ ได้ จากการที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งในฐานะที่เป็นสมาชิกในการเข้าร่วมประชุม เพื่อรับทราบแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว และการให้ความร่วมมือในการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ น่าจะรับนโยบายและวิธีการต่าง ๆ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากที่ประชุมมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยอีกด้วย ซึ่งเป็นการเน้นให้เห็นถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีได้เป็นสิ่งที่รัฐบาลดำเนินการเป็นการภายใน แต่เป็นการพัฒนาที่เป็นแนวทางร่วมกันของประชาคมโลกในขณะนั้น

4.2. สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก Pacific Asia Travel Association (PATA)

ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เมื่อ พ.ศ. 2503 ทำให้ได้รับความช่วยเหลือด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในการเป็นสื่อกลางความร่วมมือระหว่างประเทศและหน่วยงานต่างๆ แก่กลุ่มสมาชิก ทั้งในด้านเงินทุน กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และการจัดรวบรวมสถิติ การค้นคว้าวิจัย ถึงแนวโน้มในการเดินทางท่องเที่ยว และการพัฒนาการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั่วโลก เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นสมาชิกของสมาคม ในการวิเคราะห์และวางแผนการรองรับและชักจูงนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง¹

ประเทศไทยจึงได้รับข่าวสาร ความรู้ทางวิชาการใหม่ๆ รวมถึงสถิติข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวและเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศไทยได้ติดต่อธุรกิจการท่องเที่ยว ในตลาดการท่องเที่ยวที่สำคัญ ในฐานะสมาชิกของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอีกด้วย

นอกจากนั้นประเทศไทยยังได้รับประโยชน์จากโครงการดำเนินงานของสมาคมที่กำหนดให้แต่ละประเทศ โดยเฉพาะการฝึกอบรมวิชาการโรงแรมและการช่วยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค.1.1.7/3. สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกหรือ Pacific Asia Travel Association (PATA) 26 มกราคม พ.ศ. 2503.

ร่วมกัน¹ และยังช่วยในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้ขยายตัวได้อย่างรวดเร็วและมีแบบแผน โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนพัฒนาจากข้อมูลสถิติ ข้อมูลเชิงวิชาการต่างๆตามแบบแผนสำรวจและพัฒนาให้เป็นไปในทางเดียวกันของกลุ่มสมาชิก โดยนำแบบอย่างของประเทศที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ดียิ่ง เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น เป็นต้น มาเป็นต้นแบบในการช่วยเหลือประเทศสมาชิก ให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งน่าจะมีส่วนในการวางแผน และส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ดี

4.3. การจัดตั้งสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ Association of South-East Asia .”ASA” ชื่อย่อว่า สมาคมอาสา

สมาคมอาสา ก่อตั้งขึ้นในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2504 มีสมาชิกทั้งหมด 3 ประเทศ คือ สหพันธรัฐมลายา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และประเทศไทย² วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และด้านการท่องเที่ยวในฐานะเป็นกิจกรรมที่ประเทศสมาชิกทั้ง 3 ได้วางแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยการวางแผนโครงการโฆษณาการท่องเที่ยว โครงการพัฒนาสิ่งจูงใจนักท่องเที่ยว ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเอกสารและวัสดุอื่นๆ ภายในกลุ่มสมาชิก เพื่อสนับสนุนและกำหนดข้อยกเว้นด้านการเดินทางระหว่างกัน ทั้งยังได้มีการตกลงในปีพ.ศ. 2506 ให้เป็นปีแห่งการเยือนอาสา³

ปีแห่งการเยือนอาสานั้น เป็นปีที่กลุ่มประเทศสมาชิกได้ทำการตกลงกับธุรกิจสายการบินขนส่งแห่งชาติ และสายการบินบริการขนส่งระหว่างประเทศ ให้มีการจัดการท่องเที่ยวหมู่ ของประเทศอาสา และได้จัดพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมอบให้เจ้าหน้าที่การรถไฟของประเทศสมาชิก โดยเฉพาะการท่องเที่ยวของกลุ่มนักเรียน เพื่อเป็นการสร้างศูนย์ฝึกการท่องเที่ยวอาสาขึ้นในหลักสูตรอบรมด้านการ

¹การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2533). ตำรา เอกสารวิชาการฉบับที่ 30 ภาคพัฒนาตำรา และเอกสารวิชาการหน่วยศึกษานิเทศก์. หน้า 74.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) กค. 1.4/22. สมาคมอาสา. (กันยายน-16 ตุลาคม พ.ศ. 2506).

³แหล่งเดิม. หน้า 13.

จัดการโรงแรม การบริการอาหารและเครื่องดื่ม การพัฒนาการชักชวนนักท่องเที่ยวผู้นำเที่ยว และการวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวร่วมอยู่ด้วย¹

การส่งเสริมการท่องเที่ยวนับเป็นจุดประสงค์ที่สำคัญอย่างยิ่งของการจัดตั้งสมาคมอาสาสมัคร เพื่อมุ่งให้มีการปรับปรุงและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของทั้ง 3 ประเทศ โดยมีคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสมาคมเป็นผู้ทำการเผยแพร่และโฆษณาภูมิภาคอาสาสมัครให้เป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยวจากภาคอื่นๆ โดยการแสดงและแจกจ่ายแลกเปลี่ยนหนังสือ วารสาร ข้อมูล ณ สถานทูตสำนักงาน และองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศสมาชิก² ทั้งยังรวมถึง การดำเนินมาตรการต่างๆ อันจะเป็นการอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการพิจารณายกเลิกกฎเกณฑ์การเข้าเมือง และการตรวจลงตราหนังสือเดินทางในบางกรณี รวมทั้งในส่วนของกลุ่มสมาชิกสามารถเดินทางไปมาหาหากันได้อย่างอิสระ³

นอกจากนั้นความร่วมมือของสมาชิกสมาคมอาสาสมัครยังสามารถช่วยชักจูงนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกภูมิภาคให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้อีกด้วย ดังจะเห็นได้ถึงนโยบายและการดำเนินงานของสมาคมแล้วจากคำแถลงการณ์ร่วมในการประชุมพิเศษของคณะรัฐมนตรีต่างประเทศ ณ กัวลาลัมเปอร์ และ คาเมรอน ไฮแลนด์ 3-6 เมษายน พ.ศ. 2505 มีดังนี้

1. ยกเลิกข้อกำหนดการตรวจลงตราหนังสือเดินทางสำหรับข้าราชการ และงดเว้นการเก็บค่าธรรมเนียมการตรวจลงตราหนังสือเดินทางสำหรับชาติที่ไปเยือนประเทศของกันและกัน
2. การปฏิบัติ การร่วมกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคพื้นของอาสาสมัคร ซึ่งรวมทั้งการร่วมใช้ที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งในและต่างประเทศ
3. การเปิดบริการรถไฟเดินตลอดระหว่างนครหลวงกัวลาลัมเปอร์ และกรุงเทพฯ เป็นต้น⁴

¹ แหล่งเดิม. หน้า 22-23.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1) กค.1.4/22. สมาคมอาสาสมัคร. (กันยายน-16 ตุลาคม พ.ศ. 2506). หน้า 38.

³ แหล่งเดิม. หน้า 38-39.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 38-39.

จากคำแถลงการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ข้อกำหนดและสิทธิพิเศษต่างๆของกลุ่มสมาคมนั้น น่าจะเป็นผลกระตุ้นให้กลุ่มประเทศอาสามีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศและนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางมาเที่ยวในกลุ่มอาสาซึ่งรวมถึงประเทศไทยมากขึ้น ดังนั้นการร่วมก่อตั้งสมาคมอาสาที่มีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศสมาชิก โดยการอำนวยความสะดวกทั้งในการเดินทางและการลดกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการเข้าประเทศสมาชิก และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศสมาชิก น่าจะสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากจึงได้ร่วมก่อตั้งหน่วยงานนี้ เพื่อเผยแพร่การท่องเที่ยวไทยให้เป็นที่รู้จักและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มมากยิ่งขึ้น

4. นโยบายด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เนื่องจากรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นฐานในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งทรัพยากรบุคคลถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในระบบเศรษฐกิจ ทั้งด้านการวางแผน วิเคราะห์ การเป็นแรงงาน และรายได้บริการต่างๆ ในทุกประเภทธุรกิจและอุตสาหกรรม เพื่อการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้อย่างสูงสุด จึงได้มีการจัดการศึกษาอบรมความรู้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ค่อนข้างมาก

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เปิดหลักสูตรการอบรมบุคลากรนำเที่ยว หรือ มัคคุเทศก์ อันนับว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญลำดับต้นๆที่จะช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยได้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาล องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรการอบรมมััคคุเทศก์ขึ้นเป็นครั้งแรกในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2504 และได้มีการอบรมเกิดขึ้นในช่วงของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทั้งสิ้น 4 ครั้ง โดยมีผู้สำเร็จการอบรมทั้งสิ้น 522 คน¹ นอกจากนั้นรัฐบาลยังได้ร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ ในการ

¹องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2507). **ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. หน้า 56-65.

พัฒนาบุคลากรด้านการบริการในอุตสาหกรรมโรงแรมและอุตสาหกรรมต่างๆ รวมถึงการวางแผนในการดำเนินงานเพื่อเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนด้านวิชาการโรงแรมขึ้นในมหาวิทยาลัยเป็นขั้นต่อไป¹

จากการให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้มีการเปิดหลักสูตรอบรมมัคคุเทศก์ ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทางด้านการท่องเที่ยว การบริการอุตสาหกรรมโรงแรม รวมถึงการวางแผนเพื่อเปิดหลักสูตรวิชาการโรงแรมในระดับมหาวิทยาลัยนั้น น่าจะสะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวกำลังได้รับความสนใจและตื่นตัวอย่างมากในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลจึงได้มีการดำเนินงานที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาทางด้านประสิทธิภาพ และสร้างบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ เพิ่มมากยิ่งขึ้น

5.นโยบายอื่นๆ ที่น่าจะส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ นอกจากที่กล่าวมาจะเป็นนโยบายที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรงแล้วรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังมีนโยบายอื่นๆ ที่น่าจะส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การเพิ่มวันหยุดราชการ โดยลดวันทำงานจากเดิม 6 วันต่อสัปดาห์ เหลือ 5 วัน ตั้งแต่วันจันทร์-วันศุกร์ ในเวลา 08.00-16.00 น. เพื่อประสิทธิภาพในการทำงานของกระทรวงทบวงต่างๆ และสนับสนุนการเพิ่มเวลาว่างในการพักผ่อนขึ้น รวมถึงการช่วยลดค่าครองชีพในชีวิตประจำวันด้วย² และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ใช้วันหยุดในการท่องเที่ยวพักผ่อน รัฐบาลได้จัดให้มีขบวนรถไฟเที่ยวพิเศษ ในเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยวและพักผ่อน คือ กรุงเทพฯ-หัวหิน ออกจากกรุงเทพฯ ในวันศุกร์ตอนเย็น และเที่ยวกลับจากหัวหินในวันอาทิตย์ตอนเย็น³ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการจัดโครงการโบราณคดีสัญจรในวันหยุดสุดสัปดาห์ ในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานประวัติศาสตร์ต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในวันหยุดราชการ อันเน้นการชักจูงให้ประชาชน

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2507). เล่มเดิม. 12.

²สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2501/บ.21.9. โครงการเศรษฐกิจ (ปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501). พิมพ์ไทย 3 พฤศจิกายน 2501.

³สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.10.9/1. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. บันทึกรายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกิจการ อ.ส.ท. ครั้งที่ 6/2503 .

ได้เดินทางท่องเที่ยวพักผ่อน หาความรู้จากแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดต่างๆ นอกเหนือจากกรุงเทพฯ มากยิ่งขึ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นอย่างมาก โดยได้มีการดำเนินงานที่หลากหลาย ทั้งการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในประเทศ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และการให้ความร่วมมือถึงหน่วยงานระหว่างประเทศ ที่จะช่วยกำหนดกรอบแนวทางและวิธีการในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปแบบ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ น่าจะช่วยแก้ไขปัญหาค่าครองชีพและนำไปพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ของประเทศต่อไปได้

ดังจะเห็นได้จากการที่จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนั้น สามารถทำรายได้ให้กับประเทศเพิ่มมากขึ้น ดังเช่น จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจาก 62,000 คน ใน พ.ศ. 2502 มาเป็น 150,000 คน ใน พ.ศ. 2506 และรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2502 ในจำนวน 155 ล้านบาทและใน พ.ศ. 2506 รายได้อยู่ที่ 420 ล้านบาท¹ และในด้านการลงทุนอุตสาหกรรมบริการ การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่รัฐบาลพยายามชักจูงและส่งเสริมให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดและพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทยเพิ่มขึ้น อีกทั้งการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวยังสามารถนำเอาผลของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในด้านอื่นๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับกิจการ คือ การพัฒนาการคมนาคมขนส่งนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรม นโยบายด้านการบริหารการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

จากประโยชน์ต่างๆ ดังกล่าว น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างจริงจังมากขึ้น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าและก่อให้เกิดผลประโยชน์กับประเทศได้อย่างที่รัฐบาลมุ่งหมายไว้

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2507). แหล่งเดิม. หน้า 211.

บทที่ 5

สรุป

จากสถานการณ์ทั่วไปด้านการท่องเที่ยวของนานาประเทศ และนโยบายการท่องเที่ยวขององค์การระหว่างประเทศ เช่น สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การสหประชาชาติ รวมถึงหน่วยงานย่อยขององค์การสหประชาชาติ เช่น องค์การสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชีย-ตะวันออกเฉียงใต้ คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล โครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ และการเสนอแนะแนวทางในการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา การพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย และบทบาทของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่มีต่อประเทศไทยนั้นเป็นปัจจัยภายนอกที่ผลักดันให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและจริงจังมากยิ่งขึ้น

แม้ว่าสหประชาชาติยังไม่มีนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชัดเจน แต่การดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยยึดโลกแห่งสันติภาพนั้น ส่งผลกับประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในระบบสมาชิกให้เห็นถึงความสำคัญของการเดินทางที่จะนำมาซึ่งประโยชน์ในหลายด้าน เช่น ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม แหล่งเงินตราต่างประเทศ การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในระบบเศรษฐกิจ ที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของประเทศ การลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศนำประเทศต่างๆ สู่สันติภาพระหว่างกัน และประโยชน์ของการเดินทางท่องเที่ยวนั้นจะมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจได้อย่างดี แม้ว่ารายได้จากการท่องเที่ยวจะไม่ได้แสดงออกมาในรูปแบบที่ชัดเจน อย่างเช่นอุตสาหกรรมอื่นๆ ก็ตาม

ในปี พ.ศ. 2479 สหประชาชาติได้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริม โดยการยอมรับให้สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นที่ปรึกษาและเข้าร่วมประชุมนานาชาติ เพื่อช่วยวางแผนและประชาสัมพันธ์ชักจูงนักท่องเที่ยว โดยกำหนดข้อยกเว้นระหว่างประเทศในบางกรณี ต่อมาได้มีการจัดการประชุมของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ใน พ.ศ. 2506 ซึ่งได้มีการกำหนดความหมายและประเภทของนักท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจน เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ สิทธิประโยชน์ต่างๆ และเป็นการแจ้งให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้เข้าใจถึงความหมาย ประโยชน์และความสำคัญของนักท่องเที่ยว เห็นได้ถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวจากข้อความตอนหนึ่งในที่ประชุมว่า ...มีคนจำนวนน้อยเหลือเกินที่ทราบว่า การท่องเที่ยวระหว่างประเทศเป็นรายการเดียวที่ใหญ่ที่สุดในโลกในการค้าของโลก...¹ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวยังไม่ได้เป็นที่รู้จักเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่จัดได้ว่าเป็นกิจกรรมการค้า

¹พัฒนา ราชวงศ์. (2542). การท่องเที่ยว -Tourism. ข้อพิจารณาเพื่อการวิจัย และวางแผนพัฒนา. หน้า 2.

ที่มีขนาดใหญ่กิจกรรมหนึ่งที่น่าสนใจของโลกทีเดียว อย่างไรก็ตามสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่ได้มีการจัดตั้งสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวโลก และ หน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาคต่างๆ นั้น ซึ่งสามารถบอกได้ว่านานาประเทศและน่าจะรวมถึงประเทศไทยที่เป็นสมาชิกของสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวโลกกำลังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในฐานะอุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการเดินทางไปมาระหว่างกัน การใช้จ่ายเงินตราเพื่ออำนวยความสะดวกในการพักผ่อน ทั้งยังส่งผลให้ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญกับระบบสาธารณูปโภค ด้านสุขอนามัยมากขึ้น และยังมีส่วนในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานพัฒนาทรัพยากรของประเทศ ให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว คือ สถานที่ท่องเที่ยวนั่นเอง

นอกจากนโยบายขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศแล้ว การพัฒนาเทคโนโลยีระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ได้นำมาดัดแปลงและใช้เพื่อบรรเทาทุกข์โดยสภาระหว่างประเทศข้ามทวีปได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งนับว่ามีส่วนสำคัญไม่น้อยที่กระตุ้นให้มีการเดินทางในระยะไกลเพิ่มขึ้น ประกอบกับการที่ประชากรของประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปและอเมริกามีเวลาว่างจากการดำรงชีวิตประจำวันมากขึ้น ภายหลังจากการที่ประเทศต่างๆ สนับสนุนให้มีการลดค่าครองชีพของประชากร น่าจะมีส่วนทำให้การเดินทางท่องเที่ยวขยายตัวและเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และส่งผลให้ภูมิภาคต่างๆ ของโลก เริ่มให้ความสำคัญกับการส่งเสริม การท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เช่น ในภูมิภาคเอเชียได้มีการจัดตั้งสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ใน พ.ศ. 2494 ที่หมู่เกาะฮาวาย โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนใจ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศสหรัฐอเมริกา และภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอีกด้วย

การส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังเกิดขึ้นเนื่องจากนโยบายด้านการให้ความช่วยเหลือประเทศต่างๆ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ของสหรัฐอเมริกา ยังมีส่วนให้ประเทศไทยได้เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับผู้นำสหรัฐอเมริกาทำให้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการพัฒนาคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภคพื้นฐานในระบบเศรษฐกิจเป็นจำนวนมากทั้งในลักษณะของการให้เปล่าและการกู้ยืม ซึ่งปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจนั้นได้มีส่วนในการอำนวยความสะดวกต่อชีวิตประจำวันของประชาชน และช่วยในการพัฒนากิจกรรม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านเป็นอย่างดี อีกทั้งการที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ยังมีส่วนให้ประเทศไทยมีแนวทางในการสำรวจ วางแผนและดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่สืบเนื่องมาจากการสำรวจและเสนอแนะแก่รัฐบาลไทย และมีส่วนสำคัญในการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อันเป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยโดยตรง

นอกจากสาเหตุและปัจจัยภายนอกดังกล่าวแล้ว การส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังเกิดจาก สาเหตุและปัจจัยภายในของประเทศไทยเองอีกด้วย กล่าวคือ เนื่องจากประเทศไทยเองต้องประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ สินค้าขาดแคลน และการขาดดุลระหว่างประเทศ รวมถึงปัญหาการแทรกซึมของกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่จะแทรกซึมเข้ามาในประเทศ รัฐบาลจึงได้พยายามกระจายความเจริญและข้อมูลข่าวสารสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ในการป้องกันการแทรกซึมจากกลุ่มคอมมิวนิสต์บริเวณประเทศใกล้เคียง ประกอบกับตัวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่เป็นผู้นำรัฐบาลเองนั้นมีความสนใจด้านการท่องเที่ยว เห็นได้จากการชอบเดินทาง สำนวณ ท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ที่เคยได้ไปประจำการอยู่ในช่วงเวลาต่างๆ รวมถึงการได้เดินทางไปรักษาตัวที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2501 นั้น ได้เดินทางไปเยือนสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งในอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเดินทางไปหมู่เกาะฮาวาย อันเป็นสถานที่ที่มีรายได้ทางการท่องเที่ยวมากแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา เนื่องจากหมู่เกาะฮาวายมีเป้าหมายในการมุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยยอมลงทุนตั้งงบประมาณเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้สูง แต่ก็ได้รับผลคุ้มค่าแม้ว่าจะต้องใช้เวลาอันยาวนานซึ่งน่าจะมีผลทำให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เห็นถึงความสำคัญในกิจการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการสร้างรายได้ให้กับประเทศมากยิ่งขึ้น เนื่องจากประเทศไทยเองก็มีทรัพยากรที่งดงามอยู่หลายแห่ง จึงน่าจะทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เพื่อจะเป็นวิธีการหนึ่งในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ

นอกจากนั้นยังมีสาเหตุและปัจจัยภายในอื่นๆ ที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การกำหนดใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ การเมืองของผู้นำประเทศในเวลานั้น ที่ส่วนมากแล้วจะเป็นไปตามข้อเสนอและการสนับสนุนจากประเทศสหรัฐอเมริกา และ นโยบายขององค์การสหประชาชาติ ในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลไทย ในโครงการต่างๆ ที่รัฐบาลไม่สามารถจัดหางบประมาณเพื่อมาดำเนินการได้ เช่น การสร้างและพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่ง ระหว่างภูมิภาคและจังหวัดภายในประเทศ อันนอกจากจะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการส่งเสริม การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายของประเทศไทย

ประกอบกับการที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งมีส่วนในการอำนวยความสะดวกในการเดินทางและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีความสนใจ และเกิดการเดินทาง เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น น่าจะมีผลในการทำให้รัฐบาลส่งเสริมการ

ท่องเที่ยว โดยที่รัฐบาลได้พยายามส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่สำคัญจุดหนึ่ง ด้วยการประชาสัมพันธ์ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมถึงการที่ประเทศไทยมีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ที่สามารถประชาสัมพันธ์และสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาลและการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการขนส่งที่รัฐบาลเห็นสมควรที่จะพัฒนาให้เทียบเท่านานาชาติ และพัฒนาด้านการบริการที่มีมาตรฐาน เช่น การพัฒนาสนามบิน การพัฒนาอุตสาหกรรมบริการในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวในวิธีการที่หลากหลาย

การดำเนินการเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นั้น ได้มีการดำเนินงานทั้งที่ผ่านหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ คือการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพ.ศ. 2502 และการดำเนินงานในด้านอื่นๆ ของรัฐบาล

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แบ่งเป็นแผนกงานต่างๆ ไว้อย่างครอบคลุมขึ้นภายในองค์การ เพื่อเป็นศูนย์รวบรวม งานด้านการสำรวจ วางแผน ส่งเสริม และการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ภายใต้วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและเผยแพร่ประเทศไทยในด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม ประเพณี นาฏศิลป์ การกีฬาและอื่น ๆ ที่จะเป็นการชักจูง หรือ เป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว ทั้งการ ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และร่วมมือในการจัดและดำเนินงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของเอกชน พร้อมทั้งการสำรวจ จัดสร้าง ส่งเสริม หรือบูรณะสถานที่อันเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวติดต่อร่วมมือกับองค์การหรือสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศรวมถึง การประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในกรณีที่เอกชนไม่สามารถจะกระทำได้โดยลำพัง หรือในกรณีที่ทางราชการมอบหมาย เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ดำเนินงานในด้านต่างๆ บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ ทั้งการวางแผนเพื่อเผยแพร่การท่องเที่ยว การสำรวจพัฒนา สถานที่ท่องเที่ยว พัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว การแนะนำ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ทั้งแหล่งท่องเที่ยว สถานที่พักแรม บริษัทนำเที่ยว ข้อมูลการเดินทาง สินค้าที่ระลึก และกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละสถานที่ มีการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวในทิศทางของนานาชาติ การสำรวจ การรวบรวมสถิติ การประชุมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และการสนับสนุนการจัดทัศนาวจร ของประเทศ ส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนทุกกลุ่มเกิดความรู้ ความสนใจ และทราบถึงประโยชน์อันมากมายที่ประเทศและประชาชนจะได้รับจากการทัศนาวจร รวมถึงยังมีการร่วมมือระหว่างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวและหน่วยงานหรือองค์การทั้งในและต่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จากการดำเนินงานขององค์การส่งเสริม

การท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีรูปแบบการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชัดเจนอย่างยิ่ง

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังมีหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นกิจกรรมหรืออุตสาหกรรมที่เป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง ตามที่สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ให้การยอมรับว่าการท่องเที่ยวได้เป็นกิจกรรมหนึ่งของการค้าที่ใหญ่ที่สุดในขณะนั้น และการดำเนินงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ยังทำให้มีสิ่งตีพิมพ์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูล ส่งเสริม และชักจูงนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะประเภทในท้องถิ่น และทำให้สถานที่ท่องเที่ยวมีความหลากหลายและพัฒนาเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการดำเนินงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางเพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น ในปี พ.ศ. 2503 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในประเทศไทยจำนวน 81,340 คน ต่อมาในปีพ.ศ. 2504 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในประเทศไทยจำนวน 107,754 คน ต่อมาในปีพ.ศ. 2505 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในประเทศไทยจำนวน 130,809 คน ต่อมาในปีพ.ศ. 2506 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในประเทศไทยจำนวน 195,076 คน และในปีพ.ศ. 2507 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในประเทศไทยจำนวน 211,924 คน¹

นอกจากนั้นยังเป็นผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี คือในพ.ศ. 2503 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวถึง 195 ล้านบาท ในพ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวถึง 250 ล้านบาท ในพ.ศ. 2505 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวถึง 310 ล้านบาท ในพ.ศ. 2506 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวถึง 394 ล้านบาท และในพ.ศ. 2507 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวถึง 431 ล้านบาท² และเมื่อนำรายได้ของการท่องเที่ยวของประเทศไทยมาเปรียบเทียบกับสินค้าออกของประเทศนั้น ในพ.ศ. 2505 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีรายได้อยู่ที่ลำดับที่ 7 รองจากข้าว ยาง ดีบุก ปอ ข้าวโพด และในพ.ศ. 2506 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีรายได้อยู่ที่ลำดับที่ 6 รองจากข้าว ยาง ข้าวโพด ดีบุก และแป้งมันสำปะหลัง เป็นต้น

สำหรับการดำเนินงานในด้านอื่นๆ ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2506 ยังได้มีการดำเนินการอีกหลายประการที่น่าจะมีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ดังนี้

¹องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2507). **แนะนำองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. หน้า 73.

²อินไซด์ อ.ส.ท. (2503-2513). **ห้องสมุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. หน้า 34.

1. นโยบายการระดมและการใช้ทรัพยากรเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นประโยชน์สูงสุด รวมถึงทรัพยากรบุคคลด้วย โดยมีการระดมใช้ทรัพยากรเศรษฐกิจในพื้นที่ที่มีการสำรวจและวางแผนการใช้ทรัพยากรในประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการจัดตั้งเขตอุทยานแห่งชาติ การประกาศอนุรักษ์โบราณสถาน การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ที่ผลให้ประเทศไทย ค้นพบทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เมืองศรีสัชนาลัย การแสดงของช้างที่จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น ซึ่งมีส่วนทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ สำหรับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักต่อไป

2. นโยบายในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งที่มีส่วนในการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ภายใต้โครงการสร้างและปรับปรุงถนนเส้นต่างๆ ที่เชื่อมระหว่างกัน ซึ่งถนนที่มีความสำคัญต่อการเดินทางท่องเที่ยวอย่างเด่นชัดคือ ถนนสายพิษณุโลก - หล่มสัก เนื่องจากเป็นถนนที่ใช้เดินทางเข้าสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และยังเป็นถนนที่มีส่วนสำคัญให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก และเพชรบูรณ์ เช่น วนอุทยานวังนกแอ่น น้ำตกแก่งซอง น้ำตกปอย ป่าทุ่งแสงหลวง เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้วยังมีโครงการสร้างเส้นทางเชื่อมถนนสายเอเชียของคณะกรรมการเศรษฐกิจสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล 2 สาย คือ สายเอเชีย 1 และเอเชีย 2 ที่น่าจะมีส่วนกระตุ้นและชักจูงนักท่องเที่ยวที่เดินทางทางรถยนต์ หรือนักท่องเที่ยวของประเทศใกล้เคียง เดินทางเข้ามาประเทศไทยได้สะดวกขึ้น

การพัฒนาการคมนาคมขนส่งทางรถไฟ ได้พัฒนาปรับปรุงในส่วนของพัฒนาเส้นทางสายใต้ กรุงเทพ-หัวหิน เส้นทางสายตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพฯ - สุรินทร์ และการสร้างเส้นทางสายใหม่ คือ สุพรรณบุรี - หนองปลาตุก สายแก่งคอย - บัวใหญ่ รัฐบาลจะเน้นในส่วนของบริการมากกว่าการสร้างใหม่ โดยการติดตั้งเครื่องสัญญาณการโทรคมนาคม จัดศูนย์ฝึกกรมรถไฟ และการเปลี่ยนรถจักรไอน้ำเป็นรถจักรดีเซล เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้โดยสาร ให้ได้รับความสะดวกรวดเร็ว มั่นคงและปลอดภัยยิ่งขึ้น

ในส่วนของพัฒนาการคมนาคมขนส่งทางอากาศ ที่เป็นอีกหนึ่งประตูสำคัญที่นักท่องเที่ยวถึง 90 เปอร์เซ็นต์ได้เดินทางเข้ามาในประเทศ รัฐบาลจึงได้มีการปรับปรุงบริการพื้นฐานด้านสาธารณสุข ความสะอาด การพัฒนาพื้นที่บริการ การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ซึ่งยังส่งผลให้สนามบินดอนเมือง ซึ่งเป็นสนามบินทางพาณิชย์ที่สำคัญของประเทศ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมถึง 50 เปอร์เซ็นต์ เห็นได้จากค่าธรรมเนียมสนามบินและค่าเช่าสถานที่เพิ่มขึ้นจากปีละประมาณ 8 ล้านบาท เป็นปีละอย่างน้อย 15 ล้านบาท และด้านภาษีอากร ซึ่งเดิมรัฐบาลเรียกเก็บได้ประมาณปีละ 30

ล้านบาท ทั้งยังเป็นที่มาของรายได้ทางอ้อมที่รัฐบาลจะได้จากการนำเที่ยว โรงแรม การขายสินค้าพื้นเมือง และอื่นๆ อันจะมีผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

3.นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสู่การลงทุนด้านอุตสาหกรรม ภายใต้การออกพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมใน พ.ศ.2503 และ พ.ศ.2505 เน้นการส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรม โดยการที่รัฐบาลจะไม่เข้าไปแข่งขันและโอนกิจการมาเป็นของรัฐ รวมถึงรัฐบาลจะไม่เก็บภาษีเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการลงทุน และอนุญาตให้สามารถนำเงินตราต่างประเทศออกนอกประเทศได้ โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมอุตสาหกรรมโรงแรมไว้ในลำดับที่ 123 ของระบบเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลจะผ่อนผันการเสียภาษีอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ และอุปกรณ์ในการก่อสร้างโรงแรม ยกเว้นภาษีเงินได้ เป็นเวลา 5 ปี โดยที่โรงแรมที่จะได้รับการส่งเสริมจะเป็นโรงแรมชั้นหนึ่งเท่านั้น ส่งผลให้มีบริษัทและโรงแรมต่างๆ ขอส่งเสริมการลงทุนเป็นจำนวนมาก เช่น บริษัท ฟาร์อีสไฮเต็ล จำกัด โรงแรมโอเรียนเต็ล บริษัท บางกอกอินเตอร์คอนติเนนตอลไฮเต็ล จำกัด (โรงแรมชั้นหนึ่ง) และโรงแรมแปซิฟิก โรงแรมราม่า โรงแรมโทรคาเดโร¹ แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของกิจการโรงแรมจากนโยบายของรัฐบาลสมัยนี้

การส่งเสริมและให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการโรงแรมมีส่วนทำให้ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้เพิ่มมากขึ้น อุตสาหกรรมโรงแรมยังเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่สามารถรักษาผลประโยชน์ได้ในระยะยาวอีกด้วย นอกจากนี้แล้วยังมีกลุ่มบริษัทนำเที่ยว ที่เกิดขึ้นหลายกลุ่ม เช่น ในพ.ศ. 2503 บริษัท สยามเอ็กซ์เพรส จำกัด บริษัท สยามรอยัล ฮอลิเดย์ จำกัด บริษัท ซิลด์โรด แทรเวล จำกัด ในพ.ศ. 2504 บริษัท รุ่งนิรันดร์ ทัวร์ จำกัด บริษัท ทรัพย์ ทวี อินเซ็นทีป แทรเวล จำกัด ในพ.ศ. 2505 บริษัท เพรสซิเด็นท์ แทรเวล เซอร์วิส จำกัด บริษัท พี.ที. แทรเวล เซอร์วิส จำกัด และบริษัท พิค แทรเวล เอเจนซี จำกัด เป็นต้น² ซึ่งน่าจะเป็นผลจากนโยบายและการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลในสมัยนี้

4.นโยบายด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยการเข้าเป็นสมาชิกของสหพันธองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และการร่วมก่อตั้งสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือเรียกว่า สมาคมอาสา เนื่องจากการเป็นสมาชิกของแต่ละองค์การนั้น มีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้ได้รับความช่วยเหลือ ทั้งในด้านข้อมูลข่าวสาร การร่วมประชุมแก้ไขปัญหา ความรู้ทางวิชาการใหม่ๆ สถิติข้อมูลทางการท่องเที่ยว

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2)กค 1.1.33/3. คณะกรรมการพิจารณาเรื่องการลงทุนส่งรายงานของแผนกวิจัยเกี่ยวกับการลงทุนในประเทศ (6 ต.ค.-22 พ.ย.2503)

²ข้อมูลปีที่ตั้งบริษัทได้จากข้อมูลบริษัทที่แจ้งต่อ ATTA.

ไว้สำหรับการวางแผนการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว และเป็นการเปิดโอกาสให้ไทยได้ติดต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในตลาดการท่องเที่ยวที่สำคัญ เป็นต้น

จากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีการวางแผน และการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการดำเนินงานในวิธีการต่างๆ ที่หลากหลายจะส่งผลให้มีกลุ่มผู้ประกอบการ ด้านการท่องเที่ยว ทั้งกิจการโรงแรม บริษัทนำเที่ยว ร้านค้าเติบโตขึ้นอย่างมาก และการดำเนินงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมช่วยลดภาวการณ์ขาดดุลทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ด้วย เนื่องจากสินค้าทางการท่องเที่ยว เป็นสินค้าที่ผลิตและใช้วัตถุดิบในประเทศ ประกอบกับการท่องเที่ยวยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศ ซึ่งน่าจะช่วยเพิ่มเงินตราต่างประเทศในระบบเศรษฐกิจไทยได้ สะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จในระดับหนึ่งของการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

อย่างไรก็ตามในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นระยะเวลาของการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากที่มีอยู่เดิมให้ชัดเจน โดยมีการสำรวจ วิเคราะห์วางแผน และประเมินผลตามหลักวิชาการ เพื่อตั้งขอบเขตในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติไว้ให้กับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ทราบถึงพัฒนาการด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ทราบถึงแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว และยอมรับว่าการท่องเที่ยวเป็นการค้าประเภทหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับที่นานาประเทศให้การยอมรับว่าการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวนั้นจะส่งผลประโยชน์ในหลายประการ เช่น การเดินทางเป็นการสนับสนุนโลกให้มีสันติภาพ และมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ความศึกษาเรียนรู้ สร้างอาชีพรายได้ เป็นต้น นอกจากนั้นการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลยังแสดงให้เห็นประชาชนในประเทศได้ทราบว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์นานาประการ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะได้มีนโยบายและการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่ก็ต้องถือว่าในสมัยนี้เป็นเพียงช่วงเวลาแห่งการเริ่มต้นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้อาจจะยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับ วิธีการ และการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไม่ดีพอ ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่ยังมีข้อบกพร่องและมีความผิดพลาดอยู่บ้าง แต่ก็ต้องถือว่าการเริ่มต้นส่งเสริมการท่องเที่ยวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นั้น เป็นการวางรากฐานและแนวทาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2501/กค.1.1. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. เรื่องบริษัท
ส่งเสริมเศรษฐกิจ (2 ปี). (2501).

-----ก/ป7/2501/บ.6. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. บุคคลสำคัญของไทย. (2501).

-----ก/ป7/2501/บ.6.6. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. บุคคลสำคัญของไทย. จอม
พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2501).

-----ก/ป7/2501/บ.6.7. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. บุคคลสำคัญของไทย. จอม
พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2501).

-----ก/ป7/2501/บ.6.8. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. บุคคลสำคัญของไทย. จอม
พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2501).

-----ก/ป7/2501/บ.21.9. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. ปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501.
โครงการเศรษฐกิจ. (2501).

-----ก/ป7/2501/ศก.1.1. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. กระทรวงเศรษฐกิจ-รัฐมนตรี
(2 ปี). (2501).

-----ก/ป7/2501/สร.7. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. สำนักนายกรัฐมนตรี. สภา
เศรษฐกิจ. (2501).

-----ก/ป7/2502/กต. 3.1. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. เอกสารกรมป่าไม้. วน
อุทยาน. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. กรมสหประชาชาติ. การช่วยเหลือประเทศ
ไทยของสหประชาชาติ. (2502).

-----ก/ป7/2502/คค.1.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. กระทรวงคมนาคมและสำนัก
เลขานุการรัฐมนตรี. บริษัทเดินอากาศไทย. (2502).

-----ก/ป7/2502/บ.5.3. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. ข่าวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของ
ประเทศไทย. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2502).

-----ก/ป7/2502/บ.10.7. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. ข่าวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของ
ประเทศไทย. ส่งเสริมกิจการอุตสาหกรรมภายในประเทศไทย. (2502)

- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก/ป7/2502/บ.14. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. ข่าวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของประเทศไทย. การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2502).
- ก/ป7/2502/มท. 3.6. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. กรมตำรวจ. กองตรวจคนเข้าเมือง. (2502).
- ก/ป7/2502/สร. 6.3. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. สำนักนายกรัฐมนตรี. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2502).
- ก/ป7/2502/อ.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. องค์การต่างๆ. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2502).
- ก/ป7/2502/อ. 4. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. องค์การต่างๆ. (2502).
- ก/ป7/2503/กษ 7.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. องค์การอีคาเฟ. (2503).
- ก/ป7/2503/คค. 2.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. เอกสารกรมป่าไม้. วนอุทยาน. (2503).
- ก/ป7/2503/คค.3.1. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. กระทรวงคมนาคม. โครงการพัฒนาการถนน. (2503).
- ก/ป7/2503/บ.8. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. เบ็ดเตล็ด. การรถไฟไทย. (2503).
- ก/ป7/2503/บ.13.2 ปีก2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. บุคคลสำคัญ ชีวประวัติจอมพลสฤษดิ์. (2503).
- ก/ป7/2503/บ. 14. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. เบ็ดเตล็ด. บริษัทเดินอากาศไทย. (2503).
- ก/ป7/2503/สร.1.1. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. สำนักนายกรัฐมนตรี. นายกรัฐมนตรี. (2503).
- ก/ป7/2503/สร. 7.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. สำนักนายกรัฐมนตรี. โครงการพัฒนาเศรษฐกิจ. (2503).
- ก/ป7/2503/อ.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. องค์การต่างๆ. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2503).
- ก/ป7/2504/กษ.7.1. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. กรมป่าไม้. วนอุทยาน. (2504).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค1.1.7/13. การประชุม IUOTO ครั้งที่17 ระหว่างวันที่ 6-14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2505 (2505).

-----ก/ป7/2504/คค.2.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. กระทรวงคมนาคม บริษัท ขนส่ง. (2504).

-----ก/ป7/2504/คค.3. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ.กระทรวงคมนาคม. กรมทางหลวงแผ่นดิน. (2504).

-----ก/ป7/2504/ อ.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2504).

-----ก/ป7/2504/อ.3. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้. (2504).

-----ก/ป7/2505/อ.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2505).

-----ก/ป7/2506/อ.2. บัญชีประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญปีเก่าๆ. องค์การต่างๆ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2506).

-----กค 0301.3/1.ปีที่ 1. เอกสารสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. ,
ข่าวหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจการเงินและการค้าสินค้าต่างๆ 2502 (10 ก.ย.2501 - 28ธ.ค. 2502).

-----กค 0301.3/1.ปีที่ 3. เอกสารสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. ข่าว
หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจการเงินและการค้าสินค้าต่างๆ 2502. (10 ก.ย.2501 - 28 ธ.ค. 2502).

-----.(1) กค 1.4/22. เอกสารสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. สมาคมอาสา กันยายน - 16 ตุลาคม 2506. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2506).

-----.(1) กค 1.14/1. เอกสารสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. พระราชบัญญัติ
ส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2500-2503. (2500-2503).

-----.(2) กค.1.1.7/3. สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก หรือ Pacific Asia
Travel Association (PATA). (26 มกราคม พ.ศ. 2503).

-----.(2) กค 1.1.7/4. เอกสารสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลังข่าวสารจาก อ.ส.ท.
และ จำนวนชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย. (2506).

- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) กค 1.1.7/12. เอกสารสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. คนต่างด้าวเข้ามาทำศนาจรในประเทศไทย. (2506).
- (2) กค.1.1.7/14. เรื่องให้พนักงานผลัดเปลี่ยนกันเป็นเวรปฏิบัติงาน ในวันทำงานตามปกติมาอยู่เวรปฏิบัติงานในวันหยุดราชการ.
- (2) กค 1.1.7/13. **ปีก 1.** สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. การประชุมสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสากลครั้งที่ 17 ระหว่างวันที่ 6-14 พฤศจิกายน 2505 ณ กรุงเทพมหานคร 19 ตุลาคม – 14 พฤศจิกายน 2505. (2506).
- (2) กค 1.1.7/13. **ปีก 3.** สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. การประชุมสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสากลครั้งที่ 17 ระหว่างวันที่ 6-14 พฤศจิกายน 2505 ณ กรุงเทพมหานคร 19 ตุลาคม – 14 พฤศจิกายน 2505. (2506).
- (2) กค 1.1.7/17. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวส่วนภูมิภาค. (2506).
- (2) กค.1.1.7/18. **ปีกที่ 3.** สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. (3-18 กรกฎาคม พ.ศ. 2506). การสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่าง 17-18 ตุลาคม พ.ศ. 2506 ณ ศาลาสันติธรรม.
- (2) กค.1.1.7/18. การสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่าง 17-18 ต.ค. 2506 ณ ศาลาสันติธรรม กรุงเทพฯ. (3-8 ก.ค.2506).
- (2) กค 1.1.7.1/1. การแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2503).
- (2) กค. 1.1.7.1./3. การจัดทำวารสารขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (31 กรกฎาคม พ.ศ. 2503)
- (2) กค.1.1.7.1/5. ข้อเสนอสรุปการแบ่งส่วนงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวมาเพื่อพิจารณา. (17 มกราคม พ.ศ. 2505).
- (2) กค 1.1.33/3. คณะกรรมการพิจารณาเรื่องการลงทุนส่งรายงานของแผนกวิจัยเกี่ยวกับการลงทุนในประเทศ. (6 ต.ค.-22 พ.ย.2503).
- (2) กค.1.1.33.3/8. บัญชีรายการวัตถุเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ อันจำเป็น สำหรับโรงแรมชั้น 1 ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือ โดยงดเว้นอากรขาเข้า.

- หอบจดหมายเหตุแห่งชาติ. **คค.0202.2.10**. เอกสารกระทรวงคมนาคม. โครงการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการขนส่งทางอากาศ. (2503).
- คค.0202.2.10/4**. เอกสารกระทรวงคมนาคม. โครงการพัฒนาเศรษฐกิจระยะยาว. (2504-2506).
- คค.0202.2.10/9**. เอกสารกระทรวงคมนาคม. โครงการพัฒนาเศรษฐกิจ. (2502-2503).
- คค.0202.8./111**. สถานที่ตากอากาศเขาใหญ่จังหวัดนครนายก พ.ศ. 2505.
- คค.0202.8/127**. ประมวลรายละเอียดทางหลวงแผ่นดินแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2506. กรมทางหลวงแผ่นดินและกรมโยธาเทศบาล.
- คค.0202.8.7/416**. เอกสารกระทรวงคมนาคม. ทางสายพิษณุโลก – หล่มสัก. (2503).
- คค.0202.8.7/422**. เอกสารกระทรวงคมนาคม. การพัฒนานวนอุทยานเขาใหญ่และพิธีเปิดทางปากช่อง – เขาใหญ่. (2503-2505).
- คค.0202.8.7/482**. เอกสารกระทรวงคมนาคม. นาย L.J. Sverdrup ประธานบริษัท Sverdrup&Perce & Associates. ขอยื่นโครงการสร้างถนนทางหลวงสายเชียงใหม่ – ลำปาง เลย – ขอนแก่น และอุดรธานี – นครพนม 6 สิงหาคม 2506. (2506).
- คค.0202.9/9**. เอกสารกระทรวงคมนาคม. ขอตราบกิจการของการรถไฟแห่งประเทศไทย. (2494-2506).
- คค.0202.9/220**. เอกสารกระทรวงคมนาคม. งานแสดงช้างที่จังหวัดสุรินทร์. (2504 – 2506).
- คค.0202.14**. สำเนากระทรวงคมนาคมรับที่ 12161 วันที่ 17 ธ.ค.2502 ที่ 1126/2502 เรื่อง ค่าธรรมเนียมขึ้นลง และค่าธรรมเนียมที่จอดอากาศยาน.
- คค.0202.87/422**. การพัฒนานวนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และพิธีเปิดทางปากช่อง-เขาใหญ่ พ.ศ. 2503-2505.
- แฟ้มที่ บ.ห.บ.2/2501/3**. เรื่องจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เดินทางไปรักษาตัวสหรัฐอเมริกาและวิกฤตการณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติสังคม 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2501. (2501).
- แฟ้มที่ บ.ห.ป.2/2501/4**. เรื่องจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เดินทางกลับจากสหรัฐอเมริกา ความเคลื่อนไหวทางการเมือง และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เดินทางไปรักษาตัวครั้งที่ 2 ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ กรกฎาคม 2501. (2501).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **ม-ร.7 พ 2.** เอกสารกระทรวงคมนาคมและกระทรวงพาณิชย์การ. เรื่อง
ประกาศและพระราชบัญญัติประกาศตั้งผู้รังเสนาบดี.

-----**.ร.6 คค.5/1.** เอกสารเอกสารกรมรถไฟ. กระทรวงคมนาคม. รายงานกิจการรถไฟและรายงาน
สภากรรมการรถไฟประจำปี. (2453-2468).

-----**.ร.6 คค.5/10.** เอกสารกรมรถไฟ. กระทรวงคมนาคม. รวมการรถไฟสายเหนือ กับสายใต้เป็น
กรมเดียวกัน และตั้งกรมขุนกำแพงเพชรเป็นผู้อำนวยการชั่วคราว.

-----**.ร.7 พ.11/1.** เอกสารกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม. พระราชบัญญัติจัดบำรุงสถานที่
ชายทะเลทิศตะวันตก กับเรื่องตั้งตำแหน่งนายกกรรมการและที่ปรึกษาของสภาจัดบำรุงสถานที่
ชายทะเล.

-----**.ร.7 ม.16/1.** เอกสารกระทรวงมหาดไทย. เรื่องสวนลุมพินีและงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์.
(3 ต.ค.2462 – 18 ส.ค. 2471).

-----**.ร.7 ม.16/1.** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. สำเนาหมายเลข สม. พระราชปวารณ
เรื่องงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์.ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2468.

-----**.ร.7 ม.16/1.** สำเนาประกาศยกเลิกการแสดงสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ คัดจากหนังสือพิมพ์. พิมพ์
ไทย ฉบับวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2468.

-----**.รพท.1/1.** หนังสือที่ระลึกแห่งการเปิดทางรถไฟหลวงสายใต้ 2459.

-----**.รพท.1/4.** Siamese State Railways : A Guide Book of General Information with Time
Tables. (2464).

-----**.ศธ.0701.9.** กระทรวงศึกษาธิการ. การแสดงนาฏศิลป์สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ
ของนายนิราศ อิศรางกูล. (2503-2504).

-----**.ศธ.0701.9/1.** กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการ
ท่องเที่ยว. (2502).

-----**.ศธ.0701.9./851.** กระทรวงศึกษาธิการ. การส่งภาพยนตร์เรื่องนิ้วเพชรและประเทศไทยไป
ร่วมงานแสดงในงานแสดงภาพยนตร์. (2505).

- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9/868. กระทรวงศึกษาธิการ. การพิจารณาดำเนินการเรื่องการชุด
แต่งบรูณะโบราณวัตถุสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการจัดนาฏศิลป์ไปแสดงใน
ต่างจังหวัด และประเทศใกล้เคียง.
- ศธ. 0701.9/913. กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดทำภาพยนตร์มรดกไทยของบรรณารักษ์ชาว
Thai TV เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และประติมากรรมของประเทศไทยในวันที่. (21
พฤศจิกายน พ.ศ. 2505).
- ศธ.0701.9/915. กระทรวงศึกษาธิการ. สภาวัฒนธรรมสำหรับภาคตะวันออกเฉียงและภาค
ตะวันออกเฉียงใต้ขอความร่วมมือในการฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับประเทศไทย.
- ศธ.0701.9/931. กระทรวงศึกษาธิการ. การซ่อมแซมโบราณสถานที่จังหวัดลพบุรี.
- ศธ.0701.9/962. กระทรวงศึกษาธิการ. กระทรวงศึกษาธิการขออธิบดีกรมศิลปากรเข้าไป
ถ่ายภาพในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.
- ศธ.0701.9/983. กระทรวงศึกษาธิการ. ระเบียบการประกวดภาพโฆษณา (poster) ส่งเสริม
การท่องเที่ยวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2506. (2506).
- ศธ.0701.9/990. กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารโฆษณาเผยแพร่ประเทศไทย. (2506).
- ศธ.0701.9/1016. กระทรวงศึกษาธิการ. กรมประชาสัมพันธ์.รัฐบาลฝรั่งเศสได้ขอให้ส่ง
ภาพยนตร์ไปแสดงที่กรุงปารีส.
- ศธ.0701.9/1042. กระทรวงศึกษาธิการ. กรมประชาสัมพันธ์. การขอยืมภาพยนตร์ เผยแพร่ใน
งานราตรีนานาชาติของสโมสรจีน “เฟรม ออฟ ไชน่า คลับ”ที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 11 พฤศจิกายน.
(พ.ศ. 2504).
- ศธ.0701.9.5/79. กระทรวงศึกษาธิการ. ประเทศไทยส่งเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวและ
แผ่นเสียง 1 ชุด. (2503).
- ศธ.0701.9.5/159. กระทรวงศึกษาธิการ. ศรีสะเกษ-ชฎา. (2505).
- ศธ.0701.9.5.1. กระทรวงศึกษาธิการ. กรมศิลปากร แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม.
- ศธ.0701.9.5.1/162. กระทรวงศึกษาธิการ. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.9.5.6/80. กระทรวงศึกษาธิการ. นาย James R. Brandon

ทำการศึกษาเรื่องละครไทยเพื่อนำไปพิมพ์เป็นเล่มหลักฐาน.

-----ศธ.0701.9.5.6/81. กระทรวงศึกษาธิการ. Mr. Charles A. Morris และคณะเดินทางมาสำรวจและถ่ายทำภาพยนตร์ และบันทึกเรื่องเกี่ยวกับนาฏศิลป์ และสำรวจวัฒนธรรมภาคใต้. (พ.ศ. 2505).

-----ศธ.0701.9.10.9/1. กระทรวงศึกษาธิการ. คณะกรรมการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2502-2503).

-----ศธ.0701.9.10.9/1. กระทรวงศึกษาธิการ. สรุปรายงานการดำเนินงานขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามหนังสือรายงานที่ 22/2503. (15 มกราคม พ.ศ. 2503).

-----ศธ.0701.9.10.9/1. กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานของคณะสำรวจภาวะทางการท่องเที่ยวของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก (Report of the PATA Survey Team). เฉพาะประเทศไทย. (2502).

-----ศธ.0701.9.10.9/9. กระทรวงศึกษาธิการ. คณะกรรมการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (อ.ส.ท.). (2502-2503).

-----ศธ.0701.9.10.11/3. กระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องกรรมการอุทยานแห่งชาติ. (2505-2508).

-----ศธ.0701.26/1. กระทรวงศึกษาธิการ. ส่งหนังสืออนุสรณ์นำเที่ยวสุโขทัยเก่าและนำเที่ยวเมืองศรีสัชนาลัย. (พ.ศ.2503).

-----ศธ.0701.26/35. กระทรวงศึกษาธิการ. การประกาศขึ้นบัญชีโบราณสถานในกองโบราณคดีสังคายนารายการขึ้นบัญชีโบราณสถานที่แล้วมาทั้งหมด.

-----ศธ.0701.26.1.2./28. กระทรวงศึกษาธิการ. รองอศก. ไปรับเครื่องทองคำที่ขุดได้จากโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

-----ศธ.0701.26.2.2/1. กระทรวงศึกษาธิการ. การก่อสร้างพิพิธภัณฑ์สถานประจำจังหวัดสุโขทัย. (พ.ศ. 2503-2505).

-----ศธ.0701.26.6/6. กระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องการบูรณโบราณสถานสุโขทัย. (พ.ศ. 2503).

-----ศธ.0701.26.6/8. กระทรวงศึกษาธิการ. การประชุมสัมมนาทางโบราณคดี. (พ.ศ.2503).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.0701.48/52. กระทรวงศึกษาธิการ. ซ่อมพระที่นั่งศิวิไลภูมิมานแล้วเปิดให้
ชมหาความรู้ พ.ศ. 2504.

-----ศธ.0701.48/90. กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสือพิมพ์เรื่องต่างๆ. (2506-2507).

-----ศธ. 0701.48/119. กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสือพิมพ์เรื่องต่างๆ. (พ.ศ. 2506-2507).

-----ศธ. 19/2. กระทรวงศึกษาธิการ. การแสดงสยามรัฐพิพิธภัณฑ์. (20 ม.ค. 2467 – 18 พ.ย.
2468).

-----ศธ. 19/3. กระทรวงศึกษาธิการ. การแสดงสยามรัฐพิพิธภัณฑ์. (17 เม.ย. – 25 ธ.ค. 2468).

-----สร. 0201.24/22. สำนักนายกรัฐมนตรี. การประชุมว่าด้วยการท่องเที่ยวในเอเชีย
ตะวันออกไกล.

----- (3) สร 0201.7.2.1/113. (23 ก.ค. 2497-23 ม.ค. 2507). เบ็ดเตล็ด. อีคาเฟ.

----- (3) สร 0201.7.2.1/31. (26มิ.ย.2491-18มี.ค.2507). ความตกลงว่าด้วยการนำเข้ามาใน
ประเทศซึ่งวัตถุเกี่ยวกับการศึกษาวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับองค์การ
ศึกษาสหประชาชาติ.

-----อก.0201.2.1.2/17. กระทรวงอุตสาหกรรม. พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการ
อุตสาหกรรม. (2505).

-----อก.0201.2.2.4/1. กระทรวงอุตสาหกรรม. พระราชกฤษฎีกากำหนดประเภทขนาด และ
เงื่อนไขของกิจการอุตสาหกรรมที่จะได้รับการส่งเสริม ฉบับที่ 6 พ.ศ.2502. (2502).

ราชกิจจานุเบกษา

พระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2502,28 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา.
เล่มที่ 76. ตอนที่ 74.

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 78. ตอนที่ 80 หน้า 1071 วันที่ 3 ตุลาคม 2504.

ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 66. ตอนที่ 980 ลงวันที่ 29 สิงหาคม 2504.

ราชกิจจานุเบกษา. ตอนที่ 25. เล่ม 67 ลงวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2493.

พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม. (2503, 1
มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 77. ตอนที่ 16.

พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม (ฉบับที่ 2).

(2504,24 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 78. ตอนที่ 36.

พระราชบัญญัติงดหรือลดอากรขาเข้าให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม (ฉบับที่ 3).

(2505,24 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 79. ตอนที่ 105.

พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2502,4 กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**.

เล่มที่ 76. ตอนที่ 69.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมปี 2503. (2503,25 ตุลาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 77. ตอนที่ 88.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมปี 2505. (2505,9 กุมภาพันธ์).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 79. ตอนที่ 12 (ฉบับพิเศษ).

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมปี 2505. (2505,23 กุมภาพันธ์).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 79.

เอกสารชั้นรอง

หนังสือ

กวี วรรณ. (2546). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).

กระทรวงการต่างประเทศ. 25 พฤษภาคม พ.ศ.2511. **ประมวลความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับ**

ทบวงการชำนัญพิเศษแห่งสหประชาชาติ.

กระทรวงคมนาคม. (2521). **ผลงานของกระทรวงคมนาคมประจำปี พ.ศ. 2520**. เป็นที่ระลึกในวัน

คล้ายวันสถาปนากระทรวงคมนาคม 1 เมษายน 2521.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2523). **ประวัติการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย**

และความเป็นมาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

----- (2528). **25 ปีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.

----- (2539). **36 ปีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ดอกเบี๊ยะ.

----- **อินไซด์ อ.ส.ท.** (2503-2513). ห้องสมุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2470). **รายงานประจำปี พ.ศ.2465 เพื่อระลึกถึงพระคุณพระเจ้าบรม**

วงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน.

- กรมการฝึกหัดครู. (2533). การท่องเที่ยว ตำรา-เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 30. ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการหน่วยศึกษานิเทศก์.
- กรมรถไฟ. (2490). งานฉลองรถไฟหลวง ครบ 50 ปี. กรุงเทพฯ: กรมรถไฟ.
- (2479). เพื่อระลึกถึงพระคุณพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน. กรุงเทพฯ: กรมรถไฟ. (พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน).
- กรมวิเทศสหการ สำนักนายกรัฐมนตรื. (2541). ข้อมูลและนโยบายของแหล่งความร่วมมือต่างประเทศ. มีนาคม พ.ศ. 2541.
- กฤษ เพิ่มทันจิตต์. (2528). อิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศ และรัฐบาลต่างประเทศที่มีต่อนโยบายเศรษฐกิจไทย ใน ทฤษฎีการพึ่งพากับสังคมเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จันทรา บุรณฤกษ์ และปิยนารถ บุนนาค. (2521). การศึกษาผลกระทบทางการเมืองจากความสัมพันธ์ไทย สหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2463-2506). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ทุนรัชดาภิเษกสมโภช.
- จารึก สุดใจ. นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2527). พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน. 2 เล่ม. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- (2467). พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสต้นครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไสภณพิพรรฒธนากร.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2527). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ชินทร์ ลีณะบรรจง. (2540). หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมกับเศรษฐกิจ (มธ. 124).
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2532). ปกิณกะบทความวิชาการด้านการท่องเที่ยว ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2549). ประวัติศาสตร์การเมืองไทย 2475-2500. (พิมพ์ครั้งที่ 4). มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: กรุงเทพฯ.

ชาร์ลส์ อี. มอริสัน ดร. แอสตรี ซูวท์เก ดร.พ.พนา แบล. (2523). **ยุทธศาสตร์ของการคงอยู่:**

บทวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกเห็ด.

ชีวประวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. กองทัพบกพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 17 มีนาคม พ.ศ. 2507.

เชิดชาย เหล่าหล้า. พล.ต. (2516). **สหประชาชาติ.** กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุท (ม.ร.ว.). (มปป). **ชีวิตและผลงานของสฤษดิ์ ธนะรัชต์: จอมพลผู้พิชิต.** กรุงเทพฯ: บ้านดาสาสน์.

ณรงค์ เพชรประเสริฐ. **การขยายตัวของทุนนิยมในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึงปัจจุบัน.**

กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

ดิเรก ชัยนาม. (2513). **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2.** พระนคร. แพร่พิทยา.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2498). **เที่ยวตามทางรถไฟ.** (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงกำจรรย์นิตสาร.

ดุษฎี ชุมสาย.ม.ล. (2518). **หลักวิชาการท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

ดุษฎี ชุมสาย,ม.ล. ญิบพัน พรหมโยธี. (2527). **ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

เถาว์ลัย นันทาภิวัดณ์. (2514). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ.** พระนคร: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทักษ์ เณลิเมเตียรณ. (2519). **ความคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. และระบบการเมืองแบบพ่อขุนอุปถัมภ์.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

ทวี จุลละทรัพย์ (พลอากาศเอก). (2507). **“ผลงานของ ฯพณฯจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในด้านหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่” ประวัติและผลงานของพลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. 17 มีนาคม 2507.**

ทิพย์รัตน์ วานิชชา. (2521). **การปรับปรุงท้องถิ่นทุรกันดารในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501-2506.** กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อํารงค์ อุดมไพจิตรกุล, รวีพรรณ สาลีผล. (2541). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์.
- นันทนา กปิลกาญจน์ รศ. (2529). **ประวัติศาสตร์ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และหมู่เกาะบนภาคพื้นแปซิฟิก**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- นันทนา กปิลกาญจน์. รศ. (2486). **รายงานผลการวิจัย แนวคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์: ผลที่มีต่อการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ
- นิคม จารุมณี. (2536). **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. ภาควิชาบริหารธุรกิจและสหกรณ์ คณะวิชาวิทยาการจัดการวิทยาลัยครูมหาสารคาม สหวิทยาลัยอีสานเหนือ. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นินนาท ลินไชย. **สหรัฐอเมริกากับการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในสมัยจอมพลสฤษดิ์**.
- นิตา ชัชกุล. (2550). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัณฑิต จุลาคัย. (2531). **ไฮเต็ลหัวหินแห่งสยามประเทศ**. กรุงเทพฯ: หมึกจีน.
- บัณฑิต เจนการกิจ. (2504). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ**. พระนคร, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญชนะ อัดถากร. (2507). “งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญในสมัยของ ฯพณฯจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปี พ.ศ. 2502-2506”. ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. 17 มีนาคม 2507.
- (2507). **ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์**. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2504**. คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุวัดหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507.
- พัฒนา ราชวงศ์. (2542). **การท่องเที่ยว: Tourism ข้อพิพาทเพื่อการวิจัย และการวางแผนพัฒนา**. ภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พรรณี บัวเล็ก. (2544). การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. บทสำรวจสถานะความรู้.

กรุงเทพฯ: สยาม.

พาณิชย์, กระทรวง. ประวัติกระทรวงพาณิชย์. กรุงเทพฯ: ชาวพาณิชย์.

พีระพงษ์ สิทธิอมร ดร.และคณะผู้เรียบเรียง.(2549). ประวัติศาสตร์การเมืองไทย ปฏิรูป ปฏิวัติ

รัฐประหาร ของบทบาทผู้นำทางการเมือง พลเรือน ตำรวจ ทหาร. กรุงเทพฯ: หจก. ชื่น

แอนด์ เอ็น

พลอยศรี ไปราณานนท์. (2544). การท่องเที่ยวเบื้องต้น. สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พอ.พูนพล อาสนจินดา B.S.G.E.,SM. (CHICAGO). (พ.ศ. 2514). ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ

ของประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ไมตรี จุลดุรงค์. (2509). ประเทศไทยกับสหประชาชาติ. พระนคร, คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2532). กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทความ

เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2470-2530. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะ

เศรษฐศาสตร์. สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 13. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

รายงานการประชุมส่วนภูมิภาคครั้งที่ 2 ของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา

วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย ณ กรุง

มนิลา ระหว่างวันที่ 18-23 มกราคม พ.ศ. 2503.

โรเบิร์ต เจ. มัสเคต. (2536). สหรัฐอเมริกากับการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงใน

ประเทศไทย. แปลโดย กุสุมาลย์ รัชตะนันท์และคนอื่นๆ. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ละเอียด ศิลาน้อย. (2528). ประวัติการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยและความ

เป็นมาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

แล ดิลกวิทยรัตน์. (2528). การเดินทางของมนุษย์ : ความเรียงว่าด้วยประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ

และประชากรโลก. กรุงเทพฯ, สร้างสรรค์-วิชาการ.

วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2544). **ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่สอง**. กรุงเทพฯ: ศักติโสภาคการพิมพ์.

วินิจ วัชรียงกูร. (2532). **การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศักดิ์นา ชันทรกุล ณ อยุธยา. (2526). **รัฐอุดมการณ์ในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2501-2506)**.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีไพร พริ้งเพระะ. **การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และ**

วัฒนธรรมของชุมชน : บุรณาการการจัดการแสดงของช้างในบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ

อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สนธิ วรรณัญญา. (ม.ป.ป.). **บทบาทของสหประชาชาติในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศ**

ด้อยพัฒนา.เศรษฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในหน่วยงาน กศว.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ.

สมร นิติพันธ์ประภาศ ศาสตราจารย์ (2531). **สหรัฐอเมริกาในโลกปัจจุบันเล่ม 1**. กรุงเทพฯ :

โอเดียนสโตร.

สหประชาชาติ,องค์การ. **ประเทศไทยกับสหประชาชาติ**. โรงพิมพ์พุทธศิริ.

สหรัฐอเมริกา,สำนักงานข่าวสาร. (ม.ป.ป.). **สหรัฐอเมริกาคว่าด้วยความรู้ทั่วไป**. พระนคร: สำนักงาน

ข่าวสารอเมริกา.

สิริศักดิ์ สุนทรโรวาท,พันเอก. **เรื่องความพยายามและแรงกระตุ้นของรัฐบาลในการส่งเสริมการ**

ท่องเที่ยวห้องสมุดการท่องเที่ยว. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. เอกสารวิจัย

ส่วนบุคคล. ในลักษณะวิชาเศรษฐกิจ. นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่น 17

พ.ศ. 2517-2518.

สุนทร หงส์ลดารมภ์. (2507). **ผลงานในด้านเศรษฐกิจ และการคลังสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์**

ธนะรัชต์. ในประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. กรุงเทพฯ:

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

สุชาติ บำรุงสุข. (2525). **สหรัฐอเมริกากับระบบทหารในประเทศไทย: กรณีศึกษาความช่วยเหลือ**

ด้านการทหารยุคหลังสงครามเวียดนาม. กรุงเทพฯ, สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (2505). **ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ระยะ 3 ปี**

แห่งการบริหาร. พระนคร: สารบรรณทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

----- (2507). **ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2504, พ.ศ. 2505-**

2506. กรุงเทพฯ: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2505). **รายงานความก้าวหน้าของกิจการในรอบปีที่ 4 แห่งการปฏิวัติ**

เล่ม 1. โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

----- . ส่งเสริมการท่องเที่ยว, องค์การ. (2509). **ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการ**

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2503-2507.

สำนักเลขาธิการอาสาแห่งชาติ (ไทย). กระทรวงการต่างประเทศ. **เรื่องเกี่ยวกับสมาคมอาสา 2504 –**

2505. กรุงเทพฯ.

อยุธยา หมื่นสาย. (2546). **แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์: การศึกษา**

วิเคราะห์สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501-2506. บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาประวัติศาสตร์.

อัมรินทร์พงศ์ ฉัตราคม. (2524). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา.** กรุงเทพฯ, มหาวิทยาลัย

รามคำแหง, 2524.

อาจศึก ดวงสว่าง. (2507). **ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.** กรุงเทพฯ:

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

อาเธอร์ ไกรว เดย์. แปลโดย พงษ์ศรี เลขาวัฒนะ. (2508). **ฮาวายดาวดวงที่ห้าสิบ.**

พระนคร: แพร์พิทยา.

เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ International Law

and International Organization. (2529). สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

หน่วย 1.

- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. (2528). **อิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศ และรัฐบาลต่างประเทศที่มีต่อนโยบายเศรษฐกิจไทย ในทฤษฎีการพึ่งพากับสังคมเศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. (2543). **การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทสหรัฐอเมริกาต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ 1960-1990**. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2520). **สรุปรายงานผลการวิจัย บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย**. หน่วยวิจัย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2528). **รายงาน 10 ปี. พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502 ในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 25 ปี ททท.** ----- . (2507). **รายงานการสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ ศาลาสันติธรรม 17-18 ตุลาคม 2506**.
- องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2507). **แนะนำองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ธนการพิมพ์.
- . (2509). **ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2503-2507)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- อรพินท์ พงษ์ภักดี. **ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา 2. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อำนวย วีรรณ. (2507). **การบริหารงานเศรษฐกิจ การคลังและการเงินของฯพณฯจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์**. กรุงเทพฯ: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- Larry L. (1951). Leonard, International Organization. New York: Mc.Grow-Hill.
- McElroy L. Jerome. (2003). Tourism Development in Small Islands across the World. Geografiska Annaler. Series B. Human Geography. Vol.85. No 4. Special Issue: Nature-Society Interactions on Island. www.jstor.org/stable/3554423.

ปริญญานิพนธ์และงานวิจัย

- ชาญชัย ดวงจิตต์. (2529). **การส่งเสริมการท่องเที่ยวและองค์การเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวของประเทศไทย**. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปณูชา อัญชลีบุญล. (2548). **พัฒนาการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พ.ศ. 2502-2545**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิรุทธ ศรีสุวรรณกิจ. (2549). **การพักผ่อนหย่อนใจแบบตะวันตกของชนชั้นนำสยาม. พ.ศ. 2445-2475**. หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สินีนางู เวชแพทย์. (2539). **แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม**. หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรวรรณ ศรีอุดม. (2543). **การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว(2453-2468)**. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บทความและวารสาร

- ณัฐกิตติ พวงจิตร,ชาญชัย ยาวุฒิ,ดำรง ศรีพระราม. (2505, มกราคม-ธันวาคม). “การศึกษาความหนาแน่นถนนป่าไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่” **วารสารวนศาสตร์**. หน้า 36.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2548, มกราคม-มิถุนายน). ระบบเศรษฐกิจไทย: วิฤตการณ์แห่งโครงสร้างและวิฤตการณ์แห่งเส้นทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ใน **วารสารธรรมศาสตร์**. 5(1).
- สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2503). “สุนทรพจน์เนื่องในโอกาสพิธีเปิดอาคารที่ทำการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.” ใน **ชุมนุมส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บำรุงกิจ.
- สุธาวัลย์ เสถียรไทย คุณหญิง ดร. **ชีวปริทรรศน์** (2545, พฤษภาคม-ธันวาคม). การศึกษาการประเมินค่าทางเศรษฐศาสตร์ของป่าไม้: กรณีศึกษามูลค่าของป่าไม้สัก ในอุทยานแห่งชาติแม่ยม บริเวณที่จะสูญเสียหากมีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น. 4(4). (2504, ตุลาคม). ผู้มาเยือน. **อนุสาร อ.ส.ท.** 2(3).

- (2505, เมษายน). แปลจากเรื่องของ แอลเฟน ซตาเร็กซ์. **อนุสาร อ.ส.ท.** 3(9).
- (2505, พฤศจิกายน). ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. **อนุสาร อ.ส.ท.** 3(4).
- (2505 -2506). **อาสาในรอบปีที่ 2** สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- (2506, กรกฎาคม). ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. ต้นฤดูฝนที่ภูเก็ต. **อนุสาร อ.ส.ท.** 3(12). หน้า 24-26.
- (2506, มิถุนายน). นายกรัฐมนตรีผู้เป็นนักท่องเที่ยวยหมายเลข 1. **อนุสาร อ.ส.ท.** 3(11).
- (2506, เมษายน). "ช้างไทยนำเงินเหรียญเข้าประเทศ. แปลจากเรื่องของแอลเฟน ซตาเร็กซ์. ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ซีลอน อีอัปเซฟเวอร์. **อนุสาร อ.ส.ท.** 3(9).
- (2506, เมษายน). แนะนำลำปาง-เชียงราย. **อนุสาร อ.ส.ท.** 3(8). หน้า 22-24.

Website

www.thefreelibrary.com/peace-through+tourism-a017498065.

<http://www.unwto.org/aboutwto/his/en/his.php?op=5#arriba>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-ชื่อสกุล	นางสาวธัญญรัศม์ เอี่ยมผ่องใส
วันเดือนปีเกิด	24 เมษายน 2527
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	1058 ถนน ประชาชื่น แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์
พ.ศ. 2548	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
พ.ศ. 2553	ศศ.ม (ประวัติศาสตร์ไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร